

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ТИМЕЙЧУК АННА МИКОЛАЇВНА

(прізвище, ім'я, по батькові)

УДК 378.011.3-051:338 (043.5)
(індекс)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З
ТУРИЗМОЗНАВСТВА ДО ПРОЕКТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
(шифр і назва спеціальності)

галузь знань 01 – освіта/педагогіка

(галузь знань)

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. М. Тимейчук

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник Кадемія Майя Юхимівна, кандидат педагогічних наук,
професор

Вінниця - 2018

АНОТАЦІЯ

Тимейчук А. М. Підготовка майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 015 – Професійна освіта (спеціалізація: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»). – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2018.

Світовий туристичний процес розвивається такими бурхливими темпами, що, мабуть, жодна країна не зможе бути осторонь. Україна має значний туристично-рекреаційний потенціал та значний досвід з організації туризму. Таким чином, з одного боку внутрішні, а з іншого – зовнішні чинники стимулюють розвиток туризму в країні, тобто формується замовлення на фахівців даного профілю. Туризм за характером діяльності належить до сфери обслуговування населення, а для галузей невиробничої сфери кадрове забезпечення та якість підготовки кадрів мають вирішальне значення.

Зазначені вище умови потребують оновлення підготовки фахівців у галузі туризму. Розвиток туризму в Україні як чинник формування економіки держави зумовлює необхідність створення галузевої системи підготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів, яка б виховувала фахівців, здатних в умовах конкуренції працювати індивідуально і продуктивно.

Проектна діяльність є одним із основних аспектів професійної діяльності майбутніх магістрів туризмознавства і передбачає необхідність формування навичок роботи у проектах під час навчання у закладах вищої освіти. Сформовані навички роботи у проекті та керування проектами є основою успішної професійної діяльності в галузі туризму, адже туристський продукт дуже непостійний і потребує своєчасного реагування на різноманітні параметри й умови, що впливають на показники його успішності. Це і є

однією із основних професійних рис успішного туризмознавця.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, визначено його мету, завдання та гіпотезу дослідження, його об'єкт, предмет і методи дослідження, розкриті наукова новизна, теоретичне й практичне значення, представлені відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, наведено відомості про публікації та структуру дисертації, на підставі вивчення вітчизняної та зарубіжної педагогічної і психологічної літератури з питань підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства визначено сутність туризмознавства і професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі туризму, узагальнено роль проектної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у роботі фахівців з туризмознавства, проаналізовано сучасний стан фахової підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства; запропонована модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності; визначено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності: використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства, управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій, використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності.

Розроблена в дослідженні модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності є системою дидактичних і виховних завдань, що передбачає наявність певних компонентів. Метою створення цієї моделі є підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності. Зазначена модель ґрунтується на змістовій структурі проектної професійної діяльності майбутніх магістрів з туризмознавства й містить цільовий, методологічно-змістовий, організаційно-технологічний, оцінний та результативний блоки.

Структурними компонентами організаційно-технологічного блоку моделі, який передбачає підготовку майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності, виступають, зокрема, основні функції майбутніх магістрів з туризмознавства у професійній діяльності: проектувальна, організаційна, технологічна, контролювальна; змістовне наповнення навчального процесу, основою якого є електронні навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін, електронні посібники та інші способи оформлення навчальних матеріалів для формування професійних компетентностей майбутніх магістрів з туризмознавства; форми та види організації навчального процесу (денна і заочна форма навчання, самоосвіта, підвищення кваліфікації); методи і засоби навчання що є основою діяльності педагогічної системи, а також обґрунтовані нами організаційно-педагогічні умови: використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства; управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій; використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності; використання сучасного програмного забезпечення для контролю проектної діяльності.

Рівень підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності значною мірою залежить від уміння викладача використовувати в навчальному процесі проектні технології та всі доступні засоби навчання, в тому числі й комп'ютерно-орієнтовані.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що переважна частина реалізованих нині у закладах вищої освіти методик здійснення фахової підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства реалізується з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, застосування яких дозволяє створити в навчальному закладі комплексну систему з професійної підготовки майбутніх фахівців – інформаційне освітнє середовище, що містить створені викладачами елементи інформаційно-знаннєвого блоку у вигляді електронних навчально-методичних комплексів, електронних

навчальних посібників, педагогічних програмних засобів та комунікаційну складову і стимулює підготовку майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності, сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності й є рушійною силою у формуванні професійних та особистісних якостей майбутнього магістра з туризмознавства.

Спрямованість навчальних проектів на професійну діяльність та творчу самореалізацію студентів забезпечує розвиток їх інтелектуальних можливостей, вольових якостей, творчих здібностей, професійних компетенцій, оскільки здійснюється з метою розв'язання певних проблем шляхом раціонального поєднання теоретичних знань з їх практичним застосуванням.

Використання проектних технологій у навчальному процесі майбутніх магістрів з туризмознавства полягає у постановці перед студентами соціально, професійно або особистісно значущої проблеми, вирішення якої потребує набуття нових знань, поєднання їх з попередньо одержаним життєвим та навчальним досвідом, здійснення конкретних дослідницьких дій, аналізу отриманих результатів, формулювання висновків.

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що створення обґрунтованих організаційно-педагогічних умов та використання інформаційно-комунікаційних технологій у фаховій підготовці майбутніх магістрів з туризмознавства якісно змінює освітній процес, забезпечує інтенсифікацію самостійної пізнавальної діяльності студентів, сприяє саморозвитку та умінню самостійно оволодівати новими знаннями і застосовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності.

У результаті дослідження виявлено, що комплексне використання інформаційно-комунікаційних технологій передбачає розроблення та використання різних видів навчальних, демонстраційних і контролюючих матеріалів, мережевих ресурсів, соціальних сервісів, програмних засобів. Їх поєднання із традиційними засобами навчання сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу та підвищенню рівня підготовки майбутніх

магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Найбільшого зросту показників готовності майбутніх менеджерів туризмознавства до проектної професійної діяльності вдалося досягнути за мотиваційно-ціннісним, когнітивним та професійним критеріями завдяки найширшому впровадженню в навчальний процес засобів ІКТ. Показники за креативним критерієм зросли менше через їх значну інертність. В подальшому слід звернути особливу увагу на розвиток показників за цим критерієм.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

– *вперше* теоретично *обґрунтовано* і експериментально *перевірено* організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності (використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства; управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій; використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності); *розроблено* модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності;

– *удосконалено* методикау викладання навчальних дисциплін для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності;

– *подальшого розвитку* набули методи та форми підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Практичне значення представлене розробленим авторським підходом до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, діагностичними методиками, електронним навчально-методичним комплексом з навчальної дисципліни «Маркетинг готельно-ресторанної справи», тестовими завданнями для моніторингу знань студентів; матеріалами навчальних туристичних проектів «Туристична Вінниця» та «Мобільний екскурсовод»,

методичними рекомендаціями щодо підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності, дидактичними матеріалами для використання в освітньому процесі мережевих ресурсів (пошукових систем, сервісів закладок, інтерактивних карт, геоінформаційних сервісів, сервісів Google Cloud Platform). Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами закладів професійно-технічної та вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх працівників галузі туризму.

Ключові слова: туризм, туризмознавство, магістр туризмознавства, проектна діяльність, туристичний проект, інформаційно-комунікаційні технології, професійна освіта.

SUMMARY

Timechuk A. M. Preparation of the future masters of tourism studies for the project professional activity. – Qualifying scientific work on the manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences by specialty 015 - Professional education (specialization: 13.00.04 " Theory and Methods of Professional Education"). – Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, 2018.

The global tourism process is developing at such a rapid pace that, apparently, no country can stand aloof. Ukraine has significant tourist and recreational potential and considerable experience in organizing tourism. Thus, on the one hand internal, and on the other - external factors stimulate the development of tourism in the country, that is, an order is created for specialists of this profile. Tourism by the nature of the activity belongs to the sphere of service of the population, and for the branches of the non-productive sphere, staffing and quality of training are crucial.

The above conditions require the updating of the training of specialists in the field of tourism. The development of tourism in Ukraine as a factor in the formation of the state's economy necessitates the creation of a sectoral system of training and advanced training of tourism personnel, which would educate specialists capable of working individually and productively in a competitive environment.

The project activity is one of the main aspects of the professional activities of future masters of tourism studies and requires the need to develop skills in projects while studying in higher education institutions. The formed skills of work in the project and project management are the basis of successful professional activity in the field of tourism, because the tourist product is very volatile and requires timely response to various parameters and conditions that affect the performance of its performance. This is one of the main professional traits of a successful tourism expert.

The dissertation research substantiates the relevance and expediency of the chosen topic of research, defines its purpose, tasks and hypothesis of the research, its object, subject and methods of research, reveals scientific novelty, theoretical and practical significance, provides information about approbation and introduction of research results, information is provided on the publication and structure of the dissertation, on the basis of the study of domestic and foreign pedagogical and psychological literature on the preparation of future masters in tourism studies in The essence of tourism research and professional activity of future specialists in the field of tourism is outlined, the role of the project activity with the use of information and communication technologies in the work of tourism specialists is generalized, the current state of professional training of future masters in tourism studies is analyzed; the model of preparation of the future masters of tourism studies for the project professional activity is proposed; the organizational and pedagogical conditions for the preparation of future masters in tourism studies for design professional activities are determined and substantiated: use of informational educational environment for the preparation of future masters in tourism science, project management activities using modern Internet technologies, use of e-learning tools for studying technological bases of project activity, use modern software for monitoring project activities.

The model of the preparation of future masters in tourism science for design professional activity developed in the study is a system of didactic and educational tasks, which involves the presence of certain components. The purpose of this model is to increase the effectiveness of the process of preparing future masters in tourism studies for project professional activities. The mentioned model is based on the content structure of the project professional activity of future masters in tourism studies and contains the target, methodological and content, organizational and technological, evaluation and effective blocks.

In particular, the main functions of the future masters of tourism studies in professional activities are: structural, organizational, technological, control; structural components of the organizational and technological unit of the model,

which envisages the training of future masters in tourism research in design professional activities; content content of the educational process, which is based on electronic educational and methodological complexes of educational disciplines, electronic manuals and other ways of designing educational materials for the formation of professional competences of future masters in tourism studies; forms and types of educational process organization (full-time and part-time forms of education, self-education, advanced training); methods and means of teaching that are the basis of the activity of the pedagogical system, as well as the organizational and pedagogical conditions we have substantiated: use of informational educational environment for the preparation of future masters in tourism studies; management of project activity using modern Internet technologies; use of e-learning tools for studying technological bases of project activity; using modern software to control project activity.

The level of future masters' training in tourism professional design activities depends to a large extent on the teacher's ability to use design technologies and all available learning tools, including computer-based ones, in the learning process.

The conducted research allows to assert that the overwhelming part of the currently implemented higher education institutions methods of carrying out the professional training of future masters in tourism studies is implemented using information and communication technologies, the application of which allows to create in an educational institution a comprehensive system of professional training of future professionals - an informational educational environment that contains the teachers created elements of the informational-knowledge block in the form of electronic teaching and learning complex sat down, electronic teaching aids, pedagogical software and communication components and stimulates the preparation of future masters in tourism studies for the project professional activity, promotes the motivation of educational activities and is the driving force in shaping the professional and personal qualities of the future Master of Tourism Studies.

The focus of educational projects on professional activity and creative self-realization of students ensures the development of their intellectual capabilities, volitional qualities, creative abilities, professional competences, since it is carried out in order to solve certain problems through a rational combination of theoretical knowledge and their practical application.

The use of design technologies in the learning process of future masters in tourism is to put students in a socially, professionally or personally significant problem, the solution of which requires the acquisition of new knowledge, the combination of them with previously acquired life and study experience, the implementation of specific research activities, analysis of the results, formulation conclusions.

The results of experimental and experimental work showed that the creation of sound organizational and pedagogical conditions and the use of information and communication technologies in the professional training of future masters in tourism studies qualitatively changes the educational process, provides intensification of the independent cognitive activity of students, promotes self-development and the ability to independently master the new knowledge and apply them in their future professional activities.

As a result of the study, it was found that the integrated use of information and communication technologies involves the development and use of various types of educational, demonstration and controlling materials, network resources, social services, software. Their combination with traditional means of teaching helps to increase the efficiency of the educational process and increase the level of preparation of future masters in tourism studies for the project professional activity.

The greatest increase in indicators of the readiness of future managers of tourism studies for the project professional activity was achieved due to motivational-value, cognitive and professional criteria due to the widest introduction of ICT in the educational process. The indicators according to the creative criterion increased less because of their significant inertia. In the future,

particular attention should be paid to the development of indicators for this criterion.

The scientific novelty and theoretical significance of the study are that:

- for the first time, theoretically substantiated and experimentally validated organizational and pedagogical conditions for the preparation of future masters in tourism studies for the project professional activity (use of informational educational environment for the preparation of future masters in tourism studies, management of project activities using modern Internet technologies, the use of e-learning tools for the study of technological foundations project activity; using modern software to control the project activities);

- the model of preparation of the future masters of tourism studies for the project professional activity is developed;

- Improved methodology of teaching disciplines for the preparation of future masters in Tourism Studies to the project professional activities;

- the further development of the methods and forms of preparation of future masters of tourism studies for the project professional activity.

The practical significance is presented by the developed author's approach to the implementation of information and communication technologies, diagnostic methods, electronic teaching and learning complex in the discipline "Hotel and restaurant business marketing", test tasks for monitoring students' knowledge; the materials of educational tourism projects "Tourist Vinnitsa" and "Mobile tour guide", methodical recommendations on the preparation of future masters in tourism studies for the project professional activity, didactic materials for use in the educational process of network resources (search engines, bookmarks services, interactive maps, geoinformation services, services Google Cloud Platform. Materials of research can be used by teachers of vocational and higher education establishments that train future workers in the field of tourism.

Key words: tourism, tourism science, master of tourism studies, project activity, tourism project, information and communication technologies, vocational education.

Список публікацій здобувача:

– наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тимейчук А. М. Роль проектної діяльності у навчанні майбутніх магістрів туризмознавства / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 46. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2016. – С. 317-320. **(фахове видання, індексується Index Copernicus)**

2. Тимейчук А. М. Сучасні технології організації туристичних проектів / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 47. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2016. – С. 272-276. **(фахове видання, індексується Index Copernicus)**

3. Тимейчук А. М. Управління туристичними проектами як основний функціональний елемент практичного туризмознавства / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 50. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2018. – С. 317-320. **(фахове видання, індексується Index Copernicus)**

4. Тимейчук А. М. Використання елементів електронного навчання у процесі підготовки магістрів з туризмознавства до професійної діяльності / А. М. Тимейчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – Випуск 55 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. – С. 55-58. **(фахове видання)**

5. Тимейчук А. М. Формування функціональних компетенцій майбутніх фахівців туризмознавства / А. М. Тимейчук // Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. – № 6. 2В. – Kosice, Slovakia, 2018. – С. 109-111.

– наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Тимейчук А. М. Ключові професійні компетентності магістрів з туризмознавства / А. М. Тимейчук // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2017. – Вип. 4(14). – Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка. – С. 304-308. **(індексується Index Copernicus)**

2. Тимейчук А. М. Визначення ефективності підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності / А. М. Тимейчук // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2018. – Вип. 3(17). – Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка. – С. 246-252. **(індексується Index Copernicus)**

3. Тимейчук А. М. Сучасний стан підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства / А. М. Тимейчук // SCIENCE AND LIFE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary - Ukraine, Kyiv, 30 November 2017 [Electronic resource] / Editors prof. I.P.Klimov, I.V.Ignatko, V.B.Mantusov. – Electron. txt. d.. – Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek. – С. 321-329. **(індексується Index Copernicus)**

4. Тимейчук А. М. Модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності / А. М. Тимейчук // Інвестиційна привабливість туризму в Україні: умови, засоби, джерела: матеріали XVII аспірантських та магістерських читань (23 листопада 2017 р.). – Київ, 2018. – 229-238.

5. Тимейчук А. М. Проектні технології у фаховій діяльності туризмознавців / А. М. Тимейчук // Теорія і практика смарт навчання у професійній освіті : матеріали 1 Всеукраїнської веб-конференції, Вінниця, 16 травня 2017 р. / ВДПУ ім. М. Коцюбинського ; ред. кол.: Р. С. Гуревич [та інші]. – Вінниця, 2017. – С. 121-125.

6. Тимейчук А. М. Формування професійних компетенцій магістрів туризмознавства / А. М. Тимейчук // Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін: матеріали міжнародної науково-практичної конференції,

Вінниця 20-22 вересня 2017 р. / ВДПУ ім. М. Коцюбинського; ред. кол.: акад. Гуревич Р.С. [та інші]. – Вінниця, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vspu.net/wp/index.php/formuvannya-profesijny-h-kompetentsij-magistriv-tury-zmoznavstva>.

7. Тимейчук А. М. Проектна діяльність як засіб фахової підготовки магістрів з туризмознавства / А. М. Тимейчук // Теорія і практика смарт навчання у професійній освіті : матеріали II ювілейної Всеукраїнської веб-конференції, Вінниця, 5 квітня 2018 р. / ВДПУ ім. М. Коцюбинського; ред. кол.: Р. С. Гуревич [та інші]. – Вінниця, 2018. – С. 262-267.

8. Тимейчук А. М. Проектна діяльність у роботі фахівців з туризмознавства / А. М. Тимейчук // Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 року). – Бердянськ : БДПУ, 2017. – Ч.2. – С. 186-188.

9. Тимейчук А. М. Визначення і взаємозв'язок ключових компетенцій менеджера туристичної галузі / А. М. Тимейчук // International scientific-practical conference «Innovation management in marketing: modern trends and strategic imperatives» April 12-13th, 2018 (Poznan, Poland). – С. 112-115.

10. Тимейчук А. М. Туризм як суспільне явище в умовах глобалізації суспільства / А. М. Тимейчук // Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень: зб. матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів. – Вип. 7 (10). – Вінниця. – 2017. – С. 182-185.

– наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Тимейчук А. М. Методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій / А. М. Тимейчук. – Вінниця: ТОВ «Пинт Плюс», 2018. – 98 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА ДО ПРОЕКТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	26
1.1. Сутність туризмознавства і професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі туризму	26
1.2. Роль проектної діяльності у роботі фахівців з туризмознавства.	46
1.3. Підготовка майбутніх магістрів з туризмознавства до організації проектної діяльності	65
Висновки до першого розділу.....	89
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА ДО ПРОЕКТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	91
2.1. Використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства.....	91
2.2. Управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій	107
2.3. Використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності	119
2.4. Модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності	133
Висновки до другого розділу.....	151
РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ І МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА ДО ПРОЕКТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	153
3.1. Організація та методика дослідно-експериментальної роботи.....	153
3.2. Результати дослідно-експериментальної роботи.....	186
Висновки до третього розділу.....	199
ВИСНОВКИ.....	201
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	204
ДОДАТКИ.....	233

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний туризм – найбільш стабільний вид економічної діяльності. За даними Всесвітньої туристської організації останніми роками підтверджено, що міжнародний туризм продовжував зростати, не дивлячись на економічну нестабільність у світі, особливо в Єврозоні. Високі показники галузі засвідчують, що міжнародний туризм як сектор економіки, продемонстрував свою здатність пристосовуватися до мінливих умов ринку і є однією з галузей, які мають бути підтримані урядами всіх держав як один із засобів стимулювання економічного зростання.

Світовий туристичний процес розвивається такими бурхливими темпами, що, мабуть, жодна країна не зможе бути осторонь. Україна має, по-перше, значний туристично-рекреаційний потенціал, а, по-друге, значний досвід з організації туризму. Отже, з одного боку внутрішні, а з іншого, – зовнішні чинники стимулюють розвиток туризму в країні, тобто формується замовлення на фахівців цього профілю. Туризм за характером діяльності належить до сфери соціономічних професій (обслуговування населення), а для галузей невиробничої сфери кадрове забезпечення, якість підготовки кадрів мають вирішальне значення.

Зазначені вище умови потребують оновлення підготовки фахівців у галузі туризму. Фундаментальна туристична освіта в Україні – відносно нова галузь, оскільки впродовж тривалого часу заклади вищої та професійно-технічної освіти України не готували фахівців для галузі туризму. Розвиток туризму в Україні як чинник формування економіки держави зумовлює необхідність створення галузевої системи підготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів, котра б виховувала фахівців, здатних в умовах конкуренції працювати індивідуально і продуктивно.

Дослідженню теоретичних та практичних основ організації туристичної діяльності, історичних аспектів розвитку туризму та професійної туристичної освіти присвятили роботи вітчизняні науковці: К. Антонюк, О. Апілат,

М. Бойко, М. Борушак, Н. Ведмідь, Ю. Вишневіська, А. Гайдук, В. Ганський, Т. Гнатюк, Ю. Гуменюк, Я. Дубенюк, О. Дудкіна, С. Дутчак, Ю. Земліна, В. Зінченко, Л. Кнодель, О. Колотуха, О. Костюкова, Н. Кравченко, О. Ланда, В. Лозовецька, М. Мальська, С. Мельниченко, Н. Опанасюк, А. Охріменко, Ю. Павлішак, В. Полюга, Ю. Прасул, Г. П'ятницька, О. Ремеслова, М. Рутинський, Л. Сакун, О. Сватюк, І. Сидоренко, С. Сорока, Н. Страчкова, О. Тімець, А. Толочко, В. Федорченко, А. Федчук, Г. Шевченко, В. Шмагіна, Л. Шульгіна. Значна кількість наукових робіт закордонних науковців присвячена становленню, організації і розвитку туризму в країнах Європи, Америки й Азії та підготовки фахівців туристичної галузі: J. Akama, M. Address, M. Barnett, K. Basu, T. Baum, L. Becherel, R. Bianchi, T. Blackwood, C. Cooper, S. Lundtorp, G. Mowl, C. Standing, Л. Воронкова, І. Зорін, В. Квартальнов, П. Кудрявцева та ін.

Проектна діяльність є одним із основних аспектів професійної діяльності майбутніх магістрів туризмознавства і передбачає необхідність формування навичок роботи у проектах під час навчання у закладах вищої освіти. Сформовані навички роботи в проекті та керування проектами є основою успішної професійної діяльності в галузі туризму, адже туристський продукт дуже непостійний і потребує своєчасного реагування на різноманітні параметри і умови, що впливають на показники його успішності. Це і є однією з основних професійних рис успішного туризмознавця.

Аналіз наукових досліджень показує, що проблема підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної діяльності як мотиву професійної освіти та професійної діяльності є надзвичайно важливою та актуальною. Проте, огляд літератури свідчить про недостатню увагу до розроблення конкретних методик підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності на різних етапах підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства у вітчизняних закладах вищої освіти. Теорія підготовки до проектної професійної діяльності потребує подальшого уточнення і поглиблення в зв'язку зі швидкою зміною засобів навчання та

інформаційно-комунікаційних технологій. Потреба в цьому також впливає з необхідності застосування інформаційно-комунікаційних технологій для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності у фаховій підготовці. Донині залишаються малодослідженими питання застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі планування, розроблення та супроводження туристичних проектів, а також для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена також необхідністю подолання низки **суперечностей**, що притаманні процесу фахової підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства між:

– вимогами сучасного інформаційного суспільства до рівня професійної підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства в галузі управління туристичними проектами та реальною картиною їхньої професійної підготовки;

– тенденцією до інформатизації процесів у науці й туризмі та рівнем упровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес закладів вищої освіти для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства;

– об'єктивною необхідністю підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності, підвищення професійних компетенцій у галузі планування, створення, впровадження та супроводження туристських проектів за допомогою наявних засобів інформаційно-комунікаційних технологій і реальним станом розв'язання цієї проблеми.

Все вищенаведене зумовило вибір теми дисертаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Концепції розвитку освіти

України на період 2015-2025 років, плану науково-дослідних робіт Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського в межах теми «Теоретичні та методичні основи впровадження нових інформаційних технологій у навчально-виховному процесі» (РК № 0100U005521).

Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 8 від 28.01.2015 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 29.11.2016 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців з туризмознавства.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що рівень підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності підвищиться за таких організаційно-педагогічних умов:

- використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства;
- управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій;
- використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності.

Для досягнення мети й підтвердження гіпотези дослідження були визначені такі **завдання**:

1. З'ясувати сучасний стан та можливості розвитку й удосконалення фахової підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства з використанням

інформаційно-комунікаційних технологій.

2. Визначити критерії, показники та рівні готовності до проектної професійної діяльності майбутніх магістрів з туризмознавства.

3. Розробити модель, обґрунтувати й експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

4. Укласти та впровадити методичний супровід з підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності для викладачів закладів вищої освіти.

На всіх етапах дослідження ми використовували положення Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції професійно-технічної (професійної) освіти, Концепції Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки, Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років, інших нормативних актів Міністерства освіти і науки України, що регламентують діяльність професійних навчальних закладів.

Теоретико-методологічною основою дослідження є філософські, психологічні та педагогічні ідеї, що відображають сучасні уявлення про проблеми формування професійної компетентності (Г. Дмитренко, Т. Бурлаєнко, К. Тушко, Н. Овсюк, В. Дивак, В. Приступа, О. Камишанченко, Г. Костюк, В. Лозова, Л. Новікова, Н. Пасічник, І. Прокопенко, О. Решетняк та ін.); проблеми підготовки майбутніх фахівців (В. Адольф, Р. Гуревич, М. Кадемія, Л. Коваль, Г. Кедровіч, Н. Ничкало та ін.); економічне виховання, економічну освіту та підготовку молоді до ринкової економіки (В. Андрущенко, В. Бондар, В. Брюховецький, В. Бутенко, С. Гончаренко, А. Гуржій, В. Кремень, Є. Кулик, М. Мальський, О. Мороз, В. Олійник, О. Падалка, М. Шкіль, О. Шпак та ін.); нові підходи до організації економічної освіти і виховання молоді через систему професійної підготовки (О. Вачевський, А. Вихрущ, В. Лозовецька, В. Мадзігон, А. Нісімчук, І. Прокопенко, Д. Тхоржевський, М. Ярмаченко та ін.).

Для перевірки гіпотези і розв'язання поставлених завдань була використана сукупність таких **методів дослідження**:

- аналіз філософської, психологічної, педагогічної та методичної літератури, директивних і нормативних документів для з'ясування стану розв'язання проблеми дослідження;

- вивчення та узагальнення інноваційного педагогічного досвіду з упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес закладів вищої освіти з метою підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності;

- педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи), під час якого використовувалися такі способи здійснення моніторингу: спостереження; опитувальні методи (бесіди, анкетування, інтерв'ювання); аналіз результатів навчальної діяльності майбутніх магістрів з туризмознавства; тестування (прогностичне, діагностичне) та методи математичної статистики з метою визначення ефективності експериментальної методики.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася у Вінницькому торговельно-економічному інституті Київського національного торговельно-економічного університету, Хмельницькому національному університеті, Київському національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Всього в експерименті брали участь 381 студент і 38 викладачів.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

- *вперше* теоретично *обґрунтовано* і експериментально *перевірено* організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності (використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства; управління проектною діяльністю з використанням

сучасних Інтернет-технологій; використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності); *розроблено* модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності;

– *удосконалено* методику викладання навчальних дисциплін для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності;

– *подальшого розвитку* набули методи та форми підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Практичне значення представлене розробленим авторським підходом до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, діагностичними методиками, електронним навчально-методичним комплексом (ЕНМК) з предмету «Маркетинг готельно-ресторанної справи», тестовими завданнями для моніторингу знань студентів з використанням локальних та мережних тестових систем, дидактичними матеріалами для використання у навчальному процесі відеоматеріалів для вивчення технологічних операцій та принципів роботи фахівців з туризмознавства, карт знань, розроблених засобами сучасного програмного забезпечення, матеріалами навчальних проектів «Туристична Вінниця» та «Мобільний екскурсовод» з використанням мережних сервісів, методичними рекомендаціями щодо підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності, дидактичними матеріалами для використання в навчальному процесі мережних технологій та Інтернет-ресурсів. Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами професійних і вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців у галузі туризму.

Основні результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Вінницького торгово-економічного інституту Київського національного торгово-економічного університету (довідка № 01.0148/879 від 05 червня 2018 р.); Хмельницького національного університету (довідка № 100 від 14 червня 2018 р.), Київського національного педагогічного університету імені

М. П. Драгоманова (довідка № 184 від 7 червня 2018 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 835/01 від 30 травня 2018 р.).

Апробація результатів дослідження. Теоретичні положення і результати дослідження обговорювалися на міжнародній науковій конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Київ-Вінниця, 2018), Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень» (Вінниця, 2016, 2017), Науковій конференції Proceedings of articles the international scientific conference «Science and Life» (Czech Republic, Karlovy Vary - Ukraine, Kyiv, 2017), XVII аспірантських та магістерських читаннях «Інвестиційна привабливість туризму в Україні» (Київ, 2017 р.), Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку» (Бердянськ, 2017). Всеукраїнських веб-конференціях «Теорія і практика СМАРТ навчання у професійній освіті» (Вінниця, 2017, 2018), міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін» (Вінниця, 2017) та доповідались на науково-методичних семінарах кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2016-2018 рр.).

Проміжкові результати дослідження двічі на рік (2015–2018 р.) доповідалися на засіданнях кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Публікації. Основні результати дослідження відображені в 16 публікаціях (всі одноосібні). З них 5 статей у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, що індексуються наукометричною базою Index Scopus, 1 методичні рекомендації, 2 статті у закордонних виданнях, 8 статей у збірниках наукових праць і матеріалах наукових та науково-

практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації 263 сторінки. Основний зміст дисертації викладено на 187 сторінках. Робота містить 16 таблиць і 5 рисунків на 14 сторінках та 18 додатків на 76 сторінках. Список використаних джерел містить 279 найменувань, з них 35 іноземними мовами.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА ДО ПРОЕКТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Сутність туризмознавства і професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі туризму

На початку ХХІ століття відбулася зміна соціально-економічного способу життя людей, світова економіка стала настільки тісно взаємопов'язаною між собою і економічними об'єктами, що привело, в кінцевому рахунку, до формування економіки нового типу – глобальної.

Глобалізація, на думку , – це є незворотній процес між державами. З найдавніших часів людина вела кочовий спосіб життя, і як наслідок, освоювала нові землі, моря і непокірні вершини. Її манила невідомість і необхідність покращення умов життя своєї сім'ї, народу. Спілкування та обмін досвідом з новими народами давали нові знання, допомагали робити відкриття, поліпшували побут. Все це призводило до розвитку суспільства, його процвітання, конкурентоспроможності [1, с. 114].

В сучасних соціально-економічних умовах глобалізація – це, перш за все, економічне співробітництво між народами і країнами. Найбільш поширеною формою економічного співробітництва між народами і країнами є торгівля, яка завжди була і є каталізатором відносин між державами, які стають хорошими партнерами, союзниками за рахунок наростаючого економічної обороту. Початок ХХІ століття ознаменувався об'єднанням країн різних континентів у військові та економічні співдружності. Розширення торговельних контактів сприяло формуванню як економічного, так і туристичного простору [2].

У зв'язку з цим, не останнє місце в розвитку сучасних країн займає туризм, оскільки стрімко зростає число людей, для яких щоденні ділові поїздки і подорожі стають нормою повсякденного життя. Туризм, особливо

діловий, як форма споживання послуг знаходиться в центрі всього економічного, соціального та культурного життя розвинених країн [3].

Можна сказати, що глобальне місто стає і центром туристичної діяльності, що проявляється в збільшенні масштабів туризму і інтенсивності туристичних потоків.

Сучасний туризм – найбільш стабільний вид економічної діяльності. Дані Всесвітньої туристської організації за останні роки підтверджують, що міжнародний туризм продовжував зростати, не дивлячись на економічну нестабільність у світі, особливо в Єврозоні. Високі показники галузі говорять про те, що міжнародний туризм, як сектор економіки, продемонстрував свою здатність пристосовуватися до мінливих умов ринку і є однією з галузей, які повинні бути підтримані урядом всіх держав, як одного із способів стимулювання економічного зростання.

Про це дуже переконливо говорять дані і прогнози Всесвітньої Туристичної Організації. Так, якщо в 1999 р. в світі число туристів становило 663 мільйонів (приріст 4,1%), то в 2010 р. – 1 мільярд, а на 2020 р. прогнозується вже 1 мільярд 600 мільйонів. Доходи від туризму в 1999 р. склали 455 мільярдів доларів (зростання 6%), а це 11,7% світового валового доходу. У 2000 р. доходи від туризму піднялися до 476 мільярдів доларів, тобто збільшилися на 4,5% [4].

Для 83% країн туризм є одним з 5 основних джерел доходу. У той час як для 38% країн туризм – головне джерело доходу. Туризм займає перше місце серед всіх інших секторів економіки за кількістю робочих місць. Якщо в 1999 р. в сфері туризму було зайнято 115 млн. чоловік, у 2013 р. – 370 млн., то в 2020 р. буде створено 550 млн. робочих місць [5]. Це свідчить про те, що туризм є однією з умов формування глобального простору.

У 2016 році, за даними Всесвітньої ради з туризму і подорожей (WTTC), світова індустрія гостинності показала результати, які помітно перевершують інші галузі світової економії, включаючи виробництво, роздріб, фінансові послуги та комунікації. Внесок туризму в глобальний ВВП

виріс на 3%, а число зайнятих в галузі збільшилося на 6 млн. Таким чином, вперше одне робоче місце з 11 у всьому світі створено в туристичній галузі. На частку галузі довелося 10% всіх нових робочих місць, що з'явилися в 2016 році. Економічний внесок туризму і подорожей, якщо вважати прямий, непрямий і опосередкований ефект, склав в 2015 р. 7,0 трлн. долл. США (щорічне зростання в межах 500 млрд. дол. США), а також 754 млрд. дол. США у вигляді інвестицій і 1,4 трлн. долл. США експортних послуг (у цінах 2013 року). Все разом це становить 9% світового ВВП на міжнародний туризм (подорожі та пасажирський транспорт) припадає 29% світового експорту послуг і 6% загального експорту товарів і послуг. У світі туризм як стаття експорту посідає п'яте місце після нафти, продукції хімічної, харчової та автомобільної галузей промисловості, але знаходиться на першому місці в багатьох країнах, що розвиваються країнах [6].

В останні роки туризм став активним елементом цивілізованого світу, його по праву називають феноменом ХХІ століття. Він здатний відігравати роль двигуна в економіці держави в цілому і регіону – зокрема, оскільки прямо чи опосередковано пов'язаний з багатьма галузями народного господарства (транспорт, зв'язок, містобудування та інженерною інфраструктурою, охороною навколишнього середовища, готельним господарством, промисловістю харчування, індустрією розваг тощо) і з різними галузями знань (економікою, маркетингом, юриспруденцією, психологією, соціологією, інформатикою, іноземними мовами тощо). Нині туризм – це одна з найбільш високорентабельних галузей економіки, доходи від якої в низці високорозвинених країн перевершують надходження від експорту нафти і нафтопродуктів, теле- і радіоапаратури, електронного обладнання.

Ключовою особливістю розвитку туризму в останнє десятиліття слід вважати найжорстокішу цінову і нецінову конкуренцію на національному та інтернаціональному ринках. Вона проявляється в намаганні впровадити

сучасні технології залучення і обслуговування туристів, в застосуванні інноваційних підходів до розвитку туристських територій.

Привабливість туристських центрів забезпечується численними факторами, найважливішим з яких є наявність кваліфікованого персоналу, здатного забезпечувати рівень сервісу, відповідну атмосферу в місцях відпочинку тощо. У ситуації, коли туризм все більше набуває ринкових форм функціонування, потрібні професіонали, які володіють специфічними технологіями, які знають особливості просування туристичних послуг, технології спілкування з клієнтами, іноземні мови тощо.

Дослідженню теоретичних та практичних основ організації туристичної діяльності, історичних аспектів розвитку туризму та професійної туристичної освіти присвятили роботи вітчизняні науковці: Ю. Алексєєва [7], К. Антонюк [8], О. Апілат [9], В. Биркович [10], О. Бобарикіна [11], М. Бойко [12], М. Борушак [13], Н. Ведмідь [14], А. Вершицький [15], Ю. Вишневська [16], В. Гавран [17], С. Гаврилюк [18], А. Гайдук [19], А. Ганієва [20], В. Ганський [21], Т. Гнатюк [22], В. Гоблик [23], Л. Гонтаржевська [24], Н. Гук [25], Ю. Гуменюк [26], Л. Давиденко [27], Я. Дубенюк [28], О. Дудкіна [29], С. Дутчак [30], О. Єрмоленко [31], Н. Жукова [32], Ю. Забалдіна [33], Ю. Земліна [34], В. Зінченко [35], Г. Казачковська [36], Л. Кнодель [37], Є. Козловський [38], О. Колотуха [39], О. Костюкова [40], Н. Кравченко [41], О. Ланда [42], В. Лозовецька [43], О. Любіцева [44], С. Мельниченко [45], Г. Михайліченко [46], Н. Опанасюк [47], Ю. Опанащук [48], А. Охріменко [49], Ю. Павлішак [50], В. Полюга [51], Ю. Прасул [52], Г. П'ятницька [53], О. Ремеслова [54], А. Романов [55], М. Рутинський [56], Л. Сакун [57], О. Сватюк [58], О. Серьогін [59], І. Сидоренко [60], Е. Слободенюк [61], С. Сорока [62], Н. Страчкова [63], О. Тімець [64], А. Толочко [65], Л. Томаневич [66], В. Федорченко [67, 68], А. Федчук [69], Н. Цопа [70], І. Черніна [71], Л. Черчик [72, 73], Г. Шевченко [74], В. Шмагіна [75], Л. Шульгіна [76]. Значна кількість наукових робіт закордонних науковців присвячена становленню, організації і розвитку туризму в країнах Європи,

Америци й Азії: J. Akama [77], M. Address [78], M. Barnett [79], K. Basu [80], T. Baum [81], L. Becherel [82], R. Bianchi [83], T. Blackwood [84], C. Cooper [82], S. Lundtorp [85], G. Mowl [84], C. Standing [79], Л. Воронкова [86], І. Зорін [87], В. Квартальнов [87], П. Кудрявцева [88] та ін.

Туризм, як суспільне явище є похідною від розвитку суспільства. Своєю появою він завдячує індустріальній стадії розвитку людства, якій був притаманний прискорений розвиток продуктивних сил, поглиблення поділу праці, розвиток урбанізаційних процесів.

Для підготовки фахівців з питань туризму повинні бути враховані основні тенденції розвитку туристичної галузі як в Україні, так і за кордоном, різновиди туристських організацій, де може працювати майбутній менеджер, сутність діяльності менеджера галузі туризму, рівень та вимоги до підготовки фахівця галузі туризму, підходи до організації практичної підготовки тощо.

Як свідчать результати історичного аналізу, вперше поняття «турист» було сформульовано в 1937 р. Комітетом експертів з питань статистики Ліги Націй і відповідно до нього туристом є особа, для якого характерні такі ознаки: пересування, тимчасове перебування в певному місці, відсутність зв'язку з працею і заробітною платою.

Це визначення отримало міжнародне визнання і в основному дійшло до наших днів з деякими поправками. На основі цих ознак і формувався понятійний апарат галузі туризму. У наступні роки визначення «турист» обговорювалося на нарадах Міжнародного союзу офіційних туристських організацій (Дублін, 1950; Лондон, 1957), на Конференції ООН з міжнародного туризму і подорожей (Рим, 1963), конгресі СОТ (Маніла, 1986) й інших, що свідчить про теоретичну і практичну значущість визначення туриста, а також про прагнення зробити його повнішим і точним з урахуванням нових тенденцій і явищ [90].

Одне з перших визначень туризму, прийняте ООН, трактувало туризм як «активний відпочинок, що впливає на зміцнення здоров'я, фізичний

розвиток людини, пов'язаний з пересуванням за межами постійного місця проживання» [91].

Більш широке визначення цього поняття дає Академія туризму в Монте-Карло: «Туризм – загальне поняття для всіх форм тимчасового виїзду людей з місця постійного проживання з оздоровчою метою для задоволення пізнавальних інтересів у вільний час або професійно-ділових цілей без занять оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування», тобто головна увага звертається на характер діяльності відвідувачів в місці, відмінному від місця проживання [91, с. 394].

За визначенням, прийнятим ООН в 1954 р .: «Туризм це активний відпочинок, що впливає на зміцнення здоров'я, фізичний розвиток людини, пов'язаний з пересуванням за межами постійного місця проживання».

В 1980 року на Філіппінах була прийнята Манильська декларація по світовому туризму, яка проголосила: «Туризм розуміється як діяльність, має важливе значення в житті народів з безпосереднього впливу на соціальну, культурну, освітню та економічну області життя держав і їх міжнародні відносини»[92].

У матеріалах Всесвітньої конференції по туризму, проведеної Всесвітньою туристською організацією (ВТО) в 1981 р в Мадриді, туризм визначається як один з видів активного відпочинку, що представляє собою подорожі, що здійснюються з метою пізнання тих чи інших районів, нових країн і поєднувані в ряді країн з елементами спорту [93].

У 1993 р статистична комісія ООН прийняла більш широке визначення туризму: «Туризм – це діяльність осіб, які подорожують і здійснюють перебування в місцях, що знаходяться за межами їх звичайного середовища, протягом періоду, що не перевищує одного року підряд, з метою відпочинку, діловими та іншими цілями» [94].

В даний час найбільш широко використовується визначення, відоме як «генеральна теорія туризму В. Хунцікера - К. Крапфа», яке визначає туризм як сукупність відносин і явищ, є результатом пересування людей і

перебування за межами місця їх проживання до тих пір, поки перебування не переходить в постійне місце проживання і не пов'язане з отриманням доходу [95, с. 7].

Згідно з визначенням Статистичної комісії ООН в 1992 р, «Туризм – подорожі та перебування в місцях, що знаходяться поза межами звичайного місця постійного проживання мандрівника терміном не більше 12 місяців, з метою отримання задоволення і відпочинку, з оздоровчою, гостьовою, пізнавальною або професійно-діловою метою, але без зайняття оплачуваною там діяльністю» [96, с. 12].

В якості критеріїв для виділення туризму з інших видів подорожей є:

- звичне середовище мандрівника (місце проживання);
- термін подорожі і мотивація поїздки, яка не належить до пошуку постійної роботи або міграції;
- добровільність здійснення поїздки;
- попит на туристські об'єкти, в тому числі кошти розміщення [97, с.190].

На Уругвайському раунді ГАТТ було розроблено визначення туризму, яке включає в себе наступні види діяльності та послуги:

- діяльність туристських організацій – туроператорів і турагентів;
- більшість послуг пасажирського транспорту, включаючи оренду автомобілів і використання транспорту для екскурсій;
- засоби розміщення і харчування;
- рекреаційні, культурні, спортивні та інші розважальні послуги;
- додаткові (допоміжні) послуги, наприклад, гідів, організацію конгресів, страхування, пов'язані з туризмом фінансові послуги (кредитні картки, туристські чеки) і допоміжні служби, медичне обслуговування, торгівлю товарами туристського призначення та для використання туристами (безмитна торгівля, магазини в туристських центрах) [98].

Лейпер Н. сформулював визначення туризм як систему, яка складається з елементів: географічні елементи, туристи, туристична

індустрія. Географічні елементи поділяються на регіон народження туристів, транзитний регіон, регіон туристської дестинації [99, с. 129].

Туристська дестинація є вирішальним елементом туристської системи. Її можна охарактеризувати як центр (територію) з різноманітними зручностями, засобами обслуговування і послугами для забезпечення будь-яких потреб туристів. Тобто, туристська дестинація об'єднує себе найбільш важливі і вирішальні елементи туризму, необхідні для туристів. Регіон туристської дестинації є одним з найважливіших в туристській системі, оскільки туристські дестинації та їх імідж приваблюють туристів, мотивують візит, таким чином, активізують всю туристську систему. Слово «destination» в перекладі з англійської означає «місце призначення». У процесі систематизації підходів до визначення Лейпер виділяє типи дефініцій: холастичний, економічний і технічний [100, с. 398].

П. Мерфі визначив туризм як сукупність подорожей нерезидентів (туристів, включаючи екскурсантів) до дестинації до тих пір, поки місце перебування не стає їхнім постійним місцем проживання [101].

Іншим підходом до характеристики туризму виділяються, наприклад, Метісон А. і Уолл Д. За їх поданням «це багатогранні явища, які включають тимчасове подорож і перебування людей в туристській дестинації за межами тих, хто поститься місць проживання та роботи, діяльність, здійснювана під час перебування в місці призначення, а також сукупність послуг, створених для задоволення потреб подорожуючих. Туризм містить динамічні, статистичні та послідовні елементи» [102].

В Законі України «Про туризм» розкривається зміст туризму та туристичної діяльності наступним чином:

– туризм – 1) (фр. *tourisme*, від *tour* – прогулянка, подорож) – це подорож, що здійснюється у вільний час, один із видів активного відпочинку, найбільш ефективний засіб задоволення рекреаційних (рекреація – відновлення) потреб людини, оскільки він включає в себе різноманітні види діяльності – оздоровлення, пізнання, відновлення продуктивних сил людини;

2) тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування [93].

«Oxford Dictionary of Geography» містить таке визначення туризму: «Створення свята (making a holiday), що включає ночівлю поза звичним місцем проживання (normal place of residence)» (1997 р.). У «The Penguin Dictionary of Human Geography» наводиться наступна дефініція туризму: «Тимчасовий рух людей до місць (destinations), що знаходяться поза їх звичними місцями роботи і проживання, діяльність, що виконується протягом їх перебування у цих місцях, та засоби обслуговування, створені для того, щоби їм догодити. Така подорож (travel) зазвичай виконується протягом вільного часу з рекреаційною або святковою метою» (1997 р.). «New Webster's Dictionary and Thesaurus of English Language» визначає туризм як «практику поїздок для задоволення, індустрію приваблювання туристів та оточення їх турботою» (1993 р.), а «Oxford Dictionary of the Business World» – як «комерційну організацію та управління святами» (1993 р.). У наведених дефініціях знаходить відображення холістична функція туризму. Але якщо у перших двох акцент робиться на рекреаційній діяльності туристів, у наступних двох відображено комерційну діяльність з організації подорожей та здійснення послуг гостинності [103, с. 126].

У Тлумачному словнику туристичних термінів подаються сім визначень туризму, в тому числі: особлива форма переміщення людей, вид мандрівки; перебування за межами постійного місця проживання; форма розумового та фізичного виховання; популярна форма організації відпочинку; галузь господарства; сегмент ринку [104].

В українському енциклопедичному словнику-довіднику з туризму подаються визначення туризму: як тимчасового виїзду; діяльності осіб, що подорожують поза межами свого постійного середовища до одного року; економічного явища, що охоплює попит, пропозицію та туристський продукт; особливої форми пересування людей; виду подорожі; популярної

форми організації відпочинку; галузі господарства; сегменту ринку; сукупності усіх видів науково-практичної діяльності щодо організації і здійснення туристсько-екскурсійної справи [105].

Закордонні науковці відзначають різносторонній підхід до туризм як явища сучасного світу: «туризм як галузь господарства, як міжгалузевий комплекс або ринок, як самостійний вид економічної діяльності з обслуговування туристів та як діяльність під час відпочинку, резюмуючи, що жодна наука не в змозі вичерпно його охарактеризувати» [106; 107] або розглядають сучасний туризм як широку соціально-економічну систему з багатьма елементами, що знаходяться у динамічній взаємодії між собою та з іншими системами [108, с. 20].

Тобто, туризм характеризується як вид або галузь діяльності – рекреаційної (дозвіллевої) та суспільно-корисної (форма праці), пов'язаної з подорожами.

Враховуючи поліфункціональність туризму та поліаспектність його взаємодії з суспільством, ми визначимо туризм як галузь людської діяльності – рекреаційної або суспільно-корисної, науково-практичної – пов'язану з подорожами та мандрівками людей, що виконує низку функцій культурного, економічного, психологічного, політичного характеру, які проявляються як на рівні окремої особистості, так і на рівні суспільства в цілому.

Проаналізовані нами визначення можна розділити на дві основні групи, до однієї з яких відносять окремі економічні, психологічні, соціальні, правові та інші аспекти туризму, його видові особливості, що виступають інструментом вирішення певних завдань; а до іншої – містять предмет в цілому, розкривають внутрішній зміст туризму, що виражається в єдності всього різноманіття властивостей і відносин, і дозволяють відрізнити його від подібних явищ.

У процесі аналізу та систематизації підходів до визначення поняття «туризм», ми переконалися, що, незважаючи на широке розуміння терміна, в

даний час немає загальновизнаного визначення, яке враховувало б його специфіку.

Виходячи з цього нами сформульовано визначення поняття «туризм» – це діяльність громадян в галузі подорожей з метою задоволення особистих інтересів і потреб, професійної діяльності, культурно-оздоровчих заходів, пов'язана з їх пересуванням за межами постійного місця проживання, а також відносини, що виникають під час використання туристських товарів і послуг. Дане визначення враховує багатоаспектність поняття, його складну структуру, галузь діяльності і специфіку, які в повній мірі не відображені в існуючих поняттях і трактуваннях.

Спираючись на Закон України «Про туризм» та дослідження туризму в різних галузях, визначимо основні терміни та категорії понять, що розкривають зміст туристичної діяльності, які визначають різноманітні напрями становлення національних систем туристської освіти та якими ми будемо користуватись у нашому дослідженні:

– *турист* – особа, яка здійснює подорож Україною або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін;

– *туризмознавство (туризмологія)* – загальна теорія туризму, галузь соціокультурного знання, яка має синтетичний характер і характеризується розгалуженнями між науковими зв'язками, що фокусуються в усвідомленні різних аспектів туризму;

– *туристичний продукт* – попередньо розроблений комплекс туристських послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо);

– *супутні туристичні послуги та товари* – послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких несуттєво скоротяться без їх реалізації туристам;

– *характерні туристичні послуги та товари* – послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких суттєво скоротяться без їх реалізації туристам;

– *просування туристичного продукту* – комплекс заходів, спрямованих на створення та підготовку до реалізації туристичного продукту чи туристичних послуг (організація рекламно-ознайомлювальних подорожей, участь у спеціалізованих виставках, ярмарках, видання каталогів, буклетів тощо);

– *місце продажу (реалізації) туристичних послуг* – країна, в якій зареєстровано відповідний суб'єкт господарювання, що реалізує туристський продукт;

– *місце надання туристичних послуг* – країна, на території якої безпосередньо надаються туристські послуги [109].

Туризм – це справді дивовижний феномен життя людства XXI століття. Статистичні дані переконливо свідчать про невинне збільшення кількості подорожуючих, підтверджують важливість внеску туризму в соціально-економічний розвиток.

Зазначимо, що світовий туристичний процес розвивається такими бурхливими темпами, що, мабуть, жодна країна не зможе бути осторонь. Україна має, по-перше, значний туристично-рекреаційний потенціал, а, по-друге, значний досвід з організації туризму, хай навіть і планово-розподільчого. Таким чином, з одного боку внутрішні, а з іншого – зовнішні чинники стимулюють розвиток туризму в країні, тобто формується замовлення на спеціалістів даного профілю. Туризм за характером діяльності належить до сфери обслуговування населення, а для галузей невиробничої сфери кадрове забезпечення, якість підготовки кадрів мають вирішальне значення [110].

Зазначені вище умови потребують оновлення підготовки спеціалістів у галузі туризму. Фундаментальна туристична освіта в Україні – відносно нова галузь, оскільки упродовж тривалого часу заклади вищої та професійно-технічної освіти України не готували фахівців для галузі туризму. Розвиток туризму в Україні як чинник формування економіки держави зумовлює необхідність створення галузевої системи підготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів, яка б виховувала фахівців, здатних в умовах конкуренції працювати індивідуально і продуктивно.

Один з основних, складних, але дуже важливих кроків подальшого розвитку туристичної галузі було здійснено у 2002 році, коли Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову «Про Державну програму розвитку туризму на 2002-2010 роки» [111]. Продовженням роботи у цьому напрямку є Державна цільова соціальна програма розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2015 роках [112] і сучасна Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. [113]

Завдяки стрімким темпам зростання, в кінці ХХ століття туристська галузь стала якщо не найбільшою галуззю світового господарства, то, безперечно, однією з них. За даними Всесвітньої туристичної організації, дійсним членом якої Україна є з 1997 року, у світі здійснюється близько 1 млрд. подорожей щороку, понад 52 відсотки з яких у межах країн Європи. В країнах ЄС туризм сприяє підвищенню сукупного валового внутрішнього продукту на 8 відсотків, економічному зростанню на 11 відсотків, а кількість робочих місць в туристичній індустрії становить близько 12 відсотків загальної чисельності.

Україна займає одне з провідних місць в Європі за рівнем забезпеченості цінними природними та культурними ресурсами.

Підвищення рівня конкуренції на міжнародному туристичному ринку та перерозподіл туристичних потоків зумовлює необхідність здійснення заходів для посилення ролі органів виконавчої влади у формуванні та

просуванні національного туристичного продукту. У багатьох державах світу активно розробляються та виконуються відповідні державні програми, вдосконалюється нормативно-правове забезпечення та впроваджується податковий режим, сприятливий для розвитку сфери туризму та курортів, залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури.

Туристична галузь України має цілу низку проблем, що гальмують розвиток туризму: відсутність цілісної системи державного управління туризмом у регіонах; недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів підприємництва туристичної галузі з боку держави; невідповідність переважної більшості туристичних закладів міжнародним стандартам; незадовільний стан туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних доріг та міжнародних транспортних коридорів; недостатня забезпеченість туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами; недосконалість бази даних стосовно об'єктів туристичної галузі.

За таких умов національний туристичний продукт стає все менш привабливим та конкурентоспроможним.

З огляду на зазначене, необхідно підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняної туристичної індустрії на міжнародному туристичному ринку, забезпечення якості національного туристичного продукту. Зокрема, особливої уваги потребує вирішення питання належного пристосування природних територій, об'єктів культурної спадщини для відвідування туристами, забезпечення їх відповідного інфраструктурного облаштування та інформаційного забезпечення.

У монографії В. Федорченко наведено статистичні дані, які також свідчать про стрімкий розвиток туризму. Так, тільки за другу половину минулого століття кількість жителів планети, які подорожували, зросла з 25 до 700 млн. чоловік. У 2020 році у світі прогнозується 1,5 млрд. міжнародних туристів, що означає збільшення туристичних прибуттів у 2,4 рази порівняно

з 2000 роком. При цьому доходи від туризму, за прогнозами ВТО до 2020 року збільшаться до 2000 млрд. доларів США [114, с. 128-129].

Розвиток туристичної галузі є надзвичайно актуальним для нашої країни. Докорінні зміни в економічному, соціальному, культурному та політичному житті України останнього десятиліття призвели до суттєвої трансформації туристичної галузі. Туризм в умовах переходу країни на засади ринкової економіки значною мірою комерціалізувався, відкрилися нові можливості для поїздок до зарубіжних країн, набув розвитку «елітарний» туризм, з'явилися нові форми дозвілля туристів, розширилася туристична інфраструктура відповідно до сучасних світових вимог.

Останнім часом ставлення до туризму з боку держави змінюється. У цьому вбачається дієвий засіб виходу національної економіки з кризи, формування ринкових відносин, соціально важливої форми використання вільного часу та проведення змістовного дозвілля, залучення широкого загалу населення й іноземців до пізнання історико-культурної спадщини України.

На нашу думку, щоб перетворити Україну на туристичну державу світового рівня, необхідно забезпечити ефективну координацію підготовки фахівців галузі туризму, від яких залежить якісне надання послуг. Концептуальні ідеї щодо змісту та організації професійної підготовки майбутніх фахівців цієї галузі базуються на положеннях Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про туризм», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту»; Постановах Кабінету Міністрів України: «Про Програму розвитку туризму в Україні до 2020 року», «Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» та інших документах, в яких визначено пріоритетну роль освіти в державній політиці, обґрунтовано стратегію та основні напрями розвитку туристичної освіти в нашій державі.

Для розв'язання проблем, які ставляться перед галуззю туризму, нині в Україні діє достатня кількість закладів вищої освіти I-IV рівня державної

акредитації, що готують фахівців для цієї галузі. В умовах ринкових відносин ЗВО надають освітні послуги громадянам за рахунок державного і місцевих бюджетів, а також за кошти фізичних або юридичних осіб. Підготовка фахівців для туристичної галузі на відміну від багатьох інших спеціальностей фінансується в основному за кошти фізичних осіб. Наприклад, в Україні у 2015/16 навчальному році до ЗВО III-IV рівня акредитації за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» за напрямом 6.140103 «Туризм» на денну і заочну форми навчання було прийнято 3664 особи, з них лише 797 студентів (21,7%) навчалися за рахунок державного бюджету. Відповідно за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Спеціаліст» за спеціальністю «Туризмознавство» прийнято 1639 осіб, із них 368 студент (22,5%) навчався за рахунок державного бюджету; за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр» за спеціальністю 8.14010301 «Туризмознавство» було прийнято 523 особи, з них 206 студентів (39,4%) навчалися за рахунок державного бюджету (розраховано за даними [115]). Жоден студент не був прийнятий за рахунок коштів місцевих бюджетів. Таким чином, отримання вищої туристичної освіти залежить не тільки від бажання абітурієнтів і рівня їх підготовки, а й від рівня доходів громадян України і вартості освітніх послуг у вітчизняних закладах вищої освіти.

Система професійної вищої туристської освіти розвивається в даний час в умовах таких ринкових відносин, які висувають нові вимоги до випускників ЗВО, менеджерам туризму і визначають попит і пропозицію, конкуренцію і конкурентоспроможність.

Проблема конкурентоспроможності випускників закладу вищої освіти туристського профілю пов'язана з переходом від процесу здобуття професійної освіти молодими фахівцями до безпосередньої професійної діяльності в умовах вільного ринку праці, що має свої закони [116, с. 232].

Сучасний фахівець повинен бути конкурентоспроможним, тобто має поєднувати здатності професіоналізму й універсалізму. Конкурентоспроможний фахівець – це фахівець, здатний досягати

поставлених цілей в різних, швидкозмінних ситуаціях за рахунок володіння методами вирішення широкого класу професійних завдань і наявності певних особистісних якостей [117, с. 56].

Основний закон вільного ринку «попит визначає пропозицію» наочно діє в сфері туризму і проявляється в постійному підвищенні вимог ринку праці (роботодавців) до випускників ЗВО, відповідно – «пропозиція повинна відповідати попиту», тобто, туристські ЗВО повинні готувати конкурентоспроможних фахівців – менеджерів, які відповідають сучасним вимогам роботодавців. Сучасні темпи розвитку туристичної галузі висувають постійно зростаючі вимоги до навчальних закладів, які готують професійні кадри для роботи в галузі туризму [118].

Щорічні випуски туристських ЗВО на ринок праці дипломованих фахівців перевищують кількість вакансій, незважаючи на розвиток туристичного бізнесу. Спостерігається як підвищення конкуренції під час працевлаштування випускників між ЗВО, так і підвищення вимог роботодавців до рівня професійної підготовки випускників туристських спеціальностей. Головна вимога роботодавців, що висувається до випускників – це наявність сформованих умінь практичної професійної діяльності, досвіду роботи, набутого ними під час проходження навчально-виробничої практики в період навчання у ЗВО.

За ініціатииви Державної туристичної адміністрації України, підтримки Асоціації готельних об'єднань і готелів міст України, Асоціації навчальних закладів України туристського та готельного профілю, керівників провідних підприємств галузі та за погодженням з Міністерством праці та соціальної політики України, Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України і Кабінетом Міністрів України Міністерство освіти і науки України відповідним наказом включило до чинного Переліку напрямів і спеціальностей напрям «Туризм» зі спеціальностями «Туризм», «Готельне господарство», «Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах». Це зумовлено тим, що в системі вищої освіти України не

існувало напряму, в межах якого комплексно, починаючи з навчання робітничих професій і закінчуючи підготовкою магістрів, готувалися б фахівці для діяльності у галузі туризму. Відповідно до названих спеціальностей визначено такі освітньо-кваліфікаційні рівні: спеціальності «Туризм», «Менеджмент туристичного бізнесу», «Готельне господарство» – бакалавр, спеціаліст, магістр; спеціальність «Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах» – молодший спеціаліст. Після 4 років навчання (240 кредитів) випускникам бакалаврату присвоюється кваліфікація бакалавр із туризму, фахівець туристичного обслуговування. Термін навчання на ОКР «спеціаліст» триває 1 рік (60 кредитів), по закінченню випускники отримують кваліфікацію спеціаліст із туризмознавства. Термін навчання в магістратурі складає 1,5 роки (90 кредитів), випускники набувають кваліфікації магістра з туризмознавства, туризмознавця, екскурсознавця.

Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики «Бакалавра» напряму підготовки «Туризм» [119] існують такі галузі діяльності майбутніх фахівців: діяльність транспорту та зв'язку, додаткові транспортні послуги та допоміжні операції, послуги з організації подорожування, державне управління загального характеру, соціально-економічне управління, надання індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг.

Менеджер галузі туризму – це фахівець у галузі туризму, який займається організацією туристичних поїздок клієнтів. У наш час це одна з професій, що користується попитом в індустрії відпочинку та розваг.

Менеджер галузі туризму – це загальна назва професії, яка є багатофункціональною. Є фахівці-універсали, які вміють організувати подорож туриста від початку до кінця, але частіше за все в туристичних компаніях існує розподіл праці за спеціалізаціями: менеджер, що працює з клієнтами, менеджер, що бронює білети та готелі, менеджер, що оформляє візи та займається страхуванням подорожуючих та ін.

Функціональні обов'язки менеджера галузі туризму залежать від того, ким він працює туроператором чи в туристичній агенції.

Відповідно до перерахованих посад, майбутній менеджер галузі туризму підготовлений виконувати наступні функції: проектувальну, організаційну, технологічну та контролювальну.

Проектувальна – визначати форми, види, напрями спеціалізації туристичних організацій, розробляти стратегічні напрями розвитку організації, забезпечення конкурентоспроможності туристичних послуг, економічне обґрунтування виробництва туристичних послуг, аналізувати діяльність, напрями розвитку організації. Планувати та прогнозувати діяльність організації, розробляти та впроваджувати нововведення, прогнозувати динаміку попиту на туристичні послуги.

Організаційна – поєднувати усі види ресурсів, організовувати колективну працю по досягненню мети організації, займатися раціоналізацією робочих місць, організовувати процес управління, приймати управлінські рішення, управляти якістю туристичних послуг, забезпечувати захист прав споживачів та охорону праці, соціальний захист працівників, здійснювати комерційну діяльність та організовувати зовнішньоекономічну діяльність.

Технологічна – формувати основу технологічного процесу, оформлювати спеціальну документацію на різних стадіях виробництва та реалізації туристичних послуг.

Контролювальна – контролювати забезпеченість ресурсами, дотримуватись технологій надання туристичних послуг, вимог безпеки праці, контролювати та оцінювати якість туристичних послуг [120].

Таким чином, індустрія туризму охоплює діяльність засобів розміщення і харчування, діяльність туристичних підприємств щодо створення та реалізації туристського продукту (туру), екскурсійне обслуговування, трансфер, розваги та іншу діяльність, пов'язану з відпочинком, рекреацією, подорожуванням, а майбутній менеджер

туристичної сфери має виконувати складні функції, які потребують якісної професійної підготовки.

Отже, сучасного туриста, головним чином, приваблює якість і надійність товару, а також безпечність його для здоров'я, зручність при використанні, відповідність функціональному призначенню і відповідності стандартам. Вимоги до туристського продукту можна звести до двох основних положень: надійність і комфортність. Надійність включає, передусім, безпеку життєдіяльності, політичні, правові та фінансові гарантії, комфортність – це, передусім, забезпечення класу обслуговування, тобто фізичний і психологічний комфорт, який залежить від рівня культури обслуговуючого персоналу в процесі надання комплексу туристичних послуг.

Туризм – це складна міжгалузева і міжвідомча багатоукладна система й одночасно унікальне соціальне явище. Він пов'язує потреби в людському спілкуванні, розвитку особистості з критеріями соціальної справедливості, охороною навколишнього середовища, відродженням історичної спадщини і мистецтва. Основними завданнями туристської освіти є: якісне підвищення фахової підготовки в умовах неперервної освіти; забезпечення всебічного розвитку особистості майбутнього менеджера сфери туризму; уміння майбутніх фахівців здійснювати міжкультурну комунікацію з представниками інших народів та націй. Тому потреба туристської галузі в творчій особистості, компетентному фахівцеві з постійним прагненням до саморозвитку та самовдосконалення – надзвичайно висока.

1.2 Роль проектної діяльності у роботі фахівців з туризмознавства

Кардинальні зміни, що відбуваються в суспільному житті України, висувають високі вимоги до особистісних та професійно значущих якостей національних кадрів з вищою освітою, виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Нові цінності й орієнтири освіти і, навіть, сучасні досягнення науки та техніки багато у чому визначають вибір методів навчання, у якому педагоги віддають перевагу активним та інтерактивним педагогічним технологіям.

Метою сучасної освіти є становлення особистості, як висококультурної, розвиненої та творчої, яка здатна до самоосвіти й саморозвитку. Здобути відповідний досвід і уміння надає можливість проектна діяльність у компетентісно спрямованій освіті, яка є інструментом, що створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо) і самостійності особистості в досягненні нового. На думку В. Слободчикова, проектування в освіті – це процес створення нових форм спільності педагогів, учнів, педагогічної громадськості, нового змісту та технологій освіти, нових способів і технік педагогічної діяльності та мислення. Предметом проектування є створення умов (засобів, механізмів) етапу розвитку освіти в цілому, переходу її з одного стану в інший [121, с. 17].

Ідея проектного навчання не є новою. Поняття «проект», «проектування», «проектна діяльність» і «проектні технології» постійно знаходяться у фокусі уваги науковців. Пріоритетне значення в педагогічній практиці набувають проектні технології, теоретичні основи застосування та дидактичні можливості яких розкрито у працях П. Блонського, О. Воїнової, Д. Дьюї, У. Кілпатріка, Н. Матяш, Н. Пахомової, Є. Полат, Н. Полісун, І. Чечель та інших вітчизняних і зарубіжних дослідників.

У наукових публікаціях автори розглядають загальні питання, які стосуються проектної діяльності (О. Блакова, Т. Веретенко, М. Кадемія, Л. Матяш, Г. Нечаєнко, Ю. Ткач, Л. Черкаська) та описують приклади конкретних навчальних проектів (В. Забранський, С. Соболева).

В Україні відбувається становлення нової системи освіти. В останній час якісно змінилися цільові та ціннісні установки вітчизняної системи вищої освіти, які характеризуються підвищенням професійної та соціальної мобільності випускників. Головною причиною поширення проектної діяльності стала необхідність навчити студентів працювати самостійно та використовувати набуті знання у своїй практичній діяльності. В умовах інформаційного суспільства і формування глобального інформаційно-комунікативного середовища потрібні нові підходи до організації освітнього процесу у ЗВО, спрямовані на задоволення запитів на освітні послуги певного рівня і якості. І в цьому випадку важливо, щоб підготовка фахівців відповідала динамічним змінам в галузі інформаційних технологій та соціального середовища в отриманні та вдосконаленні раніше набутих знань і вмінь.

Тим часом традиційна освітня система не може поки адаптуватись до безперервного росту обсягу інформації, впровадженню нових технологій у різні галузі науки і техніки, що ведуть до швидкого оновлення систем знань, потреби більш гнучких навичок і знань та розвитку творчої інтелектуальної ініціативи. Безсумнівно, бажаними властивостями, на думку сучасних науковців, повинні стати: аналітичний розум, системне мислення, прагнення експериментувати, здатність до співпраці. При цьому головним інструментом є пошук і проектування, стилем спілкування – співробітництво, а відмітною рисою стають майстерність, компетентність і власна позиція майбутнього фахівця.

Терміни «проект», «проектна діяльність» походять від латинського *projectus* – «кинутий вперед». Зрозуміло, що сутність проектної діяльності пов'язана з такими науковими поняттями і категоріями, як «проект»,

«діяльність», «творчість», що мають різноплановий характер, як з точки зору різних галузей наукового знання, так і з точки зору різних рівнів методології науки.

Визначення поняття «діяльність» у психолого-педагогічній літературі об'єднує розуміння діяльності як свідомого процесу:

- активна взаємодія людини з навколишньої дійсністю, у ході якої людина є суб'єктом, цілеспрямовано впливаючи на об'єкт і задовольняючи таким способом свої потреби [122, с. 95];
- як спосіб активного ставлення людини до навколишнього світу, спрямований на його доцільну зміну і перетворення в інтересах суспільства [123, с. 56];
- спосіб буття людини у світі, здатність її вносити в дійсність зміни [124].

Основні компоненти діяльності: суб'єкт із його потребами; мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямовано діяльність; засіб реалізації мети. Результатом діяльності є перетворення як у зовнішньому світі, так і у самій людині, її знаннях, мотивах, здібностях. Реалізація певної діяльності в освітньому процесі може відбуватися у проектній діяльності [125].

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури свідчить про те, що поняття «проект» трактується досить широко:

- сукупність концептуальної і формальної моделі, пакет документів, який подає опис на предметній мові того, що і як повинно бути зроблено [126, с. 137];
- комплекс науково-дослідних, проектно-конструкторських, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, пов'язаних ресурсами, виконавцями та термінами, відповідно оформлених і направлених на зміну об'єкта управління, що забезпечує ефективність розв'язання основних завдань та досягнення відповідних цілей за певний період [127];
- план, задум реалізації майбутньої діяльності [128, с. 36];

– комплекс взаємозалежних одномоментних заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей при обмежених часових, бюджетних, кадрових та інших ресурсах [129, с. 127];

– сукупність завдань або заходів, пов'язаних з досягненням запланованої мети, яка зазвичай має унікальний і неповторний характер [130, с. 98];

– окреме підприємство з конкретними цілями, які часто включають вимоги до часу, вартості та якості результатів, що досягаються [131, с. 221];

– задум (завдання, проблема) та необхідні засоби його реалізації з метою досягнення бажаного економічного, технічного, технологічного чи організаційного результату [132, с. 22];

– певне завдання з визначеними вихідними даними й встановленими результатами (цілями), що обумовлюють спосіб його вирішення [133].

Досить змістовний аналіз підходів до визначення змісту поняття «проект» подано у дисертаційному дослідженні С. Ізбаш [134]. Погоджуємося із запропонованим у дослідженні визначенням, де проект розглядається як сукупність певних дій, документів, план, задум реалізації майбутньої діяльності.

Метод проектів був запропонований на початку ХХ століття американським науковцем Дж. Дьюї. Як зазначає Л. Мартинець, в основі педагогічної концепції закладено проект «навчання за допомогою виконання», формування у вихованця відповідних практичних навичок проектування та розв'язання життєвих проблем. Проект «навчання за допомогою виконання» полягає у розв'язанні певної проблеми, що передбачає, з одного боку, використання сукупності різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – припускає необхідність інтегрування знань, умінь, а також їх застосування у різних галузях науки, техніки, технології, творчих сферах [135].

Педагогічні ідеї Дж. Дьюї були впроваджені у практику української школи на початку ХХ ст. у вигляді трудового методу навчання. Так, відомий український педагог Г. Ващенко, досліджуючи метод проектів, визначав його

як один з активних методів навчання. Науковець дійшов висновку, що його застосування є неможливим в країнах із тоталітарним режимом [136]. На підтвердження цього можна використати невдалий експеримент застосування методу проектів у практиці радянської школи в 20–30-х рр. ХХ ст.

Незважаючи на заборону використання методу проектів у радянській школі в 1930-х рр., група російських педагогів під керівництвом С. Шацького активно використовувала ідеї Дж. Дьюї на практиці до початку 1940-х років. С. Шацький визначив основні елементи цього методу в такій послідовності:

- реальний досвід дитини, який має бути виявлений вчителями;
- організований досвід (учитель будує заняття на основі того, що знає про досвід дитини);
- зіткнення з накопиченим людським досвідом (готові знання);
- справи, які дають дитині нові навички [137, с. 188].

У вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми вивчав відомий педагог-практик О. Макаренко, який в результаті своєї новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Таку ж думку не раз висловлював В. Сухомлинський, педагогічну спадщину якого проймає ідея проектування людини. Багато дослідників метод проектів розглядають як спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності щодо розв'язання певних проблем, який передбачає ретельне планування діяльності, використання різноманітних засобів навчання, інтегрування знань, умінь та навичок із різних навчальних дисциплін та галузей науки з метою набуття нових, практичну реалізацію запланованого, отримання відчутного результату у певній формі [138].

В сучасній вищій освіті метод проектів вважається одним із найперспективніших видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації студентів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Студенти набувають досвіду вирішення реальних виробничих завдань з огляду на майбутню професійну діяльність, яку моделюють в умовах навчального закладу.

Аналіз нормативних актів дозволяє стверджувати, що сучасна державна концепція модернізації освіти передбачає впровадження компетентнісного підходу, що характеризується посиленням уваги до якості освіти, що вимагає підготовки кваліфікованих, високоосвічених і вихованих, творчо мислячих, мобільних, компетентних фахівців. Така модель підготовки фахівця дозволить зробити акцент на інтелектуальний і моральний розвиток особистості, формування творчих, світоглядних, поведінкових якостей у студентів, необхідних для самостійної продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Одним із його проявів стає формування проектної діяльності студентів в інформаційно-освітньому середовищі через синтез діяльнісного та особистісного розвитку за домінуючого значення інформаційного середовища.

Існує кілька різноманітних способів типізації проектів, проаналізуємо їх коротко:

- І. І. Мазур, В. Д. Шапіро визначають класичні типи проектів та класифікують їх за масштабом, термінами реалізації, якістю виконання, обмеженістю ресурсів, конструктивним виконанням, учасниками [139];
- Л. Є. Довгань, Г. А. Мохонько, І. П. Малик класифікують проекти за такими ознаками: за характером змін, за масштабом (розміром), за тривалістю (строками реалізації), за галузевою приналежністю, за специфікою кінцевого продукту, за функціональним спрямуванням, за характером залучених сторін, за ступенем складності, за складом і структурою залучених організацій, за вимогами до якості проекту[140];
- А. Бродська вважає найбільш важливою класифікаційну ознаку – ступінь складності проекту (клас проекту), за якою пропонує поділяти проекти на: монопроекти, мультипроекти та мегапроекти [141].

З урахуванням означеного, найбільш доречною з точки зору нашого дослідження є класифікація проектів, запропонована Е. Федорчук на основі аналізу праць В. Кілпатріка:

- продуктивний (створюючий) проект, пов'язаний з трудовою діяльністю (конструкторською, створенням макета, доглядом за рослинами і тваринами);
- споживчий проект (підготовка екскурсій, надання послуг, організація дозвілля);
- дослідницький проект (біологічний, фізіологічний, технічний, розв'язання історичних чи літературних проблем);
- навчальний проект (проект-вправа) для оволодіння певними навичками [142, с. 57].

Системний підхід до класифікації проектів з урахуванням різноманітних критеріїв здійснено у підручнику В. Верби «Проектний аналіз» [143]. Результат класифікації візуально зображений у вигляді схеми, наведеної на рис.1.2.

Процес створення проекту називається проектуванням. Д. Джонс приводить більше десятка визначень, основним з яких, на наш погляд є: «проектування – вид діяльності, що дає початок змінам в штучному середовищі» [85, с. 326]. У широкому сенсі проектування – це діяльність зі здійснення змін у навколишньому середовищі (природному чи штучному) і керування розвитком предметного світу.

Поняття «проектування» в конкретній формі виражає прогностичну функцію керування, коли йдеться про майбутню матеріальну або ідеальну реальність. Його метою є реалізація одного з варіантів перетворення об'єктивної дійсності, пов'язаного з прагненням додати бажаних властивостей і рис проектуваному об'єкту.

Одним із численних визначень проектної діяльності, що, на нашу думку, відображає її багатогранну сутність, є визначення, запропоноване Л. Москаленко, за яким проектна діяльність – це конструктивна і

продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту, яка належить до унікальних способів людської практики, пов'язаної із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків [144].

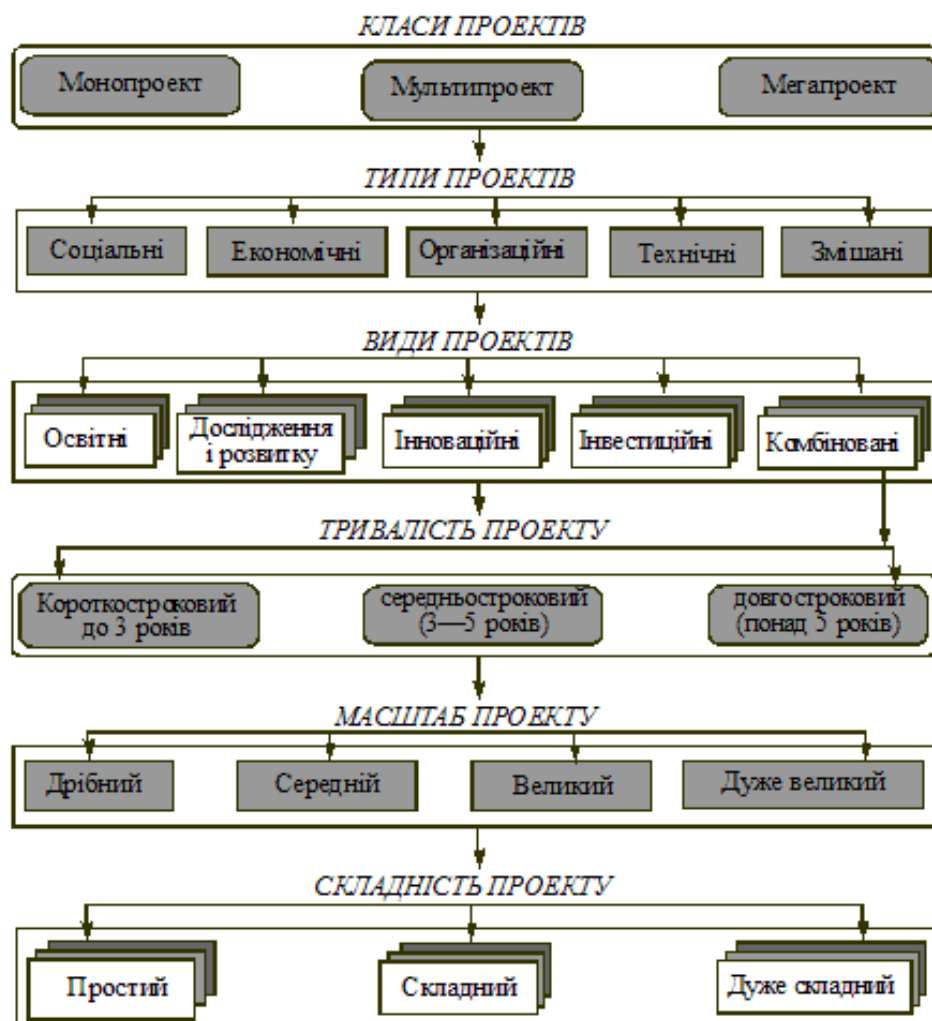

Рис. 1.2. Класифікація проектів

Риси, характерні для проектування в цілому, поширюються на проектну діяльність в освітній сфері. В. С. Кузнецов визначає проектування найважливішим компонентом освітнього процесу, що використовується для створення нових понять і концепцій. У психолого-педагогічній літературі

поняття проектування останнім часом набуло значної актуальності і новий зміст у зв'язку з розробленням освітніх середовищ з використанням сучасних освітніх технологій [122].

Погоджуємося із твердженням Т. Веретенко, С. Соболева, що проектна діяльність передбачає включення студентів у цілеспрямовану, практичну самостійну діяльність щодо вирішення проблем, формування дослідницьких умінь (планування проектної діяльності, збирання, оброблення, аналізування, узагальнення інформації, проведення експериментів тощо) з обов'язковим практичним результатом [145, с.100].

Розглянути переваги засобів проектної діяльності порівняно з традиційними методами допомагає психолого-педагогічна концепція контекстного навчання О. Вербицького. Згідно з нею, абстрактне (традиційне) навчання під час професійної підготовки має трансформуватися в знаково-контекстне (контекстне) навчання, коли знання, вміння та навички накладаються на професійну діяльність, що представлена у навчанні в певній модельній формі. При цьому студент виконує не просто навчальну, а й квазі-професійну діяльність, що поєднує характеристики як теперішньої навчальної, так і майбутньої професійної діяльності. Одиницею такої діяльності буде вже не певний обсяг знань, а ситуація (практична діяльність) в предметній і соціальній неоднозначності й суперечливості [146].

Робота над навчальними проектами є дидактичним засобом пізнавальної діяльності, розвитку креативності та одночасного формування особистісних і професійних якостей студентів.

Вважаємо, що значною перевагою проектної діяльності є вміння, яких набувають студенти, а саме:

- планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати діяльності;
- використовувати різноманітні джерела інформації (паперові, електронні тощо);
- самостійно збирати і накопичувати матеріал;

- аналізувати, порівнювати факти, аргументувати свою думку;
- приймати рішення;
- розподіляти обов'язки, взаємодіяти один з одним;
- створювати «кінцевий продукт» – матеріальний результат проектної діяльності;
- презентувати створений продукт перед аудиторією;
- оцінювати свою діяльність та роботу інших учасників проекту.

Проаналізувавши результати проектної діяльності, описані у наукових публікаціях вітчизняних та закордонних педагогів і психологів, можемо констатувати, що проектна діяльність створює підґрунтя для:

- 1) засвоєння нових способів діяльності професійно-спрямованого характеру;
- 2) конструювання навчального процесу з врахуванням індивідуального стилю роботи студентів та їх майбутньої професійної діяльності;
- 3) стимулювання практичної проектної діяльності студентів, що дозволяє у навчальному процесі сформуванню професійні компетенції.

У зв'язку з цим суть досліджуваної проблеми зводиться до виявлення чинників ефективного формування проектної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі та створення умов, що дозволяють організувати індивідуальну та колективну роботу учасників проектної діяльності, інтегрувати різні форми і стратегії освоєння предметних знань спрямованих на розвиток професійних компетенцій та компетентності проектної діяльності майбутнього магістра туризмознавства і самостійну пізнавальну продуктивну діяльність.

Підготовка магістрів туризмознавства до здійснення проектної діяльності є необхідним компонентом становлення їхньої професійної майстерності. Якість організації проектної діяльності, на нашу думку, визначається конкретністю формулювання завдань, мети, визначенням запланованих результатів, чіткість вхідних та прогнозуванням вихідних

даних. Вважаємо, що максимально ефективним для організації якісної проектної діяльності є створення і використання вузько сконцентрованих методичних рекомендацій чи інструкцій, що містять посилання на основну і допоміжну літературу для самоосвіти, вимоги до якості проекту, форми і методи кількісного оцінювання результатів, алгоритми проектування тощо.

Тобто, проектно-технологічна діяльність майбутніх магістрів туризмознавства має бути не репродуктивною, а творчою професійно-спрямованою діяльністю, у процесі якої формуються елементи технологічної та туристичної культури, розвиваються здібності до генерації нових ідей, їх аналізу, самостійного пошуку рішень, формування власної думки, розвитку творчого потенціалу, тобто найважливіших складових професійної компетентності майбутніх магістрів туризмознавства.

До недавнього часу у вітчизняній практиці поняття «проект» використовувалося переважно в технічній галузі як сукупність документації на певний об'єкт (власне проект, креслення, кошториси тощо). Надалі управління проектами стало використовуватися в економіці – в різних напрямках виробничо-комерційної діяльності. У зв'язку з цим виникла необхідність управління проектами і в туристичній діяльності.

Для потреб туризму нами пропонується розгорнуте, а тому більш точне визначення: проект – це система чітко поставлених цілей, що досягаються за допомогою спеціальних технічних засобів і технологічних процесів з використанням фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів, а також управлінські рішення та організаційні заходи, обумовлені вказаними цілями.

На підставі даного визначення в якості проекту розглядається туристський продукт і відповідно управління проектами є управління виробництвом туристського продукту. Основним методом розробки проекту є креативний підхід. Для ефективного управління проектами в туризмі необхідно розглянути низку найважливіших властивостей туристського продукту як об'єкта проектування.

Туристський продукт в широкому сенсі – це економічне благо, призначене для обміну, тобто туристський продукт має товарну природу. Для управління проектами в галузі туризму принципово важливим є те, що туристський продукт може бути спожитий тільки в місці виробництва туристських послуг [147, с. 99].

Управління проектами передбачає розроблення технології складання туристичного продукту. Туристичний продукт як товар характеризується споживаною вартістю, тобто корисністю або здатністю задовольняти певні рекреаційні потреби людей. Корисність туристичного продукту визначається його цінністю для суб'єкта. Тому туроператор повинен прагнути до того, щоб створити такий туристичний продукт, який був би цінний для максимально великої кількості людей, тобто за можливості він повинен мати масового споживача. Тоді можна використовувати й індустріальні технології для проектування і виробництва туристичного продукту. У низці випадків туристський продукт ув'язується з поняттям «туристський пакет» – основним (обов'язковим) комплексом послуг, що надаються в подорожі за індивідуальним або груповим планом, який має серійний характер.

Туристський пакет включає такі обов'язкові елементи: туристичний центр, транспорт, послуги розміщення. Туристичний центр – місце відпочинку туриста, що включає всі його рекреаційні можливості: природні, культурно-історичні, екологічні, етнічні, соціально-демографічні, інфраструктурні. Цей елемент відноситься до обов'язкових, оскільки без об'єкта інтересу неможливо організувати подорож. Туристичний центр є інтегральним символом інтересу, який поєднує в собі всі мотиви особистості щодо рекреаційних ресурсів. Незалежно від індивідуального масштабу споживача туроператор зобов'язаний звести його до одиничного варіанту – туристичного центра. Це пов'язано з тим, що він зобов'язаний доставити туриста в конкретне місце відпочинку, тому що саме туди буде замовлений транспорт, саме там буде замовлено готель. Послуги розміщення – це конкретний готель, який пропонується туристу в туристичному центрі на час

подорожі. Розміщення в готелях розрізняються відповідно до типу послуг гостинності, які пропонують туристу. Це можуть бути готелі, мотелі, вілли, апартаменти, ботелі, кемпінги тощо. Послуги харчування не включаються окремим елементом в туристський пакет, оскільки в туризмі вони складають частину послуг розміщення [148, с. 75].

Важливе місце в туристичному проекті займає трансфер – доставляння туриста від місця прибуття, розташованого в країні перебування (аеропорт, гавань, залізнична станція), до місця розміщення (готель), де він буде проживати, і назад. Трансфери здійснюються з використанням автобусів, іноді таксі або лімузинів, якщо такого типу трансфери включені в турпакет або затребувані туристом. Чітко виражаючись, трансфер – це будь-яке перевезення туриста в межах туристського центра. Тому сюди відносять також поїздки з готелю в театр і назад, в музей тощо. Після укладення Шенгенської конвенції (1995 г.) питання уніфікації вимог до туристського продукту стали особливо актуальними. Справа в тому, що тур, придбаний в одному місці, споживається в іншому, і тільки повне узгодження позицій туроператора, туристського агента і туриста здатне забезпечити взаємне якісне виконання всього комплексу послуг організацією. Відповідно до Міжнародної конвенції туристських контрактів (Брюссель, 1970 р.) таке узгодження здійснюється на контрактній основі у формі ваучера, який підписують всі учасники угоди: туроператор, турагент і турист. Таким чином, туристський продукт – сукупність речових (предмети споживання), нематеріальних (послуги) споживчих вартостей, необхідних для повного задоволення потреб туристів, що виникають під час їх подорожі [149, с. 112].

В управлінні проектом слід ураховувати, що туристський продукт складається з двох найважливіших елементів: тур і додаткові туристсько-екскурсійні послуги. При цьому слід мати на увазі, що туристський пакет – це тільки частина туристського продукту, точніше – обов'язкова частина туру (тур більше або дорівнює туристському пакету). Тур є первинна одиниця туристського продукту, що реалізується клієнту як єдине ціле,

продукт праці туроператора на виділений маршрут і в конкретні терміни.

Відповідно до теорії управління проектами кожен конкретний проект класифікується за такими основними ознаками:

- за масштабом (розміром, величиною);
- за локацією (внутрішній і зовнішній);
- за терміном реалізації;
- за основними характеристиками;
- за показниками;
- за номенклатурою і обсягами використаних ресурсів [150, с. 49].

Масштаб туристичного проекту, як правило, відповідає величині підприємництва в туризмі, а тому можливі великі, середні і малі проекти.

Величина туристичного проекту оцінюється за критеріями:

- кількість турів за певний період,
- кількість обслужених туристів,
- обсяг виручки [151, с. 15].

Науковці Американського інституту управління проектами (Project Management Institute – PMI), що визначає світові стандарти в галузі управління проектами, виділяють такі базисні напрямки, що повною мірою реалізують себе і в галузі туризму:

- управління змістом проекту, тобто чим є туристичний продукт з усіма своїми складовими елементами;
- управління часом, тобто забезпечення своєчасного виходу туристичного продукту на ринок для його реалізації;
- управління вартістю, тобто дотримання кошторису витрат на розробку туристичного продукту;
- управління якістю, тобто виконання вимог щодо якості туристичного продукту згідно з концепцією загального управління якістю (TQM – Total Quality Management);
- управління персоналом, тобто кадрове забезпечення проекту;

- управління інформацією, тобто інформаційне забезпечення проекту [152, с. 287].

Проаналізуємо основні види туристичних проектів. В даному аспекті слід виділити спеціальні види проектів, які цілком можуть бути адаптованими до умов туристичної діяльності:

– інвестиційний проект, тобто проект, пов'язаний з необхідністю певних капітальних вкладень в створення і розвиток підприємств туристської інфраструктури;

– інноваційний проект, пов'язаний з розробкою нових туристських продуктів або окремих їх складових – туристських послуг, нових напрямків тощо;

– міжнародний проект – проект, в розробленні і реалізації якого беруть участь іноземні партнери [153, с. 18].

Ключовим елементом управління проектами є життєвий цикл проекту, який складається з окремих фаз, стадій та етапів. Змінюючи один одного у часі, вони характерні для будь-якого проекту незалежно від його виду, складності та обсягу виконаних робіт. Ця послідовність процесів називається життєвим циклом проекту. Життєвий цикл проекту – це період часу від задуму проекту до його закінчення, який може характеризуватися моментом здійснення перших витрат за проектом (поява проекту) і отриманням останньої вигоди (ліквідація проекту) [154, с. 45].

Життєвий цикл проекту – концепція, що розглядає проект як послідовність фаз, подій та етапів, кожна з котрих має свою назву та часові межі. Життєвий цикл проекту є базовим, вихідним поняттям для дослідження проблем реалізації проекту, фінансування робіт, прийняття рішень про доцільність капіталовкладень та деталізації проекту. Незалежно від розміру, обсягу й вартості виконуваних операцій будь-який проект у власному розвитку проходить періоди задуму, підготовки, реалізації, закінчення та ліквідації [155, с. 308].

Сьогодні не існує єдиного підходу до розподілу процесу реалізації

проекту на складові елементи. Це пояснюється відмінностями у підходах учасників проекту до поділу проекту на найважливіші відправні точки, які дозволяють планувати, відслідковувати, контролювати та оцінювати розвиток проекту і, якщо необхідно, коригувати його реалізацію.

Життєвий цикл туристичного проекту включає наступні етапи (рис. 1.1):

I етап – концептуальний (початковий);

II етап – проектування туристського продукту;

III етап – розробка туристського продукту;

IV етап – отримання готового туристичного продукту [156, с. 102].

Короткий зміст етапів життєвого циклу туристичного проекту наведено в таблиці 1. Після завершення проекту розроблений туристський продукт набуває товарної форми – стає предметом купівлі-продажу на ринку туристичних послуг. А це означає, що остаточна ціна даного туристського продукту встановлюється цим ринком як компроміс попиту і пропозиції.

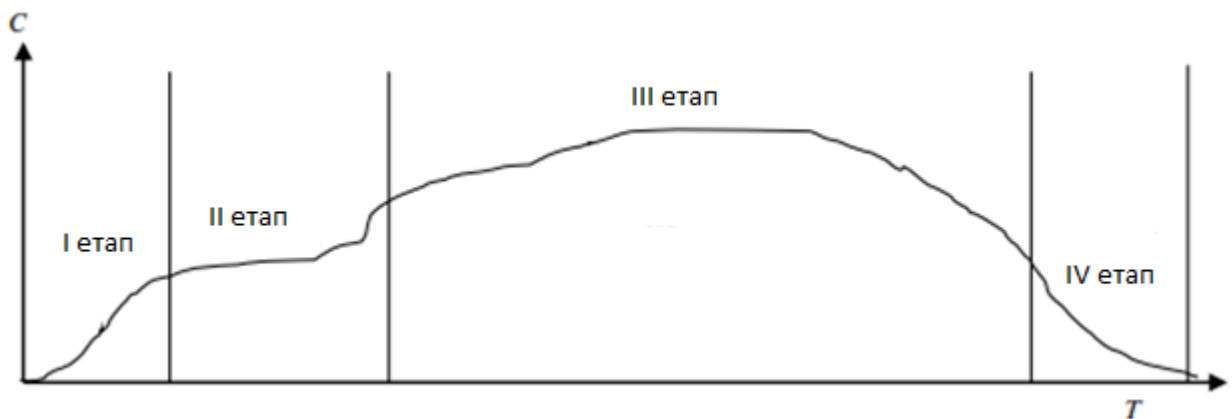

Рис. 1.1. Життєвий цикл туристичного проекту
С – затрати (трудоемкість), Т – тривалість етапів.

Туристський продукт як товар має свій життєвий цикл, тривалість і структура якого визначається ринком – попитом споживачів. На вказаний життєвий цикл впливають й інші фактори: мода, платоспроможність клієнтура, реклама, міжнародна ситуація тощо. При цьому найбільш сильний вплив робить інноваційна активність туристичних підприємств.

Таблиця 1.

Етапи життєвого циклу туристичного проекту (за В. Кифяком) [157, с. 202]

Найменування етапу	Зміст етапу
I – концептуальний етап	Збирання вихідних даних. Аналіз вихідних даних. Виявлення потреби в проекті. Формулювання мети проекту. Основні вимоги до проекту. Учасники проекту. Необхідні ресурси. Формулювання концепції проекту та її експертиза. Затвердження концепції проекту.
II – проектування туристського продукту	Формування команди розробників проекту. Розвиток і конкретизація концепції. Визначення структури туристського продукту. Розробка кошторису реалізації туристського продукту.
III – безпосередня розробка туристського продукту	Оперативне планування робіт. Контроль за виконанням ходу робіт. Розробка технологічних процесів виконання туристського продукту. Встановлення ділових контактів. Юридичне оформлення господарських зв'язків. Визначення (розрахунок) показників якості туристського продукту. Калькуляція ціни туристського продукту.
IV – завершальний етап	Планування процесу завершення проекту. Апробація завершеного туристського продукту. Підготовка та комплектування персоналу для експлуатації туристського продукту. Підготовка необхідної інструктивно-нормативної документації для учасників проекту. Введення туристського продукту в експлуатацію.

В даному аспекті інноваційна активність є результатом системи управління проектами в туризмі, бо спочатку метою проекту є створення нового туристського продукту. Принципово важливим слід визнати те, що перший етап життєвого циклу туристського продукту як товару дорівнює всьому життєвому циклу проекту. В цілому за формою, результатом життєвого циклу туристського проекту є інформація – набір технологічної, правової, інструктивно-нормативної та іншої документації, тобто проект як такий. Туроператори і турагенти у своїй повсякденній професійній діяльності повинні відслідковувати стан життєвих циклів туристських продуктів, що реалізуються на ринку з метою проектування нових або модернізації експлуатованих туристських продуктів [158, с. 48].

Початковим етапом будь-якого проекту є планування, що становить один з основних елементів системи управління проектною діяльністю. Планування проектів полягає в розробці основних напрямів діяльності відповідно до наміченої стратегії розвитку, ресурсних можливостей та наявного попиту на ринку. Це система розрахунків, визначення розміру інвестицій і підготовка рішень, необхідних для досягнення поставленої мети. Планування проекту базується на проведенні систематичних досліджень стану ринку послуг, збиранні та аналізі численних даних, що охоплюють економічні, політичні, демографічні та інші аспекти.

Теорія і практика комерційної діяльності наказує, що розробка нового товару повинна починатися на III етапі, тобто на етапі зрілості цього товару, з тим щоб до початку IV етапу, тобто етапу спаду, на ринок був введений новий товар. Наведена вимога повинна служити вихідним пунктом в системі управління проектами в туризмі.

Таким чином проектна діяльність є одним із основних аспектів професійної діяльності майбутніх магістрів туризмознавства і передбачає необхідність формування навичок роботи у проектах під час навчання у закладах вищої освіти. Сформовані навички роботи у проекті та керування проектами є основою успішної професійної діяльності в галузі туризму, адже

туристський продукт дуже непостійний і потребує своєчасного реагування на різноманітні параметри і умови, що впливають на показники його успішності. Це і є однією із основних професійних рис успішного туризмознавця.

1.3 Підготовка майбутніх магістрів з туризмознавства до організації проектної діяльності

Підготовка фахівців для галузі туризму є важливою складовою вітчизняної системи освіти. Принципово нова політична, економічна і соціальна ситуація, що склалася в Україні, її вихід як самостійного суб'єкта на міжнародну туристичну карту, визнання національних культурних пам'яток, організація рекреаційно-туристичних зон – все це вимагає наукового обґрунтування теоретичних і методичних основ ступеневої підготовки фахівців для галузі туризму.

Вирішення цих важливих завдань гальмується низкою суперечностей:

- між вимогами ринку праці до професійної підготовки фахівців галузі туризму і рівнем їх кваліфікації, що не відповідає сучасним світовим тенденціям і зростим потребам в умовах інформаційно-технологічного розвитку;

- між необхідністю підвищення рівня фундаментальності туристської освіти і недосконалістю професійно-кваліфікаційної структури кадрів;

- між процесами гуманізації і гуманітаризації освітньо-виховної діяльності і їх формальним урахуванням у професійній підготовці майбутніх фахівців для галузі туризму;

- між потребами культурологічної підготовки фахівців для галузі туризму з урахуванням етнонаціональних, соціально-культурних та інших особливостей різних регіонів і недооцінкою цього напрямку через відомі ідеологічні причини [159];

- між необхідністю врахування особливостей становлення і розвитку вітчизняної системи туристської освіти, прогресивних ідей зарубіжного досвіду, професійної підготовки фахівців для галузі туризму та їх недостатньою вивченістю у вітчизняній педагогічній науці, нерідко ігноруванням в педагогічній практиці;

- між зростими потребами в теоретичному обґрунтуванні та науково-

методичному забезпеченні розвитку і функціонування туристської освіти і відсутністю в Україні спеціалізованих науково-дослідних інститутів.

Погоджуємося з С. Гринько, в тому, що вирішення зазначених протиріч вимагає визначення мети, обґрунтування змісту, функцій і завдань підготовки фахівців для галузі туризму відповідно до міжнародних стандартів, сучасних і перспективних задач забезпечення конкурентоспроможності українських фахівців на світовому ринку туристичних послуг [160, с. 235].

Нове покоління кваліфікованих кадрів індустрії туризму має створювати привабливий імідж України на міжнародній арені, примножувати традиції української гостинності та забезпечити високий рівень обслуговування національних й іноземних туристів, який буде відповідати сучасним стандартам якості послуг.

У цих умовах істотно зростають вимоги до кадрового забезпечення галузей туристичної індустрії, починаючи з підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, на яких покладено повноваження щодо вирішення питань у галузі державного управління туризмом і курортами, закінчуючи підготовкою менеджерів, екскурсоводів, гідів-перекладачів та інших фахівців сфери послуг. Тільки високий рівень підготовки фахівців може забезпечити належну конкурентоспроможність вітчизняного туристського продукту на національному та міжнародному ринках туристичних послуг.

Впродовж тривалого часу заклади вищої і професійно-технічної освіти не готували фахівців для туристичної галузі. Тому фундаментальна туристська освіта в Україні – відносно нова галузь освіти. Підготовка фахівців для галузі туризму є важливою складовою національної системи освіти.

Паралельно з розвитком сфери послуг, в тому числі і туристичної діяльності як галузі економіки, відбувається процес формування науки про туризм, зокрема створюється загальна теорія туризму. По суті всі наукові

дисципліни з туризмознавства повинні базуватися на фундаментальних положеннях загальної теорії туризму. Так само туристський менеджмент в арсенал свого інструментарію став включати такі фундаментальні поняття інноваційного характеру як «бенчмаркінг», «креативний підхід», «контролінг», «управління господарськими зв'язками», «загальне управління якістю» та ін. [161, с. 57].

Питання теорії та організації освіти фахівців туристичної галузі були і є об'єктом досліджень відомих вітчизняних та закордонних науковців. Аналіз останніх джерел та публікацій дозволяє стверджувати, що питанням проблем професійної підготовки фахівців з туризму опікувалися О. Бейдик, Л. Гілева О. Дмитрук, В. Захарченко, О. Зверева, Л. Кнодель, А. Кузнецов, Л. Лук'янова, І. Петрова, Л. Поважна, Л. Сакун, І. Сандовенко М. Скрипник, Т. Сокол, Г. Сорокіна, Г. Цехмістрова, В. Федорченко, Н. Фоменко, Г. Цехмістрова, Л. Чорна та інші.

Аналіз навчальних планів і державних стандартів підготовки фахівців для галузі туризму переконливо показує, що праця фахівця в галузі туризму виходить за рамки менеджерських дисциплін, охоплює не тільки організаційно-управлінські та економічні питання. Фахівець з туризму повинен володіти соціальними, гуманітарними, культурологічними, історичними, правовими, естетичними, рекреаційними, екологічними, економічними та іншими аспектами знань, двома-трьома іноземними мовами, сучасними комп'ютерними інформаційними технологіями. З іншого боку, професіоналам туристичної індустрії повинні бути притаманні доброзичливість, знання психології, уміння самостійного туроперейтингу і надання різних видів туристських послуг, що передбачає більш широкий обсяг фундаментальних знань.

Ми повністю згодні з І. Зоріним, що формування національної системи туристською освіти вимагає врахування історико-педагогічних аспектів зародження, становлення і розвитку національних освітніх туристських систем в країнах-членах СОТ, розуміння перспективних напрямків освітньої

діяльності в галузі туризму, відповідно до європейських і світових тенденцій полікультурності, діалогу культур, толерантності в світовому просторі [162, с. 124].

Зрозуміло, що підвищити ефективність професійної підготовки кадрів галузі туризму неможливо простим удосконаленням навчальних дисциплін. Представники спеціалізованих закладів вищої освіти, де готують фахівців з туризму, підкреслюють важливість створення спеціальної професійної аури: «Щоб підготувати фахівця, який відповідав би європейському і світовому рівню, потрібно створити в навчальному закладі професійну ауру. А вона з'явиться лише тоді, коли навчальний заклад повністю підпорядкований саме цьому направленню. Якщо ж він здійснює підготовку за 10-15 спеціальностями, а напрямок «Туризм» – маленький шматочок, професійну ауру створити неможливо... До того ж потрібні викладачі-фахівці та програма підвищення їх кваліфікації за спеціальностями» [163].

Таким чином, розвиток сучасної галузі туризму і туристської освіти відповідно до вимог гіперінформаційного середовища можливий тільки на основі реалізації ідеї про те, що якість і ефективність туристської освіти гарантує якість і ефективність галузі туризму. Це положення має бути реалізовано і в змісті навчальних планів, і в тексті навчальної літератури, і в міжнародних угодах.

В процесі подальшого становлення національної системи підготовки кадрів галузі туризму необхідно враховувати не тільки локальні особливості, пов'язані з культурними, соціальними, політичними та економічними ситуаціями в Україні, а й такі загальні вимоги:

- безперервність туристської освіти;
- відповідність навчальних планів міжнародним стандартам в поєднанні з їх гнучкістю;
- мобільність викладачів і студентів;
- активне з'єднання навчання з науковим фундаментом;
- полідисциплінарність навчальних планів і програм навчальних

дисциплін [164].

Розглянемо, як впливають на ефективність професійної підготовки кадрів галузі туризму відповідні міжнародні угоди.

Як зазначають фахівці туристичної галузі, на сучасному ринку туристських послуг існує понад 250 міжнародних організацій, які займаються розвитком туризму і підготовкою фахівців. В рамках їх діяльності сформульовані вимоги до галузі туризму і туристського продукту та визначено такі конкретні завдання в галузі професійної туристської освіти:

- створення сприятливої можливості для розвитку підготовки фахівців в сфері туризму (в країнах – членах UNWTO – Всесвітньої туристської організації) і вдосконалення процесу освіти;
- забезпечення ініціативи в питаннях освіти туризму та ініціативи лідерства;
- вдосконалення і розробка необхідних стратегій в освітніх установах туристського профілю з метою досягнення якості та ефективності освіти;
- створення туристичного продукту високої якості до сучасних вимог з допомогою конкурентоздатних високорозвинених стратегій;
- розробка стратегічних орієнтирів модернізації освіти для підйому професійної освіти в галузі туризму на рівень розвитку техніки і передового досвіду, а також вищих досягнень світової науки;
- розробка освітніх і навчальних програм відповідно до потреб ринку праці, поява програм з викладання поширених мов світу;
- вдосконалення структури ступеневої системи професійної освіти в галузі туризму; створення міжнародних стандартів туристської освіти, номенклатури нових професій, програм нового покоління, підручників і навчальних посібників;
- розробка нормативно-правової бази для нових типів закладів професійної туристської освіти [165].

Вивчення запитів практики туризму і проблем підготовки кадрів – фахівців з різних напрямів туристсько-екскурсійної діяльності в Україні,

аналіз практичної діяльності навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців для галузі туризму дозволили виділити типові труднощі в організації діяльності навчальних закладів:

- відсутність стандартів туристської освіти;
- відсутність технологій проектування навчальних планів і програм;
- невідповідність сучасним вимогам науково-методичного забезпечення підготовки фахівців для галузі туризму.

З урахуванням світових тенденцій і прогресивного зарубіжного досвіду, а також вітчизняних потреб позначені основні вимоги до системи туристської освіти:

- туристська освіта повинна сприяти розвитку туризму і галузевих інфраструктур;
- доступ до туристського утворення повинні мати всі, хто володіє відповідними здібностями, що склалася мотивацією, адекватною підготовкою на всіх етапах професійної туристської діяльності;
- призначенням туристської освіти є не тільки надання фундаментальних професійних знань, а й виховання культурно, психічно і соціально здорового громадянина держави. Теоретичний аналіз досвіду підготовки фахівців для галузі туризму дозволяє враховувати світовий досвід розвитку системи підготовки фахівців для галузі в Україні.

Професійна підготовка фахівців з туризму не повинна обмежуватися формуванням системи теоретичних знань и практичних навичок. Її кінцевим орієнтиром і об'єктивним принципом підвищення ефективності туристської діяльності повинна бути вимога формування професійної культури фахівців туризму і учасників громадських туристських спілок і об'єднань. Адже зростання масовості і доступності національних контактів і обмінів, розширення сфери офіційних і неформальних форм туристського спілкування об'єктивно викликають потребу в розвитку такої культури. Вона є не тільки засобом ефективного управління туристичною діяльністю, а й гарантом мирного співіснування різних націй на землі. Підготовка фахівців в

галузі туристської індустрії має стати частиною навчання молоді, а введення туризму в програми навчання молоді є важливим елементом освіти й виховання і сприяє постійному зміцненню миру.

Основними завданнями сучасної професійної освіти в галузі туризму можна вважати: забезпечення фундаментальної наукової, професійної і практичної підготовки в галузі туристської діяльності; набуття студентами знань і вмінь освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей; удосконалення наукової та професійної підготовки кадрів для галузі туризму.

В Україні професійною освітою для галузі туризму нині займаються заклади середньої і вищої освіти різних форм власності. До їх числа входять загальноосвітні і спеціалізовані профільні школи, ліцеї, гімназії, коледжі, інститути, університети, академії. Загалом, ця галузь є доволі популярною серед абітурієнтів, через що якомога більше закладів освіти намагаються відкривати в себе відповідні спеціальності. З 29 квітня 2015 року згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 166 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється профпідготовка фахівців у ВНЗ за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» та «магістр» визнано два напрями підготовки фахівців з туризму: це галузь знань 07 «Управління та адміністрування», в якій затверджено спеціальність 073 «Менеджмент» (42 навчальних заклади різної спеціалізації, у тому числі – «Менеджмент туристичного бізнесу») та галузь знань 24 «Сфера обслуговування», куди перемістилися спеціальності 242 «Туризм» та 241 «Готельно-ресторанна справа». Кожна зі згаданих спеціальностей знайшла своє місце на ринку освітніх послуг. Так, менеджерський напрям зорієнтований на підготовку фахівців для галузі туризму, які планують обіймати посади керівників функціональних підрозділів як підприємств-виробників (готельні комплекси, заклади ресторанного господарства, транспортні перевізники), так і підприємств-посередників у туризмі (туроператорів, турагентів, турбюро) та здійснювати своє кар'єрне зростання за управлінськими сходами. А

спеціальності «Туризм» і «Готельно-ресторанна справа» базуються на технологічних аспектах усіх рівнів: від виконання суто технічної роботи до частково управлінських функцій в організації. Таким чином, кожна спеціальність займає свою нішу на ринку праці, причому перша орієнтується на управлінський, а дві інших – на технологічний аспект, що відповідно зумовлює наповнення інваріантної частини стандартів, розроблених для цих напрямів [166].

У державному галузевому стандарті підготовки бакалаврів туризму визначено, що для забезпечення якості підготовки фахівців вищий навчальний заклад повинен використовувати у навчальному процесі:

- навчальну лабораторію «Туристська фірма»;
- мультимедійну лінгафонну лабораторію;
- навчальну лабораторію «Готель»;
- методичний кабінет екскурсійної та музейної справи;
- навчальну лабораторію туристських інформаційних технологій;
- навчальну лабораторію з спортивного туризму [167].

Соціально-кваліфікаційна структура кадрів туризму постійно перебуває в динаміці, а тому потребує впровадження нових підходів до формування управлінських, організаційних, інформаційних, міжнародних, економічних, методичних функцій у практичній туристській діяльності. Створюючи умови для задоволення освітніх потреб особи або окремих галузей у кваліфікованих фахівцях, суспільство має контролювати результати освітньої діяльності всіх її учасників на всіх етапах, гарантувати відповідність вимогам ринку праці соціально і професійно важливих знань, умінь і навичок, сформованих у випускників вищого навчального закладу. Це положення повною мірою стосується фахової підготовки працівників сфери туризму. Зміст професійної туристської освіти залежить від взаємодії загально педагогічних і специфічних чинників, які визначають як загальні, так і окремі її ознаки. Здійснюючи дослідження проблеми відбору і структури змісту туристської освіти В. Федорченко зазначив, що туристська діяльність має два предмети

праці. По-перше, виникає потреба в спеціалістах, які володіли б необхідними знаннями про стан людини, її фізичне та психічне здоров'я, характерні потреби в пізнанні, спілкуванні, відпочинку та фізичному розвитку емоційних та інтелектуальних сил. По-друге, туристичній галузі потрібний спеціаліст, який має необхідні знання, уміння і навички щодо формування, просування та реалізації туристичного продукту – туру [168, с. 200].

Комплекс знань, умінь і навичок спеціалістів формується на рівні туризмознавця, туроператора, екскурсознавця, фахівців з готельної, ресторанної справи, з гостинності в місцях розміщення тощо; зі спеціальностей «Туризм» і «Готельне господарство», а також «Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах». Введенню нового напрямку 0504 «Туризм» в Україні передувало широке обговорення науковою громадськістю та практичними працівниками проблем неперервної підготовки фахівців для туризму. В системі вищої освіти України не існувало напрямку освіти, в межах якого б комплексно, від робітничих професій і до магістрів, здійснювалася підготовка фахівців для діяльності в сфері туризму. До введення нового напрямку 0504 «Туризм» така підготовка здійснювалася у межах існуючих напрямів лише на рівні спеціалізацій. Право на введення нового напрямку «Туризм» зумовлено збільшенням в усьому світі туристських потоків, ускладненням туристської діяльності, появою нових спеціальностей у галузі туризму, застосуванням нових технологій управління, впровадженням сучасної техніки. Потужний професорсько-викладацький склад навчальних закладів, що входять до Асоціації навчальних закладів України туристського і готельного профілю, спроможний забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців, котрі відповідатимуть всім сучасним запитам галузі [169, с. 4-5].

Створена в Україні мережа навчальних закладів підготовки фахівців із туристичної діяльності намагається відповідати міжнародним традиціям. Цьому сприяє і прийнята «Концепція кадрового забезпечення туристичної галузі України» (підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації)

визначає основні принципи підготовки фахівців для галузі туризму: безперервність і ступневість освіти, випереджальний характер навчання, єдність теорії і практики, формування загальнолюдських цінностей, міжнародна орієнтація програм професійної підготовки. Загалом, уся система професійної підготовки фахівців із туристичної діяльності в Україні складається з трьох рівнів:

1) вищий (інституційно-управлінський) рівень – підготовка менеджерів, які визначають напрями і завдання роботи, стратегію, тактику галузі, окремого підприємства (турменеджер, менеджер готелю, менеджер маркетингової діяльності в туризмі тощо). Спеціалізована підготовка персоналу такого рівня проводиться в провідних навчальних закладах (університетах, школах туризму, установах підвищення кваліфікації) за програмами освітнього ступеня «бакалавр» і «магістр»;

2) середній рівень (управлінсько-технологічний) – включає персонал, який забезпечує технологічну послідовність обслуговування, погоджує взаємодію з іншими технологічними ланками (турагент, менеджер із резервування місць, метрдотель ресторану тощо). Цей рівень забезпечують вищі і середні спеціальні навчальні заклади, коледжі, ліцеї, які готують фахівців із менеджменту певних технологічних процесів бакалаврського рівня;

3) початковий рівень (технологічно-виконавчий) – представлений персоналом, який виконує конкретні завдання і забезпечує задоволення окремих потреб туриста або реалізацію окремого виду обслуговування. Цей рівень забезпечують навчальні заклади широкого профілю і спеціалізації (центри, школи, курси, училища), які готують працівників масових професій: офіціантів, кухарів, інструкторів і так далі [170].

Саме за такою логікою функціонує система підготовки фахівців із туристичної діяльності в Україні – і саме за своєю структурою вона відповідає міжнародним нормам. Як демонструє у своєму дисертаційному дослідженні Л. Кнодель, професійна підготовка кадрів галузі туризму в

країнах-членах ВТО в сучасних умовах має цілісний характер й охоплює такі підсистеми:

- допрофесійну підготовку (актуалізація професійного самовизначення, допрофесійне навчання, професійний відбір),
- різнорівневе професійне навчання у вищих навчальних закладах (освітньо-кваліфікаційні рівні: бакалавр, магістр, доктор філософії у галузі туристської діяльності),
- післядипломну освіту (професійне підвищення кваліфікації, самоосвіта, професійне підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня, перекваліфікація, оволодіння додатковими спеціалізаціями, професійна перепідготовка) [171].

Відбір змісту туристської освіти визначається потребами суспільства в освічених, компетентних фахівцях галузі туризму. Під час цього враховуються реальні можливості освітнього процесу, виховання і розвитку; оптимальні можливості претендентів на навчання, а також потреби особистості в освіті. У формуванні змісту освіти винятково важливе значення має врахування потреб і вимог до особистісного розвитку фахівця галузі туризму, його здібностей, обдаровань, інтересів. З цією метою у змісті туристської освіти передбачено, поряд з обов'язковими, дисципліни для вільного вибору.

Погоджуємося з твердженням В. Федорченко, що визначальними елементами структури змісту туристської освіти виступають закономірності:

- поділ туристського й особистого досвіду, виконання різних видів діяльності, в залежності від їх загальності (види діяльності, що виконуються всіма людьми і види спеціальної туристської діяльності) – поділ змісту освіти на такі складові: гуманітарну та соціально-економічну, природничо-наукову та професійну (прогностичну).
- сукупність закономірностей, що визначають послідовність ланок неперервної туристської освіти – ступневість освіти (дошкільна

підготовка; початкова і основна школа – школяр, туристський ліцей, старша школа – ліцеїст; професійні навчальні заклади – туристська професійна; вищі навчальні заклади I-IV рівня акредитації – молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр; післядипломна освіта).

- сукупність закономірностей, що визначають необхідність поділу туристської освіти на теоретичну і практичну – врахування особливостей теоретичної і практичної діяльності фахівців галузі туризму, необхідність формування у них відповідних якостей.
- поділ досвіду і якостей особистості та доцільної рівності, залежно від міри прояву творчості – розподіл компонентів змісту освіти, що спрямовуються на формування творчих, лідерських якостей особистості, уміння діяти самостійно в різних умовах професійної діяльності.
- специфіка індивідуального розвитку особистості, пов'язана з особистісно-орієнтованою освітньою діяльністю фахівця галузі туризму.
- самовдосконалення особистості в освітньому процесі – свідоме прагнення особистості сформувати духовно-моральні, вольові, психологічні та фізичні якості шляхом самовиховання та самоосвіти в умовах загального та туристського соціуму. Особливістю зазначених детермінант структури змісту туристської освіти є те, що вони визначають загальні підходи, що проявляються на всіх ієрархічних рівнях [172, с. 195-196].

Як справедливо відмічають науковці П. Микитюк, Ж. Крисько, О. Овсянюк-Бердадіна, С. Скочиляс, широке впровадження в практику туристичної діяльності положень і рекомендацій загальної теорії туризмознавства може сприяти підвищенню професійного та інтелектуального рівня персоналу туроператорів і турагенств. Значна кількість працівників зазначених структур розглядають свою роботу як чисто

офісну, особливо не вникаючи в суть виконуваних операцій. Недостатній рівень кваліфікації персоналу породжує схильність до криміналу – від зловживань і до прямого шахрайства, що проявляються у вигляді банкрутств туристичних фірм. [173, с. 42].

Таким чином, актуальним завданням туристичної галузі є підвищення кваліфікації персоналу за рахунок посилення теоретичної підготовки в сфері економіки і управління туризму. До числа необхідних напрямків підвищення професійного рівня туроператорів і турагентів слід віднести «управління проектами» – Project Management.

Оскільки туризм – пріоритетна галузь економіки, пов'язана з вирішенням соціальних завдань зі створення нових робочих місць тобто зайнятістю населення, то вирішення задач розвитку туристичних проектів має здійснюватися в широкому діапазоні – від інвентаризації існуючих туристських ресурсів регіону до маркетингу, реклами та створення бренду.

Аналізуючи науково-методичну літературу з питань підготовки фахівців туристичної галузі, ми дійшли висновку, що повністю погоджуємося з твердженням Л. Сакун про те, що існує три аспекти підготовки фахівців, які важливі для будь-якої сфери туризму. А саме:

- фундаментальне навчання (знання), яке відповідає за отримання знань згідно навчальному плану спеціальності;
- технічне навчання (знання як робити), яке відточує майстерність і розробляє навички, необхідні для даної спеціалізації;
- особисті здібності (знати як бути і як себе поводити), що відображають особисті якості фахівця. [174, с. 32]

У Законі України «Про туризм» (2013 р.) щодо професійної підготовки фахівців у галузі туризму визначено, що:

- професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів у галузі туризму здійснюються державними, комунальними та приватними навчальними закладами в порядку, визначеному законодавством;
- підготовка окремих категорій фахівців туристичного супроводу

(гідів-перекладачів, екскурсоводів, спортивних інструкторів, провідників тощо), які не потребують здобуття громадянами професійно-технічної або вищої освіти із здобуттям кваліфікації за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем, може здійснюватися у встановленому порядку юридичними чи фізичними особами;

– центральний орган виконавчої влади в галузі туризму бере участь у підготовці навчальних планів і програм навчання фахівців у галузі туризму, їх професійній підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації, затверджує перелік посад фахівців туристичного супроводу, кваліфікаційні вимоги до них та порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу [23].

Вивчення запитів ринку праці визначило вибір спеціальностей і напрямків підготовки, за якими здійснюється підготовка кадрів галузі туризму:

- "Соціально-культурний сервіс і туризм". Навчаючись за цією спеціальністю, студенти отримують глибокі знання в галузі світової культури і мистецтва, вітчизняної та зарубіжної літератури, країнознавства, вивчають різні гуманітарні та соціально-економічні дисципліни.

- "Туризм". Вивчаються туристське ресурсознавство, економіка туристичного ринку, мотивація споживача послуг тощо.

- "Менеджмент організації". Основний акцент робиться на вивченні управлінських дисциплін, як загальних, так і тих, що відображають діяльність туристичних фірм: управління персоналом, управління якістю, організаційна поведінка, міжнародний туризм, готельний бізнес, екскурсійний менеджмент, страхова справа та ін. Передбачається значний обсяг практики в туроператорських компаніях і турагентствах.

- "Економіка і управління на підприємстві". Близька до попередньої, але відрізняється більшим вивченням економіки в галузі туризму.

Дві перших спеціальності більше підійдуть гуманітаріям, третя і четверта припускають добре знання математики.

На сьогоднішній день абсолютно очевидно, що попит на отримання професій туристичної галузі постійно зростає. Організований маркетинг попиту на ринку праці дозволяє освітнім установам оперативно реагувати і вносити відповідні зміни в зміст професійної підготовки.

Відомо, що вторинними споживачами послуг вузу є роботодавці, які надають роботу випускникам закладів вищої освіти. На своєму робочому місці випускник застосовує набуті ним знання, вміння, компетенції, реалізує себе як фахівець (майстер своєї справи). Організації, які беруть на роботу випускників вузу, висувають певні вимоги до якості їх підготовки. Це знаходить відображення в конкретних заявках із зазначенням кваліфікаційних вимог до майбутніх працівників, а також в тому, що керівники підприємств, представники роботодавців беруть участь в підсумковій атестації випускників. Роботодавці через деякий проміжок часу мають можливість об'єктивно оцінити якість випускників за їхніми вміннями кваліфіковано виконувати свої професійні обов'язки, за їхнім професійним ростом [175, с. 4-18].

Розглянемо докладно роботу менеджера в реальності.

Перш за все, це – величезна відповідальність: не можна нічого забути або переплутати, оскільки всі проблеми з клієнтами в процесі оформлення документів, віз, бронювання готелю, самого туру або авіаквитків доводиться вирішувати саме менеджеру. У туризмі завжди потрібно бути готовим до несподіванок.

Професія менеджера з туризму, як і будь-яка інша має свої переваги і свої недоліки.

Переваги професії:

- робота в одній з найбільш перспективних галузей;
- можливість подорожувати зі знижкою або безкоштовно;
- можливість творчої діяльності;
- можливість швидкого кар'єрного росту;
- азарт, як правило, в туризмі працюють справжні фанати, які не

проміняють турбізнес ні на що інше.

Недоліки професії:

- побувавши у величезній кількості країн, часто жодну з них не вдається подивитися уважно;
- величезна відповідальність;
- дуже стресова робота;
- як правило, робота без відпустки з квітня по жовтень;
- ненормований робочий день і робота у вихідні та святкові дні;
- велика плинність кадрів.

Погоджуємося з твердженням А. Аніщенко та М. Зайцевої, що менеджер з туризму – поняття широке. Одна справа бути керівником туристичної фірми, зовсім інше – перебувати в офісі, спілкуватися з клієнтами, бронювати квитки по телефону. І в тому, і в іншому випадку фахівець може гордо іменувати себе менеджером, але фронт робіт і рівень відповідальності буде абсолютно різним. Назва професії ні про що не говорить. Важливіше знати конкретні обов'язки, які виконує фахівець. Вищим професіоналізмом такого фахівця вважається розшифрувати мрію клієнта. Адже багато людей інколи самі не знають, чого хочуть. Можна довго розповідати про визначні пам'ятки Греції, а людині, можливо, хочеться поїхати куди-небудь подальше і побути на самоті. Важливо правдиво розповісти про переваги і недоліки туру, країни, врахувати фінансові можливості клієнта і надати самостійні вибір [176].

Робота менеджера з туризму в туристичному агентстві відрізняється від роботи менеджера туроператорської фірми.

Менеджери, що працюють в компаніях туроператорів:

- розробляють тури і маршрути;
- складають екскурсійні програми і плани розважальних заходів;
- бронюють місця в готелях;
- викуповують квитки на регулярні авіарейси і організують чартери;
- ведуть переговори з приймаючою стороною;

- займаються оформленням страховок і віз;
- формують пакети турів;
- укладають договори з турагентствами;
- беруть участь у проведенні рекламних кампаній;
- при виникненні конфліктних ситуацій зв'язуються з представниками приймаючої сторони і намагаються вирішити їх на користь клієнта.

У компаніях-туроператорах кожен співробітник відповідає за певний вид роботи: оформлення віз, бронювання місць, замовлення харчування, оформлення страхових полісів тощо. Подібні нескладні операції під силу навіть менеджерам з мінімальним досвідом. А таку відповідальну справу, як, наприклад, розробка нового напрямку, організація чартерних перевезень довіряють тільки фахівцеві, який має солідний багаж знань і хорошу професійну репутацію.

У численних регіональних туристських агентствах завдання менеджерів інше – продати готовий турпродукт, залучити й утримати якомога більшу кількість клієнтів. Менеджери турагентства – сполучна ланка між клієнтами і туроператорами.

Саме їм клієнти телефонують з усіх виникаючих питань. В обов'язки менеджера турагентства входить:

- прийом дзвінків;
- консультування (в т.ч. телефоном) клієнтів;
- дослідження ринку і підбір туру відповідно до запитів клієнта;
- взаємодія з менеджерами туроператорських компаній;
- оформлення договору з клієнтом.

Деякі туристичні компанії поєднують агентські та операторські функції. Зазвичай це невеликі фірми, які спочатку створювалися як агентства, але з часом стали розробляти і власні продукти.

Як ми бачимо, хороший менеджер – запорука успішної роботи фірми.

Важливими складовими успіху є навички спілкування з клієнтами і вміння відповідати на дзвінки телефоном – швидко і компетентно. Хороші

навички спілкування створюють атмосферу, підштовхують до покупки.

Продаж турів складається з наступних етапів:

- встановлення контакту з клієнтом;
- виявлення потреб клієнтів;
- презентація туристичного пропозиції;
- робота з запереченнями клієнтів;
- продаж туру;
- оформлення договірних відносин [177, с. 46-88].

Як справедливо зазначено на сайті вакансій професій, справжній менеджер повинен бути одночасно і хорошим психологом і фаховим економістом. 70% робочого часу в туристичному агентстві займає спілкування з клієнтами. Замкнутий, закомплексований, неговіркий чоловік не зможе продати жодної путівки. Потрібно бути веселим, уважним і чуйним [178].

Менеджеру з туризму необхідно мати хорошу пам'ять, знати про країни буквально все. Потрібно пам'ятати дні і час рейсів різних авіакомпаній, точні ціни, словом, тримати в голові дуже багато інформації, та ще й вміти швидко орієнтуватися в ній. Це як бібліотека, ти повинен знати: яка книга, де знаходиться.

Часто в поїздках рекламними турами всього за тиждень потрібно оглянути масу готелів, їх номерний фонд, інфраструктуру, оцінити екскурсійні програми, вивчити пам'ятки країни. Тут треба мати не тільки чіпку пам'ять, але все записувати і структурувати спостереження.

Менеджеру просто необхідно володіти, як мінімум, англійською мовою і добре орієнтуватися в географії курортних зон.

До того ж це людина, якій треба вміти працювати з людьми, бути комунікабельною і швидко приймати рішення в тій чи іншій ситуації [179, с. 62].

XXI ст. – вік інформаційних технологій, їх удосконалення та подальшого впливу на розвиток туризму. Формування пакету туру в

сучасних умовах – не просто технічний процес. Завдяки сформованому "ринку споживачів" в туризмі, особливе значення надається його диференціації. Тому і туроперейтинг повинен бути серйозно диференційованим. А для цього, звичайно, потрібні професійні знання менеджера і його кваліфікований підхід до формування туристського продукту [180, с. 170].

Сучасна модель професійної туристської освіти сформована на основі багаторівневої, територіально розподіленої системи безперервної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації туристських кадрів.

Модель ґрунтується на наступних принципах:

- орієнтованість на практичну підготовку фахівців з урахуванням кращих світових стандартів;
- облік запитів роботодавців, їх кваліфікаційних вимог; компетентнісний підхід;
- надання студентам можливості вибору індивідуальної освітньої траєкторії, забезпечення безперервності та багаторівневості програм;
- отримання "подвійного" диплома і додаткових кваліфікаційних сертифікатів;
- застосування сучасних інформаційних та освітніх технологій в навчанні;
- сертифікація освітніх програм на основі міжнародних стандартів якості.

Однак реалізація сучасної моделі професійної туристської освіти, націленої на забезпечення туристичної галузі кваліфікованими конкурентоспроможними кадрами, стримується через низку причин:

- відсутність єдиної національної системи моніторингу і прогнозування потреб в професійних кадрах для галузі туризму, відсутність єдиної статистичної бази даних з чисельності учнів і випускників навчальних закладів початкової, середньої та вищої професійної освіти, що проходять підготовку за напрямками, спеціальностями та спеціалізаціями для галузі

туризму;

- недосконалість нормативно-правової бази;

- відсутність комплексної системи оцінювання (сертифікації, атестації) персоналу і керівників підприємств галузі туризму, стандартів їх професійної діяльності, галузевих кваліфікаційних рівнів;

- недостатня ефективність системи підготовки та підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу закладів професійної освіти, що здійснюють підготовку кадрів для галузі туризму.

Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 8.14010301 «Туризмознавство (за видами) здійснюється у закладах вищої освіти відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти України.

Метою магістерської програми є підготовка фахівців із туризму із знанням міжнародної економіки згідно до сучасних вимог ринку у сфері менеджменту туристичного бізнесу, організації масових та спеціалізованих подорожей, діагностики туристичних територій та об'єктів.

Основними задачами магістерської програми виступають:

соціальна – виховання творчої, самосвідомої, патріотичної і всесторонньо обізнаної особистості, здатної наполегливо і чесно працювати на досягнення власної самореалізації і добробуту суспільства;

професійна – підготовка фахівців із знанням особливостей державного управління, інформаційно-технічного забезпечення, аналізу, моделювання і планування, регулювання туристичної діяльності з урахуванням поточних умов та стратегічних завдань розвитку галузі як взаємопов'язаного елемента цілісної системи національної економіки;

практична – залучення студентів до участі у фундаментальних та прикладних дослідженнях, проектах, що ініціюються суб'єктами туристичної діяльності, з метою гармонійного поєднання передових наукових досягнень та практичних завдань, що постають перед туристичною галуззю України.

Закріплення отриманих знань, навичок та їх практичного застосування передбачено під час проходження практики на туристичних підприємствах.

Магістерська підготовка за спеціальністю «Туризмознавство» базується на проведенні наукових досліджень і орієнтована на підготовку фахівців для науково-дослідної і педагогічної роботи, а також роботи у туристичній індустрії.

У результаті навчання за магістерською програмою формуються такі компетентності:

- універсальні компетентності:
 - розуміння міжкультурного аспекту діяльності туристичного підприємства, його соціальну відповідальність;
 - знання методів і технологій маркетингових досліджень у сфері обігу продукції галузей нематеріального виробництва;
 - знання теоретичних основ економічної безпеки держави, регіону та підприємства, принципів розрахунку нормативних показників і процедури їх затвердження
- розуміння організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності галузей національної економіки, зокрема тих, що відносяться до сфери послуг;
- усвідомлення теоретичних засад та моделей функціонування надпросторових макрорегіонів, причинно-наслідкових зв'язків між явищами та подіями, що спонукаються процесами глобалізації і регіоналізації.
- професійні компетентності:
 - уміння досліджувати сучасні тенденції розвитку світового ринку туристичних послуг, динаміку та структуру міжнародних туристичних потоків, виділяти та оцінювати їх якісні характеристики;
 - здатність проводити аналіз конкурентоспроможності національного туристичного продукту; розробляти, обґрунтовувати та впроваджувати стратегії зовнішньоекономічної діяльності туристичних підприємств;

– здатність розробляти регіональні програми підтримки туристичної галузі, формувати інформаційно-комунікаційну мережу між представниками органів влади різних рівнів, громадськими організаціями та суб'єктами підприємницької діяльності;

– уміння будувати збалансовані схеми експортно-імпортних операцій та міжрегіональних трансфертів за участі туристичної та супутніх галузей, відстежувати тенденції функціонування ринку та приймати заходи із передбачення можливих криз, упроваджувати ефективну інвестиційну політику на різних рівнях господарювання;

– використання набутих базових уявлень про сучасні інформаційні технології у процесі постановки задачі організації діяльності туристичного підприємства перед фахівцями технологічних галузей.

У змісті магістерської програми можна виділити такі особливості та конкурентні переваги:

– відмова від вузької спеціалізації у комплектуванні складових навчальної програми – забезпечується підготовка фахівців широкого профілю, здатних працювати як у комерційному секторі, так і у структурі органів державного управління та місцевого адміністрування туристичної галузі;

– розробка циклу професійних дисциплін англійською мовою, що надає додаткові конкурентні переваги для випускників, які бажають працевлаштуватися у міжнародних компаніях – для бажаючих формується окрема академічна група;

– збалансоване поєднання форм індивідуального контролю та спільної роботи над науково-дослідними проектами, ступенева система накопичення балів – насамперед увага приділяється творчій реалізації та психологічному комфорту процесу навчання;

– залучення магістрантів до участі у web-конференціях, форумах, семінарах та інших заходах очної та дистанційної форми – надається

можливість особистого спілкування та обміну досвідом із провідними науковцями та практиками туристичної галузі.

Зміст програми враховує найсучасніші тенденції функціонування національного та світового туристичного ринку:

– на сьогодні завдяки процесам глобалізації світової економічної системи та інтеграції виробничих потужностей, технологій, фінансових ресурсів у межах транснаціональних корпорацій, туристична діяльність перестає сприйматися винятково як організація подорожей, натомість зростає попит на консультаційні послуги із різних аспектів міжнародного бізнесу, операцій на ринку нерухомості, управління особистими доходами (wealth management), здійснення масштабних інвестиційних проектів та багато інших, *що надає можливість реалізації майбутнього спеціаліста саме у тих сферах діяльності, до яких магістрант має найбільше натхнення;*

– структура споживчого ринку туристичних послуг, особливо у сфері міжнародних подорожей, є достатньо диверсифікованою як за просторовою, так і соціально-демографічною складовою, *що забезпечує попит на туристичну продукцію навіть у період економічного спаду і гарантує зайнятість висококваліфікованих фахівців галузі;*

– запорукою успішного виживання у сучасному діловому середовищі є вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології для автоматизації операційної діяльності підприємства та контролю за основними процесами; проведення маркетингових заходів, пошуку потенційних споживачів та укладення партнерських угод, дослідження національних ринків за допомогою мережі Інтернет, тож пропонується комплекс лекцій та лабораторних робіт, *спрямований на ознайомлення магістрантів із новітніми науково-прикладними досягненнями, що використовуються найуспішнішими гравцями сфери туризму.*

Підготовку магістрів зі спеціальності «Туризмознавство» завершує виконання та захист дипломної роботи, яка присвячена дослідженню роботи

туристичного підприємства з оцінкою майбутніх тенденцій його розвитку, враховуючи впровадження інновацій.

Магістри зі спеціальності «Туризмознавство» – професіонали, які користуються постійним попитом на ринку праці, мають можливість отримувати високу заробітну плату та здатні швидко адаптуватися до постійно зростаючих вимог споживачів.

Об'єктом діяльності випускників є організація розроблення та реалізації туристичного продукту, туристичних послуг, екскурсійного обслуговування; планування та організація діяльності туристичного підприємства; впровадження інноваційних спеціалізованих туристичних продуктів, їх інформаційна та маркетингова підтримка; управління якістю і конкурентоспроможністю туристичного підприємства.

Випускники закладів вищої освіти за спеціальністю «Туризмознавство» можуть займати посади: керівник туристичної агенції, менеджер з туризму, консультант зі стандартизації, ліцензування та сертифікації туристичних послуг, фахівець з туристичного обслуговування, фахівець з організації дозвілля, фахівець з розвитку винного та міжнародного туризму, інспектор з туризму, науковий співробітник, викладач вищого навчального закладу.

Таким чином весь процес професійної підготовки магістрів туризмознавства організований навколо створення і супроводження туристських продуктів, кожен з яких є проектом, тому основною, провідною діяльністю працівників туристичної галузі є проектна діяльність. Якісна підготовка випускників вищих навчальних закладів у галузі туризму здійснюється з врахуванням сучасного стану економічного розвитку країни, потреб роботодавців туристичної галузі та у відповідності з вітчизняними галузевими стандартами, орієнтована на кращі тенденції закордонних навчальних закладів та туристичних агенцій і корпорацій.

Висновки до першого розділу

Відповідно до змісту освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик і вимог роботодавців до випускників закладів вищої освіти в галузі туризму, магістр туризмознавства має бути підготовлений виконувати проектувальну, організаційну, технологічну та контролювальну функції.

Проектно-технологічна діяльність майбутніх магістрів туризмознавства має бути не репродуктивною, а творчою професійно-спрямованою діяльністю, у процесі якої формуються елементи технологічної та туристичної культури, розвиваються здібності до генерації нових ідей, їх аналізу, самостійного пошуку рішень, формування власної думки, розвитку творчого потенціалу, тобто найважливіших складових професійної компетентності майбутніх магістрів туризмознавства.

В сучасній вищій освіті метод проектів вважається одним із найперспективніших видів навчання тому, що він створює умови для творчої самореалізації студентів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Студенти набувають досвіду вирішення реальних виробничих завдань з огляду на майбутню професійну діяльність, яку моделюють в умовах навчального закладу.

Для потреб туризму нами пропонується розгорнуте, а тому більш точно визначення: проект – це система чітко поставлених цілей, що досягаються за допомогою спеціальних технічних засобів і технологічних процесів з використанням фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів, а також управлінські рішення та організаційні заходи, обумовлені вказаними цілями. На підставі даного визначення в якості проекту нами розглядається туристський продукт і відповідно управління проектами є управління виробництвом туристського продукту. Основним методом розробки проекту є креативний підхід.

Туристський продукт як товар має свій життєвий цикл, тривалість і

структура якого визначається ринком – попитом споживачів. На вказаний життєвий цикл впливають й інші фактори: мода, платоспроможність клієнтура, реклама, міжнародна ситуація тощо. При цьому найбільш сильний вплив здійснює інноваційна активність туристичних підприємств. В даному аспекті інноваційна активність є результатом системи управління проектами в туризмі, бо спочатку метою проекту є створення нового туристського продукту.

Основними завданнями сучасної професійної освіти в галузі туризму можна вважати: забезпечення фундаментальної наукової, професійної і практичної підготовки в галузі туристської діяльності; набуття студентами знань і вмінь освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей; удосконалення наукової та професійної підготовки кадрів для галузі туризму.

Відбір змісту туристської освіти визначається потребами суспільства в освічених, компетентних фахівцях галузі туризму. Під час цього враховуються реальні можливості освітнього процесу, виховання і розвитку; оптимальні можливості претендентів на навчання, а також потреби особистості в освіті. У формуванні змісту освіти винятково важливе значення має врахування потреб і вимог до особистісного розвитку фахівця галузі туризму, його здібностей, обдаровань, інтересів.

Матеріали розділу детально розкриті в наукових публікаціях автора [181], [182], [183], [184].

РОЗДІЛ II.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА ДО ПРОЕКТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства

Впровадження у діяльність закладу вищої освіти інформаційно-комунікаційних технологій нині є обов'язковою необхідністю, адже надання сучасної освіти неможливе без активного використання сучасних технологій, що базуються на основі комп'ютерних і мережових технологій і, відповідно до змісту нормативних документів в галузі вищої професійної освіти, є пріоритетним напрямом реалізації державної освітньої політики. У рамках виконання Указу Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» заклади вищої освіти активно модернізують процес професійної підготовки фахівців різних напрямів підготовки і спеціальностей та управління навчальним процесом за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості.

Розроблена Національна стратегія розвитку освіти спрямована на реалізацію кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір [185].

Як відповідь на виклики часу активно розвивається концепція інформаційного освітнього середовища, як комплексу сучасних інформаційних освітніх ресурсів для реалізації освітнього процесу в закладі вищої освіти.

Серед основних документів, які висвітлюють питання створення інформаційного середовища освітніх закладів, слід виділити вище зазначений Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», у якому дана оцінка стану інформатизації освіти України і визначені основні напрями її розвитку; статтю В. Кременя [186, с. 2], в якій наведені основні напрями реформування освіти України та В. Бикова [187, с. 501], в якій пропонуються деякі загальні підходи до вирішення проблем інформатизації системи вищої освіти. Відмінною особливістю системи сучасної вищої професійної освіти є наявність у системі домінуючого елемента – інформаційного середовища, що забезпечує активне використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

Проблемі використання інформаційно-освітнього середовища в навчальному процесі присвячено дослідження низки вітчизняних і закордонних науковців: Т. Андерсона [188], О. Андрєєва [189; 190], В. Бикова [191]; Р. Гуревича [192], Н. Де Ла Роси [193], Ф. Ельйоумі [194], Ю. Жука [195; 196], М. Кадемії [197], Й. Караліотаса [198], Ж. МакКалла [199], М. Мірано [200] В. Солдаткіна [201], С. Телли [202], М. Шишкіної [203] та ін.

У матеріалах науково-дослідних конференцій за 1997-2017 рік зустрічаються такі терміни, як "інформаційне середовище", "освітнє середовище", "середовище навчання", "інформаційно-освітнє середовище", "інформаційне середовище навчання". Усі перераховані терміни відносяться до різних аспектів поняття середовища і його практичного педагогічного використання.

Найбільшою популярністю нині в дослідженнях провідних вітчизняних та закордонних науковців користується термін "інформаційне освітнє

середовище", дефініції якого зазначено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Дефініції терміну «інформаційне освітнє середовище» різних авторів

Автор	Визначення
О. Андреев	– педагогічна система з підсистемами її забезпечення (фінансово-економічною, матеріально-технічною, нормативно-правовою і маркетинговою, підсистемою менеджменту) [204, с. 206];
О. Андреев	– педагогічна система нового рівня, що включає матеріально-технічне, фінансово-економічне, нормативно-правове і маркетингове забезпечення навчального процесу [205, с. 105];
С. Архангельський	– багатокомпонентний комплекс освітніх ресурсів і технологій, що забезпечує інформатизацію й автоматизацію освітньої діяльності навчального закладу [206, с. 218];
П. Атамачук	– це сукупність умов, що сприяють виникненню та розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між тим, хто навчається, та викладачами у рамках технології навчання, а також формують пізнавальну активність у процесі наповнення компонентів середовища (різні види навчального, демонстраційного устаткування, програмні засоби й системи, наочні посібники і т. ін.) предметним змістом визначеного навчального курсу [207, с. 15];
Т. Браун	– системно-організована сукупність засобів передавання даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, апаратно-програмного і організаційно-методичного забезпечення, орієнтована на задоволення освітніх потреб користувачів [208];

Продовження таблиці 2.1

В. Гура, С. Дікарев	– культурно-освітнє середовище, де головним носієм навчальної інформації є електронний ресурс [209];
Р. Гуревич	– педагогічна система, що об'єднує в собі інформаційні освітні ресурси, комп'ютерні засоби навчання, засоби управління навчальним процесом, педагогічні прийоми, методи і технології, направлені на формування інтелектуально-розвиненої соціально-значущої творчої особистості, що володіє необхідним рівнем професійних знань, умінь і навичок [210, с. 224];
Ю. Жук	– це середовище, що поєднує компоненти, які забезпечують інформатизацію основних видів діяльності: освітньої (навчально-виховного процесу), управління (освітнім процесом, контингентом учнів, матеріально-технічними, інформаційними, кадровими ресурсами), забезпечення комунікації (повноцінний інформаційний обмін), автоматизації управлінських і педагогічних процесів, узгоджене оброблення та використання інформації; передбачає наявність нормативно-організаційної бази, технічного і методичного супроводження [211];
І. Захарова	– відкрита система, що об'єднує інтелектуальні, культурні, програмно-методичні, організаційні й технічні ресурси [212, с. 28];
О. Ільченко	– система, що об'єднує інформаційне, технічне, навчально-методичне забезпечення, нерозривно пов'язана з суб'єктом навчального процесу [213, с. 8];
О. Ільченко	– системно організована сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення, яка нерозривно пов'язана з людиною як з суб'єктом освітнього процесу [214, с. 87];

Продовження таблиці 2.1

В. Красильникова	– соціально-психологічна реальність, у якій створені психолого-педагогічні умови, що забезпечують пізнавальну діяльність і доступ до інформаційних навчальних ресурсів на основі сучасних інформаційних технологій [215, с. 55];
Н. Курова	– інформаційно-комунікаційне наочне середовище, що забезпечує комп'ютерну підтримку процесу навчання, засіб управління процесом інформатизації в освіті [216];
А. Кондаков	– це сукупність навчальних продуктів на паперових та електронних носіях, об'єднаних єдиною методичною ідеологією, які забезпечують виконання вимог змісту освіти за ступенями навчання, формують необхідні вміння, компетенції [217];
Є. Марченко	– системно організована сукупність освітніх закладів та органів управління, локальних та глобальних інформаційних мереж, книжкових фондів бібліотек, система їх наочно-тематичної, функціональної й територіальної адресації та нормативних документів, а також сукупність засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, апаратно-програмного й організаційно-методичного забезпечення, які реалізують освітню діяльність [218, с. 69]
В. Мойсєєв	– це єдиний інформаційно-освітній простір, побудований за допомогою інтеграції інформації на традиційних та електронних носіях та комп'ютерних телекомунікаційних технологіях взаємодій, який може включати в себе віртуальні бібліотеки, розподілені бази даних, структуровані навчально-методичні комплекси та розширений апарат дидактики, в якому діють принципи нової педагогічної системи [219, с. 58];

Закінчення таблиці 2.1

А. Савніков	– це пов’язані між собою певним чином навчальні заклади, які перебувають в умовах інформаційного обміну, організованого спеціальними програмними засобами [220, с. 4];
В. Солдаткін	– це системно організована сукупність засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, апаратно-програмного та організаційно-методичного забезпечення, орієнтована на задоволення освітніх потреб користувачів [221];
М. Шишкіна	– програмно-телекомунікаційна система, спрямована на ведення навчального процесу єдиними технологічними засобами, котра забезпечує його інформаційну підтримку [222].

Отже, інформаційне освітнє середовище визначається, з одного боку, як програмно-технічний комплекс, а з іншого боку, як педагогічна система, що поєднує інтелектуальні, культурні, програмно-методичні, організаційні й технічні ресурси. Отже, в процесі розробки інформаційного освітнього середовища мають розв’язуватися не лише інформаційно-програмно-технічні, а й психолого-педагогічні проблеми організації освітнього процесу.

Інформаційне освітнє середовище як педагогічна система має будуватися на основі традиційної, будучи її логічним продовженням і розвитком відповідно до найважливіших соціально-педагогічних цілей сучасної вищої професійної освіти, таких як:

- формування й розвиток здібностей особистості студента, потрібних йому та суспільству;
- включення соціально-ціннісної активності особистості;
- забезпечення можливостей для ефективного самонавчання і самоосвіти.

Розглянуте вище поняття «інформаційно-освітнє середовище» містить

слово «інформаційно», можливо, зайве, на перший погляд, адже освітнє середовище не може бути «не інформаційним». Але тут, перш за все, це слово підкреслює намагання сучасного періоду розвитку суспільства створити освітнє середовище на основі сучасних інформаційних технологій [223, с. 36].

Виходячи із вищенаведеного, вживаючи слово «інформаційне» будемо мати на увазі сучасні інформаційні технології як технологічну основу побудови інформаційного освітнього середовища.

Під інформаційного освітнім середовищем ми розуміємо сукупність умов, що забезпечують освітній процес ЗВО:

- наявність системи засобів взаємодії із загальнолюдською культурою, яка служить як для зберігання, структуризації і відображення інформації, що становить зміст накопичених знань, так і для її передавання, опрацювання й накопичення;
- наявність системи самостійних завдань для роботи з інформацією;
- наявність інтенсивних зв'язків між учасниками освітнього процесу – як вертикальних, так і горизонтальних.

Як зазначає М. Мойсеєва, інформаційне освітнє середовище навчального закладу складається з п'яти блоків: ціннісно-цільового, програмно-методичного, інформаційно-знанієвого, комунікаційного, технологічного [224].

На думку науковця, ціннісно-цільовий блок включає сукупність цілей і цінностей педагогічної освіти, які можуть бути значущі для розвитку пізнавальних інтересів студентів.

Програмно-методичний блок містить усю необхідну інформацію відносно можливих стратегій, форм і програм підготовки.

Інформаційно-знанієвий блок містить систему знань і умінь студента, що становлять основу його професійної діяльності, а також визначальні властивості пізнавальної діяльності, що впливають на її ефективність. Крім того, він вказує на роль інформації в навчанні.

Комунікаційний блок об'єднує форми взаємодії між учасниками педагогічного процесу.

Технологічний блок містить засоби навчання, що використовуються в інформаційному освітньому середовищі.

Аналізуючи інформаційне освітнє середовище Київського університету туризму, економіки і права (рис. 2.1), відмітимо, що головна сторінка сайту навчального закладу відображає основні блоки інформаційного освітнього середовища (Додаток А, рис. А.1).

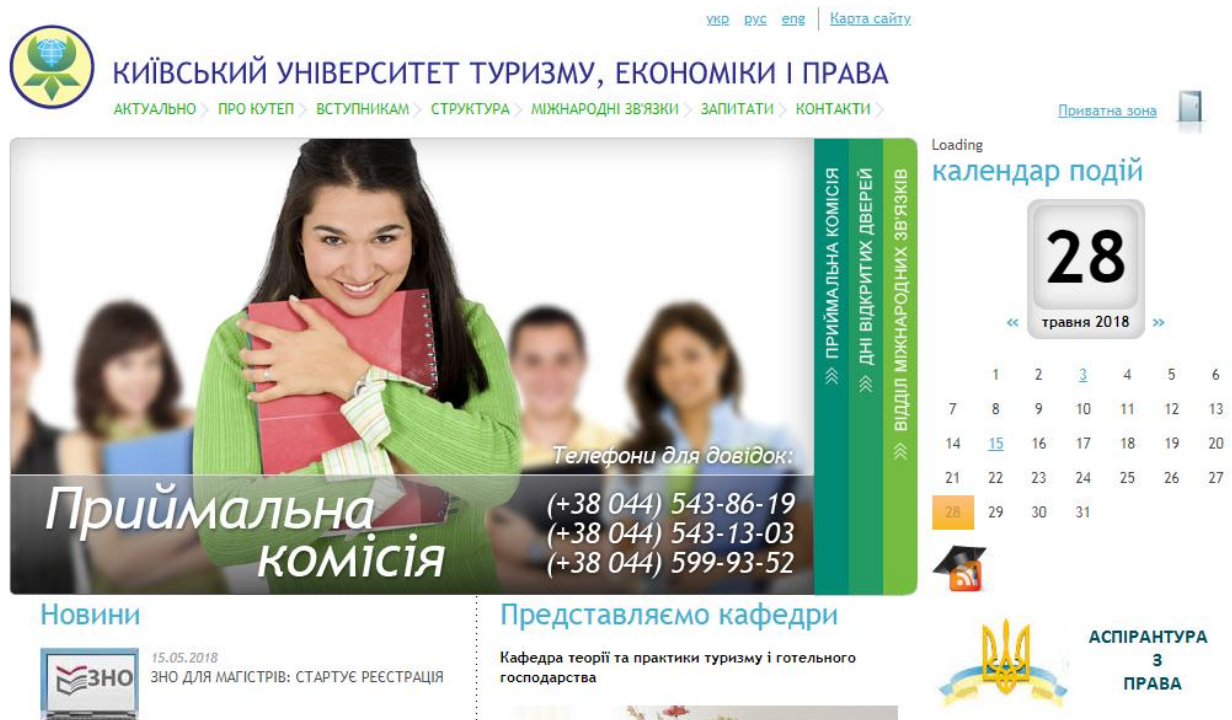

Рис. 2.1. Головна сторінка сайту Київського університету туризму, економіки і права

Ціннісно-цільовий блок інформаційного освітнього середовища представлений сторінками «Про КУТЕП» і «Міжнародні зв'язки» (Додаток А, рис. А.2, А.3), які містять відомості про цілі і цінності вищої професійної освіти в галузях туризму, економіки і права, які можуть бути значущі для розвитку пізнавальних інтересів студентів.

Програмно-методичний блок відображений сторінкою «Вступникам» (Додаток А, рис. А.4), яка містить усю необхідну інформацію відносно

можливих стратегій, форм і програм підготовки. Тут наведено Правила прийому до освітнього закладу, ліцензії та сертифікати на право здійснення освітньої діяльності за різними напрямками підготовки і спеціальностями, програми вступних випробувань для вступу на освітній ступінь магістра, бакалавра зі скороченим терміном навчання тощо, інформація про умови вступу, терміни та вартість навчання, проведення днів відкритих дверей та інша загальна інформація.

Інформаційно-знанієвий блок відображений на сторінках «Структура» і «Актуально». Сторінка «Структура» (Додаток А, рис. А.5) містить інформацію про факультети, відділи та кафедри освітнього закладу, перелік дисциплін, завдання для практики, курсові роботи та проекти, відомості про співробітників та викладачів. Сторінка «Актуально» (Додаток А, рис. А.6) містить посилання на змістову складову інформаційного освітнього середовища, яка представлена навчально-методичними посібниками, мережею електронного дистанційного навчання, матеріалами науково-дослідної роботи студентів та викладачів, відображеної у збірниках матеріалів конференцій та збірниках наукових праць.

Комунікаційний блок представлений сторінками «Контакти» (Додаток А, рис. А.7) та «Запитати» (Додаток А, рис. А.8), які дозволяють організувати зворотний зв'язок з адміністрацією та персоналом навчального закладу.

Технологічний блок містить засоби навчання, що використовуються в інформаційному освітньому середовищі – електронні навчальні і навчально-методичні посібники, систему дистанційного навчання, систему комунікації викладачів, студентів та адміністрації освітнього закладу.

Запропонована структура інформаційного освітнього середовища повністю відповідає встановленим нормам і за допомогою веб-сайту освітнього закладу надає інформацію навчального та інформаційного змісту широкому загалу.

Матеріали інформаційного освітнього середовища, на думку С. Ляшенка, можна розділити на три групи [225]:

1. Інформація загального характеру призначена для всіх користувачів:

- програми навчання і доступні в їх рамках навчальні матеріали;
- відомості про цільову аудиторію (студентів);
- інформація про адміністрацію та викладачів;
- інформація про студентів та випускників освітніх програм (може бути представлена за їхнім бажанням);
- новини.

2. Інформація, пов'язана з навчанням студентів:

- загальні рекомендації до навчання (опис предмету, вимоги до студентів, технічні характеристики обладнання);
- календарний план та терміни навчання;
- лекційні, допоміжні, довідкові, презентаційні та інші навчальні матеріали;
- результати колективного спілкування між студентами й викладачами;
- довідкові матеріали про успішність навчання студентів, зауваження викладачів до предмету, що вивчається;
- інформаційні повідомлення адміністрації освітнього закладу;
- контактна інформація про викладачів, адміністрацію освітнього закладу та студентів;
- онлайн-система оцінювання знань.

3. Інформація призначена для викладачів і адміністрації:

- календарний план занять;
- статистика відвідування занять студентами;
- довідкові матеріали про успішність навчання студентів;
- інформаційні повідомлення адміністрації освітнього закладу.

Розроблене за таким принципом інформаційно-освітнє середовище має забезпечувати:

- єдині засоби навігації, що дає змогу користувачеві швидко і просто знайти потрібний матеріал;

- універсальний набір сервісних служб, які використовує викладач під час викладання дисципліни;
- просту технологію використання навчальної інформації;
- моніторинг середовища на різних рівнях, збір статистичних даних за широким спектром параметрів та ін.

Головні властивості інформаційного освітнього середовища визначені у дослідженнях С. Петровича:

- універсальність технологічних процесів створення, зберігання і використання навчально-методичних й інших ресурсів, що забезпечують ведення навчального процесу;
- інтегрованість в єдиний інформаційний простір різних груп засобів нових інформаційних технологій;
- інваріантність середовища й технологій до рівня і профілю освіти;
- методичне забезпечення викладання навчальних предметів;
- створення, актуалізація і використання лабораторних практикумів з віддаленим доступом [226, с. 86].

Одним з основних змістовних елементів інформаційного освітнього середовища є електронні освітні ресурси.

Розглядаючи електронні освітні ресурси, потрібно відмітити, що з одного боку, це сукупність графічної, текстової, цифрової, мовної, музичної, відео-, фото- та іншої інформації, а також друкованої документації користувача. Ресурс може бути виконаний на будь-якому електронному носіїві або розміщений в комп'ютерній мережі. З іншого боку, він є програмно-інформаційним компонентом навчальної системи, користувачами якої є викладачі, учні і адміністрація навчального закладу. Тому в залежності від змісту і об'єму виділимо три головні вимоги користувачів до електронних освітніх ресурсів: адекватність змісту, ефективність форми відображення; економічна ефективність.

Під адекватністю змісту мають на увазі відповідність освітньо-професійній програмі, повноту подання навчального матеріалу достатню для

освоєння предмету (розділу предмету), підтримку різних форм навчання (самостійну і з викладачем, індивідуальну і колективну), підтримку різних видів занять (вивчення теоретичного матеріалу, практичні і лабораторні роботи), підтримку різних форм контролю знань (тематичного, підсумкового, самоконтролю), врахування новітніх тенденцій у науці та техніці.

Ефективність форми подання інформації включає наступні вимоги: простота і зручність застосування, ергономічність, підтримка активності учня, забезпечення комунікації з викладачем і одногрупниками, захист від несанкціонованого втручання, можливість відновлення втраченої інформації.

Економічна ефективність навчальної системи багато в чому залежить від таких властивостей, як тривалий термін експлуатації, можливість модернізації у процесі експлуатації, низька собівартість продумана конфігурація необхідних технічних і загальносистемних засобів [227, с. 56].

Досвід застосування електронних навчальних ресурсів показує, що вже на етапі розроблення доцільно закладати модульну структуру електронних навчально-методичних матеріалів, що дозволяє використовувати різні схеми комплектування модулів як у межах одного комплексу, так і в декількох автономних комплексах. Такий спосіб формування електронних освітніх ресурсів дозволяє уникнути надмірності в їх компонентах, а також формувати освітні ресурси, що складаються із закінчених модулів різних електронних навчально-методичних комплексів, створюючи тим самим індивідуальну траєкторію навчання студента. Крім того, модульна структура електронних навчальних ресурсів є природною передумовою для переходу до рейтингового способу оцінювання знань і вмінь за допомогою системи залікових одиниць [228, с. 25].

До електронних навчально-методичних матеріалів відносять:

- електронний курс лекцій;
- електронний навчальний посібник;
- автоматизований лабораторний практикум;
- автоматизований лабораторний практикум з віддаленим доступом;

- віртуальний лабораторний практикум;
- контрольнo-вимірювальні матеріали;
- електронний навчально-методичний комплекс [229, с. 87].

Для підготовки магістрів туризмознавства нами розроблено електронний навчально-методичний комплекс «Маркетинг готельно-ресторанної справи» (Додаток Б) у вигляді окремого сайту, що розміщений на сторінці кафедри готельно-ресторанної справи. Комплекс складається з методичних (навчальна і робоча програми), навчальних (матеріали лекцій та семінарських занять), контролюючих (тестові запитання, завдання для самостійної роботи, питання до заліку) матеріалів та переліку літератури для вивчення навчальної дисципліни (рис. 2.2).

Маркетинг готельно-ресторанної справи

Методичні матеріали
Навчальні матеріали
Контроль знань
Література

Рис. 2.2 Сторінка електронного навчально-методичного комплексу
«Маркетинг готельно-ресторанної справи»

Розвиток Інтернет-технологій та їх залучення до педагогічної діяльності приводить до формування нового виду інформаційно-освітнього середовища – відкритого освітнього середовища навчального закладу.

Відкрите освітнє середовище навчального закладу, на думку О. Кузьмінської, на сучасному етапі має включати в себе: «хмарні обчислення», персональні обчислювальні пристрої, середовища підтримки

колективної та індивідуальної комунікації, відкриті освітні ресурси, широкосмуговий доступ до обчислювальних ресурсів, інформаційну безпеку й централізоване фільтрування несумісного з освітнім процесом контенту тощо [230].

Освітнє середовище може створюватись навколо цифрових мультимедійних архівів навчальних об'єктів, що поєднують знання з різних наукових дисциплін на основі принципів побудови систем управління знаннями. Створення таких мультимедійних цифрових архівів (тематичних репозитаріїв) освітніх ресурсів, на думку Н. Морзе [231, с. 34], дозволить забезпечити гнучке формування навчально-методичних комплексів у відповідності з різними моделями компетенцій фахівців. На думку науковця, цифровий мультимедійний архів забезпечує накопичення, інтеграцію, підтримку й організацію доступу до навчальних об'єктів, що дозволяє:

- об'єднати різні джерела інформаційних даних з різних предметів, професій і надати доступ до них усім учасникам навчального процесу в рамках єдиної системи;

- забезпечити постійний розвиток системи за рахунок оновлення теоретичних знань і безперервного накопичення нового досвіду, одержаного учасниками в рамках навчального процесу;

- надавати релевантні навчальним цілям дані кожному з учасників навчального процесу відповідно до його знань, потреб та уподобань.

При такому підході Інтернет розглядається як глобальна платформа поширення колективних знань, проектування індивідуальної траєкторії навчання і набуття досвіду, а створене інформаційне освітнє середовище є засобом і місцем для накопичення та гармонізації ресурсів, організації спілкування, співробітництва, навчання, моніторингу студентів і викладачів.

Відповідно до функціональних призначень, С. Зелінський виділяє три типи інформаційно-освітніх середовищ:

- 1) середовища, орієнтовані на надання знань;
- 2) середовища, орієнтовані на самостійну діяльність з придбання знань;

3) змішаний тип середовищ [232].

На думку дослідника, середовища першого типу можуть бути як "відкритими" (наприклад, програмні оболонки дозволяють викладачеві замінити зміст навчального предмету або внести новий), так і "закритими" (яскравим прикладом є комплексні інтелектуальні середовища). Комунікаційні функції в таких інформаційно-освітніх середовищах використовуються переважно для управління навчальним процесом. Зовнішні інформаційні ресурси (розподілені бази даних, віртуальні бібліотеки, електронні навчальні посібники тощо) можуть бути включені в процес навчання, але використовуються, як правило, в обмеженому контексті, як доповнення до змісту основного курсу. Поряд з цим, все більшого визнання одержує поняття про навчальне середовище в руслі стратегії професійного навчання, під час якого в процес навчання інтегровано широкий спектр можливостей комп'ютера, які в різних формах використовуються для формування знань, умінь і навичок.

Використовуючи сучасні технології мережевої взаємодії та соціальні сервіси Інтернет нами розроблено електронний навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Моніторинг світового ринку готельних та ресторанних послуг» (Додаток Б, рис. Б. 3) на платформі Google Sites. На відміну від вище розглянутого комплексу у вигляді окремого веб-сайту, використання сайтів Google дозволяє створювати і редагувати матеріали без знань в галузі веб-дизайну, тобто більш доступне широкому загалу викладачів. Разом з тим використання платформи Google дозволяє додавати до електронного навчально-методичного комплексу нові типи матеріалів з використанням мобільних додатків тощо. У розробленому нами комплексі використано опитувальники на основі форм Google, приєднано навчальні матеріали через Google+. Використання блогу дозволяє організувати зворотний зв'язок з студентами. Зручність роботи з комплексом на смартфонах та планшетах підвищує його актуальність у студентській аудиторії.

Аналіз сучасних зарубіжних досліджень [233; 234] показує, що за останні роки зникають відмінності між цими типами середовищ і формуються середовища, котрі інтегрують обидва підходи, тобто середовище становить джерело навчально-методичних відомостей з конкретної галузі знань й одночасно високо структуроване середовище для організації різних форм самостійної пізнавальної діяльності.

Такі структури, як правило, формуються в рамках загальнодоступних технологій у мережі Інтернет або базуються на професійно розроблених оболонках – розподілених навчальних середовищах, орієнтованих на співробітництво та інших, заснованих на телекомунікаційних технологіях. Вони відкриті як для викладача, так і для студентів, дозволяють доповнювати зміст і вносити в нього корективи, представляти результати своєї навчальної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі.

Отже, комунікаційні процеси в інформаційному освітньому середовищі забезпечують дидактичний, методичний та організаційний фон навчання і є центральним елементом навчального процесу. Використання освітнього середовища у процесі підготовки магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності дозволяє підвищити результативність навчального процесу, сприяє його оптимізації, загальнодоступність розміщених в мережі матеріалів дозволяє випускникам постійно використовувати навчальні матеріали у процесі професійної діяльності, підвищенні кваліфікації, здійсненні моніторингу нових технологій у туристичній галузі.

2.2 Управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій

На сучасному етапі розвитку суспільства туризм став невід'ємною галуззю кожної країни світу, тому що він є одним з найбільш динамічних і прибуткових серед усіх галузей світової економіки, сприяє зміцненню і поширенню економічних, соціальних і культурних зв'язків. Про глобальність та пріоритетність туризму у світовій економіці свідчить те, що на його частку припадає 5% світового ВВП, 6% від загального обсягу експорту, і він забезпечує роботою кожен дванадцять людину в країнах з розвинутою і зростаючою економікою [235].

Фінансово-економічна криза, що продовжується в останні роки, події, пов'язані з анексією Автономної Республіки Крим та проведенням антитерористичної операції, а нині операції об'єднаних сил на території окремих районів Донецької та Луганської областей, негативно вплинули на в'їзний туристичний потік, структуру туризму та туристичні можливості України як на внутрішньому так і зовнішньому туристичному ринку. Фактично у два рази зменшився потік іноземних туристів до України. За даними Адміністрації Держприкордонслужби, у 2014 році до країни в'їхало 13,2 млн. іноземних громадян, тоді як у 2013 році – 25,7 млн. іноземців.

Протягом 2015-2016 років картина з перетином кордону України іноземними громадянами суттєво не змінилася, навіть погіршилася. Так, всередньому протягом цих років кількість іноземних туристів склала 12,9-13,2 млн. осіб щороку. Україна втрачає свою популярність як туристичний напрям, оскільки в уяві потенційних туристів складається враження повномасштабної війни, а країна сприймається, виключно, як гаряча точка.

Подолання наявних негативних тенденцій, створення системних та комплексних передумов для розвитку туризму та курортів в державі має стати одним з пріоритетних напрямів прискорення економічного зростання країни, підтримки зайнятості, структурної модернізації економіки,

наповнення бюджетів всіх рівнів

Ні в кого не виникає сумніву, що Україна має значний туристичний потенціал завдяки великій кількості історичних пам'яток, морському узбережжю, гірськолижним та рекреаційним курортам, гастрономічному розмаїттю та глибоко вкоріненій культурі гостинності. Такі сприятливі умови мали б привести до розвитку високорентабельної туристичної індустрії в Україні [236].

Анексія Криму, ріст курсу долару, підняття патріотичних настроїв – призвели до значного зросту внутрішнього туризму. Вперше за багато років українці стали подорожувати Україною.

Для багатьох українських міст, регіонів, парків та інших туристичних destinations з'явився шанс щодо створення власного унікального туристичного продукту та економічного розвитку завдяки туристичній активності.

Крім традиційних історико-пізнавального, пляжного, гірськолижного та фестивального туризму, Україна має значні невикористані можливості в медичному, сільському, гастрономічному, промисловому, спортивному, так званому «сентиментальному туризмі», а також в розвитку МІСЕ-індустрії.

До списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні включено такі об'єкти культурної спадщини, як Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра у м. Києві, ансамбль історичного центру м. Львова, пункти Геодезичної дуги Струве (Хмельницька та Одеська області), резиденція митрополитів Буковини та Далмації (м. Чернівці), стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора (м. Севастополь), дерев'яні церкви Карпатського регіону Польщі та України (Львівська, Івано-Франківська та Закарпатська області), природний об'єкт – Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини. Петриківський розпис включено до репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО. Нині шість природних курортних територій України, що мають унікальні природні лікувальні ресурси, визнано курортами державного

значення: Слов'янськ, Хмільник, Миргород, Бердянськ, Скадовськ та Саки.

Україна має десятки чудових замків та національних парків у дуже хорошому стані, але вони ледь використовуються. Для іноземних туристів там не створено навіть можливості безготівкового розрахунку, а в більшості випадків в місцях туристичних атракцій – відсутні місця розміщення та харчування. А пропозиції щодо проведення в замках різноманітних заходів – весіль, конференцій, презентацій – викликають острах, хоча це є загальноприйнята європейська практика. Побоювання, що проведення таких заходів призведе до руйнування історичних пам'яток переважають над усвідомленням того, що зароблені на цьому кошти якраз таки дозволять зберігати пам'ятки в належному стані.

Розвиток сучасних телекомунікаційних засобів та інформаційно-комунікаційних технологій привів до появи нових засобів і технологій керування туристичними проектами.

Використання мережевих технологій нині починається з виходу в Інтернет в ролі користувача з метою знайти будь-яку інформацію, що належить іншим, і закінчується побудовою власної приватної корпоративної мережі, в якій найцінніша інформація обертається з великою швидкістю і ефективністю.

Найпростіші можливості Інтернет в туризмі полягають в поширенні інформації про фірму і послуг, що нею надаються на різних сайтах, дошках оголошень, форумах, в соціальних мережах тощо.

Покупцем туристичного продукту може стати будь-який користувач мережі Інтернет. Навіть невеликі статичні сайти, які виконують роль не більше ніж ознайомчого буклету, збільшують кількість користувачів продуктами компанії – власника сайту більше ніж на 20%.

Проаналізувавши опубліковані в наукових працях та відкритих ресурсах мережі Інтернет відомості про використання сучасних мережевих технологій визначимо такі, на нашу думку, основні етапи використання мережі Інтернет в туристичному бізнесі та у процесі розроблення і реалізації

туристичного проекту:

1. Створення сайту-візитки із переліком послуг, реквізитами, прайс-листом, картинками та іншою загальною інформацією, що дублює рекламні проспекти фірми чи проекту. У цьому випадку сайт є додатковим рекламним засобом, що дозволяє всім бажаючим ознайомитися в режимі постійного доступу до інформації про організацію чи проект, її діяльність, координати, контакти тощо. Головним недоліком сайту-візитки є статичність інформації.

2. Створення інтерактивного сайту для швидкого зв'язку клієнтів з компанією через Інтернет, здатного видавати інформацію за запитом користувача, відповідати на його питання, мати засоби зворотного зв'язку з працівниками компанії (гостьову книгу, форум, відповіді на найбільш поширені питання, форму запиту інформації тощо). Такий сайт є електронним відображенням офісу компанії, що сприяє збільшенню числа потенційних клієнтів. Недолік інтерактивного сайту компанії чи проекту – неможливість безпосередньої участі в реалізації тур послуг, користувачі самостійно аналізують можливості і переваги компанії чи проекту;

3. Створення сайту-магазину, здатного приймати платежі за турпослуги, бронювати путівки, квитки, укладати договори з клієнтами, сповіщати їх про вільні місця, путівки та ін. Такий сайт виконує функцію повноцінного паралельного механізму реалізації турпослуг, дозволяє розвантажити менеджерів, прискорити виконання рутинних операцій (прийом платежів, підготовка і підпис паперів, приїзд клієнта в офіс тощо). Недолік такого виду мережевого ресурсу – ризик, пов'язаний з можливістю несанкціонованого втручання в роботу сайту сторонніми особами, пошкодження чи викрадення інформації, шахрайство, відсутність законодавчої підтримки з боку держави, проблема з боротьбою проти кіберзлочинності на державному рівні.

4. Підключення турфірми на основі абонентської плати до бізнес-систем, які реалізують вищезгадані можливості і беруть на себе відповідальність за безпеку ведення бізнесу. Функція системи –

посередницька. Користь – набагато більша концентрація потенційних клієнтів і, відповідно, підвищення попиту на турпослуги. Недолік – висока конкуренція, необхідність швидкого реагування, інакше клієнт звернеться в іншу фірму, юридичні колізії відповідальності за пошкодження чи викрадення даних користувачів – компанія-власник бізнес-системи вкрай рідко несе відповідальність за персональні дані користувачів і доступ до фінансових потоків.

Перші три системи працюють за принципом B2C (Business-to-Consumer) – взаємодія «продавець-покупець». Остання система – за принципом B2B (Business-to-Business) – взаємодія «продавець-посередник».

Розроблені в даний час інформаційні мережеві технології дозволили реалізувати бізнес-системи, в яких клієнт взаємодіє з постачальниками турпослуг повністю через Інтернет. Найбільш активними користувачами таких систем є регіональні турагентства, яким набагато дешевше оформити замовлення через Інтернет, ніж вирішувати ці питання зі столичними туроператорами .

Обмежившись використанням Інтернет-технологій у проектній професійній діяльності майбутніх магістрів туризмознавства проаналізуємо можливості використання ресурсів і сервісів мережі Інтернет для створення і реалізації туристського продукту. Визначимо основні платформи, сервіси та ресурси Інтернет для планування, створення і реалізації проекту у галузі туристичних послуг.

Розглянемо можливості використання у навчальному процесі майбутніх магістрів з туризмознавства безкоштовних ресурсів Інтернет, які виконують ті ж функції, що й відомі бізнес-проекти в галузі туризму.

Новиною останнього часу є створення і запуск мобільних додатків з загальною назвою «Мобільний гід» в кількох обласних центрах України з метою привертання уваги до культурної спадщини і природних ресурсів. Такі додатки розроблено успішними ІТ-компаніями та реалізовано у Києві, Львові, Вінниці та інших містах.

Розглянемо можливості використання сучасних мережевих ресурсів на безкоштовних платформах для розроблення, підтримки і реалізації туристичного проекту «Туристична Вінниця». Проект розроблений студентами під нашим керівництвом з метою самостійного дослідження майбутніми магістрами з туризмознавства визначних архітектурних споруд, пам'ятників, музеїв, відомих постатей, які внесли значний вклад у розвиток і розквіт відомого в Україні і за її межами міста.

Основне завдання проекту – формування навичок використання сучасних Інтернет-ресурсів у процесі проектування і розроблення туристського продукту у вигляді проекту.

Основна ідея проекту полягає у формуванні в майбутніх магістрів з туризмознавства навичок проектування туристського продукту, використання для цього сучасних комп'ютерно-орієнтованих засобів і формування навичок мислення високого рівня, а саме: навчити майбутніх магістрів з туризмознавства збирати інформацію, аналізувати та класифікувати її; висувати гіпотези та ідеї; обговорювати результати досліджень. Навчити візуалізувати, систематизовувати зібрану інформацію, давати власну оцінку фактам, подіям та явищам, доводити власну думку та відстоювати власну позицію, виховати почуття патріотизму та шанобливе відношення до історії рідного міста, країни.

З використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій студенти проаналізували значний обсяг історичних та архівних відомостей про розбудову міста, його історичні, архітектурні, мистецькі та природні пам'ятки. На основі отриманої інформації майбутні магістри з туризмознавства розробили значну кількість цікавих пізнавальних матеріалів: сайт проекту, інтерактивну карту, сучасні карти знань, сайт, буклети, мультимедійні презентації, відеоролики, інтерактивні тести та кросворди, а також багато цікавої і корисної пізнавальної інформації українською та англійськими мовами. Для проектування і розроблення усіх інформаційних матеріалів студенти доклали значних зусиль для того, щоб

зібрати цікаву інформацію про місто і його мешканців, а також привернути увагу мешканців інших міст України та інших країн до незабутніх історично важливих місць перлини Поділля.

Впродовж роботи над проекту студенти ефективно освоювали технології Веб 2.0. Інформаційно-комунікаційні технології використовувалися для створення повного комплексу інформаційних, дидактичних і методичних матеріалів, а також для організації спільної роботи студентів у рамках проекту.

У практичній проектній професійній діяльності майбутні магістри з туризмознавства використовували засоби пакету Microsoft Office, а саме: текстовий процесор Word – для створення описів, PowerPoint – для створення презентацій, кросвордів, тестів, Publisher – для створення буклетів, візитівок, брошур та іншої поліграфічної продукції, електронні таблиці Excel – для проведення різноманітних обрахунків, відображення результатів аналізу кількісної інформації у вигляді діаграм та графіків, створення опитувальників для населення міста.

На етапі проектування та розроблення проекту зібрано багато різноманітного матеріалу. Для ознайомлення мешканців міста та гостей з результатами пошукової частини проекту використовувалися різноманітні доступні засоби масової комунікації: основою роботи у проекті став сайт проекту (Додаток В, рис. В.1). Враховуючи недосконалу підготовку майбутніх магістрів з туризмознавства в галузі веб-дизайну нами обрано для розроблення і розміщення сайту платформу Google Sites, що дозволяє створювати сайти без глибоких знань мов програмування і керувати ними без значних фінансових витрат.

Розроблений сайт проекту містить посилання на всі інші засоби, що відображають повну інформацію про проект і є помічниками та дороговказами для туристів у Вінниці.

Наприклад, для зберігання фотографій, їх обговорення та архівування, студентами використано популярні веб-додатки, що мають функції фото

сервісів – Flickr (фотогалерея міста Вінниці) (Додаток В, рис. В. 2). Та Panoramio (нажаль у зв'язку з низьким рівнем захисту персональних даних користувачів сервіс припинив свою роботу влітку 2018 р.), де також створили фотогалерею цікавих місць рідного краю. Враховуючи ступінь поширення мобільних пристроїв-комунікаторів (смартфонів, планшетів тощо) паралельно створено групу для проекту у Instagram (Додаток В, рис. В.3).

Оскільки під час роботи у проекті студенти переглянули значну кількість інтернет-ресурсів, виникла необхідність створити папку закладок і зберегти їх на зовнішньому ресурсі, для того, щоб будь-який користувач міг одразу відкрити потрібні сайти, а не розшукувати їх у безмежному просторі Інтернет-посилань. Зберігати закладки зручно на кількох інтернет-ресурсах: БобрДобр, Motix, VPF тощо. Ми рекомендували студентам використовувати Motix, оскільки цей сервіс має можливість багатогранного налаштування переліку посилань, їх групування, виведення в Обране тощо.

На основі зібраних фотоматеріалів студенти створили фотоальбом з використанням сервісу Google Фото. У процесі створення і реалізації проекту викладачем і студентами було використано значну кількість продуктів Google Cloud Platform: Google Docs, Google Maps, Google Sites, Google-Blogger, для створення карт знань – MindMeister, для розміщення відеоматеріалів – Youtube, для розміщення презентацій – SlideShare.

Для реалізації проекту засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій було розроблено значну кількість методичного та дидактичного матеріалу з використанням інтерактивних технологій та методик навчання, сучасного програмного забезпечення, засобів пакету Microsoft Office. Використано значну кількість сервісів для розміщення презентацій та документів в Інтернеті – SlideShare, для розміщення методичних рекомендацій, інструкцій пам'яток, відеоуроків – Google Docs, Youtube, сервіс БобрДобр, де створено закладки відповідно теми проекту. Блог керівника проекту створений за допомогою Google-Blogger.

Як зазначає Г. Черній, найбільшою перевагою інтерактивного навчання у закладах вищої освіти є те, що під час такого навчання студент перестає бути об'єктом, а стає суб'єктом навчання. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності. За такого навчання навіть не зовсім успішні студенти потрапляють у ситуацію успіху, що сприяє не лише кращому засвоєнню знань, умінь та навичок, а й кращому, більш позитивному ставленню до даного предмету та до навчання загалом. А загальна атмосфера співпраці та взаємопідтримки, що панує під час занять, впливає не лише на рівень знань, а й на рівень стосунків в колективі. Роль викладача, також суб'єкта інтерактивного навчання, зводиться до вмілої організації та ціле направленою керування пізнавально-пошуковою діяльністю студентів [237].

Під час реалізації проекту, студенти навчилися користуватись сервісом Google Maps, на якому вони створили карту пам'ятників міста Вінниці (додаток В, рис. В.4) та карту музеїв міста Вінниці (додаток В, рис. В.5), на яких відображено короткі відомості, адреси розташування, фотогалереї. Крім того, студентами розроблено маршрути проїзду до зазначених на карті місць від основних транспортних вузлів м. Вінниці: центрального та західного автовокзалів, залізничного вокзалу. Це дозволить будь-якому туристу, маючи при собі мобільний гаджет (планшет, смартфон тощо), вільно і швидко дістатись до потрібного місця.

В рамках проекту майбутніми магістрами туризмознавства розроблено та створено інтерактивні карти знань (ментальні карти), які містять гіперпосилання на фотосервіси, Вікіпедію та інші ресурси Інтернет, з цією метою було використано сервіс Mindmeister.com: “Музеї міста Вінниці” (додаток В, рис. В. 6), “Пам'ятники міста Вінниці” (додаток В, рис. В. 7), “Архітектура міста Вінниці” (додаток В, рис. В. 8). Усі зазначені вище карти знань містять назви музеїв, визначних місць, відомих постатей та пам'яток архітектури, короткі історичні довідки (додаток В, рис. В. 9), відомості про місце знаходження, фотогалереї, ціни на екскурсії, що дозволить усім

бажаючим спланувати туристичний маршрут і ознайомитись із основними визначними місцями нашого міста засобами глобальної мережі.

Під час реалізації проекту використовувалась значна кількість дидактичних матеріалів, було розроблено інструкційні карти з основних прийомів роботи з Windows та Інтернет, поради для пошуку інформації в Інтернеті (додаток В, рис. В.10), рекомендації по створенню інформаційного буклету (додаток В, рис. В.11), інструкція для проведення анкетування (додаток В, рис. В.12), інструкція "Як створити брошуру" (додаток В, рис. В.13). Розроблено фото-тести з теми дослідження: "Архітектура міста Вінниці" (додаток В, рис. В.14), "Вічні герої" (додаток В, рис. В.15) та "Пам'ятні дороговкази" (додаток В, рис. В.16). студентам було запропоновано переглянути відеоуроки по створенню блогів на різних сервісах, для того, щоб вони змогли обрати, який їм подобається (додаток В, рис. В. 17).

Для реалізації проекту, було розроблено значну кількість методичних матеріалів, які використовувались в процесі роботи над проектом, а саме: блог викладача, презентація проекту, де зазначені основні завдання та тематичні питання дослідження, створено пам'ятку - правилами роботи в групі, критерії оцінювання презентацій та публікацій, оцінюванням групового завдання, інтернет-ресурсів. Для полегшення роботи студентів з пошуку інформації, яка відповідає темі проекту, розроблено список літератури та інтернет-ресурсів (додаток В, рис. В.18). Розроблено та створено інструкцію з створення презентації в Microsoft PowerPoint (додаток В, Рис. 19), інструкції щодо створення сайту за допомогою сервісу Google Sites (додаток В, рис. В.20), інструкцію з налаштування дій в презентації в Microsoft PowerPoint, методичні рекомендації роботи з Windows Movie Maker, відеоурок и по створенню тригерів в презентації та інструкції по створенню карт знань в різних сервісах (додаток В, рис. В.21).

В ході реалізації проекту студенти:

- оволоділи навичками роботи в сучасних соціальних сервісах з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, а також

програмним забезпечення компанії Microsoft;

- набули навичок формулювати, висловлювати та доводити власну думку, робити вибір і пояснювати позицію;
- навчилися опрацьовувати значну кількість сучасної та архівної інформації;
- вдосконалили навички пошуку інформації, вміння аналізувати її;
- підвищили рівень знань з історії рідного краю, англійської мови, інформатики, географії, історії України;
- сформували навички спільної колективної роботи з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- навчилися систематизовувати та класифікувати значний обсяг теоретичного матеріалу і представляти його у вигляді ментальних карт;
- удосконалили навички аргументовано доводити власну думку, вміння ілюструвати ідеї, думки, дослідження, висновки;
- сформували навички планування та розроблення туристських продуктів з використанням мережевих ресурсів;
- набули практичних навичок публікування інформації з використанням мережевих ресурсів;
- навчилися використовувати соціальні сервіси та мережеві ресурси у професійній проектній діяльності;
- набули практичних навичок створення і керування веб-сайтом, ведення блогу, колективного спілкування у комп'ютерній мережі.

Одним із способів використання проектної діяльності для узагальненого оцінювання результатів освітньої діяльності майбутніх магістрів з туризмознавства є виконання магістерської дипломної роботи. Магістерська дипломна робота виконується студентами у вигляді проекту, який містить комп'ютерну модель ресторану чи готелю, опис його обслуговуючого та адміністративного персоналу, а також економічне обґрунтування роботи в сучасних економічних і юридичних умовах.

Розроблення такого проекту майбутніми магістрами з туризмознавства дозволяє узагальнити одержані теоретичні знання та удосконалити практичні навички для створення туристського проекту і можливої реалізації його в реальному житті.

Опис магістерської роботи містить чотири розділи (додаток Д, рис. Д.1). У першому розділі здійснюється обґрунтування доцільності розроблення туристського проекту, другий розділ містить аналіз результатів дослідження ринку готельних і ресторанних послуг регіону (додаток Д, рис. Д.2), третій розділ містить інженерно-технологічне та архітектурно-будівельне описання проекту. Студенти проводять детальний аналіз та економічне обґрунтування роботи проекту (додаток Д, рис. Д.4-Д.6), аналізують показники конкурентоздатності аналогічних закладів регіону та прогнозують майбутні ризики роботи туристичного проекту. Проведена робота дає змогу студентам визначитися з можливостями реалізації створеного туристичного проекту, проаналізувати ризики його функціонування і передбачити можливі проблеми. Разом з цим у них формується здатність аналітичної діяльності керівника туристичного проекту чи його підрозділу.

В додатках до дипломних робіт наводяться характеристики номерів готелю, їх оснащення, аналіз економічних показників діяльності, вимоги до персоналу, обов'язки працівників тощо.

Планування, розроблення і реалізація проектів дозволили змоделювати у навчальному процесі елементи проектної професійної діяльності. Використання значної кількості мережевих ресурсів, соціальних сервісів сприяє залученню до проектною професійної діяльності сучасного програмного забезпечення і є основою підготовки конкурентоспроможного магістра з туризмознавства. Створення і захист дипломних проектів дозволяють змоделювати реальні професійні ситуації, реалізувати пошук рішення виробничих ситуації, формують навички аналітичної діяльності та керування туристичним проектом.

2.3 Використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності

Процес розвитку інформаційно-комунікаційних технологій призводить до появи принципово нових форм одержання і передавання інформації. Формування єдиного інформаційного простору сприяє реалізації базової європейської концепції безперервної і відкритої освіти.

Функціонування сучасного суспільства відповідно до демократичних цінностей передбачає відкритість і загальнодоступність освітніх систем. Можливість гармонійного і всебічного розвитку кожної окремої особистості є неодмінною умовою науково-технічного прогресу суспільства в цілому. Наростаюча інформатизація людства за допомогою цифрових систем провокує збільшення швидкості виникнення і поширення знань. Створюється все більше інформаційних продуктів і послуг на світових ринках. Все більше їх використовується у споживчих галузях господарювання, до яких відноситься і туризм.

Сукупність зазначених напрямів розвитку світової спільноти (формування єдиного інформаційного простору, бурхливий розвиток телекомунікаційних технологій, акцент на гуманітарні цінності) визначила появу і активне впровадження в життєдіяльність нових форм електронного навчання.

Вивчення досвіду туристичних компаній показує, що в бізнес-середовищі основні цілі використання технології електронного навчання впливають зі специфіки діяльності компанії і її орієнтації на підвищення власної ефективності:

- скорочення витрат на організацію навчання співробітників;
- раціональне використання часу співробітника, включеного в систему корпоративного навчання;
- акумулювання, постійне оновлення, систематизація корпоративних знань [238].

Методологічну основу електронного навчання складають положення програмованого навчання, яке сприймається як навчання за задалегідь

розробленою програмою, в якій передбачені дії як слухачів, так і викладача (або навчальної машини, що замінює його) [239].

Важливу роль у формуванні програмованого навчання зіграв Б. Скіннер; основою його концепції виступили ідеї біхевіористської психології, відповідно до якої навчання засноване на принципі стимул-реакція. Виходячи з цієї концепції, для будь-якої реакції, відповідно посиленої, характерна схильність до повторення і закріплення [240].

Дистанційна освіта, як одна з таких послуг, вже давно включена до системи інформаційного суспільства і активно використовується. Вона визначається більшістю сучасних авторів як така освіта, де переважаюча частина навчальних процесів здійснюється за допомогою інформаційних і телекомунікаційних технологій. При цьому неодмінними атрибутами дистанційної форми навчання слід вважати роз'єднаність викладача і слухача (в просторі і/або часі), офіційна державна сертифікація центру дистанційного навчання на базі певного навчального закладу, використання в ході навчальних процедур комп'ютерних технологій [241, 242, 243].

Проаналізувавши публікації з теми впровадження дистанційного навчання і використання елементів електронного навчання для формування навичок майбутньої професійної діяльності у вітчизняних і закордонних закладах вищої освіти ми визначили переваги організації освітньої діяльності з використанням елементів електронного навчання, в порівнянні з традиційним, які в переважній більшості співпадають із визначеними І. Ніколаєвим і визначаються: рівними можливостями для людей різного віку, професій, соціального статусу і фізичних особливостей реалізувати свої права на освіту та доступ до інформації (можливість отримання знань для всіх, хто має таке бажання); спільністю освітніх систем електронного навчання різних країн, можливістю їх інтеграції на основі єдиних освітніх стандартів; можливістю отримання освіти в провідних світових освітніх центрах незалежно від громадянства (освіта без кордонів); можливістю безперервного оновлення своїх знань, вдосконалення вже наявних професійних навичок (професійне зростання протягом усього життя); порівняно низькими (в порівнянні з стаціонарною формою навчання)

витратами на підготовку і перекваліфікацію фахівців за рахунок більш ефективного використання матеріальних і трудових ресурсів [244].

Наша країна сьогодні успішно розвивається в напрямку удосконалення комунікаційних систем. Кількість потенційних абітурієнтів, що мають постійний доступ до мережі Інтернет, досить велика. Таким чином, можна зробити висновок про те, що застосування системи електронного навчання у закладах вищої освіти України є актуальним завданням.

Розвитку дистанційного навчання в Україні сприяли такі нормативні і законодавчі акти як Закон України «Про вищу освіту», Указ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційну освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. та ін.

Під традиційним дистанційним навчанням в світі розуміють надання контенту (текстів, відео- і аудіо-лекцій, інтерактивних навчальних ігор тощо), курирування тьюторами (викладачами), прийом іспитів і заліків за допомогою сучасних інформаційних технологій з активним використанням веб-сайтів, форумів, блогів, теле- і відеоконференцій, чатів, програм online спілкування, віртуальних класів та іншого, аж до залучення штучного інтелекту (наприклад, віртуальних співрозмовників і програм оцінювання текстів) [245].

В рамках міжнародного проекту «WeNeT – Мережа електронного дистанційного навчання» з 2011 року у Київському університеті туризму, економіки і права розробляється мережа електронного дистанційного навчання для підвищення кваліфікації в галузі туризму (Білорусь, Україна і Грузія) – WeNeT (коротка назва проекту: „WENET“ 158739-TEMPUS-DE-TEMPUS JPHEs WeNeT). Метою проекту є створення центрального Національного порталу для адаптації модулів E-Learning з підготовки й перепідготовки цільових груп туристичної галузі.

У проекті беруть участь вищі навчальні заклади й галузеві міністерства Німеччини, Австрії, Італії, Словачії, України, Грузії і Білорусії. Усього в консорціумі проекту WeNeT беруть участь 29 організацій.

Основними завданнями проекту визначено:

- підтримку процесу реформування і реструктуризації в білоруських, грузинських і українських закладах вищої освіти – партнерах, а також підтримка їх інтеграції в загальноєвропейський освітній простір;
- розширення й інтенсифікація освітньої співпраці в туристичній галузі країн ЄС і східноєвропейських сусідів;
- використання ноу-хау і досвіду закладів вищої освіти – партнерів як освітніх установ для збільшення свого внеску в налагодження системи навчання в галузі туризму впродовж всього життя.

В рамках проекту здійснюється:

- формування закладами вищої освіти – партнерами в Білорусі, Грузії й Україні мережі дистанційних курсів навчання і підвищення кваліфікації для фахівців туристичної галузі країн-партнерів;
- методичне і дидактичне навчання учасників проекту з питань організації дистанційного навчання;
- підвищення кваліфікації учасників проекту в Білорусі, Грузії й Україні за актуальними темами туризму;
- розробка і впровадження дистанційних курсів навчання і підвищення кваліфікації за туристичними спеціальностями для цільових груп в Білорусі, Грузії й Україні, включаючи забезпечення необхідної технічної інфраструктури;
- розповсюдження в країнах-партнерах і за їх межами результатів, досягнутих в рамках проекту, розширення мережі дистанційних курсів навчання і підвищення кваліфікації фахівців туристичної галузі шляхом залучення інших закладів вищої освіти і зацікавлених суб'єктів господарювання з туристичної галузі.

Відповідно до завдання проекту співробітниками університету встановлено й розвернуто середовище для здійснення дистанційного

навчання на базі LMS Moodle, розроблено дистанційні курси для навчання магістрів туризмознавства (Додаток Е, рис. Е. 1).

Проаналізуємо дистанційний курс з навчальної дисципліни «Технологія туристської діяльності» (Додаток Е, рис. Е. 2). Він розроблений для слухачів на базі освітніх рівнів бакалавр і магістр, розрахований на 2 кредити, що містять 46 контактних години (on line). Для доступу до навчального курсу користувач реєструється в системі дистанційного навчання, адміністратор вводить його до переліку слухачів і надає права доступу до навчальних матеріалів.

Навчальною програмою дисципліни передбачено формування таких компетенцій:

- вивчення теоретичних засад туристської діяльності шляхом з'ясування її форм, видів та типів;
- ознайомлення з професійною туристською термінологією;
- вивчення функцій туризму та факторів його розвитку;
- розкриття сутності основних, допоміжних та обслуговуючих технологічних процесів, за допомогою яких здійснюється туристська діяльність;
- ознайомлення з різними системами класифікації готелів в різних країнах, технологією приймання та розміщення в готелях;
- з'ясування туристських категорій послуг харчування.

Увесь навчальний матеріал розділено на 9 тем, для вивчення кожної з яких передбачено проведення лекцій, практичних занять, виконання тестових завдань тощо.

Проаналізуємо розподіл навчального часу на вивчення кожної з тем відповідно до визначених в нормативних документах видів навчальної діяльності (лекцій, семінарів, практичних, лабораторних робіт, консультацій і тестування) (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

**Визначення видів навчальної діяльності по кожній із тем
дистанційного курсу «Технологія туристської діяльності»**

Теми	Контактний робочий час							Час і завдання для самостійної роботи	
	Лекції	Консультації	Семінари	Практичні заняття	Лабораторна робота	Тестування	Загальний час роботи	Індивідуальна робота	Завдання
1. Загальні поняття туризму. Терміни та визначення	2	1					3	2	Тести
2. Функції туризму та фактори його розвитку	2	1						2	Тести
3. Класифікація туризму	2	1					3	2	Тести
4. Поняття технології та технологічних процесів	2	1						2	Тести
5. Основний технологічний процес виробництва туристських послуг	4	1		4			4	2	Тести
6. Основний технологічний процес реалізації туристських послуг	2	1					2	2	Тести
7. Основний технологічний процес споживання туристських послуг	2	1					2	2	Тести
8. Технологія надання послуг розміщення	2	1		3			2	2	Тести
9. Туристські категорії послуг харчування	2	1						2	Тести
Загальний контроль							2		Загальні тести
Разом	20	9		7			18	18	

Визначимо основні компетенції, що формуються у процесі вивчення визначених тем. Для цього чітко проаналізуємо освітньо-професійну програму та освітньо-кваліфікаційну характеристику випускника.

Навчальні результати вивчення кожної з тем наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Навчальні результати вивчення дистанційного курсу «Технологія туристської діяльності»

Теми	Навчальні результати модуля (блоку курсу)
1. Загальні поняття туризму. Терміни та визначення	Знати: <ul style="list-style-type: none"> • сутність туризму як соціально-економічного явища; • визначення основних туристських термінів; • особливості туризму як процесу і результату; • особливості туризму як сфери зайнятості населення; • особливості туризму як сфери економіки.
2. Функції туризму та фактори його розвитку	Знати: <ul style="list-style-type: none"> • природно-географічні, культурно-історичні, економічні, соціальні функції туризму; • значення демографічних, політико-правових, технологічних та екологічних функцій туризму. Вміти : <ul style="list-style-type: none"> • визначати вплив різноманітних факторів (економічних, політичних, соціальних тощо) на розвиток туризму.
3. Класифікація туризму	Знати: <ul style="list-style-type: none"> • основні класифікаційні системи туризму; • форми, види та типи туризму; • характеристику основних типів туризму в залежності від мети подорожі. Вміти: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати типологію туризму при формуванні турів.
4. Поняття технології та технологічних процесів	Знати: <ul style="list-style-type: none"> • структуру технології та технологічних складових; • характеристику основних, обслуговуючих та допоміжних технологічних процесів; Вміти : <ul style="list-style-type: none"> • структурувати роботу туристичної компанії у відповідності до технологічних складових
5. Основний технологічний процес виробництва туристських послуг	Знати: <ul style="list-style-type: none"> • структуру основного технологічного процесу виробництва туристських послуг; • особливості проектування туристських послуг; • технологічну документацію, що супроводжує процес виробництва туристських послуг; • особливості формування програми перебування та програми обслуговування; • основні принципи формування туристських маршрутів. Вміти: <ul style="list-style-type: none"> • формувати пакет технологічних документів нового туристського продукту
6. Основний технологічний процес реалізації туристських послуг	Знати: <ul style="list-style-type: none"> • технологію формування збутової мережі; • ринкові канали просування туристського продукту

	<ul style="list-style-type: none"> • не рекламні методи просування туристського продукту <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • організувати власну збутову мережу з урахуванням технологічних складових
7. Основний технологічний процес споживання туристських послуг	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • структуру основного технологічного процесу споживання туристських послуг; • технологію гостинності; • туристські процедури; • технологію після продажного обслуговування. <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формувати технологічну документацію; • формувати систему контролю якості туристських послуг.
8. Технологія надання послуг розміщення	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • форми, види та типи засобів розміщення; • класифікацію засобів розміщення за рівнем комфорту; • зарубіжний досвід класифікації засобів розміщення; • технологію виробництва готельних послуг <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначати вартість послуг розміщення з урахуванням розрахункової години; • визначати перелік додаткових послуг з урахуванням рівня комфорту.
9. Туристські категорії послуг харчування	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • категорії послуг харчування в туризмі; • види меню для туристів; • технологія обслуговування гостей в номерах готелю <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначати перелік послуг у відповідності до туристських категорій послуг харчування.

Оцінювання результатів навчання в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій дає необхідне підґрунтя для об'єктивного визначення рівня навчальних досягнень, формування основних професійних компетенцій майбутніх магістрів з туризмознавства. Погоджуємося з В. Зайцевою в тому, що основним завданням організації тестування і контролю знань студентів за допомогою інформаційних технологій навчання є рішення задач проблеми взаємодії між студентом і викладачем. Використання комп'ютерних технологій полегшує вирішення цього завдання і моделювання професійної діяльності, що дозволяє організувати єдиний віртуальний простір навчання і зв'язати весь освітній процес в єдине ціле [246].

Найважливіша роль у цьому процесу відводиться технології комп'ютерного тестування, яка, на нашу думку, забезпечує:

- незалежне, з високим рівнем об'єктивності, оцінювання навчальних досягнень студентів з метою визначення рівня їх знань і вмінь відповідно до стандартів нормативних освітніх документів;
- оцінювання ефективності та результативності організації і здійснення освітнього процесу з використанням форм і елементів електронного навчання;
- систематичний, безперервний процес контролю знань і вмінь студентів в освітньому процесі.

Погоджуємося з думкою сучасних дослідників про те, що завдання організації процесу навчання і комп'ютерного тестування характеризується необхідністю врахування наступних факторів:

- надання доступу викладачам і студентам до навчальних курсів, лекцій та тестових завдань;
- надання зручних засобів створення і редагування навчальних курсів, банків тестових завдань;
- можливість зручного формування тестових завдань для різних форм контролю;
- надання можливості формування аналітичної звітності;
- можливість використання різних форм тестових завдань для проведення комп'ютерного тестування;
- можливість організації тестового контролю знань на всіх етапах навчального процесу;
- можливість індивідуалізації освітнього маршруту для кожного студента [247].

Слід зазначити, що практично всі існуючі програми тестування знань навчального матеріалу і вимагають професійного підходу до створення бази тестових завдань, організації та проведення комп'ютерного тестування. У процесі вибору програмного забезпечення для комп'ютерного тестування студентів необхідно враховувати наступні можливості:

- додавання тематичних розділів (кожен розроблений розділ повинен містити базу тестових завдань з певної кількості яких методом варіативного вибору обираються завдання для тесту.
- організація комп'ютерного тестування в різних режимах: в режимі самоперевірки і в режимі іспиту (у режимі самоперевірки тест повинен бути доступний студенту в будь-який час і без обмеження числа спроб, після завершення тестування студент повинен мати доступ до детального звіту про результати тестування із зазначенням правильних і хибних відповідей; у режимі іспиту тестування повинно проводитися в певний, чітко визначений проміжок часу і з однією спробою, в даному випадку студенту після тестування повинен бути доступний тільки результат із зазначенням набраного бала.
- можливість перегляду викладачем повного звіту за результатами тестування для кожного студента, зокрема: кількість спроб, час, кількість правильних відповідей, бал, набраний студентом, максимальний бал набраний студентом.

На наш погляд, цим вимогам повною мірою для організації та проведення комп'ютерного тестування відповідає система Moodle (модульна об'єктивно-орієнтована динамічна навчальне середовище). Дана система є безкоштовною і вільною системою управління навчанням, що орієнтована, перш за все на організацію взаємодії між викладачем і студентами. Система Moodle дозволяє забезпечити інтерактивну взаємодію між усіма учасниками навчального процесу. Дана система керування навчальною діяльністю призначена для організації дистанційних курсів, але разом з тим, дозволяє підтримувати очне і заочне навчання. Систему відрізняють простота і зручність використання і широкі можливості з організації навчання та контролю знань студентів. В даному випадку система Moodle є звичним, сучасним інструментом для студентів з метою проходження комп'ютерного тестування в мережевому режимі, а для викладача – зручним середовищем для створення бази тестових завдань, організації комп'ютерного тестування і контролю знань студентів.

Розглянемо практичний досвід підготовки бази тестових завдань, організації тестового контролю системи знань студентів і отримання звіту індивідуального освітнього маршруту для кожного студента на прикладі дистанційного курсу «Технологія туристської діяльності». Введення тестових завдань для контролю знань студентів має починатися зі створення банку тестових завдань. Для Moodle характерно, що дана система дозволяє додати в банк тестових завдань такі форми тестових завдань:

- вкладені відповіді – можуть бути створені шляхом введення тексту зі спеціальними кодами, які створюють питання «Множинний вибір», «Числова відповідь» і «Коротка відповідь»;
- «Правильно / Неправильно» – проста форма питання «Множинний вибір», яка передбачає тільки два варіанти відповіді: «Правильно» або «Неправильно»;
- обчислюваний – питання такого типу подібні до числових питань, тільки в них використовуються числа, які випадково вибираються з набору у процесі проходження тесту;
- числова відповідь – тестові завдання такого виду дозволяють оцінювати числові відповіді, в тому числі з одиницями вимірювання, декількома способами, в тому числі з урахуванням похибок;
- на відповідність – відповідь на кожне з кількох питань повинна бути обрана зі списку можливих;
- коротка відповідь – дозволяє ввести як відповідь одне або кілька слів, відповіді оцінюються шляхом порівняння з різними зразками відповідей, в яких можуть використовуватися символи узагальнення;
- множинний обчислювальний – за структурою такі ж, як питання типу «Множинний вибір», з тією відмінністю, що відповідями в них можуть бути результати обчислень за формулами, значення в яких вибираються із заздалегідь визначеного набору значень випадковим чином під час проходження і тесту;
- множинний вибір – дозволяє вибрати один або кілька правильних варіантів відповіді із заданого переліку;

- есе – допускає відповідь з декількох речень або абзаців, але такий варіант тестового завдання повинен бути оцінений викладачем вручну в режимі невизначеності автора відповіді;
- випадкове питання на відповідність – подібне до питання на відповідність, але створюється з узятих випадковим чином питань типу «Коротка відповідь» з тієї чи іншої категорії;
- простий обчислюваний – простіша версія обчислюваних питань, які подібні до числових питань, але з використанням чисел, які обирають із заздалегідь визначеного набору випадковим чином під час проходження тесту.

Розглянуте нами середовище для організації і підтримки дистанційного навчання зручне тим, що в даній системі можна вказати початок і закінчення тестування, обмеження часу тесту в цілому, кількість спроб, метод оцінювання (найвища оцінка, середня оцінка, перша спроба, остання спроба), категорію оцінки, порядок розташування питань. Викладачеві дається можливість налаштувати декілька варіантів перегляду студентами своїх результатів після завершення тестування. Ці налаштування зручні тим, що дозволяють відображати на екран тільки ті параметри, які характерні для певного виду тестового контролю знань.

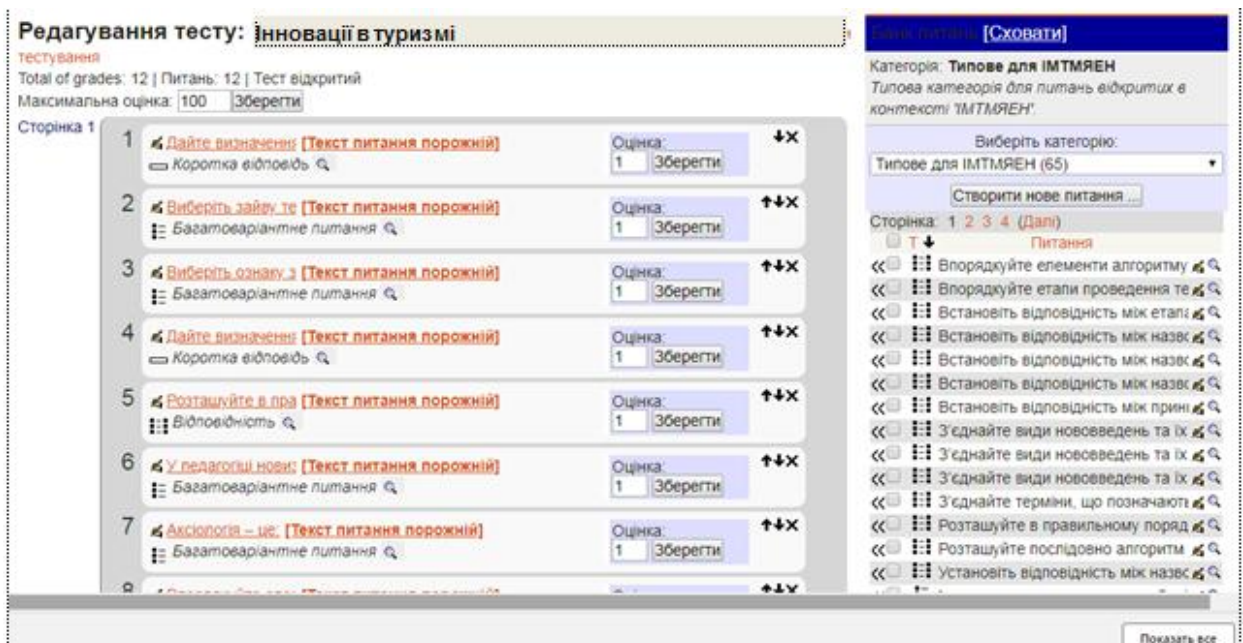

Рис. 2.4. Тестові завдання в режимі редагування

Питання 5
Не завершено
Макс. оцінка до 1
Відмітити питання
Редагувати питання

Якість особистості людини

Якість культури

Якість культури екологічного середовища

Якість виробництва

Якість життя

Питання 6
Не завершено
Макс. оцінка до 1
Відмітити питання
Редагувати питання

Виберіть одну відповідь:

a. абсолютно нове, відносна новизна, суб'єктивна новизна, псевдоновизна;

b. абсолютно нове, відносна новизна, об'єктивна новизна, псевдоновизна;

c. абсолютно нове, новизна, суб'єктивна новизна, псевдоновизна;

d. абсолютно нове, відносна новизна, суб'єктивна новизна, об'єктивна новизна.

Рис.2.5. Екранний фрагмент тестового завдання в режимі тестування

Сформовані звіти за результатами тестування можна відобразити: за результатами тестування одного користувача або у вигляді індивідуального маршруту кожного студента із зазначенням дати і часу, витраченого на тест, відповіді на кожне тестове завдання і загальної оцінки і графічного зображення.

Сформований звіт результатів тестування у вигляді графіка дозволяє побачити кількість студентів, які отримали оцінки в певних діапазонах і оцінити результати тестування певної групи студентів в цілому. Така гістограма, по-перше, дозволяє отримати полігон частот успішності певної групи студентів і порівняти успішність різних груп студентів між собою.

Рис. 2.6. Графік кількості студентів, які отримали оцінки в діапазонах

Результати аналізу гістограми частотного розподілу результатів оцінювання відповідають нормальному розподілу випадкової величини, що є закономірним і підтверджує достовірність результатів роботи системи.

Використання системи Moodle дозволяє здійснювати ефективну взаємодію викладачів і студентів у зручний для кожного час, організувати навчання і різні види тестового контролю по всіх досліджуваних дисциплін.

Відповідно до загальної стратегії оцінювання сума балів за поточні тести складає 70% загальної оцінки, 30% відводиться на загальний (підсумковий) контроль (тест).

Тести створені у середовищі Moodle як банк запитань. Із загального банку запитань, сформованого для всього навчального курсу середовище дозволяє вибирати тестові завдання для окремих тестів до кожної з тем, а також генерувати загальний підсумковий тест.

У реалізованого таким чином навчання існують свої переваги і недоліки для слухачів. До переваг дистанційної освіти можна віднести:

- навчання в індивідуальному темпі – швидкість вивчення навчального матеріалу встановлюється самим слухачем в залежності від його особистих обставин і потреб;

- доступність – незалежність від географічного положення слухача і освітнього закладу дозволяє не обмежувати себе в освітніх потребах;

- мобільність – ефективна реалізація зворотного зв'язку між викладачем і слухачем є однією з основних вимог і підстав успішності процесу навчання;

- компенсація дефіциту професорсько-викладацького складу – завдяки цій формі навчання студентам доступні знання від провідних фахівців, навчання в різних престижних закладах вищої освіти нашої країни і за кордоном;

- технологічність – використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій;

- соціальна рівноправність – рівні можливості отримання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я, елітарності і матеріального забезпечення слухача;

- творчість – комфортні умови для творчого самовираження студента.

Таким чином, дистанційне навчання, володіючи такими перевагами як ефективність, гнучкість, модульність і паралельність, відповідає вимогам сучасного життя. Але крім переваг, існує і ряд недоліків:

- відсутність очного спілкування між студентами та викладачем, тобто всі моменти, пов'язані з індивідуальним підходом і вихованням, виключаються;

- необхідність наявності цілої низки індивідуально-психологічних умов, жорстка самодисципліна, свідомості студента;

- необхідність постійного доступу до джерел інформації, потрібна хороша технічна оснащеність робочого місця, постійний канал доступу до мережі Інтернет;

- як правило, слухачі відчують нестачу (відсутність) практичних занять;

- відсутній постійний контроль над роботою слухачів, який для багатьох студентів є потужним спонукальним стимулом;

- в дистанційній освіті основа навчання тільки письмова, студент не завжди може навчитися досить грамотно викласти отримані знання в усній формі.

Використання елементів електронного (дистанційного) навчання для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до професійного проектного навчання є актуальним в сучасних умовах через можливість постійного підвищення кваліфікації працівників туристичних компаній, надання доступу до професійно-важливої інформації. Серед відвідувачів дистанційних курсів значну частину складають випускники минулих років, студенти інших університетів, працівники туристичних компаній тощо.

Таким чином, дистанційні курси є важливим засобом формування знань і добрим підґрунтями для вироблення професійних навичок на основі здобутої навчальної інформації, а це є основою професійної функції майбутніх магістрів з туризмознавства.

2.4 Модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності

Успішне здійснення майбутньої професійної діяльності залежить від майстерності, ерудиції, культури, моральних якостей випускника, основи яких закладаються в період навчання. Майбутній магістр з туризмознавства має бути не тільки підготовлений до виконання професійних обов'язків, а й мати багаж знань, умінь і навичок, необхідних для організації професійної діяльності.

Підготовка майбутніх магістрів з туризмознавства до професійної проектної діяльності вимагає розвитку всіх компонентів особистісного потенціалу майбутнього фахівця – пізнавального, ціннісного, творчого, комунікативного, соціального, що обумовлює сформованість основного мотиву розвитку потенціалу особистості – потреби в саморозвитку, самодіагностиці та самореалізації [163, с. 303].

Дослідження учених і наші спостереження засвідчили, що для інтенсифікації самовиховання і самоосвіти майбутніх фахівців необхідні такі компоненти: усвідомлення потреби в знаннях туристичної галузі для ефективного виконання майбутньої професійної діяльності; набір матеріалу для самостійної роботи; морально-вольова готовність до подолання негативних якостей; систематичність у подоланні труднощів; послідовність і поступовість ускладнення самостійних знань; вимогливість до себе і самокритичність; можливість самостійно ставити освітні цілі та проектувати шляхи їхньої реалізації; постійний самоконтроль і оцінка власних досягнень.

Для цього майбутньому магістру з туризмознавства необхідно оволодіти такими видами самовиховання: формування самодисципліни; раціональне використання часу; виконання режиму дня; самостійне вивчення спеціальної і наукової літератури; фізичне самовдосконалення; самовиховання працьовитості; вироблення волі і характеру; самовиховання сміливості і переконаності.

Отже, основними ознаками майбутнього магістра з туризмознавства є потреба в суспільно-політичній діяльності; прагнення до збагачення свого світогляду; захопленість своєю професією; підготовленість до творчої професійної діяльності; професійна спрямованість; розвинена потреба в самовихованні і самоосвіті.

Вимоги працедавців до якісних характеристик магістра з туризмознавства свідчать про необхідність: удосконалення професійного навчання студентів у вищому навчальному закладі; формування в студентів ключових компетентностей, що забезпечують високий рівень професіоналізму на будь-якому етапі соціально-економічного розвитку.

Ключові компетентності майбутнього магістра з туризмознавства є визначальними в таких сферах, як: планування (визначення мети, конкретизація завдань, планування дій і попередній облік ресурсів); управління підлеглими (формування організаційної структури, визначення функцій кожного, організація системи самоконтролю); здійснення контролю (моніторинг діяльності, виявлення проблем та їх розв'язання); розвиток компетентностей персоналу та його мотивація до успіху.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що сутність моделі досліджували у філософії Б. Грязнов, В. Штофф, у психології Г. Суходольський, С. Тарасов, у педагогіці Ю. Бабанський, В. Давидов.

Модель становить певну копію реального об'єкта або явища. Модель завжди є спрощенням (редукцією) досліджуваного явища. Таке спрощення полегшує процес якісного й кількісного аналізу [154, с. 126].

У педагогіці моделі можуть виступати як засіб наукового дослідження, як предмет дослідження та як засіб діяльності. У педагогічних дослідженнях моделі виконують ілюстративну, трансляційну, пояснювальну, прогностичну функції [205, с. 112].

Модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до професійної проектної діяльності – як цілісний педагогічний феномен містить у собі мету, зміст, форми й технології реалізації, педагогічні умови;

зміст, що відображає специфіку досліджуваного явища, а також кінцевий результат – високий рівень готовності до професійної проектної діяльності і включає в себе п'ять блоків (рис. 2.8).

1. Цільовий блок. Якісна реалізація соціального замовлення потреб суспільства на підготовку кваліфікованих магістрів з туризмознавства залежить від результатів функціонування та розвитку системи освіти. Тому визначення цілей і завдань навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах передбачає формування особистості майбутнього магістра з туризмознавства з високим рівнем готовності до професійної проектної діяльності, що забезпечує вихід за межі нормативної діяльності, здатність створювати й передавати цінності, особистісний розвиток.

Професійна підготовка покликана забезпечити розвиток світогляду майбутнього фахівця туристичної галузі, який володіє гуманітарними знаннями, є носієм загальнолюдських цінностей та норм; з чітко сформованою мовленнєвою культурою та етикою комунікативної поведінки; здатного самостійно орієнтуватися в нестандартних ситуаціях та самостійно розв'язувати ті чи інші питання; має професійно-особистісні якості, необхідні для успішної майбутньої діяльності.

Методологічно-змістовий блок містить науково-дидактичну систему, що відображає компетентнісний, особистісно-орієнтований та діяльнісний підходи; дидактичні принципи навчання; нормативно-освітню систему, що містить нормативні документи в галузі професійної освіти (галузеві стандарти професійної освіти, освітньо-кваліфікаційна характеристика, освітньо-професійна програма, туристичні компетенції, рівні компетентності); структурно-змістову систему, що відображена навчальними планами, робочими навчальними програмами, навчальними комплексами дисциплін, змістовими модулями системи дистанційного навчання. У процесі побудови моделі ми використали такі дидактичні принципи навчання: систематичності й послідовності, наочності, свідомості й активності, доступності, науковості, забезпечення міцності результатів навчання, зв'язку

навчання з життям, теорії з практикою.

Рис. 2. 3. Модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до професійної проектної діяльності

3. *Організаційно-технологічний блок* моделі готовності майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності побудований відповідно до професійних функцій магістрів з туризмознавства, мети, змісту і структури освітнього процесу та охоплює такі компоненти: організаційно-педагогічні умови; відповідні методи, форми і засоби навчання і відображає професійну складову діяльності майбутніх магістрів туризмознавства, визначену на основі аналізу їх професійної діяльності.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури (Т. Вакалюк, О. Волченко, М. Галицька, Л. Гапоненко, О. Гомонюк, Н. Замкова, Л. Хмілярчук та ін.) і власних досліджень ми дійшли висновку, що формування готовності майбутніх магістрів з туризмознавства в процесі вивчення гуманітарних дисциплін буде ефективним у разі дотримання таких педагогічних умов:

- використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства;

- управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій;

- використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності;

- використання сучасного програмного забезпечення для контролю проектної діяльності.

Комплекс зазначених методів (ділові / рольові ігри, метод проектів, веб-квести), форм (практичні заняття, проблемні лекції, екскурсії, самостійна робота) і засобів (система вправ і завдань, дистанційна освіта, навчальні програми, методичні рекомендації тощо) навчально-виховної роботи з майбутніми магістрами з туризмознавства ми розглядаємо як педагогічний супровід, що сприяє підготовці майбутніх магістрів з туризмознавства до професійної проектної діяльності.

4. *Оцінювальний блок* – містить критерії, показники та рівні готовності

майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Кількісна оцінка професійних компетенцій за багатьма їх структурними компонентами ускладнена, у зв'язку з недостатньою розвиненістю кваліметрії в галузі підготовки майбутніх магістрів туризмознавства. Тому за основу визначення та оцінювання професійних якостей майбутніх магістрів туризмознавства ми взяли освітньо-професійні програми та освітньо-кваліфікаційні характеристики майбутніх магістрів туризмознавства [248], в яких наведені основні професійні компетенції випускника ЗВО ступеня вищої освіти «магістр» спеціальності «Туризмознавство», визначені кваліфікаційні та загальнопрофесійні вимоги. Кваліфікаційні вимоги майбутніх магістрів туризмознавства були покладені в основу створення і супроводження туристичних проектів, використання проектної діяльності для підготовки майбутніх магістрів туризмознавства, а загальнопрофесійні – методичних прийомів, що були застосовані в експериментальних групах.

Проблему визначення критеріїв і показників у педагогічному дослідженні опрацьовували такі відомі науковці, як: Ю. К. Бабанський [249], В. В. Ягупов [250].

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури з цього питання дають змогу відмітити, що поняття «критерій» науковці розглядають як:

- ознаку, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило суджень, оцінювання [251].
- показник, об'єктивний прояв чого-небудь [252, с. 42-44];
- стандарт, на основі якого можна оцінити, порівняти реальне педагогічне явище, процес або якість за еталоном [253, с. 1];
- підставу для оцінювання, визначення або класифікації чогось; мірило [254].
- мірило для визначення, оцінювання предмета, явища; ознаку, взяту за основу класифікації [255].
- якості, властивості і ознаки об'єкта, що досліджується, які дають

змогу оцінити його стан і рівень функціонування та розвитку [256, с. 12].

У нашому дисертаційному дослідженні поняття «критерій» використовується як властивість, орієнтир, індикатор, на основі якого відбувається оцінювання стану сформованості готовності до професійної проектної діяльності майбутніх магістрів туризмознавства.

Цікавим для нашого дослідження вважаємо визначення А. Галімова, який зазначає, що «критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінювання, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються у конкретних показниках» [257, с. 93].

Компонентом критерію є показник. Показник як компонент критерію є типовим і конкретним проявом однієї із суттєвих сторін певної якості особистості. Його використання допомагає оцінити якість і рівень її сформованості.

Деталізуємо критерії сформованості навичок професійної проектної діяльності майбутніх магістрів туризмознавства за допомогою сукупності основних показників, які розкривають певний рівень володіння навичками професійної проектної діяльності.

О. В. Барабанщиков [258, с. 45], вважає, що критерії повинні бути об'єктивними (результати мають відповідати педагогічному явищу), унікальними (не повинно бути взаємно пересічних критеріїв та їх показників), повними (охоплювати найбільш значні й стійкі сторони педагогічного явища), надійними (має бути достовірний результат у різних умовах) і зрозумілими (усі експерти мають однозначно тлумачити критерії та їх показники).

Дотримуючись забезпечення цих вимог, ми пропонуємо вибрати в якості критеріїв ефективності формування навичок проектної професійної діяльності майбутніх магістрів туризмознавства такі: *мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійний, креативний*.

Під час визначення критеріїв сформованості готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності ми враховували те, що впровадження нових сучасних технологій, комп'ютеризація підприємств туристичної галузі, зростання конкуренції в індустрії туризму, викликають посилення вимог до якості професійної підготовки фахівців з туризмознавства. Вважаємо, що комплекс критеріїв, якими оперує роботодавець туристичної індустрії, варіюється за структурою та пріоритетами, і помітно відрізняється від критеріїв, що є важливими для студентів, але саме спираючись на цей комплекс, роботодавець має можливість впливати на освітню діяльність.

Мотиваційно-ціннісний критерій готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності передбачає наявність у майбутніх фахівців туризмознавства цілісної системи уявлень щодо майбутньої професії, наявність соціальних установок стосовно фахової діяльності, наявність мети, потреб навчальної діяльності, усвідомлення мети підготовки, а також сформованість позитивного ставлення студентів до навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності; наявність стійкої мотивації у процесах навчання та виконання зразків професійних завдань. Даний критерій характеризується сформованістю навчальних та пізнавальних мотивів, бажанням досягати професійного зростання, що актуалізує професійний саморозвиток майбутнього фахівця. Основою оцінювання тут виступає мотив – внутрішня спонука до дії.

Показниками для визначення рівня сформованості готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності за мотиваційно-ціннісним критерієм є ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності, сформованість навчальних та пізнавальних мотивів, прагнення до самостійного здобуття фахових знань, вміння організувати власний пізнавальний процес, здатність визначити стратегію навчальної діяльності (постановка цілей та завдань, вибір методів та засобів навчання, контроль за навчанням); прагнення до реалізації власних здібностей,

можливостей, особистих якостей; ступінь активності і самостійності розумової діяльності, що дає змогу реалізувати індивідуальну програму саморозвитку і самоосвіти; рівень оволодіння майбутніми фахівцями основними і спеціальними розумовими операціями у процесі осмислення фактів та явищ туристичної діяльності, здатність до рефлексії власної фахової діяльності, саморегуляція особистості як ретранслятора ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Особливої ваги в даному випадку набуває оцінювання знань студентів. Основними критеріями оцінювання знань є: глибина; повнота; міцність; оперативність; якість; гнучкість; систематичність. Кожний критерій оцінювання рівня знань студентів характеризується власною сукупністю показників.

Дефініція «показник» відомим науковцем-педагогом В. Ягуповим трактується як:

- а) свідчення, доказ, ознака чого-небудь;
- б) наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення у чому-небудь;
- в) явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу[259].

У процесі визначення показників для характеристики критеріїв готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності у нашому дослідженні ми дотримувались таких вимог: чіткість змісту показників, можливість їх виміряти; системність показників що повинна забезпечувати найбільш повну характеристику досліджуваного процесу, бути гнучкою, адаптивною, здатною відобразити всі можливі зміни об'єкта; на результативність, ефективність показників.

Для нашого дослідження важливим є визначення поняття «оцінювання», оскільки саме воно є інтегральним у ракурсі нашого дослідження. У зарубіжних наукових колах оцінювання трактується як систематичне тлумачення фактів, за яким розпочинається наступний етап –

судження про їх цінність, а відтак, відповідне планування правильних дій [260, с. 15–41].

Якщо ж говорити про фахівців туристичного профілю, то основними функціями оцінювання навчальних досягнень майбутніх магістрів туризмознавства є:

– контролююча, що передбачає визначення рівня досягнень окремого студента (групи), виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу викладачеві відповідно планувати й викладати навчальний матеріал;

– навчальна, що зумовлює таку організацію оцінювання навчальних досягнень студентів, коли його проведення сприяє повторенню, вивченню, уточненню й поглибленню знань, їх систематизації, вдосконаленню навичок і вмінь;

– діагностико-коригуюча, що передбачає з'ясування причин труднощів, які виникають у студентів під час навчання, виявлення прогалин в знаннях і вміннях та внесення коректив, спрямованих на усунення цих прогалин;

– стимулюючо-мотиваційна, що визначає таку організацію оцінювання навчальних досягнень студентів, коли його проведення стимулює бажання поліпшити свої результати, розвиває відповідальність, сприяє змагальності студентів, формує позитивні мотиви навчання;

– виховна, що полягає у формуванні вміння відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми контролю й самоконтролю, сприяє розвитку працелюбності, активності, акуратності та інших якостей особистості [261, с. 74].

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів мають враховуватися:

1) правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність відповіді студента;

2) повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність знань;

3) сформованість загально-навчальних і загально-професійних умінь і навичок;

4) рівень володіння розумовими операціями (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати), формулювати висновки та обґрунтовувати їх;

5) творчі здібності і досвід творчої діяльності (уміння виявляти проблеми, розв'язувати, формулювати гіпотези та спростовувати чи підтверджувати їх).

Необхідно зазначити, що основними компонентами оцінювання є встановлення фактичного рівня знань, співвідношення виявлених знань з еталонними, оформлення результату навчальної діяльності студентів у вигляді оцінки-балів.

У контексті нашого дослідження визначальними для встановлення кількісних характеристик наведених показників за окресленим критерієм є: міра усвідомлення значення професійної підготовки і свідоме ставлення до майбутньої професії; стійкий інтерес до навчання та майбутньої професійної діяльності; навчальна ініціативність; бажання оволодіти знаннями, вміннями та навичками фахової діяльності; усвідомлення особистісного сенсу та значущості професійного самовдосконалення, а відтак – інтенсивність участі в навчально-пізнавальній діяльності, постійне фахове самовдосконалення.

Когнітивний критерій передбачає наявність у майбутніх магістрів туризмознавства певного рівня теоретичних знань щодо сутності, функцій, передумов успішної професійної діяльності, набуття конструктивних, евристичних та системних знань, умінь та навичок застосовувати професійно-значущі елементи освіти у процесі фахової самореалізації.

Показниками для визначення сформованості когнітивного критерію є рівень оволодіння, засвоєння й оперування студентами фаховою термінологією, знання сутності, змісту майбутньої професійної діяльності, а також форм і видів сучасних інформаційних та економічних технологій, особливостей їх використання у професійній проектній діяльності.

Кількісною характеристикою оцінювання рівня сформованості показників за означеним критерієм слугує дієвість знань – наявність умінь їх застосування у процесі розв'язання практичних завдань, що, на думку Л. Ярощук, передбачає конкретне визначення основних напрямів застосування знань у практичній діяльності та змістовну характеристику методів, процедур і методики дій щодо використання теоретичних і практичних знань [262, с. 212].

До показників цього критерію відносимо також: рівень засвоєння туристських понять і прояву знань, здатність до творчої діяльності щодо реалізації засвоєних знань і вмінь (отримання нових знань на базі минулих) та здатності оцінювати свою діяльність (під час навчання, самонавчання, під час виконання професійних обов'язків), володіння професійно-значущими технологіями, методами та формами майбутньої професійної діяльності, знання і розуміння основних професійних понять і норм, необхідних для даного виду діяльності.

Професійний критерій є системою дій щодо розв'язання професійних завдань, які пов'язані з усвідомленням, сприйняттям та оцінюванням важливості та престижності майбутньої професійної діяльності. Даний компонент демонструє готовність практичного застосування набутих знань, вмінь та навичок у майбутній професійній діяльності.

Показниками для визначення сформованості готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності за професійним критерієм є здатність до професійної самореалізації, уміння ставити мету й завдання професійного самовдосконалення, планувати кроки щодо їх досягнення; наполегливість та дисциплінованість під час виконання навчальних завдань та досягнення цілей самовдосконалення; здатність розвивати на основі професійно орієнтованої фахової підготовки прикладні знання, уміння й навички, спеціальні і психофізичні якості, необхідні для успішної професійної діяльності; сформованість професійних вмінь, що свідчить про готовність до професійної діяльності.

Креативний критерій сформованості готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності розкриває вміння студента нестандартно і творчо реалізовувати результати своєї навчальної діяльності для здійснення професійних дій, визначає сформованість готовності майбутнього фахівця туризмознавства щодо творчого вирішення складних професійних завдань.

Дж. Гілфорд прийшов до висновку, що креативність (як термін уведено в науковий обіг саме цим дослідником) характеризується шістьма основними параметрами:

- 1) здатністю до виявлення й формулювання проблем;
- 2) здатністю до генерування великої кількості ідей;
- 3) гнучкістю – здатністю до продукування найрізноманітніших думок;
- 4) оригінальністю – здатністю відповідати на подразники нестандартним способом;
- 5) здатністю вдосконалювати сприйманий (або маніпульований) об'єкт, додаючи певні деталі;
- 6) здатністю розв'язувати проблеми шляхом реалізації відповідних аналітико-синтетичних операцій [263].

В сучасних умовах, як відзначала О. Кульчицька, креативність розуміють як здібність, яка виявляється у здатності створювати незвичні і нестандартні ідеї, відходити у мисленні від традиційних схем, швидко вирішувати проблеми і ситуації. Креативність охоплює певну сукупність мислительних процесів і якостей особистості [264, с. 167].

Стосовно діагностики креативності М. Воллах і Н. Коган висловлюються проти жорстких лімітів часу, атмосфери суперництва і єдиного критерію правильності відповіді, тобто відкидають такий критерій креативності, як точність. На думку цих науковців, для прояву творчості потрібна невимушена, вільна обстановка [265, с. 61].

В якості критеріїв креативності доцільно розглядати комплекс таких властивостей інтелектуальної діяльності:

- побіжність (кількість ідей, що виникають за одиницю часу);
- оригінальність (здібність продукувати «рідкісні» ідеї, відмінні від загальноприйнятих, типових);
- сприйнятливість (чутливість до незвичайних деталей, суперечностей і невизначеності, а також готовність гнучко і швидко переключатися з однієї ідеї на іншу);
- метафоричність (готовність працювати у фантастичному, незвичному контексті, схильність використовувати символічні, асоціативні засоби для вираження своїх думок, уміння бачити в простому складне, складному – просте).

Визначені блоки критеріїв і показників дозволили охарактеризувати рівні сформованості ключових компетентностей майбутніх магістрів з туризмознавства в процесі підготовки до професійної проектної діяльності.

Проблема оцінювання компетентісного рівня фахівця є досить складною для більшості країн та міжнародного співтовариства загалом, оскільки компетентності, і насамперед ключові, є складними багаторівневими утвореннями.

Засадничі аспекти моделі оцінювання ключових компетентностей розробила Організація економічного співробітництва та розвитку в рамках проекту «Визначення та відбір компетентностей: концептуальні засади», який мав на меті дослідити проблему компетентностей та їх ролі в європейській освіті для успішного входження молоді в життя сучасного суспільства.

До засадничих аспектів під час розроблення моделі оцінювання ключових компетентностей, яка містить як концептуальні складники, так і технологічну схему запровадження, віднесено такі положення:

- по-перше, ключові компетентності – це багатовимірні утворення, що містять когнітивні, емоційні, мотиваційні та ціннісні елементи. З огляду на це, оцінювання ключових компетентностей має вимірювати як когнітивні, так і не когнітивні елементи з проекцією на соціальний і політичний

контексти та проголошені освітні цілі й досягнуті результати;

- наступною проблемою під час розроблення оцінних технологій є тісний взаємозв'язок і взаємозалежність між різними ключовими компетентностями;

- ключові компетентності є постійно змінною величиною. Проблемою в цьому контексті є вимірювання не стільки оволодіння або не оволодіння ключовими компетентностями, визначення рівня такого оволодіння – починаючи від початкового до високого [256, с. 265].

Проблема визначення рівнів сформованості вмінь вирішується в багатьох дослідженнях. У психолого-педагогічній літературі найбільш поширений розподіл на три рівні: низький, середній і високий. В. Беліков [274, с. 27] називає ці рівні так: репродуктивний, евристичний, творчий. В. Беспалько [275, с. 41] визначає чотири рівні засвоєння: впізнавання, програвання (алгоритмічна діяльність), продуктивна конструктивна діяльність (евристична діяльність), продуктивна творча діяльність. О. Кульчицька [264, с. 152] доповнює загальноприйнятту точку зору і виокремлює п'ять рівнів: початкові вміння, низький, середній, високий, усвідомленого розуміння.

Ми пропонуємо такі рівні визначення стану сформованості ключових компетентностей майбутніх магістрів з туризмознавства – початковий, середній, достатній, високий.

Надамо характеристику кожному з них:

1. Початковий – студенти мають низький рівень знань, умінь, навичок з гуманітарних дисциплін, особливо з іноземної мови, необхідних для ефективної майбутньої професійної діяльності; не готові до ефективної комунікації, розв'язування проблемних ситуацій, встановлення та реалізації освітніх цілей; мають нестійку мотивацію; відсутній творчий підхід до опанування змісту дисциплін.

2. Середній – характеризується недостатньою сформованістю всіх компонентів ключових компетентностей. Студенти володіють недостатнім

рівнем знань, умінь, навичок; усвідомлюючи це, проявляють невпевненість у собі; не мають більшості професійно важливих якостей; не відчують потреби до вдосконалення; не ведуть творчих пошуків; мають певні труднощі, потребують ініціативи та допомоги з боку інших.

3. *Достатній* – характеризується достатньою сформованістю всіх компонентів ключових компетентностей. Студенти володіють достатнім рівнем знань, умінь, навичок і мають більшості професійно важливих якостей, виникає позитивна мотивація до професійної проектної діяльності; здатні творчо підходити до розв'язання поставлених завдань, уміють будувати бесіду, доводити свою точку зору; виникає прагнення до самостійного пошуку інформації; мають ціннісне ставлення до майбутньої професійної проектної діяльності.

4. *Високий* – характеризується сформованістю всіх компонентів ключових компетентностей. Студенти орієнтуються в постійно мінливих соціальних умовах; мають певну сукупність знань, умінь, навичок, що забезпечують ефективне спілкування; здатні отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог професії; досконало володіють рідною мовою; виявляють творчі здібності у процесі засвоєння та користування іноземними мовами; оцінюють та аналізують власні професійні можливості; самостійно ставлять освітні цілі і проектують шляхи їх реалізації; самостійно контролюють й оцінюють власні досягнення; мають стійку професійну мотивацію; усвідомлюють цінність гуманітарної освіти для майбутньої професійної проектної діяльності; прагнуть постійного саморозвитку та самовдосконалення; активні, креативні, мають творчі здібності.

Таким чином, визначені нами критерії, показники і рівні компетентності майбутніх магістрів туризмознавства дозволяють в повній мірі визначити і оцінити готовність випускників закладів вищої освіти освітнього ступеня магістра до професійної проектної діяльності.

Оцінювальний блок має значний вплив на ефективність реалізації всієї

моделі загалом.

4. Результативний блок. Результатом реалізації моделі є підготовка майбутніх магістрів з туризмознавства до професійної проектної діяльності, що полягає в розвитку професійно важливих якостей студентів, їхньої моральної, психологічної та методичної підготовки.

Ця модель передбачає підготовку магістрів з туризмознавства до професійної проектної діяльності у тісному взаємозв'язку із професійним розвитком та має такі внутрішні системні властивості:

- цілеспрямованість та самоорганізованість – усі компоненти, зв'язки і функції сприяють професійно-особистісному становленню фахівців та їхній готовності до взаємодії із середовищами реальних міжособистісних і професійних відносин;
- відкритість та прозорість – дозволяє трансформувати традиційні форми взаємодії викладачів і студентів у взаємодію студентів із широким колом фахівців, які працюють у мікросоціумі;
- інтегративність – забезпечення єдності теоретичного і практичного компонентів професійної підготовки, залучення суб'єктів цього процесу до туристичної діяльності.

Запропонована модель дозволяє конкретизувати і охарактеризувати змістовий, процесуальний і контролюючий аспекти професійної підготовки, що спрямована на підготовку майбутніх магістрів з туризмознавства до професійної проектної діяльності.

Висновки до другого розділу

Формування інформаційного освітнього середовища на основі сучасних інформаційних технологій залучає до навчального процесу нові можливості: поєднання високої економічної ефективності та гнучкості навчального процесу, широке використання інформаційних ресурсів, істотне розширення можливостей традиційних форм навчання, а також можливість побудови нових ефективних форм навчання.

До складу типового ІОС входять засоби планування та управління, навчальні матеріали, засоби телекомунікації, контролю знань. Структура ІОС складається з п'яти блоків: ціннісно-цільового, програмно-методичного, інформаційно-знанієвого, комунікаційного, технологічного і відображає усі аспекти діяльності освітнього закладу: управлінську, виховну, методичну і навчальну.

Найважливішим структурним компонентом інформаційного освітнього середовища навчального закладу є електронний навчально-методичний комплекс забезпечення навчальної дисципліни.

Створення навчальних проектів з використанням Інтернет-ресурсів сприяє формуванню навичок використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі проектування і розроблення туристського продукту у вигляді проекту. Основна ідея такого проекту полягає у формуванні в майбутніх магістрів з туризмознавства навичок проектування туристського продукту, використання для цього сучасних комп'ютерно-орієнтованих засобів і формування навичок мислення високого рівня, а саме: збирати інформацію, аналізувати та класифікувати її; висувати гіпотези та ідеї; обговорювати результати досліджень, навчитися візуалізовувати, систематизовувати зібрану інформацію, давати власну оцінку фактам, подіям та явищам, доводити власну думку та відстоювати власну позицію, виховати почуття патріотизму та шанобливе відношення до історії рідного міста, країни.

Розроблена модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності є системою дидактичних і освітніх завдань, що передбачає наявність певних компонентів. Метою створення цієї моделі є підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх фахівців галузі туризму.

Зазначена модель ґрунтується на змістовій структурі професійної компетентності майбутніх магістрів з туризмознавства й містить цільовий, методологічно-змістовий, організаційно-технологічний, оцінювальний та результативний блоки.

Одним із інтерактивних методів професійного навчання є проблемне навчання та його елемент – навчальний проект, основою якого є практична спрямованість на результат, який можна побачити, осмислити, застосувати на практиці. Основним призначенням навчального проекту є стимулювання інтересу студентів до певних проблем, що допускають володіння базою знань і через проектну діяльність, передбачають розв'язання цих проблем, уміння практично застосовувати одержані знання, розвиток рефлексивного або критичного мислення.

Детальніше матеріали розділу представлені у наукових публікаціях автора [266], [267], [268], [269], [270].

РОЗДІЛ III.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ І МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА ДО ПРОЕКТНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

3.1 Організація та методика дослідно-експериментальної роботи

Проблема визначення ефективності формування компетенцій та компетентностей – це проблема визначення результативності освітнього процесу. Ефективність є якісним показником освітнього процесу. Одним з основних показників ефективності навчання є рівень знань, умінь та навичок випускників або рівень їх компетенцій та компетентностей. Навчання в закладах вищої освіти спрямоване на те, щоб досягти повноцінного засвоєння студентами знань на найвищому рівні. Найвищий рівень засвоєння знань – це якісні знання. Відповідно, ефективність освітнього процесу вимірюється передусім якістю знань. Особливість професійної підготовки в тому, що не можливо точно вказати параметри, критерії, показники тощо, за якими можна було б чітко визначити результати педагогічної діяльності – результати освіти [271, с. 212].

Більшість авторів вважають за необхідне виокремити різні рівні володіння професійними вміннями, але за кількістю їх рівнів розвитку єдиної думки серед учених не існує.

Рівень – це ступінь досягнення у чому-небудь [265, с. 58]. У нашому дослідженні рівень – це ступінь сформованості професійних умінь.

Більшість педагогів основними рівнями оцінювання знань вважають:

- репродуктивний (знання є свідомо сприйнятою, зафіксованою в пам'яті та відтвореною об'єктивно інформацією про предмети пізнання)
- реконструктивний (знання виявляються в готовності і вмінні студента застосовувати їх у подібних, стандартних, або варіативних умовах).

– творчий (студенти можуть продуктивно застосовувати знання і засвоєні способи дій у нетипових ситуаціях) [262, с. 124].

Сучасні методи оцінювання повинні показати рівень оволодіння інтелектуальними вміннями, навичками комунікації, вирішення складних проблем, використання правових та інших соціальних інструментів, вміння визначати свої ціннісні орієнтири. У той час, коли традиційні методи оцінювання, націлені на рівень знання і розуміння, тобто засвоєння інформації, часто не підходять для оцінювання наведених вище вмінь, навичок та досвіду. Якісне оцінювання можливе лише за умови оптимального поєднання різноманітних форм та методів.

Визначені нами критерії та показники сформованості готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності враховують специфіку професійної діяльності майбутніх магістрів туризмознавства з врахуванням вимог та особливостей роботи в сучасному інформаційному суспільстві та забезпечують діагностику рівня сформованості навичок проектної діяльності. Кожний критерій розкривається через систему показників, які його характеризують.

З огляду на те, що професійна компетентність магістра з туризмознавства розглядається як здатність особи ефективно виконувати організаційну, контролюючу, технологічну, проектувальну функції в туризмі на основі комплексної системи знань, умінь, навичок і якостей, відповідно до критеріїв ми визначили показники, що розкривають їх якісну характеристику, а також рівні, що визначають їх кількісний показник.

Вибір методів оцінювання сформованості готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності спирався на теоретичне підґрунтя наукових праць, серед яких цікавою для розгляду вбачалась модель оцінювання ефективності навчання Д. Кіркпатріка [272].

Для перевірки результативності експериментально-дослідної роботи відповідно до мотиваційного критерію оцінювались ставлення до обраної професії, рівень намагань і здатності до самоосвіти, відповідно до

когнітивного критерію аналізувалися рівень засвоєння економічних знань, сучасного економічного мислення, діяльнісний критерій визначався за рівнем сформованості економічних вмінь і навичок, володіння сучасними енергозбережними технологіями, наявності досвіду практичної діяльності, а відповідно до професійного – рівень прояву професійно-значущих та економічних якостей.

Таблиця 3.1

Критерії та показники сформованості готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності

№	Критерії	Показники
1	<i>мотиваційно-ціннісний</i>	ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності, сформованість навчальних та пізнавальних мотивів, прагнення до самостійного здобуття фахових знань, вміння організувати власний пізнавальний процес, здатність визначити стратегію навчальної діяльності (постановка цілей та завдань, вибір методів та засобів навчання, контроль за навчанням); прагнення до реалізації власних здібностей, можливостей, особистих якостей; ступінь активності і самостійності розумової діяльності, що дає змогу реалізувати індивідуальну програму саморозвитку і самоосвіти; рівень оволодіння майбутніми фахівцями основними і спеціальними розумовими операціями у процесі осмислення фактів та явищ туристичної діяльності, здатність до рефлексії власної фахової діяльності, саморегуляція особистості як ретранслятора ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності; міра усвідомлення значення професійної підготовки і свідоме ставлення до майбутньої

Продовження таблиці 3.1.

		професії; стійкий інтерес до навчання та майбутньої професійної діяльності; навчальна ініціативність; бажання оволодіти знаннями, уміннями та навичками фахової діяльності; усвідомлення особистісного сенсу та значущості професійного самовдосконалення, а відтак – інтенсивність участі в навчально-пізнавальній діяльності, постійне фахове самовдосконалення.
2	<i>Когнітивний</i>	рівень оволодіння, засвоєння й оперування студентами фаховою термінологією, знання сутності, змісту майбутньої професійної діяльності, а також форм і видів сучасних інформаційних та економічних технологій, особливостей їх використання у професійній проектній діяльності; здатність до творчої діяльності щодо реалізації засвоєних знань і вмінь (отримання нових знань на базі минулих) та здатності оцінювати свою діяльність (під час навчання, самонавчання, під час виконання професійних обов'язків), володіння професійно-значущими технологіями, методами та формами майбутньої професійної діяльності, знання і розуміння основних професійних понять і норм, необхідних для даного виду діяльності.
3	<i>Професійний</i>	здатність до професійної самореалізації, уміння ставити мету й завдання професійного самовдосконалення, планувати кроки щодо їх досягнення; наполегливість та дисциплінованість під час виконання навчальних завдань та досягнення цілей самовдосконалення; здатність розвивати на

Продовження таблиці 3.1.

		основі професійно орієнтованої фахової підготовки прикладні знання, уміння й навички, спеціальні і психофізичні якості, необхідні для успішної професійної діяльності; сформованість професійних вмінь, що свідчить про готовність до професійної діяльності.
4	<i>Креативний</i>	побіжність (кількість ідей, що виникають за одиницю часу); оригінальність (здібність продукувати «рідкісні» ідеї, відмінні від загальноприйнятих, типових); сприйнятливість (чутливість до незвичайних деталей, суперечностей і невизначеності, а також готовність гнучко і швидко переключатися з однієї ідеї на іншу); метафоричність (готовність працювати у фантастичному, незвичному контексті, схильність використовувати символічні, асоціативні засоби для вираження своїх думок, уміння бачити в простому складне, складному – просте).

Європейські інтеграційні процеси дедалі відчутніше впливають на всі галузі життя України, зокрема на реформування системи вищої освіти. Сучасний загальноєвропейський об'єднувальний процес у вищій школі почався 1957 року, коли було підписано Римську угоду. Країни Європи визнали, що на сучасному етапі для інтеграції освітньої діяльності необхідно порівняти та зробити сумісними системи освіти.

Подальші соціально-економічні й політичні зміни в суспільстві, зміцнення державності України, входження її в цивілізоване світове співтовариство неможливі без модернізації системи вищої освіти, спрямованої на підготовку фахівців на рівні міжнародних вимог.

Однією із передумов входження України до єдиного європейського та світового освітнього простору є впровадження в систему вищої освіти України основних ідей сформульованих Болонською декларацією 1999 року.

Головна мета процесу що розпочався у вищій освіті більшості країн Європи і отримав назву згаданої вище декларації – консолідація зусиль наукової та освітянської громадськості й урядів країн Європи для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі, а також для підвищення ролі цієї системи в суспільних перетвореннях.

Європейська кредитно-трансферна система (з англ. European Credit Transfer System – ECTS) – це система, що створена для забезпечення єдиної міждержавної процедури виміру й порівняння між закладами освіти результатів навчання студентів, їхнього академічного визнання. Вона розроблена для забезпечення мобільності студентів, спрощує розуміння і порівняння навчальних програм та навчальних досягнень студентів як між вітчизняними, так і між іноземними навчальними закладами.

Система ECTS заснована на оцінюванні всіх видів роботи студента, необхідних для досягнення цілей, зазначених у навчальній програмі: відвідування лекцій, виконання лабораторних робіт, підготовка і участь у семінарах і практичних заняттях, самостійна робота, складання заліків та іспитів, проходження практики (стажування), підготовка та захист курсових і магістерських робіт тощо.

ECTS було розроблено в 1989 р. в рамках програми ERASMUS, що в даний час є частиною програми SOCRATES, у формі пілотного 5-річного проекту, в якому брали участь 145 європейських вищих навчальних закладів. У подальшому практика ECTS була рекомендована до широкого використання вищими навчальними закладами Конференцією Ради Європи "Forum Conference of the Higher Education and Research Committee", Конвенцією Ради Європи ЮНЕСКО з визнання кваліфікацій у вищій освіті в європейському регіоні і підтримана низкою міжнародних професіональних

неурядових організацій, зокрема Європейською асоціацією міжнародної освіти (European Association of International Education), до якої входять представники більше 50 держав. ECTS – єдина успішно протестована система кредитів, що використовується по всій Європі.

Нормативною базою для введення системи ECTS стали накази Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 № 48 „Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу”, від 23.01.2004 № 49 „Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської Декларації у системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки”, від 20.10.2004 № 812 „Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу”, від 30.12.2005 № 771 „Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу”, від 13.07.2007 № 612 „ Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське та світове освітнє співтовариство на період до 2010 року”, та від 16.10.2009 № 943 „Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи”, методичні матеріали „Впровадження ECTS в українських університетах”.

Спочатку ECTS призначалася тільки для перезарахування кредитів. Система сприяла зарахуванню освіти, що була здобута за кордоном, і, таким чином, підвищувала якість і кількість мобільних студентів в Європі. Останнім часом ECTS перетворилася на систему накопичення кредитів, яку запроваджують по всій Європі на інституційному, регіональному і національному рівнях.

ECTS спрощує розуміння і порівняння навчальних програм для всіх студентів (вітчизняних й іноземних). ECTS стимулює мобільність і академічне визнання. Вона допомагає університетам організувати і переглядати їх навчальні програми. ECTS може бути використана для різних програм і форм навчання.

ECTS базується на угоді про те, що 60 кредитів складають навантаження студента/слухача очної форми навчання (стаціонару) впродовж академічного року. У більшості випадків навантаження студента очної форми навчання в Європі дорівнює 36/40 тижням на рік, і в цих випадках один кредит дорівнює 24-30 робочим годинам.

Кредит – це також спосіб перевести в кількісне відношення результати навчання, які вимірюються тим, що саме повинен знати, розуміти і бути здатним зробити студент/слухач після завершення навчання, незалежно від його тривалості.

Розподіл кредитів ECTS ґрунтується на офіційній тривалості циклу програми навчання. Загальне навантаження, необхідне для здобуття ступеня магістра, що вимагає 1,5-2 роки навчання, дорівнює 90-120 кредитам.

Навантаження студентів в ECTS включає час лекцій, семінарів, самостійного навчання, підготовки, складання іспитів тощо. Кредити розподіляються на всі освітні компоненти програми навчання (модулі, дисципліни, стажування, дипломна робота тощо) і відображають кількість роботи, необхідної для виконання кожного компоненту у зв'язку із загальною кількістю необхідної роботи для завершення повного року навчання за даною програмою.

Успішність студента визначається за оцінювальною шкалою ECTS, яка ранжирує студентів на статистичній основі. Розподіл оцінок між студентами, які отримали за курс оцінку вище незадовільної, виглядає таким чином:

- A – кращі 10%;
- B – наступні за ними 25%;
- C – наступні за ними 30%;
- D – наступні за ними 25%;
- E – наступні за ними 10%.

Для неуспішних студентів ставляться оцінки FX і F. Між ними існує різниця, яка полягає в тому, що FX означає – «не виконав якусь частину роботи, необхідну для здобуття оцінки вище незадовільної», а F – «не

виконав всю необхідну роботу». Включення оцінок FX і F в розшифровку оцінок не є обов'язковим.

Розподіл балів відповідно до рівня навчальних досягнень студентів та системи ECTS дещо відрізняється у різних вітчизняних закладах вищої освіти, а в загальному він має вигляд, наведений у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Співвідношення оцінки за шкалою ECTS, розширеною шкалою, національною шкалою та кількістю балів за 100 бальною шкалою

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за розширеною шкалою і визначення	Оцінка за національною шкалою	Кількість балів за 100 бальною шкалою
A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	80-89
C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю значних помилок		75-79
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	60-74
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії		50-59

Продовження таблиці 3.2.			
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2 (незадовільно)	36-49
FX	НЕПРИЙНЯТНО – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0-35

У процесі визначення навчальних досягнень студентів аналізу підлягають:

- характеристики відповіді студента: елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча;
- якість знань, правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- ступінь сформованості загально навчальних і предметних умінь і навичок;
- рівень оволодіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези, розв'язувати проблеми);
- самостійність оцінних суджень.

Вказані орієнтири покладено в основу виділених **чотирьох рівнів** навчальних досягнень студентів: *початкового, середнього, достатнього, високого*.

У дидактиці пропонуються різні характеристики якості знань. В. Ф. Зайченко [273, с. 243] пропонує таку характеристику якості знань, як

правильність, повнота, усвідомленість, дієвість, системність, міцність. Оцінюючи якість професійних знань і умінь, у дослідженні ми будемо використовувати такі рівні: початковий, середній, достатній, високий, їх ми враховували під час складання діагностичних контрольних робіт, тестів.

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять. Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись в наступних формах:

- оцінювання роботи студентів у процесі проведення лекцій, виконання лабораторних і/чи практичних занять;
- оцінювання виконання індивідуального завдання і/чи самостійної роботи;
- проведення модульного контролю;
- проведення підсумкового заліку/іспиту.

Загальна оцінка з навчальної дисципліни складається з поточної оцінки, яку студент отримує під час проведення лекційних, виконання лабораторних та/чи практичних занять, оцінки за виконання індивідуального завдання та/чи завдань для самостійної роботи, оцінки за виконання завдань модульного та підсумкового контролю.

Поточне оцінювання здійснюється під час проведення лекційних, лабораторних та/чи практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи.

Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни; відвідування занять;
- виконання індивідуального завдання;
- виконання завдань модульного контролю;
- виконання завдань для самостійної роботи.

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на лабораторних та/чи практичних заняттях

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою за наступними критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння матеріалу з дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляданні виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінка знання матеріалу, оцінюється за 100-бальною системою в межах відведеної кількості балів на такий вид діяльності.

Оцінка “відмінно” ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної доповіді до усіх зазначених критеріїв. Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку студента на відповідну кількість балів. Під час оцінювання практичних завдань увага приділяється також якості та самостійності їх виконання, своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась з вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Модульний контроль

Модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом лекційного матеріалу та вміння застосовувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді тестування. При цьому тестове завдання може містити як запитання, що стосуються суто теоретичного матеріалу, так і запитання, спрямовані на розв'язання практичного завдання. Тестове завдання містить запитання одиничного і множинного вибору,

ранжування, співставлення, а також запитання відкритого типу різного рівня складності.

Для оцінювання рівня відповідей студентів на тестові завдання використовуються наступні критерії оцінювання в межах відведеної на цей вид діяльності кількості балів:

- оцінка “відмінно” – виставляється у випадку, якщо студент правильно відповів на 20 - 18 тестових запитань;
- оцінка “дуже добре” – 17-16 правильних відповідей;
- оцінка “добре” – 15-13 правильних відповідей;
- оцінка “задовільно” – 12 - 10 правильних відповідей; оцінка “достатньо” – 9-7 правильних відповідей;
- оцінка “незадовільно” – 6-5 правильних відповідей;
- оцінка “неприйнятно” – 4-2 правильних відповідей.

Тести для модульного контролю обираються із загального переліку тестів за відповідними змістовими модулями.

Критерії оцінювання індивідуального завдання (розрахунково-графічної роботи або контрольної роботи)

Індивідуальне завдання (розрахунково-графічна робота або контрольна робота) оцінюється за 100 бальною шкалою в межах відведеної на цей вид діяльності кількості балів за такими критеріями:

- самостійність виконання;
- логічність та послідовність викладення матеріалу;
- повнота розкриття теми практичного завдання;
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та додаткових літературних джерел;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення.

Проведення підсумкового контролю

Підсумковий контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: лекційною та практичною. Підсумковий контроль проводиться після того як розглянуто увесь теоретичний матеріал та виконані лабораторні та/чи практичні завдання в межах кожного з змістових модулів. Іспит чи залік здійснюється у письмовій формі за білетами або проводиться тестування у системі дистанційного навчання. Умовою допуску студентів до іспиту чи заліку є позитивні оцінки з поточного контролю знань та виконання індивідуальних завдань.

Критерії оцінювання заліків

Під час проведення **заліків** навчальні досягнення студентів оцінюються за двобальною шкалою: зараховано, незараховано.

Оцінка «**зараховано**» (50-100 балів) ставиться студентові, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбачені програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою; при виконанні завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

Оцінка «**незараховано**» (1-49 балів) ставиться студентові, який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може продовжити навчання чи розпочати професійну діяльність без додаткових занять з відповідної дисципліни.

Критерії оцінювання екзаменів (диференційних заліків)

Оцінка «**відмінно**» (18-20 балів) виставляється студенту, який повністю оволодів програмним матеріалом, точно й повно виконав практичні завдання; виявив творчу самостійність, вільне володіння науковим апаратом, знання спеціальної літератури, тверді переконання та вміння їх захищати, високу комунікативну культуру, уміння робити практичні висновки; на семінарських, лабораторних заняттях, колоквіумах показав достатній рівень розвитку умінь й навичок точного застосування знань.

Оцінка **«дуже добре»** (16-17 балів) виставляється за тих же умов. Відмінність у знаннях студента полягає в дещо обмеженому й звуженому прояві тих же якостей, які слугують критерієм відмінної оцінки – творча самостійність, використання наукового апарату, знання літератури тощо. Але вже немає тієї свободи викладу матеріалу, як у першому випадку, можуть допускатися окремі помилки, що легко виправляються самим студентом під час бесіди.

Оцінка **«добре»** (14-15 балів) виставляється за тих же умов. Відмінність у знаннях студента полягає в дещо обмеженому й звуженому прояві тих же якостей, які слугують критерієм відмінної оцінки – творча самостійність, використання наукового апарату, знання літератури тощо. Але вже немає тієї свободи викладу матеріалу, як у першому випадку, можуть допускатися окремі помилки, що легко виправляються самим студентом під час бесіди.

Оцінка **«задовільно»** (12-13 балів) виставляється за повне знання програми та за виконання завдань. У цьому випадку студент може й не виявити самостійності суджень. Відчувається, що він дещо просто «завчив», однак навчальний матеріал він загалом знає. Має певне уявлення про вимоги практики, може знайти нові приклади або умови застосування знань на практиці. Знає літературу, але, можливо, не всю і не може дати достатньої критичної оцінки. Володіє необхідними вміннями. Можливі недоліки в аспекті комунікативної культури.

Оцінка **«достатньо»** (12-13 балів) виставляється за повне знання програми та за виконання завдань. У цьому випадку студент може й не виявити самостійності суджень. Відчувається, що він дещо просто «завчив», однак навчальний матеріал він загалом знає. Має певне уявлення про вимоги практики, може знайти нові приклади або умови застосування знань на практиці. Знає основну літературу, але, можливо, не всю і не може дати достатньої критичної оцінки. Володіє необхідними вміннями. Можливі значні недоліки в аспекті комунікативної культури.

Оцінка «незадовільно» (1-9 балів) виставляється, якщо студент не має повних знань. Завдання не виконані або виконані невірно. Уміннями й навичками студент не володіє. Навчальної літератури зовсім не знає.

Критерії оцінювання практики

90-100 балів («відмінно») студент отримує в тому випадку коли повністю виконав програму практики, представлений звіт за структурою, обсягом і змістом відповідає вимогам програми практики. Основні положення звіту глибоко обґрунтовані, логічні. Висока старанність у виконанні, бездоганне зовнішнє оформлення. Захист звіту впевнений і аргументований.

80-89 балів («дуже добре») ставиться в тому випадку, коли студент повністю виконав програму практики, звіт за структурою, обсягом і змістом відповідає вимогам. Основні положення звіту достатньо обґрунтовані, незначне порушення послідовності. Достатня старанність у виконанні, добре зовнішнє оформлення. Захист звіту аргументований, але з деякими неточностями в другорядному матеріалі, які студент сам виправляє.

75-79 балів («добре») ставиться в тому випадку, коли студент повністю виконав програму практики, звіт за структурою, обсягом і змістом відповідає вимогам з деякими неточностями. Основні положення звіту достатньо обґрунтовані, незначне порушення послідовності. Достатня старанність у виконанні, добре зовнішнє оформлення. Захист звіту аргументований, але з деякими неточностями в другорядному матеріалі, які студент сам виправляє .

60-74 балів («задовільно») ставиться в тому випадку, коли студент повністю виконав програму практики, звіт відповідає вимогам програми практики, але має неточності за структурою і змістом. Основні положення звіту недостатньо обґрунтовані з порушенням послідовності. Посередня старанність у виконанні, зовнішнє оформлення задовільне. Захист звіту із значними помилками, які студент сам виправляє з допомогою викладача.

50-59 балів («достатньо») ставиться в тому випадку, коли студент майже повністю виконав програму практики, звіт відповідає вимогам програми

практики, але має неточності за структурою і змістом. Основні положення звіту недостатньо обґрунтовані з порушенням послідовності. Посередня старанність у виконанні, зовнішнє оформлення задовільне. Захист звіту із значними помилками, які студент сам виправляє з допомогою викладача.

1-49 балів («незадовільно»). Відсутня систематичність у роботі студента, який виконав програму практики (більше 50%), звіт відповідає вимогам програми практики, але має значні неточності за структурою і змістом. Основні положення звіту недостатньо обґрунтовані з порушенням послідовності. Посередня старанність у виконанні, зовнішнє оформлення задовільне. Захист звіту з великими помилками і прогалинами, які студент не може виправити.

Критерії оцінювання курсових робіт студентів

Оцінка «**відмінно**» (100-90 балів) ставиться за курсову роботу, котра має теоретичне і практичне значення, композиційну чіткість, у якій критично і творчо використано наукову літературу з теми, зроблено якісний аналіз зібраного матеріалу, аргументовані висновки й узагальнення, що характеризується високим рівнем наукової, мовної і стилістичної культури, охайно і грамотно оформлена. При захисті курсової роботи її автор виявив знання з проблеми дослідження, вільне володіння нормами літературної мови.

Оцінка «**дуже добре**» (89-80 балів) ставиться тоді, коли робота має позитивні якості, властиві курсовій роботі з оцінкою «відмінно», але в ній допущені наукові, стилістичні, орфографічні й пунктуаційні помилки, не повний список використаної літератури, не критично використані окремі джерела.

Оцінка «**добре**» (79-75 балів) ставиться тоді, коли робота має позитивні якості, властиві курсовій роботі з оцінкою «добре», але в ній допущені наукові, стилістичні, орфографічні й пунктуаційні помилки, не повний список використаної літератури, не критично використані джерела.

Оцінка «**задовільно**» (74-60 балів) ставиться тоді, коли тему розкрито, проаналізовано фактичний матеріал, але студент не завжди виявляв самостійність, у роботі зустрічаються порушення системи викладу, немає композиційної чіткості.

Оцінка «**достатньо**» (59-50 балів) ставиться тоді, коли тему майже повністю розкрито, проаналізовано фактичний матеріал, але студент не виявляв самостійність, у роботі зустрічаються порушення системи викладу, немає композиційної чіткості.

Оцінка «**незадовільно**» (до 49 балів) ставиться тоді, коли тему не розкрито, поверхово проаналізовано фактичний матеріал, студент не виявляв самостійність, у роботі зустрічаються серйозні порушення системи викладу, немає композиційної чіткості. Студент не володіє аналітико-синтетичними вміннями й навичками, не знає сучасних досягнень науки з теми дослідження.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів за результатами виконання ККР, відповіді на державних екзаменах

Варіант (білет) складається не менше з трьох питань, які охоплюють теоретичний та практичний матеріал. Кожне питання оцінюється за національною (чотирьохбальною) системою оцінок «5», «4», «3» і «2».

Знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і практичної підготовки за такими критеріями:

- **«Відмінно»** (90-100 балів) – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, пов'язує програмовий матеріал із профілем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

- **«Дуже добре»** (80-89 балів) – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої

літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування щодо тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного.

- **«Добре»** (75-79 балів) – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування щодо тих чи інших проблем, але припускається неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного.

- **«Задовільно»** (60-74 балів) – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх з майбутньою діяльністю.

- **«Достатньо»** (50-59 балів) – студент в дещо опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, в основному орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх з майбутньою діяльністю.

- **«Незадовільно»** (1-49 балів) – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення та сформованість практичних навичок.

При визначенні остаточної оцінки відповідей на питання екзаменаційних білетів (варіанту) підсумовується загальна кількість отриманих балів і ділиться на число завдань. При цьому відмінна оцінка виставляється, якщо

середній бал більший або дорівнює 4,5. Оцінка «добре» виставляється, якщо середній бал знаходиться в межах 3,5 – 4,4. Оцінка «задовільно» виставляється при середньому балі в межах 2,5 – 3,4.

Критерії оцінювання випускних кваліфікаційних робіт студентів

Під час оцінювання випускної кваліфікаційної роботи студента керівник та члени комісії дотримуються таких загальних критеріїв:

- ступінь розробленості теми;
- повнота охоплення різних літературних джерел;
- підходи до розгляду досліджуваної проблеми;
- самостійність та творчий підхід до написання кваліфікаційної роботи;
- послідовність та логіка викладу матеріалу;
- правильність та наукова обґрунтованість висновків;
- стиль викладу;
- акуратність та правильність оформлення кваліфікаційної роботи;
- доказовість та обґрунтованість виступу студента під час захисту роботи.

Оцінка «**відмінно**» (90-100 балів) ставиться, коли студент: виконав кваліфікаційну роботу, яка має теоретичне й практичне значення; глибоко і повно розкрив зміст досліджуваної проблеми; критично й творчо використав наукову літературу з теми; володіє методами наукового дослідження; зіставляє різні думки, аргументує власну точку зору; володіє спеціальною термінологією; грамотно ілюструє твердження прикладами, результатами спостережень і експериментів; системно, логічно й повно викладає матеріал; не допускає фактичних помилок; володіє культурою писемного мовлення, демонструє багатство словникового запасу, знання термінології.

Оцінка «**дуже добре**» (80-89 балів) ставиться, коли студент: достатньо повно розкриває зміст проблеми; вміє аналізувати використану наукову літературу, але не завжди критично; вживає спеціальну термінологію, але не завжди доцільно; вміє зіставляти думки, твердження, відстоювати власну думку та ілюструвати теоретичні положення прикладами, результатами

власних спостережень, даними експериментальних досліджень; має багатий словниковий запас; допускає 2-3 неточності при обґрунтуванні висновків та узагальнень; мають місце окремі мовні помилки й огріхи.

Оцінка **«добре»** (75-79 балів) ставиться, коли студент: достатньо розкриває зміст проблеми; вміє аналізувати основну наукову літературу, але не завжди критично; вживає спеціальну термінологію, але не завжди доцільно; вміє зіставляти думки, твердження, відстоювати власну думку та ілюструвати теоретичні положення прикладами, результатами власних спостережень, даними експериментальних досліджень; має достатній словниковий запас; допускає 3-5 неточностей при обґрунтуванні висновків та узагальнень; мають місце окремі мовні помилки й огріхи.

Оцінка **«задовільно»** (60-74 балів) ставиться, коли студент розкриває тему дослідження недостатньо глибоко; мало користується спеціальною науковою термінологією, допускає помилки у вживанні термінів; не завжди виявляє самостійність в оцінці наукових фактів; мало наводить прикладів, допускає помилки у висновках та узагальненнях; викладає матеріал непослідовно, з порушенням системності, не забезпечуючи композиційної стрункості роботи; допускає помилки в мовному оформленні; вирішує поставлені завдання фрагментарно, не пов'язуючи зміст суміжних дисциплін; список використаної літератури не повний, не досить критично використано окремі джерела.

Оцінка **«достатньо»** (50-59 балів) ставиться, коли студент розкриває тему дослідження недостатньо глибоко; мало користується спеціальною науковою термінологією, допускає значні помилки у вживанні термінів; не завжди виявляє самостійність в оцінці наукових фактів; мало наводить прикладів, допускає значні помилки у висновках та узагальненнях; викладає матеріал непослідовно, з порушенням системності, не забезпечуючи композиційної стрункості роботи; допускає значні помилки в мовному оформленні; вирішує поставлені завдання фрагментарно, не пов'язуючи зміст

суміжних дисциплін; список використаної літератури не повний, не досить критично використано окремі джерела.

Оцінка «незадовільно» (1-49 балів) ставиться, коли студент: демонструє нерозуміння сутності досліджуваної проблеми; не володіє спеціальною науковою термінологією; не використовує теоретичні знання для розв'язання практичних завдань; не вміє систематизувати та узагальнювати матеріал; не може аргументувати власну думку; допускає фактичні помилки; має бідний запас спеціальних термінів, порушує послідовність викладу думок.

Критерії оцінювання тестів у дистанційному курсі.

Відповіді студентів оцінюють відповідно до кваліфікованих вимог до магістрів напряму підготовки 140103 «Туризм».

Оцінка А. Студент дає абсолютно правильні відповіді на 91-100 % тестів. (При письмовому іспиті теоретичні запитання розкриті повністю, з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі додаткового матеріалу, законодавчих актів та нормативних документів.)

Оцінка В. Студент дає правильні відповіді на 81 – 90 % тестів. (При письмовому іспиті теоретичні запитання розкриті повністю, програмний матеріал викладено згідно з матеріалом дисципліни.)

Оцінка С. Студент дає правильні відповіді на 75 – 80 % тестів. (При письмовому іспиті теоретичні запитання розкриті повністю, проте при викладенні програмного матеріалу допущені незначні помилки. Студент застосовує основні знання навчального матеріалу, що передбачені навчальною програмою.)

Оцінка D. Студент дає правильні відповіді на 60 – 74 % тестів. (При письмовому іспиті теоретичні запитання розкриті неповно, допущено суттєві похибки, які впливають на зміст відповіді. Студент без достатнього розуміння застосовує навчальний матеріал, припускає значні помилки.)

Оцінка Е. Студент дає правильні відповіді на 51 – 59 % тестів. (При письмовому іспиті теоретичні запитання розкриті неповно або зовсім не

розкрито. Студент припускає досить велику кількість грубих помилок, стикається зі значними труднощами при виконанні завдання, виявляє здатність до викладення думки на елементарному рівні.)

Оцінка F. Студент дає правильні відповіді не менш як на 50 % тестів, виявляє здатність до викладення думки на елементарному рівні. (При письмовому іспиті теоретичні запитання не достатньо розкриті.)

Оцінка FX. Студент дає до 35 % правильних відповідей на тести. (При письмовому іспиті теоретичні запитання не розкриті.)

Підсумкова оцінка з дисципліни розраховується як сума балів, що враховує оцінки кожного виду діяльності та контролю (оцінки за результатами поточного модульного контролю протягом семестру та оцінка за результатами екзамену).

Узагальнену систему показників навчання можна подати наступним чином [274]:

1. Показники сформованості знань.

Володіння поняттями:

- впізнання та визначення понять (співставлення термінів і означень, конструювання означень, понять);
- розкриття обсягу понять (характеристика номенклатури об'єктів або явищ, узагальнених понять та їх класифікація);
- розкриття змісту поняття (характеристика істотних ознак об'єктів або явищ, відображених даним поняттям);
- встановлення логіки взаємозв'язків між поняттями у понятійній системі (виділення ієрархічних та асоціативних зв'язків між поняттями, побудова логічно упорядкованих термінологічних схем);
- характеристика дій, що впливають із змісту поняття (опис можливих практичних та інтелектуальних рішень, що виконуються на основі змісту поняття).

Володіння фактами:

- знання фактів (опис фактів, узгодження їх з контекстом навчального матеріалу, часу та ін.);
- встановлення логіки взаємозв'язку між фактами (виділення ієрархічних та асоціативних відношень між ними).

Володіння науковою проблематикою:

- впізнання наукових проблем у тексті навчання;
- формулювання проблеми на основі уявлень про ту чи іншу проблемну ситуацію;
- наявність уявлень про можливі шляхи вирішення даної проблеми.

Володіння теоріями:

- впізнання теорії;
- розкриття змісту теорії (характеристика основних положень, доведень, висновків);
- характеристика дій, здійснених на основі теорії (уявлення про її практичні застосування, прогностичні можливості та ін.).

Володіння закономірностями і правилами:

- впізнавання правила, закономірності (співставлення з контекстом вивченого матеріалу);
- формулювання закономірності, правила;
- розкриття змісту правила, закономірності (характеристика умов та меж вияву, застосування);
- використання правила, закономірності.

Володіння методами і процедурами:

- впізнавання методу, процедури в контексті вивченого матеріалу;
- розкриття змісту методу, процедури (характеристика дій та операцій, які становлять сутність методу, процедури логічної послідовності їх застосування);
- характеристика умов використання методу, процедури.

2. Показники сформованості вмінь

Діагностичні показники володіння вміннями є конкретні дії і їх комплекси, які виконуються стосовно конкретно визначених завдань у контексті навчання. Разом з тим, у структурі будь-якої дії можна виділити спільні елементи, реалізація яких необхідна при відтворенні кожного конкретного вміння. Об'єктивними показниками сформованості вмінь є:

- побудова алгоритму (послідовності) операцій виконання конкретних дій в структурі вміння;
- моделювання (планування) практичного виконання дій, які обумовлює дане вміння;
- виконання комплексу дій, які утворюють дане вміння;
- самоаналіз результатів виконання дій, що утворюють вміння в співставленні з метою діяльності.

3. Показники сформованості навичок

Узагальнені показники сформованості навичок збігаються з показниками сформованості вмінь. Але оскільки навичка передбачає автоматизацію дій, то оцінюється ще й час її виконання, наприклад, вимірювання швидкості виконання операцій паяння, монтажу пристроїв тощо.

Наведена система показників оцінювання навчальних досягнень студентів у системі вищої освіти може бути безпосередньо використана в роботі викладача будь-якого навчального предмету. Треба відзначити також, що з показниками навчання необхідно знайомити й студентів у доступній для них формі.

Отже, оцінювання знань – це процес визначення рівня їх засвоєння і є однією з фундаментальних і важко розв'язуваних проблем дидактики – *проблемою педагогічних вимірювань*. Визначення та оцінювання успіхів у навчанні вимагає аналізу запитання про те, що підлягає оцінюванню, а також питання про критерії, показники, шкали й одиниці вимірювання і, нарешті, питання про інструменти, прилади вимірювання. Всі ці поняття поки що

слабо розроблені в дидактиці, оскільки традиційно до початку ХХІ ст., а в більшості країн і до цього часу, оцінювання навчальних досягнень здійснювалось і здійснюється викладачем. Кожний екзаменатор вирішує, наскільки рівень знань студента відповідає вимогам програми, користуючись при цьому критеріями, хоч і рекомендованими методикою з предмету, але надто скоректованими суб'єктивними уявленнями екзаменатора про необхідну якість знань.

Найважливіший недолік експертної оцінки – суб'єктивізм. Дослідження показують значну розбіжність в оцінках, поставлених різними викладачами за одну й ту ж відповідь. Таким чином, експертна оцінка є неточною. Та й сама шкала вимірювань, умовно числовий бал – теж дає загальне уявлення про рівень знань. Бал-відмітка має в собі дуже мало відомостей про якість навчального процесу і не дає інформації також для його удосконалення. Але у зв'язку із зручністю використання, така процедура оцінки та виставлення відмітки має широке розповсюдження.

Тестові завдання, які використовувалися в процесі нашого дослідження, ми оцінювали відповідно до теорії В. Беспалько [275, с. 102], ввівши в якості обов'язкового, нормативний коефіцієнт засвоєння знань, який враховує: рівень засвоєння знань, складність виконання робіт, якість виконання завдань. За результатами констатувального експерименту визначили коефіцієнт якості професійних знань, тобто відносну вагу високих і середніх показників із загальної кількості студентів.

Таким чином ми сформували систему критеріїв, показників і рівнів готовності майбутніх магістрів туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Впродовж 2014 – 2018 років проводилося експериментальне дослідження виявлення ефективності формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до проектної професійної діяльності в освітньому процесі Вінницького торгово-економічного інституту Київського національного торгово-економічного університету, Хмельницького

національного університету, Київського національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Проведена в процесі дослідження експериментальна робота мала на меті перевірку ефективності формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності.

Експериментальне дослідження проходило в декілька етапів: діагностичний (вивчення сучасного стану проблеми застосування комп'ютерно орієнтованих технологій у педагогічній теорії, визначення в передовому і новаторському досвіді важливих джерел ідей для вирішення проблеми формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності, логічний аналіз основних дефініцій проблеми, аналіз навчальної документації та досвіду формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності викладачами вітчизняних і закордонних закладів вищої освіти, планування навчального процесу та побудова змісту навчання, враховуючи застосування засобів комп'ютерно орієнтованих технологій навчання, психологічна, наукова і методична підготовка викладачів до застосування комп'ютерно орієнтованих технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців); прогностичний (формулювання завдань експериментального дослідження, побудова та уточнення гіпотези, конструювання плану-програми експерименту); організаційно-підготовчий (заходи щодо узгодження та затвердження експерименту, добір об'єктів для проведення експерименту, підготовка та розроблення електронних навчально-методичних комплексів супроводження викладання навчальних дисциплін із застосуванням комп'ютерно орієнтованих технологій); практичний (визначення заходів констатувального експерименту, змісту і термінів констатувального та формувального експерименту (заходи, теми, програма), особливостей логічної схеми експерименту, визначення методів отримання інформації про хід педагогічного процесу та його результати (анкетування, тестування,

метод експертної оцінки); педагогічний аудиторний експеримент (проведення дослідних занять); узагальнювальний (оброблення отриманих даних, їх аналіз і формулювання висновків, написання звітних матеріалів); апробація (застосування на практиці).

Застосовано різні види експерименту: констатувальний (визначення готовності студентів до застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці, проведення діагностики професійних знань, умінь і навичок з метою корекції для створення однакових умов проведення аудиторного експерименту в експериментальних і контрольних групах), формувальний (доведення чи спростування ефективності педагогічних умов для формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності).

Відповідно до програми дослідження були визначені завдання та мета кожного з етапів.

У процесі діагностичного етапу був проведений аналіз навчальної документації та досвіду формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності. Планування навчального процесу під час діагностичного етапу експериментального дослідження здійснювалось згідно основних напрямів та вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства, що містяться у засадах Конституції України (1996. ред. 2016). Законах України «Про вишу освіти» (2014). «Про освіту» (2017). «Про туризм» (2015). «Про курорти» (2000): положеннях щодо: модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців (Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.» (2013)), неперервності освіти, міжнародної співпраці, інтеграції в галузі освіти (Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (2002)); врахування потреб молоді та співвіднесення їх реалізації з економічними можливостями держави (Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (2017)); введення дисциплін з економічної, соціальної, культурної

цінності туристичних обмінів (Глобальний етичний кодекс туризму (1999)); сприяння розвитку туристичної освіти (Осакська декларація тисячоліття (2001)); сталого розвитку туризму (Резолюція 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН ((2015)); вдосконалення системи підготовки згідно з умовами регіонального ринку праці (Стратегія розвитку Вінницької області на період до 2020 р. (2016)).

Завдання даного етапу дослідження полягало у вивченні та оцінюванні сучасного стану проблеми професійної підготовки майбутніх магістрів туризмознавства та формування їх готовності до професійної проектної діяльності. Нами були використані методи емпіричного рівня наукового пізнання, що безпосередньо пов'язані з вивченням педагогічної реальності та забезпечують накопичення, фіксування та узагальнення дослідного матеріалу, а саме: аналіз педагогічної документації та результатів діяльності, педагогічне спостереження, письмове й усне опитування, анкетування. З цією метою було опрацьовано педагогічну літературу, на основі якої визначено особливості формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності, вимоги до професійної підготовки майбутніх магістрів туризмознавства, передумови формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності, проведено спостереження за професійною підготовкою майбутніх магістрів туризмознавства.

У результатів вивчення сучасного стану та особливостей формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності, аналізу навчальних планів і програм підготовки майбутніх магістрів туризмознавства, досвіду застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій викладачами закладів вищої освіти на діагностичному етапі експериментального дослідження були визначені передумови формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності, серед яких ми виділяємо такі, як мережеві комунікації, телекомунікаційні засоби доступу, інтегровані пакети

прикладних програм, технології і системи мультимедіа, гіпертекстові, гіпермедійні технології, педагогічні програмні засоби, демонстраційні моделі, комп'ютерні тренажери, комп'ютерні навчальні комплекси.

На прогностичному етапі експериментального дослідження нами були сформульовані мета та завдання дослідження, уточнена гіпотеза та план-проспект експерименту.

Проведені на діагностичному етапі спостереження за процесом викладання в умовах традиційної системи навчання, проаналізовані умови проведення занять, зміст навчального матеріалу, зміст запитань викладача, відповідей студентів допомогли зробити нам деякі передбачення причинних закономірностей спостережуваних явищ і висновки про зв'язок між застосовуваними в навчальному процесі засобами інформаційно-комунікаційних технологій та їх ефективністю, сформулювати робочу гіпотезу щодо формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності, ефективності організаційно-педагогічних умов.

На основі аналізу сучасного стану формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності, визначення структури, змісту, особливостей і тенденцій формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності, нами було визначено основні завдання дослідно-експериментальної перевірки.

На основі вивченої спеціальної літератури з теми дослідження, спостережень навчальних занять викладачів, вивчення передового педагогічного досвіду нами були розроблені план-проспект педагогічного (аудиторного) експерименту та методика дослідження.

План проведення експерименту:

1. Провести відбір навчальних закладів і навчальних груп для проведення експерименту.

2. Розробити програму дослідницьких занять у контрольних та експериментальних групах.

3. Розробити електронний навчально-методичний комплекс з предмету “Маркетинг готельно-ресторанної справи”, що відповідатиме вимогам проведення занять із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

4. Розробити тести для визначення рівня якості професійних знань, умінь проектної діяльності студентів в експериментальних і контрольних групах.

5. Проводити заняття в експериментальній і контрольній групах, зберігаючи при цьому умови проведення однаковими. В усіх групах різних навчальних закладів вивчати той самий програмний матеріал за однаковий академічний час лише з однією змінною величиною: в експериментальних групах традиційна система буде доповнена технологією навчання із застосуванням засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

6. Застосовувати під час аудиторного експерименту в навчальному процесі створені робочі програми, методичні та навчальні посібники та методичні рекомендації до створення електронних посібників, тестових програм перевірки знань студентів, електронні посібники, тестові програми, електронні курси лекцій.

7. Визначити ефективність засвоєння професійних знань, умінь та навичок, у професійній підготовці майбутніх магістрів туризмознавства.

8. Провести аналіз результатів експерименту на основі якісної та кількісної обробки даних і статистичної перевірки їх достовірності.

На другому, організаційно-підготовчому, етапі було визначено та дібрано об'єкти для проведення експерименту, визначено сучасні засоби навчання, що впливають на рівень професійної підготовки майбутніх магістрів туризмознавства, підготовлено методичні матеріали, розроблено електронні навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін, які в ході організації навчально-виховного процесу із застосуванням інформаційно-

комунікаційних технологій постійно доповнювалися, перероблялися та удосконалювалися, уточнено організаційні форми перевірки робочої гіпотези щодо формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності та труднощі, які виникають у процесі професійної підготовки майбутніх магістрів туризмознавства.

Після того, як було вироблено робочу гіпотезу дослідження, уточнено організаційні форми перевірки гіпотези на наступному етапі експерименту – практичному, виникла необхідність звернутися до педагогічного аудиторного експерименту. Важливість експерименту полягала у вивченні реального стану та визначенні впливу інформаційно-комунікаційних технологій на формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності.

Констатувальний експеримент був проведений у групах I - II курсів СВО «Магістр». Завданням нашого констатувального експерименту було визначити, чи достатній рівень готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності. З цією метою, була проведена діагностика рівня професійних знань, вмінь і навичок студентів.

Рівень сформованості готовності до професійної проектної діяльності визначався перед формувальним етапом експерименту за допомогою контрольних зрізів у вигляді тестів з метою порівняння та корекції рівня знань, умінь і навичок студентів експериментальних і контрольних груп закладів вищої освіти, охоплених експериментом, що дало можливість забезпечити однакові умови проведення формувального експерименту. Контрольні зрізи виділяли такі: початковий, проміжний, кінцевий. Враховуючи те, що проміжні та кінцевий зрізи використовувалися нами з метою перевірки результативності експериментальних педагогічних дій, будемо визначати їх як контрольний етап експерименту.

Формувальний етап педагогічного експерименту, який характеризується достатньою тривалістю, обґрунтованим вибором експериментальних та контрольних груп, правильним визначенням

статистичної вибірки експерименту, дозволяє визначити рівень впливу інформаційно-комунікаційних технологій на повноту, міцність і точність засвоєння студентами програмового матеріалу з управління проектами.

Під час організації експериментальної роботи в закладах вищої освіти дослідні заняття не порушували звичайного режиму роботи та ходу навчального процесу в групах і проходили за звичайним регламентом, не виокремлювались з усієї системи навчально-виховної роботи. Експериментальні заняття відрізнялись від традиційних тим, що їх проведення супроводжувалось використанням засобів комп'ютерно орієнтованих технологій.

3.2 Результати дослідно-експериментальної роботи

В цілому до складу контрольних груп увійшло 195 студентів, експериментальні групи склалися із 186 студентів.

Узагальнені результати діагностування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності до формувального експерименту наведено у табл. 3.3. Для аналізу ми використали рейтинговий бал студентів під час зарахування до магістратури як інтегральну ознаку їх навчальних здобутків під час навчання на освітньому рівні бакалавра, результатів їх наукової та громадської діяльності зважаючи на те, що рівень готовності до проектної професійної діяльності напряму залежить від навчальних та наукових здобутків студента за час навчання на освітньому ступені бакалавра, адже формування готовності до проектної професійної діяльності є частиною його загальної професійної компетентності і відображається в кількісних показниках успішності з навчальних дисциплін та активності у науковій діяльності.

Таблиця 3.3

Узагальнені результати діагностування за рейтинговим балом зарахування до магістратури до формувального експерименту

Групи	Показники	Рівні							
		початковий «FX» – «F»		середній «D» – «E»		достатній «B» – «C»		високий «A»	
		n_i	%	n_i	%	n_i	%	n_i	%
ЕГ	Рейтинговий бал	0	0	46	25	118	63	22	12
КГ	Рейтинговий бал	0	0	49	25	125	64	21	11

Для порівняння результатів скористаємося формулами для обчислення середньої вибіркової \bar{x}

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i n_i}{n}, \quad (3.1)$$

та середнього квадратичного відхилення σ : [48, с. 287, 230, с.182]

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}}. \quad (3.2)$$

де $n = 186$ для ЕГ і $n = 195$ для КГ.

Для статистичної обробки результатів дослідження ми умовно оцінили високий рівень кожного із критеріїв п'ятьма; достатній – чотирма; середній – трьома, початковий – двома балами.

Визначимо за формулою (1) середню вибірку \bar{x} для експериментальних та контрольних груп.

$$\text{Для ЕГ: } \bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i n_i}{n} = \frac{0 \cdot 2 + 46 \cdot 3 + 118 \cdot 4 + 22 \cdot 5}{186} = 3,87.$$

$$\text{Для КГ: } \bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i n_i}{n} = \frac{0 \cdot 2 + 49 \cdot 3 + 125 \cdot 4 + 21 \cdot 5}{195} = 3,86.$$

Знаходимо значення дисперсії розподілу для експериментальних та контрольних груп:

$$D_{EG} = \frac{\sum x_i^2 n_{iEG}}{n_{EG}} - (\bar{x}_{EG})^2 \approx 0,35, \quad D_{KG} = \frac{\sum x_i^2 n_{iKG}}{n_{KG}} - (\bar{x}_{KG})^2 \approx 0,34. \quad (3.3)$$

Перевіримо однорідність вибірок контрольної та експериментальної груп. Застосуємо t-критерій Стьюдента [40, с. 123] для незалежних змінних. У даному випадку висуваємо нульову гіпотезу H_0 , згідно з якою різниці рівнів економічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю в обох типах груп незначні, і тому розподіл оцінок відноситься до однієї генеральної сукупності, тобто вибірка здійснена правильно. Поряд із нульовою гіпотезою висуваємо альтернативну – H_1 , згідно з якою різниці між обома розподілами достатньо значні та пов'язані з малим обсягом вибірки. Таким чином, потрібно довести, що розподіл оцінок під час вхідного тестування в КГ та ЕГ є вибірками з однієї генеральної сукупності, тобто, що нульова гіпотеза підтверджується. Спостережуване значення критерію знаходимо за формулою:

$$t_{cn} = \frac{|\bar{x}_{EG} - \bar{x}_{KG}|}{\sqrt{\frac{D_{EG}}{n_{EG}} + \frac{D_{KG}}{n_{KG}}}} = \frac{3,87 - 3,86}{\sqrt{\frac{0,35}{195} + \frac{0,34}{186}}} = 0,24. \quad (3.4)$$

Критичне значення критерію за умови рівня значущості $\alpha = 0,05$ знаходимо за таблицями критичних точок розподілу Стьюдента при $n = 381$ $t_{kp} = 1,97$. Оскільки критичне значення критерію більше, ніж спостережуване ($t_{cn} < t_{kp}$), то нульова гіпотеза не відкидається і обидві вибірки відносяться до однієї генеральної сукупності, тобто вони однорідні з рівнем значущості 0,05, що й треба було довести.

Для визначення результативності експериментальної методики проводилося тестування й анкетування учнів контрольних та експериментальних груп, спостереження за їхньою навчальною та практичною діяльністю, технологічною практикою, результати оцінювань оброблялися методами математичної статистики.

Формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності проводилося за такими критеріями: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійний, креативний.

У процесі формувального етапу експерименту використовували засоби інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі майбутніх магістрів туризмознавства як на теоретичних заняттях, так і під час проведення лабораторних і практичних робіт. Узагальнені результати перевірки знань і вмінь студентів за наведеними вище критеріями відображені у таблицях 3.4 – 3.10.

Для визначення рівня готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності за мотиваційно-ціннісним критерієм аналізувалися: міра усвідомлення значення професійної підготовки і свідоме ставлення до майбутньої професії; стійкий інтерес до навчання та майбутньої професійної діяльності; навчальна ініціативність; бажання оволодіти знаннями, уміннями та навичками фахової діяльності; усвідомлення особистісного сенсу та значущості професійного самовдосконалення, а відтак

– інтенсивність участі в навчально-пізнавальній діяльності, постійне фахове самовдосконалення. Показники оцінювалися за допомогою таких методів та засобів діагностики як анкетування, спостереження, бесіди, тестування, експертна оцінка. Результати діагностування наведені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Узагальнені результати діагностування майбутніх магістрів
туризмознавства за мотиваційно-ціннісним критерієм після
формульовального експерименту**

Групи	Показники	Рівні							
		початковий «1» – «3»		середній «4» – «6»		достатній «7» – «9»		високий «10» – «12»	
		n_i	%	n_i	%	n_i	%	n_i	%
ЕГ	ставлення до професійної діяльності	0	0	40	21	110	60	36	19
	рівень намагань і здатності до самоосвіти	0	0	39	21	111	60	36	19
	інтенсивність участі в навчально-пізнавальній діяльності	0	0	38	21	112	60	36	19
	Середній показник	0	0	39	21	111	60	36	19
КГ	ставлення до професійної діяльності	0	0	46	23	125	64	24	12
	рівень намагань і здатності до самоосвіти	0	0	45	23	123	64	27	13,5
	інтенсивність участі в навчально-пізнавальній діяльності	0	0	44	23	124	64	27	13,5
	Середній показник	0	0	45	23	124	64	26	13

Визначимо за даними середніх показників таблиці значення середньої вибіркової \bar{x} для контрольних та експериментальних груп за формулою 3.1.

Для ЕГ $\bar{x} = 4$, КГ: $\bar{x} = 3,9$.

Для визначення рівня розвитку показників готовності майбутніх магістрів туризмознавств до професійної проектної діяльності за когнітивним критерієм аналізувалися: рівень оволодіння, засвоєння й оперування студентами фаховою термінологією, знання сутності, змісту майбутньої професійної діяльності, а також форм і видів сучасних інформаційних та економічних технологій, особливостей їх використання у професійній проектній діяльності; здатність до творчої діяльності щодо реалізації засвоєних знань і вмінь (отримання нових знань на базі минулих) та здатності оцінювати свою діяльність (під час навчання, самонавчання, під час виконання професійних обов'язків). Показники оцінювалися за допомогою таких методів та засобів діагностики як анкетування, спостереження, бесіди, тестування, експертна оцінка.

Таблиця 3.5

Узагальнені результати діагностування майбутніх магістрів туризмознавства за когнітивним критерієм після формульованого експерименту

Групи	Показники	Рівні							
		початковий «1» – «3»		середній «4» – «6»		достатній «7» – «9»		високий «10» – «12»	
		n_i	%	n_i	%	n_i	%	n_i	%
ЕГ	оволодіння, фаховою термінологією	0	0	33	17	114	60	42	23
	володіння технологіями, методами та формами професійної діяльності	0	0	31	17	112	60	43	23

Продовження таблиці 3.5.

	здатності оцінювати свою діяльність	0	0	32	17	110	60	44	23
	Середній показник	0	0	32	17	112	60	42	23
КГ	оволодіння, фаховою термінологією	0	0	42	22	128	65	25	13
	володіння технологіями, методами та формами професійної діяльності	0	0	45	22	124	65	26	13
	здатності оцінювати свою діяльність	0	0	43	22	125	65	27	13
	Середній показник	0	0	43	22	126	65	26	13

Визначимо за даними середніх показників таблиці значення середньої вибіркової \bar{x} для контрольних та експериментальних груп за формулою 3.1.

Для ЕГ $\bar{x} = 4,0$, КГ: $\bar{x} = 3,9$.

Основою для проведення діагностування за професійним критерієм є здатність до професійної самореалізації, уміння ставити мету й завдання професійного самовдосконалення, планувати кроки щодо їх досягнення; здатність розвивати на основі професійно орієнтованої фахової підготовки прикладні знання, уміння й навички, спеціальні і психофізичні якості, необхідні для успішної професійної діяльності; сформованість професійних вмінь, що свідчить про готовність до професійної діяльності. Засобами діагностики виступали спостереження, анкетування, експертна оцінка, успішність з основних навчальних дисциплін, практики, захисту курсових та дипломної робіт.

Таблиця 3.6

**Узагальнені результати діагностування майбутніх магістрів
туризмознавства за професійним критерієм після формувального
експерименту**

Групи	Показники	Рівні							
		початковий «1» – «3»		середній «4» – «6»		достатній «7» – «9»		високий «10» – «12»	
		n_i	%	n_i	%	n_i	%	n_i	%
ЕГ	здатність до професійної самореалізації	0	0	33	17	114	60	42	23
	наполегливість та дисциплінованість під час виконання навчальних завдань	0	0	31	17	112	60	43	23
	сформованість професійних вмінь	0	0	32	17	110	60	44	23
	Середній показник	0	0	32	17	112	60	42	23
КГ	здатність до професійної самореалізації	0	0	42	22	128	65	25	13
	наполегливість та дисциплінованість під час виконання навчальних завдань	0	0	45	22	124	65	26	13
	сформованість професійних вмінь	0	0	43	22	125	65	27	13
	Середній показник	0	0	43	22	126	65	26	13

Визначимо за даними середніх показників таблиці значення середньої вибіркової \bar{x} для контрольних та експериментальних груп за формулою 3.1.

Для ЕГ $\bar{x} = 4,0$, КГ: $\bar{x} = 3,9$,

У процесі оцінювання креативності до уваги беруть кількість сформульованих ідей і ступінь їх рідкості порівняно з відповідями інших

досліджуваних. Однак ці показники дивергентного мислення не є однозначним свідченням наявності креативності як творчої інтелектуальної здібності. Так, нестандартність відповіді може бути зумовлена абсолютно різними психологічними явищами: власне оригінальністю як проявом творчо-продуктивних можливостей, «оригіналюванням» як проявом особистісної гіперкомпенсації інтелектуальної неспроможності або психічною неадекватністю. Тому П. Джексон і С. Мессик виокремили такі критерії креативного продукту з огляду на необхідність комплексної процедури його опису:

- оригінальність (статистична рідкісність);
- осмисленість (наприклад, рідкісний спосіб використання звичного предмету чи засобу);
- трансформація (ступінь перетворення вихідного матеріалу на основі подолання конвенціональних обмежень);
- об'єднання (утворення єдності і зв'язності елементів досвіду, що допомагає виразити нову ідею в концентрованій формі) [265, с. 67].

Висока актуальність розвитку креативності майбутніх менеджерів туризмознавства у процесі професійної підготовки пов'язана з особливостями майбутньої професійної діяльності, що передбачає розроблення туристських проєктів, а її моделювання в навчальному процесі дозволяє не тільки систематизувати підходи до розвитку творчих здібностей на різних етапах професійної підготовки, а й розподілити зони відповідальності за здійснення заходів між різними співробітниками.

Особливо цінним інструментом у вивченні окремих складових творчості, обдарувань студента на нашу думку є тест «Креативність», авторами якого є д. психол. н. Н. Вишнякова (м. Мінськ) та Р. Ткач (м. Запоріжжя). Повний варіант тесту запропонований у журналі „Обдарована дитина” [276, с. 46-49].

За допомогою даного методу діагностуються наступні вісім компонентів креативності: творче мислення, допитливість, оригінальність, уява, інтуїція, емоційність, почуття гумору, творче відношення до професії.

Розуміння важливості виділених характеристик творчої особистості дозволило сконструювати тестову методику, зорієнтовану на діагностику складових креативності. Тест “Креативність” включає 80 запитань, з яких по 10 були спрямовані на визначення самооцінки 8 складових креативності.

Таблиця 3.7

**Узагальнені результати діагностування майбутніх магістрів
туризмознавства за креативним критерієм після формувального
експерименту**

Групи	Показники	Рівні							
		початковий «1» – «3»		середній «4» – «6»		достатній «7» – «9»		високий «10» – «12»	
		n_i	%	n_i	%	n_i	%	n_i	%
ЕГ	оригінальність ідей	0	0	33	17	114	60	42	23
	трансформація вихідного матеріалу	0	0	31	17	112	60	43	23
	об'єднання елементів досвіду	0	0	32	17	110	60	44	23
	Середній показник	0	0	32	17	112	60	42	23
КГ	оригінальність ідей	0	0	42	22	128	65	25	13
	трансформація вихідного матеріалу	0	0	45	22	124	65	26	13
	об'єднання елементів досвіду	0	0	43	22	125	65	27	13
	Середній показник	0	0	43	22	126	65	26	13

Визначимо за даними середніх показників таблиці значення середньої вибіркової \bar{x} для контрольних та експериментальних груп за формулою 3.1.

Для ЕГ $\bar{x} = 4,0$, КГ: $\bar{x} = 3,9$.

Узагальнені результати діагностування за всіма критеріями ми об'єднали в табл. 3.10.

Таблиця 3. 10

Узагальнені результати діагностування за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, професійним, креативним критеріями після формувального експерименту

Критерії	Групи	Рівні							
		початковий «1» – «3»		середній «4» – «6»		достатній «7» – «9»		високий «10» – «12»	
		n_i	%	n_i	%	n_i	%	n_i	%
мотиваційно-ціннісний	ЕГ	0	0	31	17	114	61	41	22
	КГ	0	0	43	22	128	66	24	12
когнітивний	КГ	0	0	31	17	114	61	41	22
	ЕГ	0	0	43	22	128	66	24	12
професійний	КГ	0	0	31	17	114	61	41	22
	ЕГ	0	0	43	22	128	66	24	12
креативний	КГ	0	0	31	17	114	61	41	22
	ЕГ	0	0	43	22	128	66	24	12
За всіма критеріями	КГ	0	0	31	17	114	61	41	22
	ЕГ	0	0	43	22	128	66	24	12

Визначимо за даними таблиці 3.10 значення середньої вибіркової \bar{x} для контрольних та експериментальних груп за формулою 3.1.

Для ЕГ: $\bar{x} = 4,1$, для КГ $\bar{x} = 3,9$.

Знаходимо дисперсії за формулами 3.3:

$$D_{EG} = \frac{\sum x_i^2 n_{iEG}}{n_{EG}} - (\bar{x}_{EG})^2 \approx 0,38, \quad D_{KG} = \frac{\sum x_i^2 n_{iKG}}{n_{KG}} - (\bar{x}_{KG})^2 \approx 0,35.$$

Обчислимо середні значення в КГ та ЕГ за всіма чотирма критеріями: для ЕГ $\bar{x}_{EG} = 4,1$, для КГ $\bar{x}_{KG} = 3,9$.

Порівнюючи показники в КГ до та після формувального експерименту, бачимо що вони змінилась ($\bar{x}_{до\ експ.} = 3,86$, $\bar{x}_{після\ експ.} = 3,9$), тобто рівень готовності до професійної проектної діяльності за умов традиційної системи підготовки зріс всередньому на одну десяту, це пояснюється пізнавальним інтересом до професійної діяльності; в той час в ЕГ середні значення показників зросли ($\bar{x}_{до\ експ.} = 3,8$, $\bar{x}_{після\ експ.} = 4,1$) на 0,3 одиниці, а це означає, що використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності підвищили її рівень на 0,3 одиниці. Перевірку достовірності одержаних результатів проведемо за критерієм Стьюдента для залежних вибірок, тобто для ЕГ до та після формувального експерименту. Висуваємо нульову гіпотезу про те, що розбіжність між середніми значеннями показників до та після формувального етапу експерименту є випадковою, та альтернативну гіпотезу, згідно з якою ця розбіжність спричинена запропонованою нами методикою. Спостережуване значення критерію знаходимо за формулою:

$$t_{cn} = \frac{\bar{x} - \bar{y}}{\sqrt{\frac{S_x^2 + S_y^2}{n(n-1)}}} = \frac{4,1 - 3,8}{\sqrt{\frac{0,12 + 0,15}{185 \cdot 186}}} = 107;$$

де $\bar{y} = 3,8$ – середнє значення показників до експерименту, $\bar{x} = 4,1$ – середнє значення показників після експерименту; $S_y^2 = \frac{n}{n-1} \cdot 0,12 = \frac{186}{185} \cdot 0,12 = 0,12$,

$S_x^2 = \frac{n}{n-1} \cdot 0,15 = \frac{186}{185} \cdot 0,15 = 0,15$ - виправлені дисперсії до та після експерименту.

Критичне значення критерію для рівня значущості 0,05 (ймовірність 95%) знаходимо за таблицями $t_{kp} = 1,97$. Оскільки $t_{kp} < t_{cn}$, то нульову гіпотезу

можна спростувати, тобто розбіжності між середніми значеннями показників оцінювання за наведеними критеріями не є випадковими, а спричинені використаною нами методикою з достовірністю 95%.

Отже, середній якісний показник в ЕГ дійсно підвищився внаслідок використання запропонованих нами організаційно-педагогічних умов. Найбільшого зросту показників готовності майбутніх менеджерів туризмознавства до професійної проектної діяльності вдалося досягнути за мотиваційно-ціннісним, когнітивним та професійним критеріями завдяки найширшому впровадженню в навчальний процес засобів ІКТ. Показники за креативним критерієм зросли менше через їх значну інертність. В подальшому слід звернути особливу увагу на розвиток показників за цим критерієм.

Спостереження за динамікою результатів діагностики студентів КГ та ЕГ показали, що під час формувального експерименту в ЕГ значно підвищились теоретичні знання, уміння використовувати проектні технології у професійній діяльності.

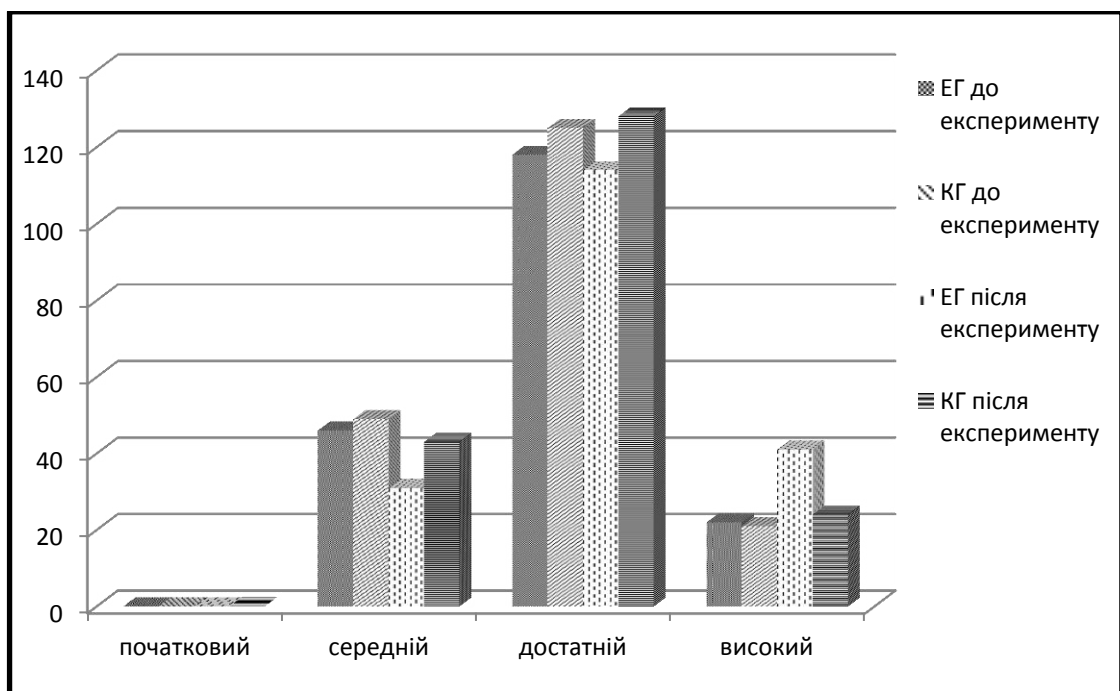

Рис. 3.2. Динаміка діагностики показників готовності майбутніх магістрів туризмознавства до професійної проектної діяльності у контрольних та експериментальних групах

Отже, результати експериментального дослідження, доводять важливість впровадження в процес підготовки майбутніх магістрів туризмознавства інформаційно-комунікаційних технологій і проектної діяльності для формування готовності до професійної проектної діяльності.

В студентів експериментальних груп, на відміну від студентів контрольних груп, спостерігаються значні позитивні зміни рівня сформованості готовності до професійної проектної діяльності, про що свідчать зростання відповідних показників внаслідок застосування у навчальному процесі підготовки майбутніх магістрів туризмознавства організаційно-педагогічних умов: використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства, управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій, використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності.

Таким чином, мета дослідження досягнута, висунута гіпотеза доведена, завдання – розв'язані.

Висновки до третього розділу

Результати експериментально-дослідної роботи засвідчили, що використання визначених і обґрунтованих організаційно-педагогічних умов та розробленої моделі підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності, а також ІКТ якісно змінює процес навчання, забезпечує інтенсифікацію самостійної пізнавальної діяльності студентів, створює необхідні умови для саморозвитку та вміння здійснювати неперервне оволодіння новими знаннями і застосовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності.

У результаті дослідження виявлено, що комплексне використання ІКТ передбачає розроблення та використання різних видів навчальних, демонстраційних і контролюючих матеріалів, комп'ютерних тренажерів та моделей, їх поєднання із традиційними засобами навчання, коли підвищується ефективність навчального процесу та зростає рівень підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

Для перевірки результативності експериментально-дослідної роботи оцінювалися результати навчальної діяльності, опитувань і тестувань.

Для оцінювання результативності експериментальної методики щодо підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності ми знаходили фактичне нормоване відношення t_{ϕ} за критерієм Стьюдента.

Експериментальна методика найбільше вплинула на сформованість професійних вмінь та навичок, прояв професійних та економічних якостей і здатність до самоосвіти, вміння самостійно працювати зі значними обсягами навчальної літератури, користуватися навчальними комп'ютерними програмами, засобами діагностики, ресурсами Інтернет, визначати професійно значущу інформацію та встановлювати зв'язки між одержаними з різних джерел і в різний час інформаційними повідомленнями. Пояснюємо це тим, що ІКТ завдяки поєднанню різних форм подання навчальної інформації

сприяють не лише кращому її засвоєнню, а й розвивають навички з її пошуку та опрацювання.

Матеріали розділу детальніше описані у наукових публікаціях автора [277], [278], [279].

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи показало переваги впровадження в підготовку майбутніх магістрів з туризмознавства ІКТ та виділених нами організаційно-педагогічних умов для підготовки їх до проектної професійної діяльності.

Результати проведеного дослідження дають підстави вважати, що вихідна методологія є правильною, мети досягнуто, гіпотезу доведено, поставлені завдання розв'язані, що дає підстави зробити такі висновки:

1. Проектна діяльність є одним із основних аспектів професійної діяльності майбутніх магістрів туризмознавства і передбачає необхідність формування навичок роботи у проектах під час навчання у закладах вищої освіти. Сформовані навички роботи в проекті та керування проектами є основою успішної професійної діяльності в галузі туризму, адже туристський продукт дуже непостійний і потребує своєчасного реагування на різноманітні параметри й умови, що впливають на показники його успішності. Це і є однією із основних професійних рис успішного туризмознавця. Використання сучасних технологій на етапах проектування, розроблення, впровадження і супроводження туристських проектів дозволяє значно розширити можливості майбутніх магістрів з туризмознавства у проектній професійній діяльності.

Для потреб туризму нами пропонується розгорнуте, а тому більш точно визначення проекту – це система чітко поставлених цілей, що досягаються за допомогою спеціальних технічних засобів і технологічних процесів з використанням фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів, а також управлінські рішення та організаційні заходи, зумовлені вказаними цілями. На підставі цього визначення в якості проекту розглядається туристський продукт і відповідно управління проектами є управління виробництвом туристського продукту.

2. На основі аналізу педагогічної та психологічної літератури, присвяченої проблемам фахової підготовки майбутніх магістрів з

туризмознавства та підготовки фахівців туристичної галузі до проектної професійної діяльності, нами визначено критерії та рівні готовності майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності, котрі враховують специфіку професійної діяльності майбутнього магістра з туризмознавства й розкриваються через систему показників, що їх характеризують:

- мотиваційно-ціннісний – ставлення до обраної професії, намагання і здатність до самоосвіти;
- когнітивний – засвоєння професійних знань, сучасне економічне мислення;
- професійний – сформованість професійних вмінь і навичок, володіння сучасними проектними технологіями, наявність досвіду практичної діяльності;
- креативний – творче розв’язання складних професійних завдань.

Ураховуючи те, що оцінювання в закладах вищої освіти здійснюється за 100-бальною шкалою, відповідно до системи ECTS, котра заснована на оцінюванні всіх видів роботи студента, необхідних для досягнення цілей, зазначених у навчальній програмі: відвідування лекцій, виконання лабораторних робіт, підготовка і участь у семінарах і практичних заняттях, самостійна робота, складання заліків та іспитів, проходження практики (стажування), підготовка та захист курсових і магістерських робіт тощо, яка має чотири рівні: початковий, середній, достатній, високий, використаємо її для визначення рівня підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

3. Розроблена в дослідженні модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності є системою дидактичних і виховних завдань, що передбачає наявність певних компонентів. Метою створення цієї моделі є підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності. Зазначена модель ґрунтується на змістовій структурі

проектної професійної діяльності майбутніх магістрів з туризмознавства й містить цільовий, методологічно-змістовий, організаційно-технологічний, оцінний і результативний блоки.

Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності: використання інформаційного освітнього середовища для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства; управління проектною діяльністю з використанням сучасних Інтернет-технологій; використання засобів електронного навчання для вивчення технологічних основ проектної діяльності. Експериментально доведено, що використання організаційно-педагогічних умов значною мірою впливає на підготовку майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності; вдосконалена методика викладання навчальних дисциплін підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства з використанням ІКТ; подальшого розвитку набули методи та форми підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності.

4. Укладено та впроваджено методичні матеріали з підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій для викладачів і студентів, слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти, студентів магістратури педагогічних вищих навчальних закладів.

До напрямів подальших досліджень цієї проблеми відносимо впровадження в навчальний процес імітаційних технологій, комп'ютерного моделювання, широке впровадження елементів геоінформаційних систем та мобільних і кластерних технологій, порівняльний аналіз наявних зарубіжних та вітчизняних технологій підготовки фахівців туристичної галузі, використання сучасних високотехнологічних засобів, енергоефективних технологій, засобів телекомунікацій у навчальному процесі з метою визначення найбільш ефективних для розвитку професійної компетентності

майбутніх магістрів з туризмознавства та підготовки їх до проектної професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Саломон К. Культурная экспансия и экономическая глобализация / К. Саломон // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №1. – С.114.
2. Бычков С. В. Глобализация и образование в сфере сервиса и туризма / С. В. Бычков, Н. Ю. Сурова // Материалы I международной научной конференции «Глобализация и туризм: проблемы взаимодействия»/ – Саратов, 15-16 апреля 2009 г. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tourlib.net/statti_tourism/bychkov.htm.
3. Александрова А. Из истории международного туризма / А. Александрова // Вопросы истории. – 1996. – №8. – С.140.
4. UNWTO World Tourism Barometer. – 11, 2013. – 16 p.
5. UNWTO Tourism Highlights. – 2014 Edition, April, vol. 11. – 16 p.
6. UNWTO Tourism Highlights. – 2017 Edition, April, vol. 12. – 16 p.
7. Алексеева Ю. В. Державне регулювання розвитку туристичної галузі України в контексті досвіду Франції / Ю. В. Алексеева. – Одеса, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2005. – 45 с.
8. Антонюк К. В. Структурно-функціональні фактори розвитку міжнародного ринку туристичних послуг / К. В. Антонюк. – Київ, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2008. – 96 с.
9. Апілат О. В. Підвищення якості послуг в туризмі / О. В. Апілат. – Харків: Основа, 2001. – 240 с.
10. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні / В. І. Биркович. – К.: Знання, 2007. – 220 с.
11. Бобарикіна О. М. Організація маркетингових досліджень туристичного продукту / О. М. Бобарикіна. – Сімферополь: Летопись, 2006. – 112 с.
12. Бойко М. Г. Формування стратегії розвитку підприємств готельного господарства / М. Г. Бойко. – Київ: Профі, 2003. – 116 с.

13. Борушак М. Стратегія розвитку туристичних регіонів / М. Борушак. – Львів: Обрій, 2008. – 212 с.
14. Ведмідь Н. І. Управління системою маркетингових комунікацій туристичних підприємств / Н. І. Ведмідь. – Київ: Знання, 2003. – 236 с.
15. Вершицький А. В. Формування та розвиток мережі підприємств автомобільного туризму в Криму / А. В. Вершицький. – Сімферополь: ТОВ «Тристан», 2006. – 224 с.
16. Вишневська Ю. В. Адміністративно-правові заходи забезпечення діяльності у сфері сільського туризму в Україні / Ю. В. Вишневська. – Київ: Знання, 2011. – 182 с.
17. Гавран В. Я. Управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері / В. Я. Гавран. – Львів: Захід, 2002. – 166 с.
18. Гаврилюк С. П. Конкуренстоспроможність підприємств на ринку туристичних послуг / С. П. Гаврилюк. – Київ: Освіта, 2001. – 144 с.
19. Гайдук А. Б. Економічне регулювання розвитку сфери туристичних послуг / А. Б. Гайдук. – Львів: Основа, 1999. – 120 с.
20. Ганієва А. К. Управління розвитком дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів АР Крим / А. К. Ганієва. – Сімферополь: ТОВ «Полиграф», 2006. – 112 с.
21. Ганський В. О. Механізм функціонування національного ринку туристичних послуг (на прикладі республіки Білорусь) / В. О. Ганський. – Львів: Лист, 2015. – 112 с.
22. Гнатюк Т. М. Розробка механізму управління інвестиційною діяльністю підприємств туристичної сфери / Т. М. Гнатюк. – Хмельницький: Принт, 2003. – 96 с.
23. Гоблик В. В. Формування кластерів у рекреаційно-туристичному комплексі (на прикладі Закарпатської області) / В. В. Гоблик. – Ужгород: ДіМ, 2009. – 88 с.
24. Гонтаржевська Л. І. Зовнішньоекономічна діяльність туристичних підприємств України / Л. І. Гонтаржевська. – Київ: Освіта, 2006. – 96 с.

25. Гук Н. А. Розвиток регіональної системи міжнародного туризму в Україні / Н. А. Гук. – Київ: Просвіта, 2008. – 102 с.
26. Гуменюк Ю. П. Організаційно-економічні механізми стимулювання розвитку рекреаційно-туристичного комплексу (на прикладі Тернопільської області) / Ю. П. Гуменюк. – Львів: Захід, 2005. – 112 с.
27. Давиденко Л. І. Державне регулювання сфери туризму на обласному рівні / Л. І. Давиденко. – Донецьк: Профи, 2006. – 116 с.
28. Дубенюк Я. А. Розвиток світового ринку туристичних послуг / Я. А. Дубенюк. – Донецьк: Профи, 2008. – 118 с.
29. Дудкіна О. П. Регіональні особливості розвитку рекреаційних зон (методичні та організаційно-економічні основи) / О. П. Дудкіна. – Львів: Основа, 1999. – 102 с.
30. Дутчак С. В. Туристсько-рекреаційні ресурси ландшафтів (на прикладі території Чернівецької області) / С. В. Дутчак. – Київ: Знання, 2008. – 116 с.
31. Єрмоленко О. Г. Активізація підприємницької діяльності малих рекреаційних підприємств Криму / О. Г. Єрмоленко. – Сімферополь: ТОВ Полиграф, 2006. – 120 с.
32. Жукова Н. Л. Розвиток системи маркетингу туристичних послуг / Н. Л. Жукова. – Донецьк: ТОВ Профи, 2002. – 122 с.
33. Забалдіна Ю. Б. Економічна діагностика та прогнозування розвитку регіонального ринку туристичних послуг / Ю. Б. Забалдіна. – К.: Освіта, 2006. – 140 с.
34. Земліна Ю. В. Організація експериментальної роботи з формування професійної готовності майбутніх фахівців з туризму / Ю. В. Земліна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2013. – Вип. 35. – С. 247-252.

35. Зінченко В. А. Молодіжний туризм в Українській РСР у 70-80-х рр. ХХ ст. (на основі діяльності "Супутника") / В. А. Зінченко. – Донецьк: ТОВ Профи, 2003. – 122 с.
36. Казачковська Г. В. Підвищення ефективності функціонування міського рекреаційно-курортного та туристичного господарства / Г. В. Казачковська. / Донецьк: Юг-Принт, 2003. – 102 с.
37. Кнодель Л. В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах Всесвітньої туристської організації: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. В. Кнодель. – Тернопіль, 2007. – 40 с.
38. Козловський Є. В. Державне регулювання в галузі туризму: становлення та розвиток в Україні / Є. В. Козловський. – Київ: Знання, 2008. – 120 с.
39. Колотуха О. В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку / О. В. Колотуха. – Київ: Основа, 2005. – 136 с.
40. Костюкова О. М. Розвиток краєзнавчо-екскурсійної справи в Україні в 20-х роках ХХ ст. / О. М. Костюкова. – Харків: Еко-Стиль, 2003. – 130 с.
41. Кравченко Н. О. Територіальна організація рекреаційного господарства Полісся та напрями її удосконалення / Н. О. Кравченко. – Київ: Литер, 2006. – 120 с.
42. Ланда О. О. Управління якістю туристичного продукту / О. О. Ланда. – Львів: Захід, 2012. – 140 с.
43. Лозовецька В. Т. Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навч.-метод. Посібник / В. Т. Лозовецька, Л. Б. Лук'янова та ін. // В. Т. Лозовецька. – К.: Інститут професійно-технічної освіти Академії педагогічних наук України Лабораторія сфери послуг і туризму, 2010. – 364 с.

44. Любіцева О. О. Геопросторова організація туристичного процесу / О. О. Любіцева. – Київ: Еко-Принт, 2003. – 120 с.
45. Мельниченко С. В. Інформаційні технології в управлінні суб'єктами туристичної діяльності / С. В. Мельниченко. – Київ: Знання, 2008. – 120 с.
46. Михайліченко Г. І. Інформаційна та збутова логістика в туризмі / Г. І. Михайліченко. – Київ: Знання, 2001. – 120 с.
47. Опанасюк Н. А. Конституційно-правові основи туризму в Україні / Н. А. Опанасюк. – Київ: Просвіта, 2005. – 120 с.
48. Опанащук Ю. Я. Формування системи послуг у готельному господарстві України / Ю. Я. Опанащук. – Львів: Захід, 2009. – 140 с.
49. Охріменко А. Г. Удосконалення територіальної організації рекреаційного комплексу Подільського регіону / А. Г. Охріменко. – Київ: Знання, 2001. – 86 с.
50. Павлішак Ю. В. Економіко-математичне моделювання в управлінні підприємствами санаторно-курортної сфери / Ю. В. Павлішак. – Львів: Основа, 2006. – 80 с.
51. Полюга В. О. Економічні і організаційні важелі регуляторної політики розвитку туризму / В. О. Полюга. – Ужгород: Принт-Про, 2005. – 80 с.
52. Прасул Ю. І. Наукові основи системного картографування регіонів України для потреб туризму (на прикладі Харківської області) / Ю. І. Прасул. – Київ: Знання, 2004. – 76 с.
53. П'ятницька Г. Т. Формування стратегії розвитку підприємств ресторанного господарства / Г. Т. П'ятницька. – Київ: Знання, 2008. – 76 с.
54. Ремеслова О. Л. Стратегічне управління підприємством готельного господарства / О. Л. Ремеслова. – Донецьк: Принт-Профи, 2010. – 120 с.
55. Романов А. С. Ландшафтно-рекреаційний потенціал національного природного парку «Синевир» / А. С. Романов. – Львів: Захід, 2007. – 120 с.
56. Рутинський М. Й. Метризація екологічного стану ландшафтних систем (на прикладі НПП «Подільські Товтри») / М. Й. Рутинський. – Львів: Захід, 2002. – 122 с.

57. Сакун Л. В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в розвинутих країнах світу: [монографія] / Л. В. Сакун. – К. : «МАУП», 2004. – 399 с.
58. Сватюк О. Р. Удосконалення управління підприємствами громадського харчування / О. Р. Сватюк. – Львів: Захід, 2002. – 140 с.
59. Серьогін О. Ю. Правове регулювання міжнародних туристичних відносин / О. Ю. Серьогін. – Київ: Знання, 2002. – 124 с.
60. Сидоренко І. О. Управління якістю туристичних послуг в умовах конкурентного середовища / І. О. Сидоренко. – Київ, 2006. – 120 с.
61. Слободенюк О. В. Туризм як чинник гуманізації відносин між народами / О. В. Слободенюк. – Київ: Знання, 2003. – 124 с.
62. Сорока С. В. Розвиток підприємств харчування в системі туристичних та рекреаційно-оздоровчих комплексів / С. В. Сорока. – Донецьк– Принт-Профи, 2002. – 124 с.
63. Страчкова Н. В. Автономна Республіка Крим на ринку рекреаційних послуг (суспільно-географічна оцінка рівня розвитку) / Н. В. Страчкова. – Київ: Знання, 2002. – 128 с.
64. Тімець О. В. Підготовка майбутніх учителів географії і біології до краєзнавчо-туристської роботи з учнями / О. В. Тімець. – Київ: Знання, 2001. – 128 с.
65. Толочко А. О. Розвиток європейського ринку туристичних послуг / А. О. Толочко. – Київ: Знання, 2012. – 136 с.
66. Томаневич Л. М. Організаційно-економічний механізм управління туристично-рекреаційними комплексами в Україні / Л. М. Томаневич. – Львів: Захід, 2006. – 130 с.
67. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Авто- реф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. К. Федорченко. – К., 2004. – 43 с.
68. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму / В. К. Федорченко. – Київ: Просвіта, 2005. – 216 с.

69. Федчук А. П. Геопросторова організація антарктичного туризму / А. П. Федчук. – Київ: Знання, 2007. – 120 с.
70. Цопа Н. В. Менеджмент міжнародного туризму (на прикладі Автономної Республіки Крим) / Н. В. Цопа. – Донецьк: ДНТУ, 2002. – 208 с.
71. Черніна І. В. Міжнародний туризм як фактор соціально-економічного розвитку України: регіональний аспект / І. В. Черніна. – Донецьк: ДНТУ, 2000. – 126 с.
72. Черчик Л. М. Формування та розвиток територіальної рекреаційної системи регіону (на прикладі Волинської області) / Л. М. Черчик. – Львів, ЛНУ «Львівська політехніка», 1999. – 168 с.
73. Черчик Л. М. Ринкові трансформації у рекреаційному природокористуванні / Л. М. Черчик. – Одеса: ПУНУ, 2007. – 140 с.
74. Шевченко Г. М. Організаційно-економічний механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території / Г. М. Шевченко. – Суми: СДПУ, 2008. – 268 с.
75. Механізми мобілізації природно-ресурсного потенціалу розвитку рекреації та туризму (на прикладі Українського Причорномор'я) / В. В. Шмагіна. – Одеса: ІК «Юг», 2001. – 160 с.
76. Шульгіна Л. М. Маркетинг підприємств туристичної галузі / Л. М. Шульгіна. – Київ: Просвіта, 2006. – 142 с.
77. Akama J. The role of government in the development of tourism in Kenya / J. Akama // *International Journal of Tourism Research*. – № 4(1). – 2002. – P. 1–13.
78. Andress M. Prague makes a premier-class pitch / M. Andress // *Financial Times*. – 29 October. – 2002. – P. 15-17.
79. Barnett M. Repositioning travel agencies on the Internet / M. Barnett, C. Standing // *Journal of Vacation Marketing*. – № 7(2). – 2001. – P. 143–52.
80. Basu K. On the goals of development. In G. Meier and J. Stiglitz (eds), *Frontiers of Development Economics: The Future in Perspective* / Basu K. // Oxford: Oxford University Press, 2001. – P. 61–87.

81. Baum T. Skills and training for the hospitality sector: a review of issues / T. Baum // *Journal of Vocational Education and Training*. – № 54(3). – 2002. – P. 43–63.
82. Becherel L. The impact of globalisation on HR management in the tourism sector / L. Becherel, C. Cooper // *Tourism Recreation Research*. – №27(1). – 2002. – P. 3–16.
83. Bianchi R. Towards a new political economy of global tourism / R. Bianchi // In R. Sharpley and D.J. Telfer (eds), *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Clevedon: Channel View Publications. – 2002. – P. 265–99.
84. Blackwood T. Expatriate-owned small businesses: measuring and accounting for success / T. Blackwood, G. Mowl // *International Small Business Journal*. – № 18(3). – 2000. – P. 60–73.
85. Lundtorp S. *Seasonality in Tourism* / S. Lundtorp // London: Elsevier, 2001. – 142 p.
86. Воронкова Л. П. История туризма и гостеприимства : учебн. пособие / Л. П. Воронкова. – М.: Фаир-пресс, 2004. – 246 с.
87. Зорин И. В. Энциклопедия туризма: справочник / И. В. Зорин, В. А. Квартальнов. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 368 с.
88. Петрик Л. С. Разработка концепции этнокомплекса как туристического кластера в Республике Татарстан / Л. С. Петрик, П. А. Кудрявцева // *Современные проблемы сервиса и туризма*. – 2016. – Т. 10. – № 1. – С. 142–147.
89. Murphy P. *Tourism: a community approach* / P. Murphy. – London: Routledge, 1985. – 122 p.
90. Hunziker W. *Social tourism, its nature and problems* / W. Hunziker. – Geneva: Aliance International da Turisme, 1991. – 156 с.
91. Leiper N. The framework of tourism: towards a definition of tourism, tourist, and the tourist Industry / N. Leiper // *Annals of Tourism Research*. – 1999. – Vol. 6(4). – P. 390-407.

92. Манильская декларация по мировому туризму. Всемирная конференцией по туризму. – Маниле (Филиппины). – 10 октября 1980 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tourlib.net/catalog/manile_declaration.pdf.

93. Всемирная организация по туризму. Генеральная ассамблея. 19 ноября 1981 года. 64 пленарное заседание. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tourlib.net/catalog/gen_assamlea_64.pdf.

94. Международные рекомендации по статистике туризма, 2008 г. // Методологические исследования. – Серия М. – № 83/ Rev.1. – Мадрид - Нью-Йорк: Департамент по экономическим и социальным вопросам Статистический отдел, 2010. – 179 С.

95. Жукова М. А. Менеджмент у туристському бізнесі: навчальний посібник / М. А. Жукова. – 2-е вид., стер. – М.: КНОРУС, 2006. – 192 с.

96. Можаяев Д. В. Руководство по изучению курса «Статистика международного туризма» / Д. В. Можаяев. – М.: МГУЭСИ, 2015. – 320 с.

97. Галасюк С. С. Научные исследования в сфере туризма: труды Международной туристской Академии / С. С. Галасюк. – 2010. – Вып. 6. – С.189-204.

98. Жукова М. А. Менеджмент у туристському бізнесі: навчальний посібник / М. А. Жукова. – 2-е вид., стер. – К.: Освіта, 2006. – 192 с.

99. Ердавлетов С. Р. Современный туризм Казахстана и проблемы его развития / С. Р. Ердавлетов, У. Т. Кошкимбаева // Туризм и рекреация: фундаментальные и прикладные исследования. – 2006. – С.129-137.

100. Leiper N. The framework of tourism: towards a definition of tourism, tourist, and the tourist Industry / N. Leiper // Annals of Tourism Research. – 1999. Vol. 6(4). – P. 390-407.

101. Murphy P. Tourism: a community approach / P. Murphy. – L.: Routledge, 1985. – 188 p.

102. Mathieson A. Tourism: economic, social and environmental impacts / A. Mathieson, G. Wall. – L.: Longman, 1982. – 160 p.

103. Сокол Т. Поняттєво-катєгоріальний апарат спеціальных дисциплін професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії / Тєтяна Сокол // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. – № 1 (17). – 2009. – С. 126-132.
104. Терміни з галузі туризму та рекреації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geograf.com.ua/glossary/termini-z-galuzi-turizmu-ta-rekreatsiji>.
105. Український енциклопедичний словник-довідник з туризму. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/turizm/p>.
106. Зорин И. В. Образование и карьера в туризме: учебное пособие / И. В. Зорин – М. : Советский спорт, 2008. – 224 с.
107. Квартальнов В. А. Теория и практика туризма: учебник / Квартальнов В. А. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 672 с.
108. Бъчваров М. Основи на туризма. / М. Бъчваров, Ц. Тончев. – София : Тилиа, 1996. – 136 с.
109. Закон України «Про туризм» [Текст] : за станом на 1 січ. 2014 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2014 р. – 19 с.
110. Туризм у ХХІ столітті: глобальні тенденції і регіональні особливості : праці конф., 10-11 жовт. 2006., Київ / Редкол. : Цибух В. І. (голова) та ін. – К. : Знання України, 2006. – 560 с.
111. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2002 р. № 583 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 18. – С. 143-154.
112. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2015 роках : постанова Кабінету Міністрів України від 29 червня 2011 р. – № 707 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 51. – С. 20-39.
113. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.

114. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: монографія / В. К. Федорченко. – К. : Слово, 2004. – 471 с.

115. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2015/16 навчального року: стат. бюлетень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

116. Бондар И. И. Профессиональное туристическое образование на современном этапе развития / Бондар И. И. // Культура народов Причерноморья. – 2012. – №232. – С. 231-233.

117. Ковальчук В. А. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця: монографія / За ред. В. А. Ковальчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 204 с.

118. Порада О. В. До проблеми сучасного ринку праці випускників вищих навчальних закладів / О. В. Порада // Наука і освіта. – 2016. – №8. – С. 138-142.

119. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за напрямом 0504 «Туризм», фахове спрямування 6.050400 «Готельне господарство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0865-04>.

120. Федорченко В. К. Педагогіка туризму : навч. посіб. / В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник, Г. С. Цехмістрова. – К. : «Слово», 2004. – 294 с.

121. Слободчиков В. И. Психологические основы личностно-ориентированного образования / В. И. Слободчиков // Мир образования – образование в мире. – 2007. – №1. – С. 14-18.

122. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – М.: Педагогика-Пресс, 2006. – 360 с.

123. Каган М. С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа) / М. С. Каган. – М.: Политиздат, 1994. – 328 с.

124. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
125. Антонова О. Є. Словник базових понять курсу “Педагогіка” / О. Є. Антонова // Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навч. посібник / За заг. ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Житомир. держ. пед. ун-тет, 2001. – С. 221-244.
126. Петрик М. Р. Моделювання програмного забезпечення : науково-методичний посібник / М. Р. Петрик, О. Ю. Петрик – Тернопіль : Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. – 200 с.
127. Управління проектами : навч. посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/books/66.html>.
128. Шмальгаузен И. К. Пути и закономерности эволюционного процесса / И. К. Шмальгаузен // Избранные труды. – М.: Просвещение, 1993. – 360 с.
129. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері: навчальний посібник / І. В. Петрова. – К.: Вид-во КНУКіМ, 2007. – 372 с.
130. Мескон М. Х. Основи менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [пер. с англ.]. – М.: Дело, 1998. – 542 с.
131. Михайловська О. В. Операційний менеджмент : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. В. Михайловська. – К. : Кондор, 2008. – 549 с.
132. Голіков І. В. Визначення особливостей проекту як об’єкта управління / І. В. Голіков // Електронний вісник наук. – №1. – 2010. – С. 22-26.
133. Глумачний словник з управління проектами . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Глумачний_словник_з_управління_проектами.
134. Ізбаш С. С. Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету [Текст] : дис... канд. пед.

наук: 13.00.04 / Світлана Сергіївна Ізбаш; Мелітопольський держ. педагогічний ун-т. – Мелітополь, 2007. – 290 с.

135. Мартинець Л. А. Проектна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу / Л. А. Мартинець // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – № 3 (34). – Березень 2015. – С. 10-13.

136. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручн. для педагогів [Текст] / Г. Ващенко. – К.: Українська видавнича спілка, 1997. – 441 с.

137. Шацкий С. Советская школа, ее теория и практика: пед. соч. в 4-х т. / С. Шацкий. – М.: Просвещение, 1964. – Т. 3. – 244 с.

138. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання / Г. Ісаєва // Методика и технология. Освіта.ua. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/technol/1415>.

139. Мазур И. И. Управление проектами / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро и др. Справочное пособие / Под ред. И. И. Мазур, В. Д. Шапиро. – М.: Высшая школа, 2001. – 286 с.

140. Довгань Л. Є. Управління проектами: навчальний посібник / Уклад.: Л. Є. Довгань, Г. А. Мохонько, І. П. Малик. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 420 с.

141. Бродська А. О. Використання інформаційних технологій в управлінні проектами підприємств / А. О. Бродська // Управління розвитком складних систем. – 2013. – Вип. 13. – С. 8-11.

142. Федорчук Е. І. Сучасні педагогічні технології: навч.-метод. посібник / Е. І. Федорчук. – Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. – 212 с.

143. Верба В. А. Проектний аналіз: підручник / В. А. Верба, О. А. Загородніх. – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.

144. Москаленко Л. М. Проектна діяльність у позашкільній освіті / Л. М. Москаленко // Класний керівник. – 2010. – Верес. (№ 17). – С. 2-5.

145. Веретенко Т. Г. Управління навчально-освітньою діяльністю засобами проектів / Т. Г. Веретенко, С. М. Соболева // Вісник НТУУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2007. – №2. – С. 99-101.

146. Вербицкий А. Психолого-педагогические основы контекстного обучения [Текст] / А. Вербицкий. – М.: Знания, 1997. – 236 с.
147. Крутик А. Б. Особенности конкурентной среды на рынке туристических услуг и конкурентоспособность туристских фирм / А. Б. Крутик // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. – Экономические науки. – 2014. – № 1(187). – С. 98-104.
148. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посібник / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
149. Коваль П. Ф. В'їзний туризм: навч. посібник / [П. Ф. Коваль, Н. О. Алешугіна, Г. П. Андреева та ін.]. – Ніжин, Видавництво Лук'яненко В. В., 2010. – 304 с.
150. Миронов Ю. Б. Концептуальні підходи до управління проектами в сфері туризму / Ю. Б. Миронов // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті» (12-13 жовтня 2017 р.). – Одеса: ОДАБА, 2017. – С.47-51.
151. Гришин С. Ю. Контроллинг в финансово-экономической деятельности туристского предприятия / С. Ю. Гришин, А. Б. Крутик. – СПб.: Астерион, 2014. – 20 с.
152. Meredith J. R. Project Management: a Managerial Approach / J. R. Meredith, S. J. Mantel. – 8th Edition. – John Wiley & Sons, Inc., 2012. – 637 p.
153. Гришин С. Ю. Контроллинг в финансово-экономической деятельности туристского предприятия / С. Ю. Гришин, А. Б. Крутик. – СПб.: Астерион, 2014. – 20 с.
154. Митяй О. В. Проектний аналіз: навч. посібник / О. В. Митяй. – К. : Знання, 2011. – 311 с.

155. Мальська М. П. Економіка туризму: теорія та практика: підручник / М. П. Мальська, М. Й. Рутинський, С. В. Білоус, Н. Л. Мандюк. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 544 с.

156. Крутик А. Б. Особенности конкурентной среды на рынке туристических услуг и конкурентоспособность туристских фирм / А. Б. Крутик // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. – Экономические науки. – 2014. – № 1(187). – С. 98-104.

157. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посібник / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.

158. Миронов Ю. Б. Концептуальні підходи до управління проектами в сфері туризму/ Ю. Б. Миронов // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції "Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті". (12-13 жовтня 2017 р.). – Одеса: ОДАБА, 2017. – С.47-51.

159. Зорин И. В. Образование и карьера в туризме: учебное пособие / И. В. Зорин. – М.: Спорт, 2012. – 224 с.

160. Гринько С. А. Рынок подготовки туристских кадров: реалии и перспективы развития / С. А. Гринько // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2006. – № 10. – С. 243–246.

161. Демиденко М. А. Управління проектами інформатизації: навч. посіб. / М. А. Демиденко. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2014. – 114 с.

162. Зорин И. В. Туризм как вид деятельности: учебник./ И. В. Зорин, Т. П. Каверина, В. А. Квартальнов // М.: Финансы и статистика. 2005. – 288 с.

163. Лук'янова Л. Б. Освіта в туризмі: [навч.-метод. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / Л. Б. Лук'янова. – К. : Вид-во «Вища школа», 2008. – 719 с.

164. Гарбар Г. А. Роль міжнародних угод у підвищенні ефективності підготовки кадрів для сфери туризму / Г. А. Гарбар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/garbar2.htm.

165. Гарбар Г. А. Підготовка фахівців сфери туризму у вищих навчальних закладах України / Г. А. Гарбар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2312-1947/article/viewFile/28184/25124>.

166. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 29.04.2015 р. № 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>.

167. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за напрямом 0504 «Туризм», фахове спрямування 6.050400 «Туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/metod_tourism/GS.htm.

168. Федорченко В. К. Теоретичні та методологічні засади підготовки фахівців для сфери туризму / В. К. Федорченко. – К.: Вид. дім „Слово”, 2004. – 278 с.

169. Професійній туристичній освіті – зелену вулицю // Освіта України. – 2002. – 12-19 червня. – С. 4-5.

170. Герасименко В. Г. Трансформація міжнародного туризму и ее отражение в процессе подготовки кадров / В. Г. Герасименко // Региональный сборник научных трудов по экономике. – Донецк: Прометей, 1999. – Вып. 1. – С. 114–120.

171. Кнодель Л. В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах Всесвітньої туристської організації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. В. Кнодель. – Тернопіль, 2007. – 40 с.

172. Федорченко В. К. Теоретичні та методологічні засади туристичної освіти / В. К. Федорченко. – К.: Вид. дім «Слово», 2004. – 278 с.

173. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посібник / П. П. Микитюк, Ж. Л. Крисько, О. Ф. Овсянюк-Бердадіна, С. М. Скочиляс // За ред. П. П. Микитюка. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.

174. Польова Л. В. Особливості підготовки менеджерів по туризму у Польщі / Леся Василівна Польова // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: зб. наук. праць. – Київ: Тонар, 2007. – 356 с.

175. Божук С. Г. Маркетинговые исследования, основные концепции и методы / С. Г. Божук. – СПб.: Вектор, 2007. – 202 с.

176. Аніщенко А. П. Підготовка кадрів туристичної індустрії / А. П. Аніщенко, М. М. Зайцева // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – №11. – 2015. – С. 39-43.

177. Михайлова М. Н. Основы туристской деятельности: конспект лекцій / М. Н. Михайлова. – Псков: ПНУТ, 2008. – 246 с.

178. Компанії. Навчання. Професії. Менеджер з туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://jobprofession.wordpress.com/2014/12/16/Менеджер з туризму](https://jobprofession.wordpress.com/2014/12/16/Менеджер-з-туризму).

179. Тарелкина Т. Ф. Подбираем менеджеров по-научному / Т. Ф. Тарелкина. – Турбизнес. – 2006. – № 9. – С. 12-15.

180. Ильина Е. Н. Туроперейтинг: организация деятельности / Е. Н. Ильина. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 146 с.

181. Тимейчук А. М. Туризм як суспільне явище в умовах глобалізації суспільства / А. М. Тимейчук // Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень: зб. матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів. – Вип. 7 (10). – Вінниця. – 2017. – С. 182-185.

182. Тимейчук А. М. Визначення і взаємозв'язок ключових компетенцій менеджера туристичної галузі / А. М. Тимейчук // International scientific-practical conference «Innovation management in marketing: modern

trends and strategic imperatives» April 12-13th, 2018 (Poznan, Poland). – С. 112-115.

183. Тимейчук А. М. Сучасний стан підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства / А. М. Тимейчук // SCIENCE AND LIFE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 30 November 2017 [Electronic resource] / Editors prof. I.P.Klimov, I. V. Ignatko, V. B. Mantusov. – Electron. txt. d. – Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek. – С. 321-329.

184. Тимейчук А. М. Проектні технології у фаховій діяльності туризмознавців / А. М. Тимейчук // Теорія і практика смарт навчання у професійній освіті : матеріали 1 Всеукраїнської веб-конференції, Вінниця, 16 травня 2017 р. / ВДПУ ім. М. Коцюбинського ; ред. кол.: Р. С. Гуревич [та інші]. – Вінниця, 2017. – С. 121-125.

185. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

186. Кремень В. Г. Суспільство знань і якісна освіта / В. Г. Кремень // Освіта. – 2007. – № 13–14. – С. 3-5.

187. Биков В. Ю. Інформатизація загальноосвітньої і професійно-технічної школи України: концептуальні засади і пріоритетні напрями / В. Ю. Биков // Професійна освіта : Педагогіка і психологія. – Київ : Ченстохова, 2003. – С. 501–515.

188. Anderson T. Theory and Practice of Online Learning / T. Anderson. – Canada : Athabasca University. – 2004. – 454 p.

189. Андреев А. А. Предмет и некоторые проблемы педагогики в современных информационно-образовательных средах [Електронний ресурс] / А. А. Андреев, Ю. Б. Рубин. – Режим доступу: <http://www.mifp.ru/pedagogika/Ibk/IBI/problem.htm>.

190. Андреев А. А. Современные информационно-образовательные среды [Электронный ресурс] / А. А. Андреев. – Режим доступа: <http://www.mifp.ru/pedagogika/pvsad/2-3.htm>.

191. Інформаційне забезпечення навчального процесу: інноваційні засоби і технології : колективна монографія за ред В. Ю. Бикова. – К. : Атіка, 2005. – 252 с.

192. Гуревич Р. С. Застосування мультимедійних засобів навчання та глобальних інформаційних мереж у наукових дослідженнях / Р. С. Гуревич, О. В. Шестопалюк, Л. С. Шевченко. – Вінниця : ТОВ Планер, 2004. – 218 с.

193. De La Rosa N.P.C. Fostering Interactions and Learning Using Synchronous and Asynchronous Messaging Systems // Turkish Online Journal of Distant Education. – 2004. – vol. 5. – № 3.

194. Elloumi F. Virtual Learning Environment [Електронний ресурс] / F. Elloumi // Virtual School. – 1997. – Режим доступу: <http://www.virtualschool.edu/ile/ILE>.

195. Биков В. Ю. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору / В. Ю. Биков, Ю. О. Жук // Інформаційні технології в освіті: зб. наук. праць / Інститут засобів навчання АПН України. – К. : Атіка, 2004. – С. 12-18.

196. Жука Ю. О. Освітнє середовище навчального закладу / В. Ю. Биков, Ю. О. Жука / Інформаційні технології і засоби навчання : зб. наук. праць / Інститут засобів навчання АПН України. – К. : Атіка, 2005. – С. 22-27.

197. Гуревич Р. С. Веб-квест у навчанні: путівник: навчально-методичний посібник/ Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, О. В. Шестопалюк. – Вінниця : ВДПУ, 2012. – 128 с.

198. Karaliotas Y. Interactivity in the Learning Environment. Distant Education / Y. Karaliotas. – UK: Open University. – 2005.– 148 p.

199. McCalla G. The Fragmentation of Culture, Teaching, Learning, and Technology: Implications for the Artificial Intelligence in Education Research

Agenda in 2010 / G. McCalla // International Journal of Artificial Intelligence in Education. –2000. – vol. 11. – p.177-196.

200. Mariano M. L. D Beyond an Institutionalized Learning Environment / M. L. Mariano // Turkish Online Journal of Distant Education. – 2004. – vol. 5. – № 3.

201. Солдаткин В. И. Информационно-образовательная среда открытого образования / В. И. Солдаткин // Тезисы докладов IX Всероссийской научно-методической конференции «Телематика 2002» . – С-Пб. : Нева, 2002. – С. 67-69.

202. Tella S. Virtual School in a networking Learning Environment / S. Tella, O. Seppo // Ole Publications 1. – University of Helsinki, 2005. – 48 p.

203. Шишкіна М. П. Роль засобів управління знаннями у формуванні сучасного освітнього середовища [Електронний ресурс] / М. П. Шишкіна // зб. тез наук.-пр. конференції "Технології інтелектуальної діяльності" (лютий 2012 р.). – Режим доступу: http://www.psy-science.com.ua/department/oklad.php?mova=ua&scho=_ua/knopki/mensaje/index.php.

204. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс: учеб. пос. / А. А. Андреев. – М.: МЭСИ, 2002. – 264 с.

205. Андреев А. А. Некоторые проблемы педагогики в современных информационно-образовательных средах / А. А. Андреев // Инновации в образовании. – 2004. –№6. – С. 98-113.

206. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский. – М. : Высш. шк., 1980. – 368 с.

207. Атамачук П. С. Дидактичні особливості формування освітнього середовища в ТЕН : навч. – метод, посіб. / П. С. Атамачук, О. М. Ніколаєв, О. М. Семерня. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисик О. В., 2008. – 75 с.

208. Браун Т. П. Разновидности сред в образовании / Т. П. Браун [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/metodsovet09/kirillo-mefodievskie-ctenia2010/braun-t-p>.

209. Гура В. В. Технологические аспекты педагогического проектирования электронных образовательных ресурсов [Электронный ресурс]: отчет РОЦ НИТ за 2002 год / В. В. Гура, С. Б. Дикарев. – Таганрогский государственный радиотехнический университет. – Таганрог, 2006. – Режим доступа: www.tsure.ru/rcnit/otchet/2002.pdf.

210. Гуревич Р. С. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: [монографія] / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський, О. В. Шестопа; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2011. – 348 с

211. Жук Ю. О. Теоретико-методологічні проблеми формування інформаційного освітнього простору України [Електронний ресурс] / Ю. О. Жук; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання АПН України // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2007. – № 2. – Режим доступа: <http://www.ime.edu-ua.net/em3/content/07zuoeei.htm>.

212. Захарова И. Г. Формирование информационной образовательной среды высшего учебного заведения : автореф. дис. на соискание степени доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / И. Г. Захарова. – Тюмень, 2003. – 46 с.

213. Ильченко О. А. Организационно-педагогические условия разработки и применения сетевых курсов в учебном процессе: (на примере подгот. специалистов с высш. образованием) : автореф. дис. на соискание степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. А. Ильченко. – М., 2002. – 22 с.

214. Ильченко О. А. Организационно-педагогические условия разработки и применения сетевых курсов в учебном процессе (на примере подготовки специалистов с высшим образованием): дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08. – Москва, 2002. – 193 с.

215. Красильникова В. А. Электронные компоненты информационно-образовательной среды / В. А. Красильникова, П. В. Веденеев,

А. С. Заварихин, Т. Н. Казарина // Открытое и дистанционное образование. – Вып. 4(8). – 2002. – С. 54-56.

216. Курова Н. Н. Информационная среда образовательного учреждения как управленческий ресурс современного руководителя школы [Электронный ресурс] / Н. Н. Курова // Конференция «Информационные технологии в образовании». – М., 2005. – Режим доступа: <http://www.ito.su/main.php?pid=26&fid=5434&PHPSESSID>.

217. Кондаков А. М. Российский образовательный портал / А. М. Кондаков // Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://ecsosman.hse.ru/data/690/686/1219/06.pdf>.

218. Марченко Е. К. Электронная библиотека как системообразующий модуль системы дистанционного образования / Е. К. Марченко // Открытое образование. – 1998. – № 2. – С. 68-72.

219. Моисеев В. Б. Комплексный подход к формированию информационно-образовательной среды высшего учебного заведения / В. Б. Моисеев // Проблемы инженерного образования. – 2005. – № 2. – С. 57-60.

220. Савенков А. И. Образовательная среда / А. И. Савенков // Школьный психолог. – 2008, № 19. – С. 4-5.

221. Солдаткин В. И. Информационно-образовательная среда открытого образования [Электронный ресурс] / В. И. Солдаткин, С. Л. Лобачев // Центр информационно-методической поддержки образования. – Режим доступа: <http://cimes.univer.omsk.su/associations/IOS>.

222. Концепция создания и развития информационно-образовательной среды Открытого Образования [Электронный ресурс] / Концепции информационно-образовательной среды. – Саратов, 2000. – Режим доступа: <http://do.sgu.ru/conc.html>, свободный.

223. Красильникова В. А. Становление и развитие компьютерных технологий обучения: монография. – ОГУ, Оренбург. М.: ИИО РАО, 2002. – 176 с.

224. Моисеева М. Модель інформаційно-освітнього середовища на базі Інтернет-орієнтованих технологічних рішень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://courses.urs.ac.ru/eng/u7-9.html>.

225. Ляшенко С. В. Студія "Перспектива": модель інформаційно-освітнього середовища на базі Інтернет-орієнтованих технологічних рішень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/node6.htm>.

226. Петрович С. Д. Психолого-педагогічні аспекти впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій навчання у ВНЗ I-II рівнів акредитації / С. Д. Петрович // Нові технології навчання: уаук.-метод. зб. – К.: Наука, 2006. – С. 85–87.

227. Сарафанов А. В. Интерактивные технологии в дистанционном обучении: учеб.-метод. пособие / А. В. Сарафанов, А. Г. Суковатый, И. Е. Суковатая. – Красноярск : ИПЦ КГТУ, 2006. – 146 с.

228. Сарафанов А. В. Каталог лицензионных программных продуктов, используемых в СФУ / А. В. Сарафанов, М. М. Торопов. – Красноярск : Сибирский федеральный ун-т; Политехнический ин-т, 2007. – 177 с.

229. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе информационно-коммуникационных средств / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 208 с.

230. Кузьмінська О. Г. Науково-освітнє середовище сучасного університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf4/kuzminska.pdf.

231. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій / Н. В. Морзе. – К.: Видавнича група ВНУ, 2006. – 298 с.

232. Зелінський С. С. Концепція інформаційно-освітнього середовища в процесі інформатизації системи вищої професійної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VZhDU/2009_47/30_47.pdf.

233. SCORM. Shareable Content Object Reference Model. 2d Edition. – Advanced Distributed Learning, 2004. – 96 p.

234. CMI Guidelines for Interoperability AICC. Revision 3.4, 2010., 319 p.– AICC CMI Subcommittee (http://dcs.isa.ru/www/vladimirv/scorm1_2/resources/cmi001v3-4.pdf).

235. Yearbook of Tourism Statistics, Data 2011 – 2015 (2017 Edition). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://publications.unwto.org/publication/yearbook-tourism-statistics-data-2011-2015-2017-edition>.

236. Романова А. Розвиток туристичної індустрії / Анна Романова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://lb.ua/blog/anna_romanova/332328_rozvitok_turistichnoi_industrii.html.

237. Черній Г. В. До питання доцільності використання інтерактивних технологій у вищій школі / Г. В. Черній. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/cherniy-gv-do-pitannya-dotsilnosti-vikoristannya-interaktivnih-tehnologiy-u-vischii-shkoli>.

238. Online vs Offline Studies: The Better Deal for Your Finances article [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.college-connecting.com/blog/online-vs-offline-studies-the-better-deal-for-your-finances>.

239. Аракелян М. СДО: от потребности до внедрения / М. Аракелян // Справочник по управлению персоналом. – 2012. – №3. – С. 10-17.

240. Скиннер Б. Ф. Наука об учении и искусство обучения / Б. Ф. Скиннер // Программированное обучение за рубежом: сб. статей / Под ред. И. И. Тихонова. – М.: Высшая школа, 1998. – С. 32- 46.

241. Keegan D. Theoretical Principles of Distance Education (Routledge Studies in Distance Education) / Desmond Keegan [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/128021>.

242. Moore M. Toward a Theory of Independent Learning and Teaching / Moore Michael Grahame // The Journal of Higher Education. – Vol. 44. – No. 9. – Dec., 1993. – pp. 661–679.

243. Erickson T. Social Translucence: An Approach to Designing Systems that Support Social Processes / T. Erickson, W. Kellogg // ACM Transactions on Computer-Human Interaction. – Vol. 7. – № 1. – 2005. – pp. 59–83.

244. Ніколаєв І. В. Проблеми та перспективи впровадження технологій дистанційної освіти у навчальний процес / І. В. Ніколаєв // БизнесІнформ – № 5. – 2015. – с. 46–51.

245. Положення про електронне (дистанційне) навчання в Харківському національному університеті імені В. М. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dist.karazin.ua/file.php/1/files/law/Polozhennja_pro_DN_KHNU.pdf.

246. Зайцева В. П. Система Moodle как инструмент реализации компьютерного тестирования и контроля знаний студентов ВУЗа / В. П. Зайцева // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=11522>.

247. Мелешко І. Сучасні методи оцінювання знань, комп'ютерне тестування [Електронний ресурс] / І. Мелешко – Режим доступу до джерела: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1021>.

248. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра [Текст] : галузь знань 1401 «Сфера обслуговування», напрям підготовки 140103 «Туризм», спеціальність 8.14010301 «Туризмознавство (за видами)», кваліфікація «Магістр з туризмознавства», 2481.2 «Туризмознавець», 2481.2 «Екскурсознавець», 2481.1 «Науковий співробітник (туризмологія, екскурсологія) / [розробники стандарту: А. А. Мазаракі, Н. В. Притульська, І. О. Бочан та ін.]. – Київ : КНТЕУ, 2012. – 34 с. – (Галузевий стандарт вищої освіти України).

249. Бабанский Ю. К. Педагогика / Ю. К. Бабанский. – М.: Наука, 1988. – 385 с.

250. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

251. Критерий // Большой энциклопедический словарь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vedu.ru/bigencdic/31353>.
252. Барабанщиков А. В. Военно-педагогическая диагностика / А. В. Барабанщиков, Н. И. Дерюгин. – М. : Высшая школа, 2005. – 238 с.
253. Багрій В. Н. Критерії та рівні сформованості професійних умінь майбутніх соціальних педагогів / В. Н. Багрій // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpkhist_2012_6_4.pdf.
254. Критерий // Публічний електронний словник з української мови. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrlit.org/slovnuk/критерій>.
255. Критерий // Словник іншомовних слів . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=критерій&image.x=22&image.y=17>.
256. Тернопільська В. І. Визначення критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх гірничих інженерів / В. І. Тернопільська, О. В. Дерев'яно. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2012. – №31. – С. 264–267.
257. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом : монографія / А. В. Галімов. – Хмельницький : Вид-во Нац. академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2004. – 376 с.
258. Военная педагогика и психология / [А. В. Барабанщиков, В. П. Давыдов, Э. П. Утлик, Н. Ф. Феденко]; Под ред. А. В. Барабанщикова. - М. : Воениздат, 1986. - 239 с.
259. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
260. Kelly A. V. Curriculum: Theory and Practice : [Fifth Edition] ; [Text] / Albert Victor Kelly. – London : Sage Publication, Incorporated, 2004. – 269 p.

261. Мельник Ю. М. Економіка та управління знаннями : конспект лекцій для студ. спец. 8.000014 «Управління інноваційною діяльністю» усіх форм навчання / Ю. М. Мельник. – Суми : СумДУ, 2010. – 149 с.

262. Ярощук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: [навч. посіб.] / Лілія Григорівна Ярощук. –К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. –304 с.

263. Guilford J.P. New frontiers of testing in the discovery and development of human talent / J. P. Guilford // Seventh Annual Western Regional Conference on Testing Problems. – Los Angeles, 1958. – P. 42-49.

264. Кульчицька О. І. Обдарованість та психологічні технології її розвитку // Педагогічні технології: наука – практиці: навч.-метод. щорічник / О. І. Кульчицька, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер / За ред. С. О. Сисоєвої. – К.: ВІПОЛ, 2002. – Вип. 1. – С. 145-192.

265. Гаваші С. Й. Креативність як умова самореалізації фахівця / С. Й. Гаваші, М. М. Лалакулич // Проблеми сучасної психології. – 2013. – Вип. 21. – С. 57-69.

266. Тимейчук А. М. Роль проектної діяльності у навчанні майбутніх магістрів туризмознавства / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 46. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2016. – С. 317-320.

267. Тимейчук А. М. Сучасні технології організації туристичних проектів / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 47. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2016. – С. 272-276.

268. Тимейчук А. М. Ключові професійні компетентності магістрів з туризмознавства / А. М. Тимейчук // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2017. – Вип. 4(14). – Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка. – С. 304-308.

269. Тимейчук А. М. Управління туристичними проектами як основний функціональний елемент практичного туризмознавства / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 50. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2018. – С. 317-320.

270. Тимейчук А. М. Модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності / А. М. Тимейчук // Інвестиційна привабливість туризму в Україні: умови, засоби, джерела: матеріали XVII аспірантських та магістерських читань (23 листопада 2017 р.). – Київ, 2018. – 229-238.

271. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К.-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. – 308 с.

272. Kirkpatrick D. The Kirkpatrick Model – Kirkpatrick Partners. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kirkpatrickpartners.com/Oiu-Philosophy/The-Kirkpatrick-Model>.

273. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко. – Чернігів, 2002. – 528 с.

274. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Нова педагогіка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novapedagogika.com/noloms-900-4.html>.

275. Беспалько В. П. Образование и обучение с участием компьютеров (педагогика третьего тысячелетия): учеб.-метод. пособие / В. П. Беспалько. – Воронеж : МОДЭК, 2002. – 351 с.

276. Вишнякова Н. Ф. Тест «Креативність» / Н. Ф. Вишнякова, Р. В. Ткач // Обдарована дитина. – 1998. – № 5-6. – С.44-49.

277. Тимейчук А. М. Визначення ефективності підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності /

А. М. Тимейчук // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2018. – Вип. 3 (17). – Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка. – С. 246-252.

278. Тимейчук А. М. Формування професійних компетенцій магістрів туризмознавства / А. М. Тимейчук // Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Вінниця 20-22 вересня 2017 р. / ВДПУ ім. М. Коцюбинського; ред. кол.: акад. Гуревич Р.С. [та інші]. – Вінниця, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vspu.net/wp/index.php/formuvannya-profesijny-h-kompetentsij-magistriv-tury-zmoznavstva>.

279. Тимейчук А. М. Формування функціональних компетенцій майбутніх фахівців туризмознавства / А. М. Тимейчук // Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. – № 6. 2В. – Kosice, Slovakia Польша, 2018. – С. 109-111.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура інформаційного освітнього середовища навчального закладу

ukr rus eng Карта сайту

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТУРИЗМУ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
 АКТУАЛЬНО > ПРО КУТЕП > ВСТУПНИКАМ > СТРУКТУРА > МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ > ЗАПИТАТИ > КОНТАКТИ >

Приватна зона

Loading календар подій

28
травня 2018

1 2 3 4 5 6
7 8 9 10 11 12 13
14 15 16 17 18 19 20
21 22 23 24 25 26 27
28 29 30 31

ПРИЙМАЛЬНА КОМІСІЯ
 ДНІ ВІДКРИТИХ ДВЕРЕЙ
 ВІДДІЛ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Телефони для довідок:
 (+38 044) 543-86-19
 (+38 044) 543-13-03
 (+38 044) 599-93-52

Приймальна КОМІСІЯ

Новини

15.05.2018
 ЗНО ДЛЯ МАГІСТРІВ: СТАТУЄ РЕЄСТРАЦІЯ

Представляємо кафедри
 Кафедра теорії та практики туризму і готельного господарства

АСПІРАНТУРА
 З ПРАВА

Рис. А.1. Головна сторінка сайту Київського університету туризму, економіки і права

ukr rus eng Карта сайту

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТУРИЗМУ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
 АКТУАЛЬНО > ПРО КУТЕП > ВСТУПНИКАМ > СТРУКТУРА > МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ > ЗАПИТАТИ > КОНТАКТИ >

Приватна зона

Google Користувачський і Пошук x

календар подій

23
жовтня 2018

1 2 3 4 5 6 7
8 9 10 11 12 13 14
15 16 17 18 19 20 21
22 23 24 25 26 27 28
29 30 31

>> Про КУТЕП

Історія
 Видатні особистості
 Плани розвитку

Про КУТЕП

Шановні вступники, батьки! Ми раді вітати Вас на новому інтернет-сайті Київського університету туризму, економіки і права - вищого навчального закладу освіти, що здійснює підготовку фахівців за денною і заочною формами навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста і магістра (IV рівень акредитації) на базі повної загальної середньої освіти. Ліцензія АЕ № 527876 від 06.01.2015 року. Рік заснування - 1995. Студенти здобувають освіту на факультетах:

- Міжнародних економічних відносин і менеджменту
- Туризму, готельного і ресторанного бізнесу
- Юридичному

Кожен з Вас може обрати спеціальність, яка відповідає уяві про ваше майбутнє, пов'язане з туристською галуззю, і стати висококваліфікованим спеціалістом з менеджменту туризму, готельного та ресторанного господарства, міжнародних економічних відносин або права.

Навчаючись в Університеті, студенти набувають фундаментальних знань у галузі туризму, міжнародних економічних відносин, економіки, обліку, правознавства, нотаріату і митно-правової діяльності, опановують кілька іноземних мов (англійська, німецька, французька, іспанська), набувають навичок наукового пошуку та дослідницької роботи. Університет є провідним навчальним центром з підготовки фахівців туристської галузі України.

За рекомендацією Уряду України у 1998 році Університет було прийнято до складу Ділової Ради Всесвітньої Туристської Організації (ВТО). Участь у ВТО дає можливість отримувати необхідну методичну допомогу, широкі інформацію про міжнародний туризм і вивчати міжнародний туристський досвід, брати участь у семінарах та стажуванні в рамках ВТО.

АСПІРАНТУРА
 З ПРАВА

Рис. А.2. Сторінка «Про КУТЕП» сайту Київського університету туризму, економіки і права

укр рус eng | Карта сайту

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТУРИЗМУ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
 АКТУАЛЬНО > ПРО КУТЕП > ВСТУПНИКАМ > СТРУКТУРА > МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ > ЗАПИТАТИ > КОНТАКТИ >

Приватна зона

>> Міжнародні зв'язки

Зарубіжна практика
 • Німеччина
 • Греція
 • Данія
 Фотогалерея
 Партнерські відносини

Loading

Міжнародні зв'язки

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО КУТЕП

Членство Університету в таких провідних міжнародних туристських організаціях як:

- ЮН ВТО;
- АМФОРТ;
- Об'єднаний університет туризму держав-учасниць СНД.

КУТЕП готується до вступу до міжнародної Асоціації «Євродил».

Основні напрямки міжнародного співробітництва:

1. Інтеграція у світовий та європейський культурно-освітній та науковий простір.
2. Співпраця з провідними міжнародними туристськими організаціями та дипломатичними представництвами.
3. Здійснення спільних проектів, програм співробітництва з навчальними закладами і науково-дослідними установами та профільними організаціями Європейського Союзу та Співдружності Незалежних держав.
4. Формування мережі зарубіжних баз практики для мовної та фахової практики і стажування студентів і викладачів.
5. Сприяння випускникам у працевлаштуванні за кордоном.

Партнерські зв'язки з навчальними закладами й центрами в

Австрії, Іспанії, Німеччині, Великій Британії, Польщі, Росії, Словаччині, Франції, Швейцарії, Швеції та інших країнах.

**АСПІРАНТУРА
З
ПРАВА**

календар подій

23

жовтня 2018

<< >>

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Рис. А.3. Сторінка «Міжнародні зв'язки» сайту Київського університету туризму, економіки і права

укр рус eng | Карта сайту

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТУРИЗМУ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
 АКТУАЛЬНО > ПРО КУТЕП > ВСТУПНИКАМ > СТРУКТУРА > МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ > ЗАПИТАТИ > КОНТАКТИ >

Приватна зона

>> Вступникам

Правила прийому 2018
 Ліцензії та сертифікати
 Спеціальності та умови вступу, вартість навчання
 АСПІРАНТУРА
 ЕКОНОМІКО-ЮРИДИЧНЕ УЧИЛИЩЕ
 Дні відкритих дверей
 Студентське життя
 Інфраструктура

Користувачський і Пошук x

Вступникам

Шановні вступники!

Цей розділ присвячений саме Вам, майбутні студенти! Тут ви знайдете цікаву та корисну інформацію про наш навчальний заклад, а саме:

- [правила вступу 2018](#)
- [вичерпну інформацію про спеціальності, умови вступу та вартість навчання](#)
- [умови вступу до аспірантури](#)
- [інформацію про дні відкритих дверей](#)
- [побачите деякі сторінки з життя студентів](#)
- [оглянете інфраструктуру навчального закладу](#)
- [зможете ознайомитися з ліцензіями та сертифікатами](#)
- [перелік спеціальностей Економіко-юридичного училища при КУТЕП](#)

З найкращими побажаннями,
Адміністрація сайту.

**АСПІРАНТУРА
З
ПРАВА**

календар подій

23

жовтня 2018

<< >>

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Рис. А.4. Сторінка «Вступникам» сайту Київського університету туризму, економіки і права

ukr rus eng | [Карта сайту](#)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТУРИЗМУ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
 АКТУАЛЬНО > ПРО КУТЕП > ВСТУПНИКАМ > СТРУКТУРА > МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ > ЗАПИТАТИ > КОНТАКТИ >

Приватна зона

Google Користувачкий і Пошук x

календар подій

23 жовтня 2018

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Структура

Факультети
Кафедри
Відділи
Економіко-юридичне училище

Шановні студенти та викладачі, вступники та гості, колеги!

У цьому розділі ви знайдете необхідну інформацію про структуру нашого навчального закладу, зможете ознайомитися з інформацією про факультети, кафедри та відділи.

В університеті студенти здобувають освіту на трьох факультетах:

- Міжнародних економічних відносин і менеджменту
- Туризму, готельного і ресторанного бізнесу
- Юридичному

Крім цього, функціонують [Центр післядипломної освіти і роботи з абітурієнтами](#) та [Економіко-юридичне училище](#).

Навчальний процес забезпечують такі кафедри:

- кафедра цивільного права та правового забезпечення туризму
- кафедра загальноюридичних дисциплін
- кафедра менеджменту підприємств туристичної індустрії
- кафедра соціально-гуманітарних дисциплін
- кафедра іноземних мов та перекладу
- кафедра теорії та практики туризму і готельного господарства
- кафедра готельно-ресторанної справи

АСПІРАНТУРА з ПРАВА

Рис. А.5. Сторінка «Структура» сайту Київського університету туризму, економіки і права

ukr rus eng | [Карта сайту](#)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТУРИЗМУ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
 АКТУАЛЬНО > ПРО КУТЕП > ВСТУПНИКАМ > СТРУКТУРА > МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ > ЗАПИТАТИ > КОНТАКТИ >

Приватна зона

Google Користувачкий і Пошук x

календар подій

23 жовтня 2018

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Актуально

Новини

Події

Наукові записки КУТЕП

РУБРИКА «Я МАЮ ПРАВО»

Збірник аспірантських читань

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 2.12.2010

Інформаційний вісник ФАХІВЕЦЬ

Навчально-методичний посібник «Туризмологія (теорія туризму)»

WeNeT - Мережа електронного дистанційного навчання

03.10.2018
Святкуємо Всесвітній День Туризму в КУТЕП!

20.09.2018
КУТЕП у гостях в Головному територіальному управлінні юстиції в м. Києві

АСПІРАНТУРА з ПРАВА

Рис. А.6. Сторінка «Актуально» сайту Київського університету туризму, економіки і права

>> Контакти

Контакти

Наша адреса

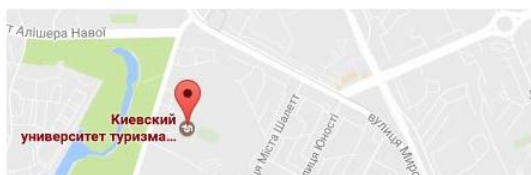
02192, м. Київ, вул. Генерала Жмаченка, 26

Телефони для довідок з питань прийому до навчального закладу:

- (+38 044) 543-86-19 - Економіко-юридичне училище
- (+38 044) 599-93-51 - Університет
- (+38 067) 441-05-50 - Університет

Електронна пошта: info@kutep.ua

Мапа:

Приватна зона

Google Користувачький | Пошук x

календар подій

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

АСПІРАНТУРА
З
ПРАВА

Рис. А.7. Сторінка «Контакти» сайту Київського університету туризму, економіки і права

>> Запитати

Запитати

Шановні друзі!

Для отримання відповіді від фахівця ОБОВ'ЯЗКОВО вкажіть Вашу e-mail адресу у форматі: ім'я@домен (приклад доменів: mail.ru, inbox.ru, ukr.net, gala.net, yahoo.com, та інші).

Увага!

Перевірте Вашу e-mail адресу! Від її точності залежить можливість відправлення Вам відповіді!

Якщо Ви не маєте зворотної e-mail адреси, пропонуємо:

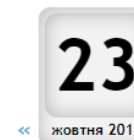
- створити для зв'язку власну поштову скриньку на будь-якому поштовому сервері;
- звертатись з Вашими запитаннями за телефоном.

* -обов'язкові для заповнення поля.

Ваше ім'я *	<input type="text"/>
Ваша e-mail адреса *	<input type="text"/>
Увага! Перевірте Вашу e-mail адресу! Від її точності залежить можливість відправлення Вам відповіді!	
Контактний номер телефону	<input type="text"/>
Кому *	- виберіть -

Loading

календар подій

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

АСПІРАНТУРА
З
ПРАВА

Рис. А.8. Сторінка «Запитати» сайту Київського університету туризму, економіки і права

Електронні навчально-методичні комплекси для підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства

Маркетинг готельно-ресторанної справи

Методичні матеріали
Навчальні матеріали
Контроль знань
Література

Рис. Б.1. Головна сторінка електронного навчально-методичного комплексу «Маркетинг готельно-ресторанної справи»

Лекційний курс

- Тема 1. Основи маркетингової діяльності підприємства, основні елементи та види маркетингу
- Тема 2. Маркетингове середовище підприємства
- Тема 3. Сутність та специфіка маркетингу послуг
- Тема 4. Маркетингові дослідження кон'юнктури ринку та можливостей підприємств
- Тема 5. Основні поняття та показники діяльності підприємств громадського харчування та готельного господарства
- Тема 6. Товарна політика підприємств готельного та ресторанного господарства
- Тема 7. Цінова політика підприємств готельного та ресторанного господарства
- Тема 8. Політика розповсюдження послуг підприємств готельного та ресторанного господарства
- Тема 9. Комунікаційна політика підприємств готельного та ресторанного господарства
- Тема 10. Планування маркетингу підприємств готельного та ресторанного бізнесу

Рис. Б.2. Сторінка електронного навчально-методичного комплексу «Маркетинг готельно-ресторанної справи»

Моніторинг світового ринку готельних та ресторанных послуг

Навигация

Главная страница

методичні матеріали

- анотація
- навчальна програма
- робоча програма

навчальні матеріали

- лекції
- практичні роботи
- завдання для самостійної роботи
- додаткові матеріали
- термінологічний словник

контроль знань

- критерії оцінювання
- питання до заліку
- текстові завдання

література

- основна
- додаткова
- інтернет-ресурси

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Предметом вивчення дисципліни «**Маркетинг готельного і ресторанного господарства**» є економічні відносини в умовах ринку та спрямування виробничо-господарської діяльності підприємств готельного і ресторанного господарства на вивчення та задоволення потреб споживачів.

Мета навчальної дисципліни: засвоєння студентами обсягу знань, необхідних у подальшій професійній діяльності; опанування ними теоретичних основ маркетингу готельного і ресторанного господарства, сучасних методик та галузевих вимог до проведення маркетингових

Рис. Б.3. Сторінка електронного навчально-методичного посібника на Google-платформі «Маркетинг готельно-ресторанної справи»

Матеріали навчального проекту «Туристична Вінниця»

Пам'ятні дороговкази міста Вінниці

У сучасній Вінниці значне число пам'ятників. Особливістю місцевих монументів, зокрема в центрі, є присвяченість найбільших з них діячам культури і науки, життя і творчість яких безпосередньо пов'язані з містом або Віннічиною. Значна концентрація пам'ятників, в тому числі Алея бюстів видатних земляків, у Центральному міському парку (кол. Центральний Парк культури і відпочинку ім. Горького / ЦЦПКіВ ім. Горького).

НАЗВА	РОЗТАШУВАННЯ	ФОТО
Артинова Григорія	у сквері Козицького	
Бевзу Івану	на вулиці Соборній	

Рис. В. 1. Сторінка сайту проекту «Туристична Вінниця»

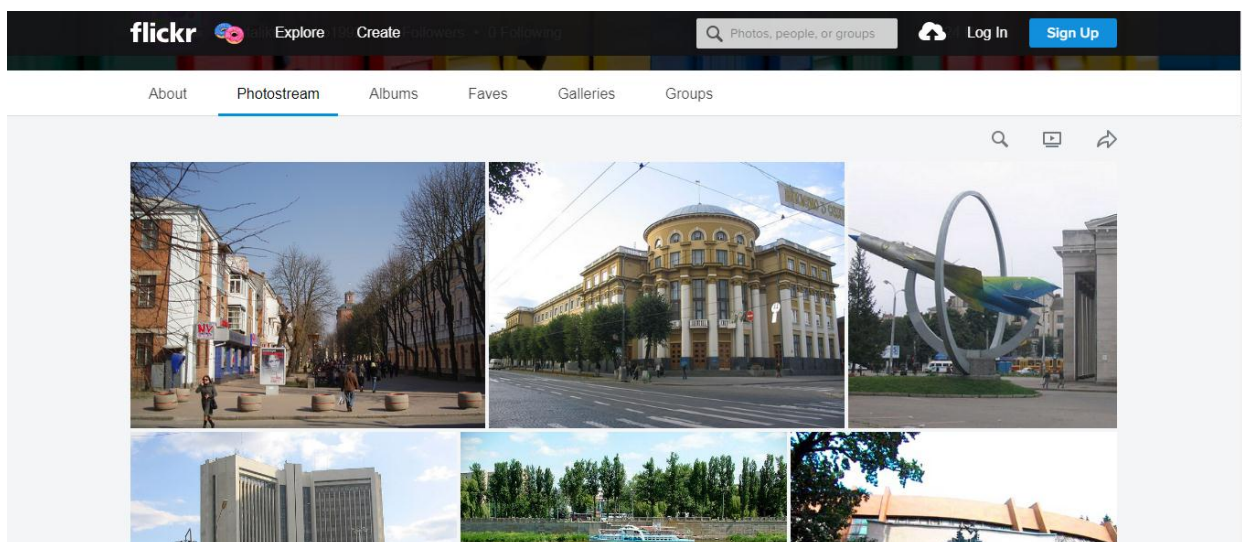

Рис. В.2. Фотогалерея міста Вінниця у Flickr

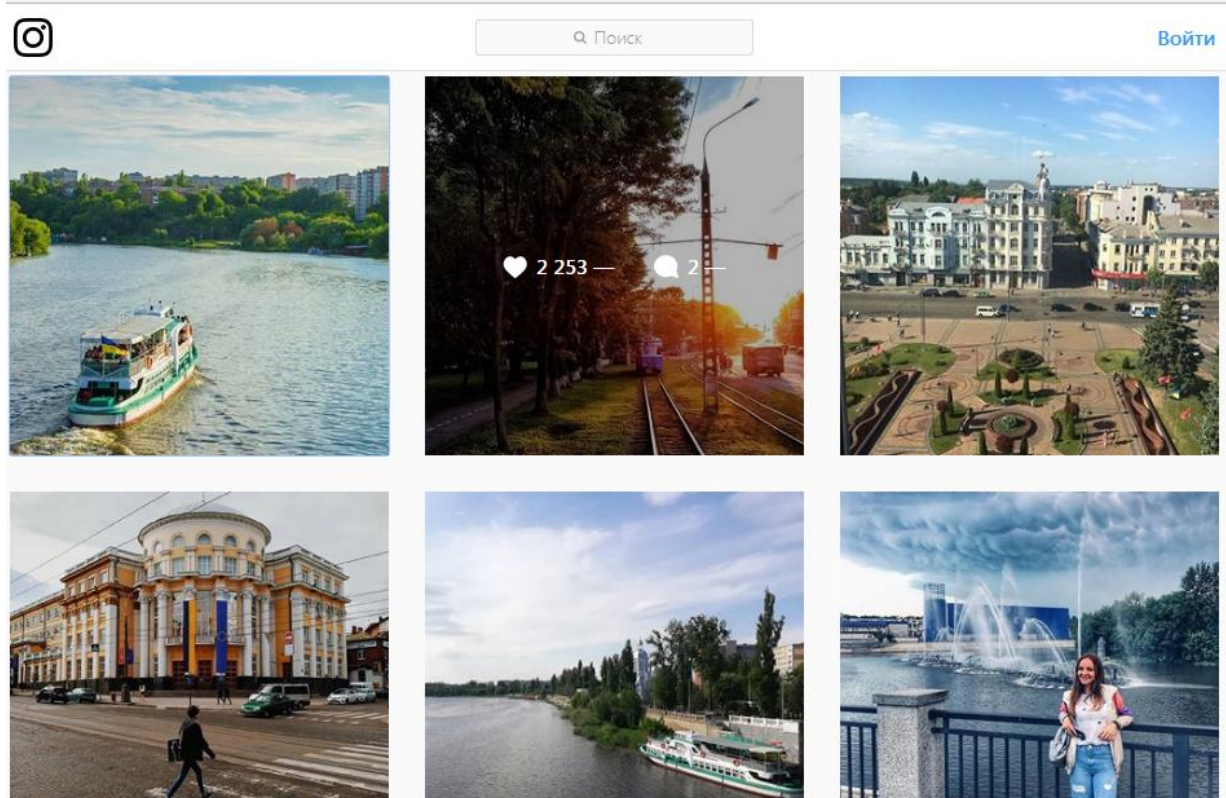

Рис. В.3. Фотогалерея міста Вінниця в Instagram

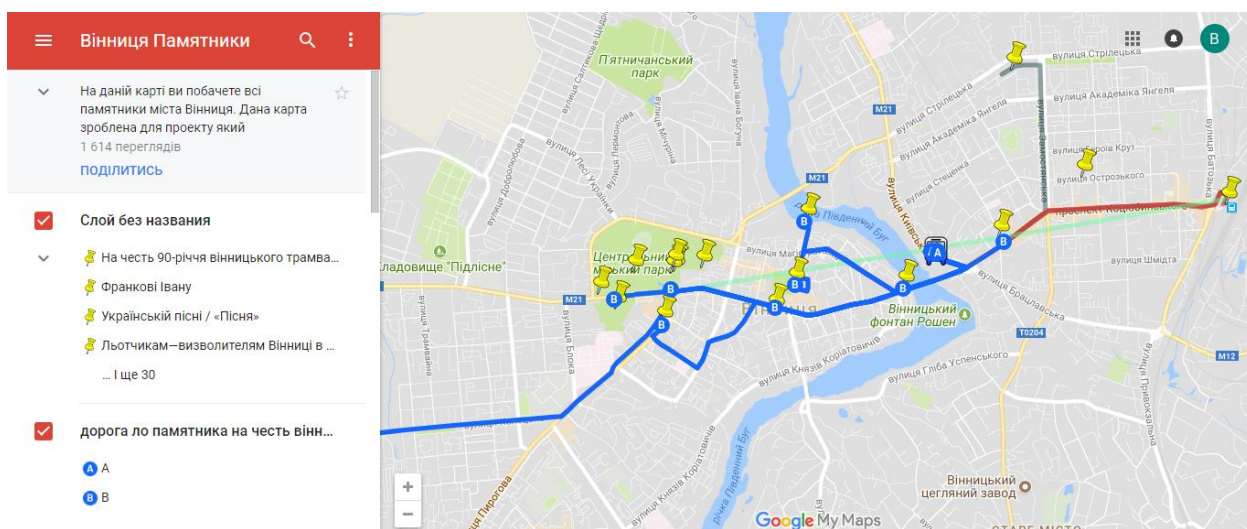

Рис. В.4. Google-карта пам'яток Вінниці

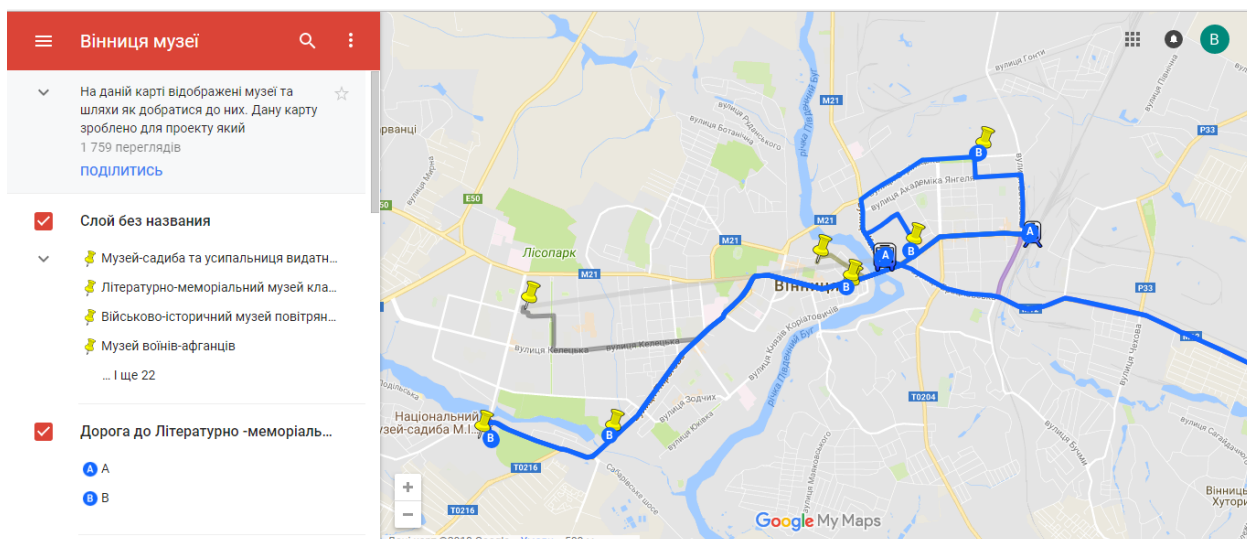

Рис. В. 5. Google-карта музеїв Вінниці

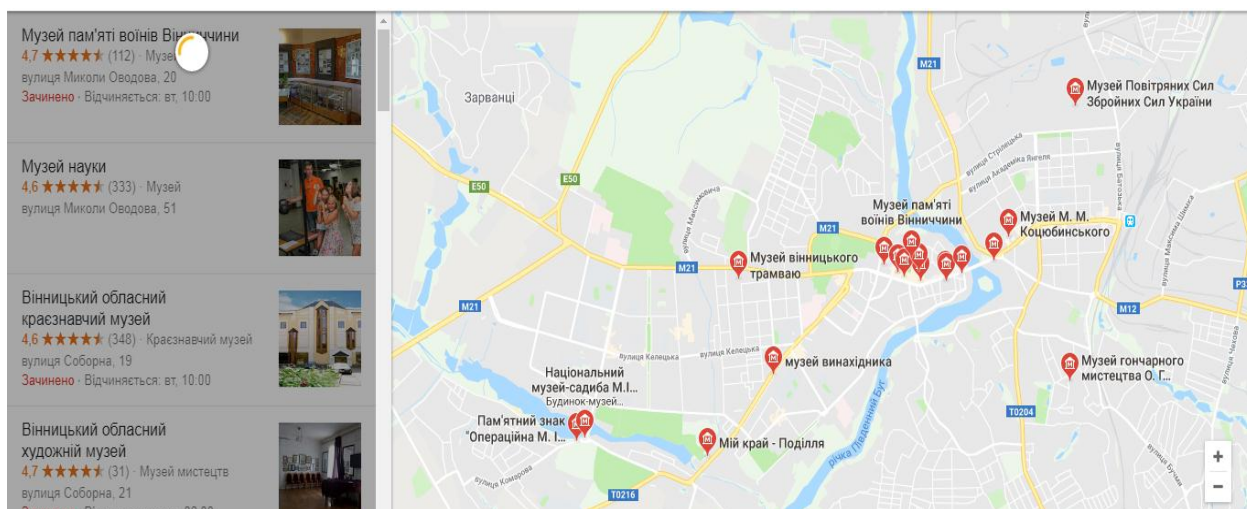

Рис. В.6. Інтерактивна карта «Музеї Вінниці»

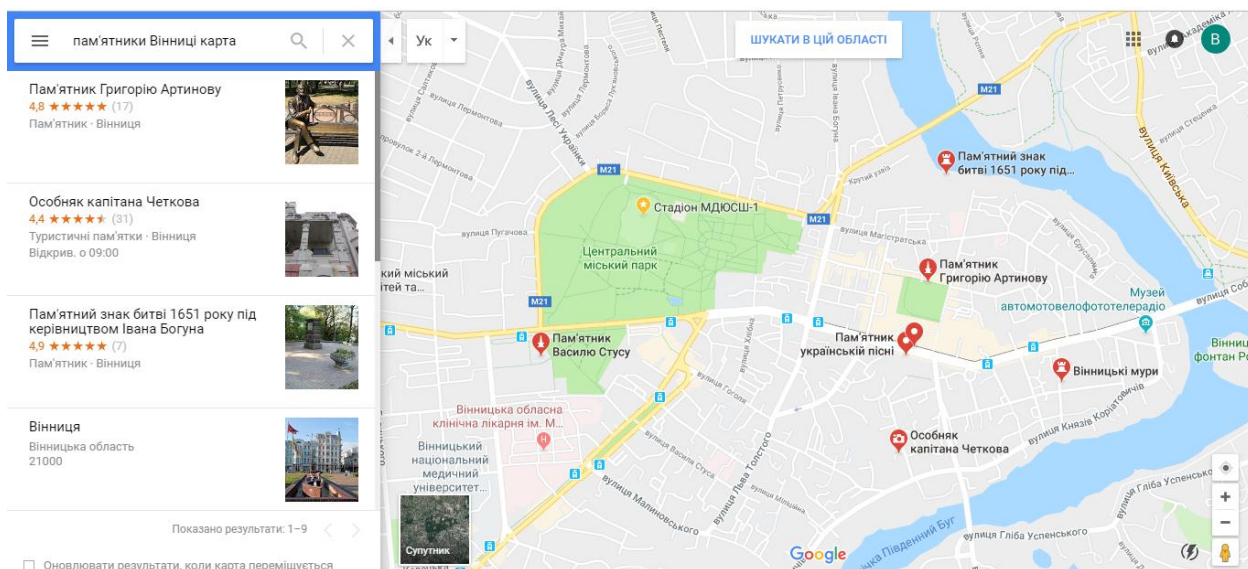

Рис. В.7. Інтерактивна карта «Пам'ятники міста Вінниці»

Архітектура міста Вінниці

создатель [Tania 21](#) 12/25/2013

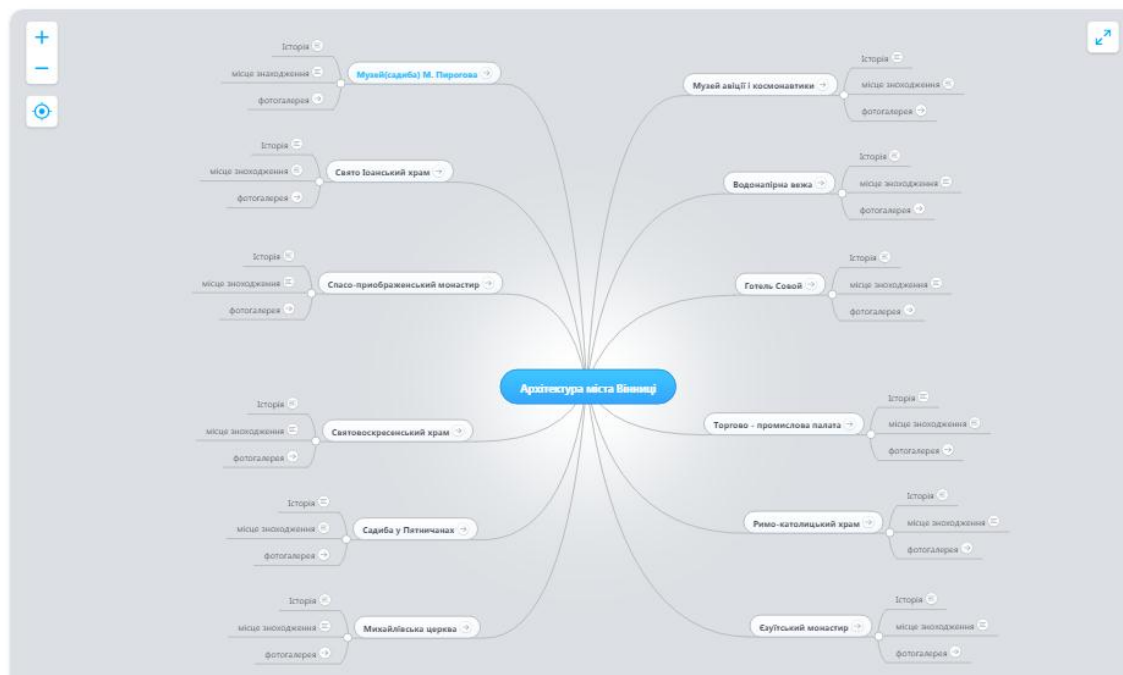

Рис. В.8. Інтерактивна карта «Архітектура міста Вінниці»

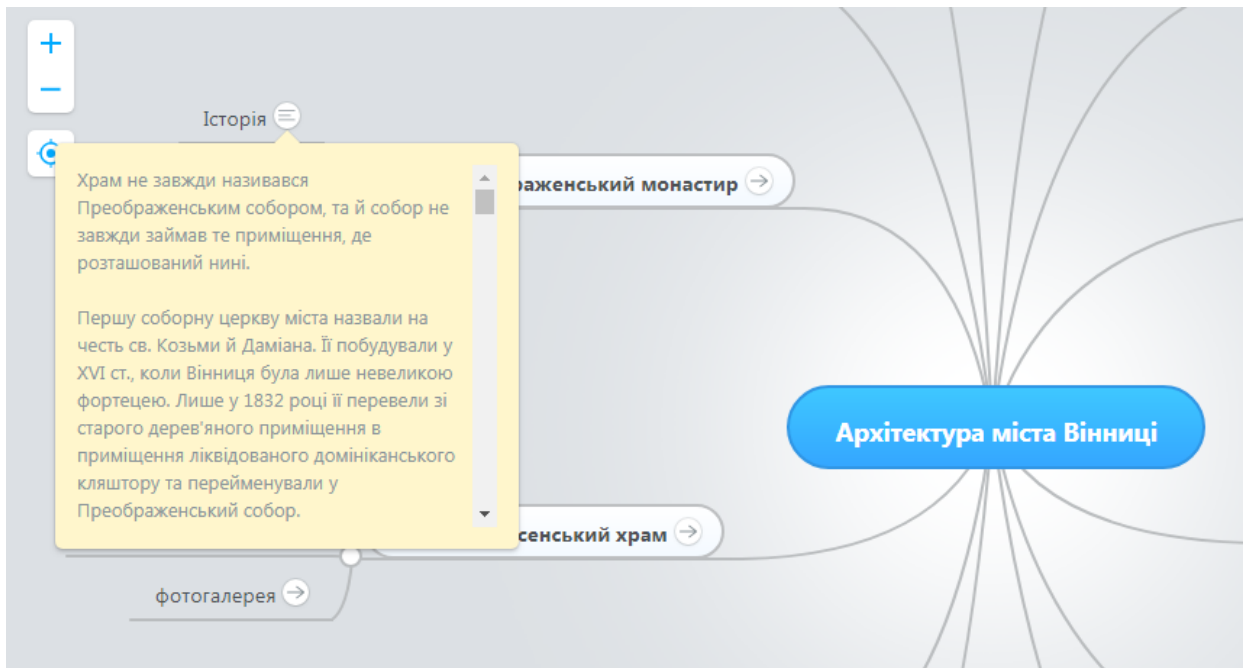

Рис. В. 9. Елемент інтерактивної карти

Открыть в приложении "Googl..."

Як не заблукати в інтернеті?

Поради при пошуку інформації

1. Визначтесь чітко з поставленою вами метою і дайте відповідь на запитання «Що шукаємо?»
2. Відкрийте пошукову систему google.com
3. Поміркуйте яке найбільш влучне ключове слово має ваша тема, намагайтесь якнайкраще і найближче підібрати слово, яке б відображало вашу тему. Спробуйте декілька ключових слів
4. Після того, як на екрані монітора з'явиться перелік певних сайтів, читайте уважно назви сайтів і почергово заходьте на них.
5. Для того, щоб цікаві сайти переглянути декілька разів, можливо ви не будете за своїм комп'ютером, де ви зможете зробити "Закладки" чи записати їх у "Вибране".
6. Краще за все, зробіть для себе табличку під час пошуку інформації. Вона потім допоможе Вам орієнтуватися в сайтах та їх змісті.

Назва сайту	URL	Опис	Чи легко завантажується?	Хороша графіка?	Мова сайту

Страница 1 из 1

Рис. В.10. Інструкційна карта «Як не заблукати в Інтернеті»

Створення інформаційного бюлетеня і буклету

Короткі теоретичні відомості.

Видавнича система MS Publisher призначена для підготовки поліграфічних продуктів (публікацій, брошур, рекламних листівок, каталогів, книг).

Після завантаження програми відкриється її вікно, інтерфейс якого має багато спільних елементів з рештою програм Microsoft Office.

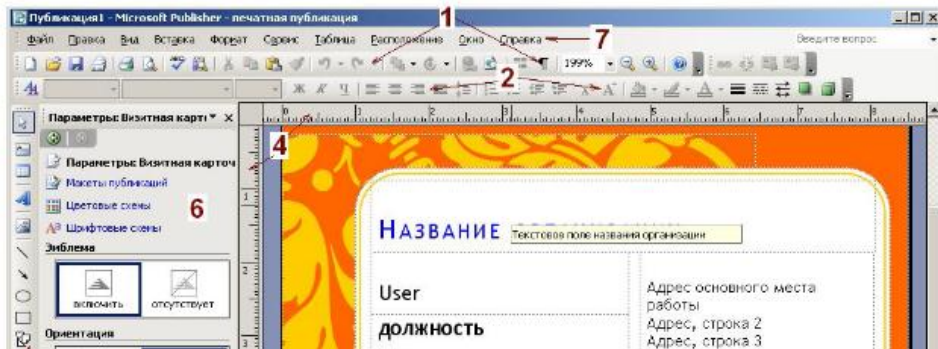

Рис. В.11. Інструкційна карта «Створення інформаційного бюлетеня і буклету»

Открыть в приложении "Googl..."

Інструкція для проведення анкетування

- Оберіть людей для опитування (респондентів)
- Підготуйте запитання, що відповідають їхнім знанням та які необхідні для вашої цілі.
- Розробіть опитувальник у доступній формі (буклет, картки)
- Поясніть респондентам суть опитування та його призначення.
- Забезпечте комфортні умови для проходження опитування.
- Не змушуйте респондентів відповідати на питання, адже тоді анкетування не буде мати правдивих результатів.
- Підрахуйте відповіді за обраними критеріями.
- Дайте характеристику та опишіть результати.

Страница 1 из 1

Рис. В.12. Інструкційна карта «Інструкція для проведення опитування»

Publisher

Publisher для Office 365, Publisher 2019, Publisher 2016, Publisher 2013

Шаблон – це найпростіший спосіб створити будь-яку публікацію: від брошури з подвійним згином або 3-панельної брошури до рекламної листівки. Тут описано, як вибрати й настроїти шаблон брошури.

1. На початковій сторінці, яка відображається, коли відкривається Publisher, клацніть елемент **Буклети** (початкову сторінку можна відкрити будь-коли, клацнувши елементи **Файл > Створити**).

2. Виберіть брошуру з колекції шаблонів брошур і натисніть кнопку **Створити**.

Рис. В.13. Інструкційна карта "Як створити брошуру"

Фото-тест «Архітектура міста»

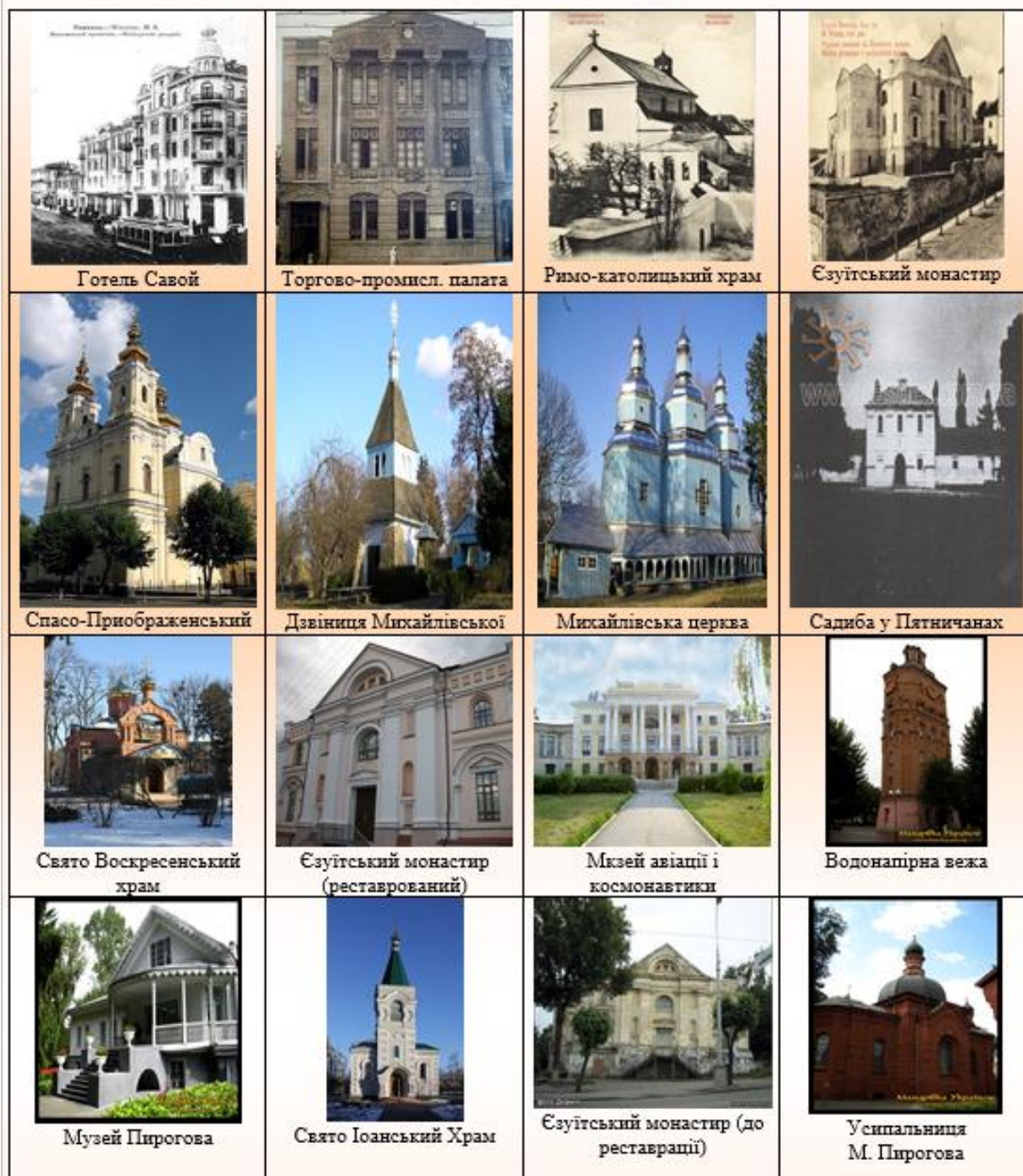

Рис. В. 14. Фото-тест "Архітектура міста Вінниці"

Фото – тест «Вічні герої»

Рис. В. 15. Фото-тест "Вічні герої"

Фото-тест «Пам'ятні дороговкази»

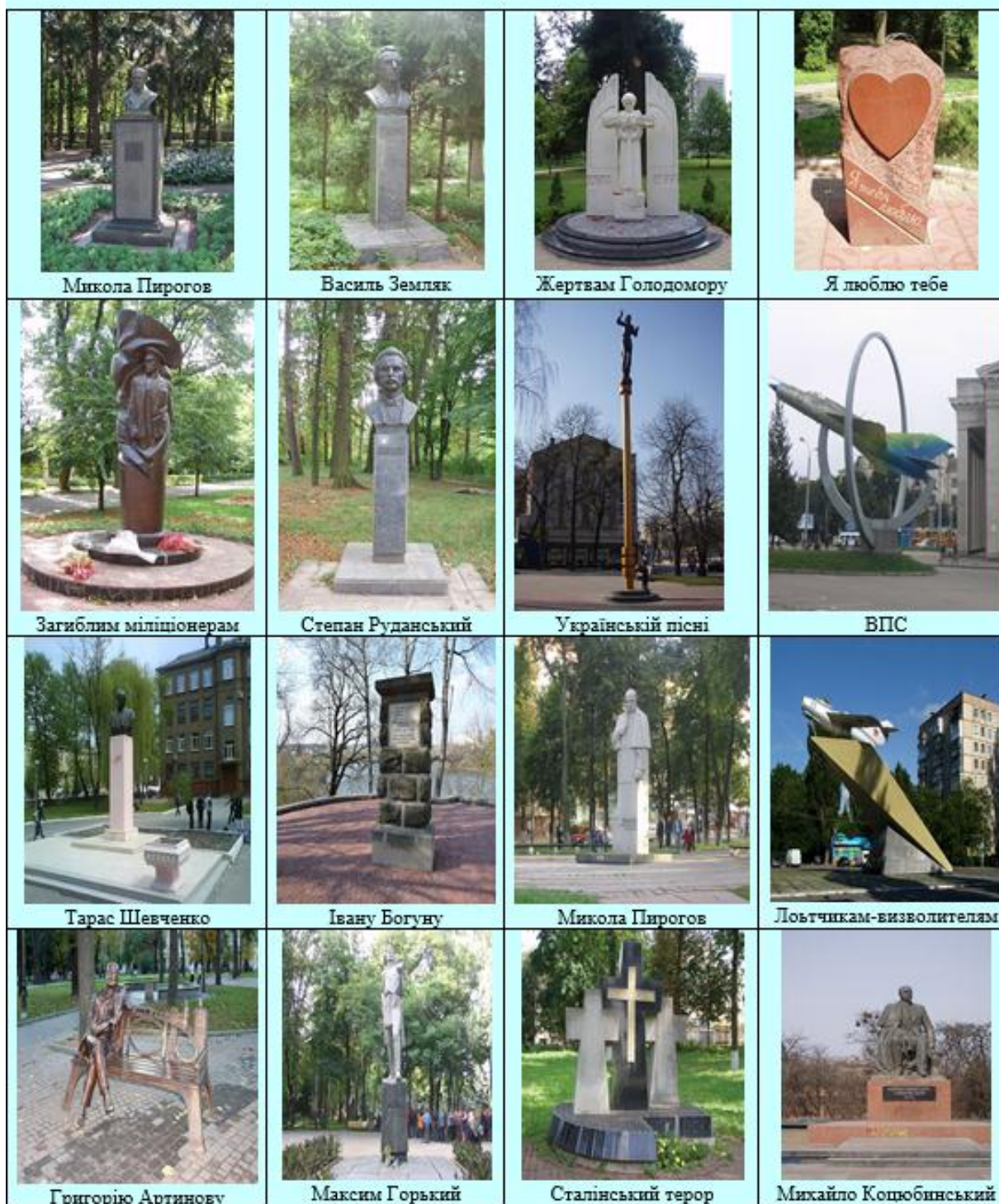

Рис. В. 16. Фото-тест " Пам'ятні дороговкази "

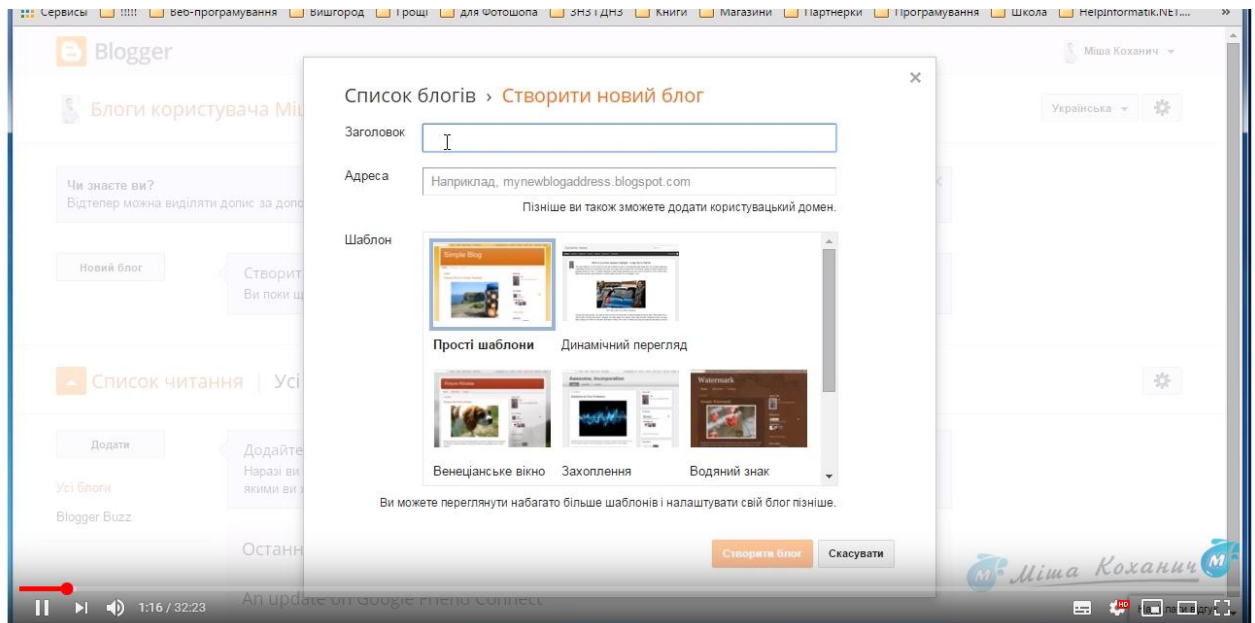

Рис. В. 17. Відеоурок із створення блогів

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС СПИСКУ ДЖЕРЕЛ

100 визначних місць України / Ігор Шаров; [ред., упоряд. іл. Юрій Іванченко]. - К., 2003. – 512 с.

Архітектура Української РСР за 40 років. – К., 1957. – 154 с.

Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII ст. – К., 1981. – 159 с.

Вінниця // Українська радянська енциклопедія / За ред. М. Бажана. — 2-ге вид. — К., 1974—1985., Том 2., К., 1978,—300 с.

Вінницький злочин // Енциклопедія українознавства.: [В 10 т.]. — Перевид. в Україні. — К., 1993. — Т.1. — 282 с.

Герої Радянського Союзу – Вінничани. – К., 1995. – 312 с.

Коваленко Сергій. Богун Іван // Україна під булавою Богдана Хмельницького. Енциклопедія у 3-х томах. Том 1. — К., 2007. – 231 с.

Культура України. – К., 2004. – 133 с.

Рис. В.18. Інструкційна карта «Бібліографічний опис списку джерел»

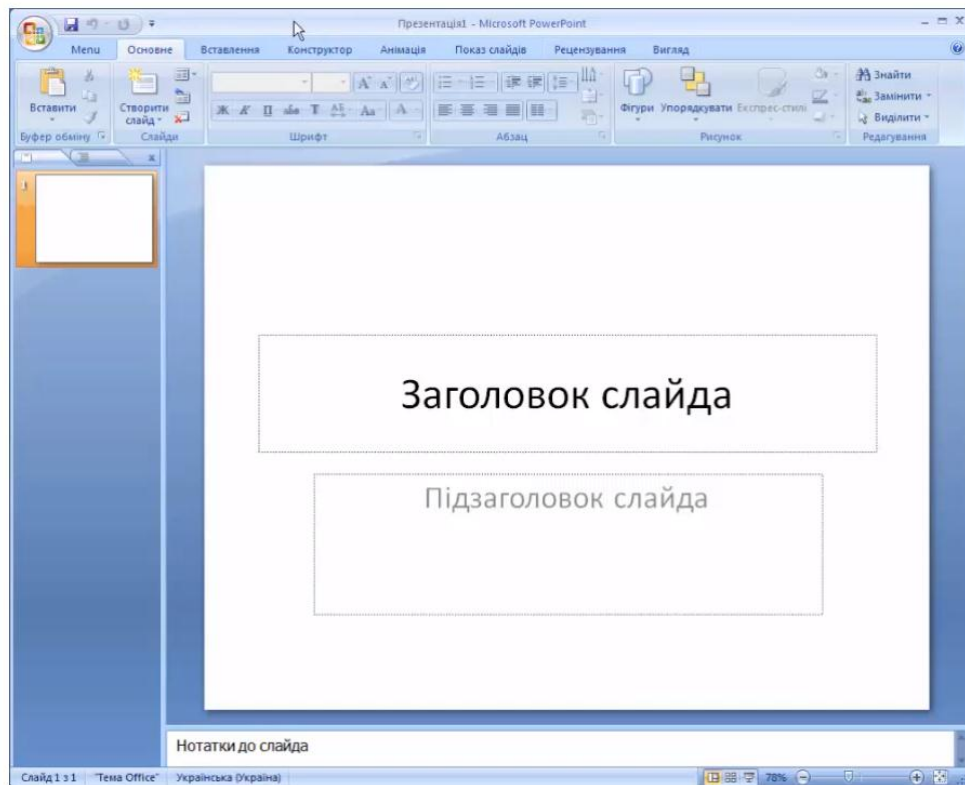

Рис. В.19. Інструкція зі створення презентації в Microsoft PowerPoint

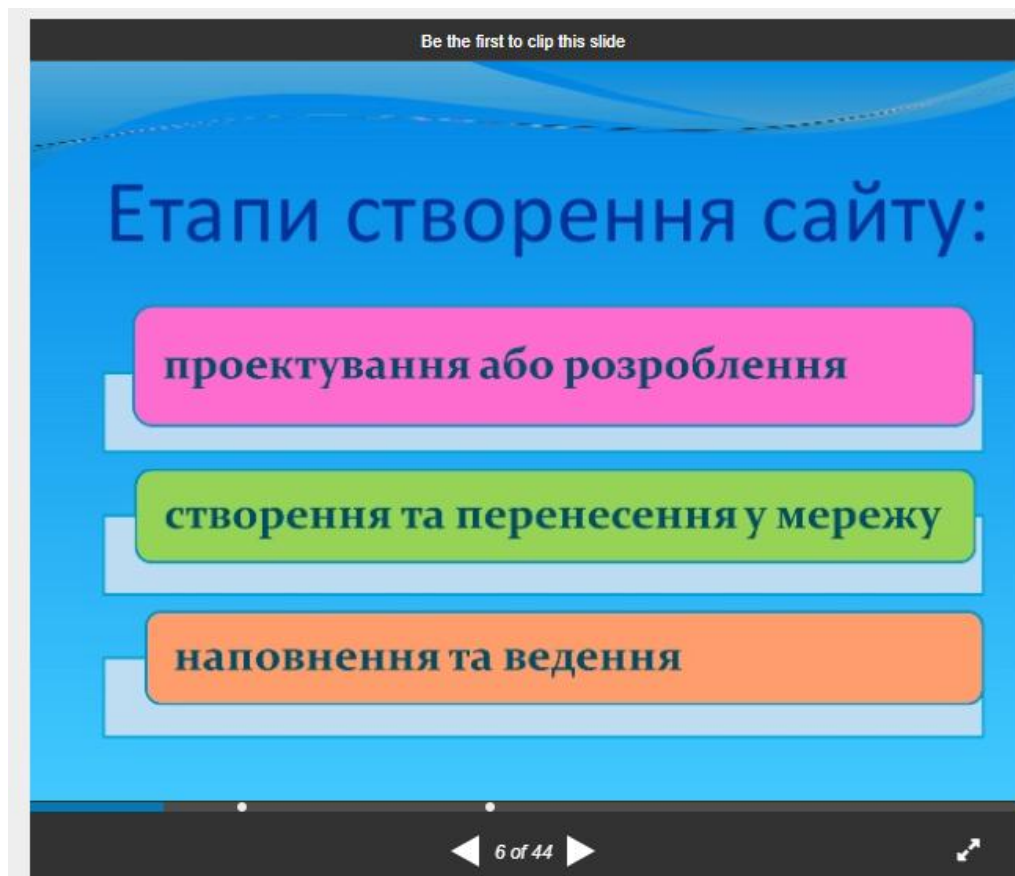

Рис. В. 20. Інструкції щодо створення сайту за допомогою сервісу Google Sites

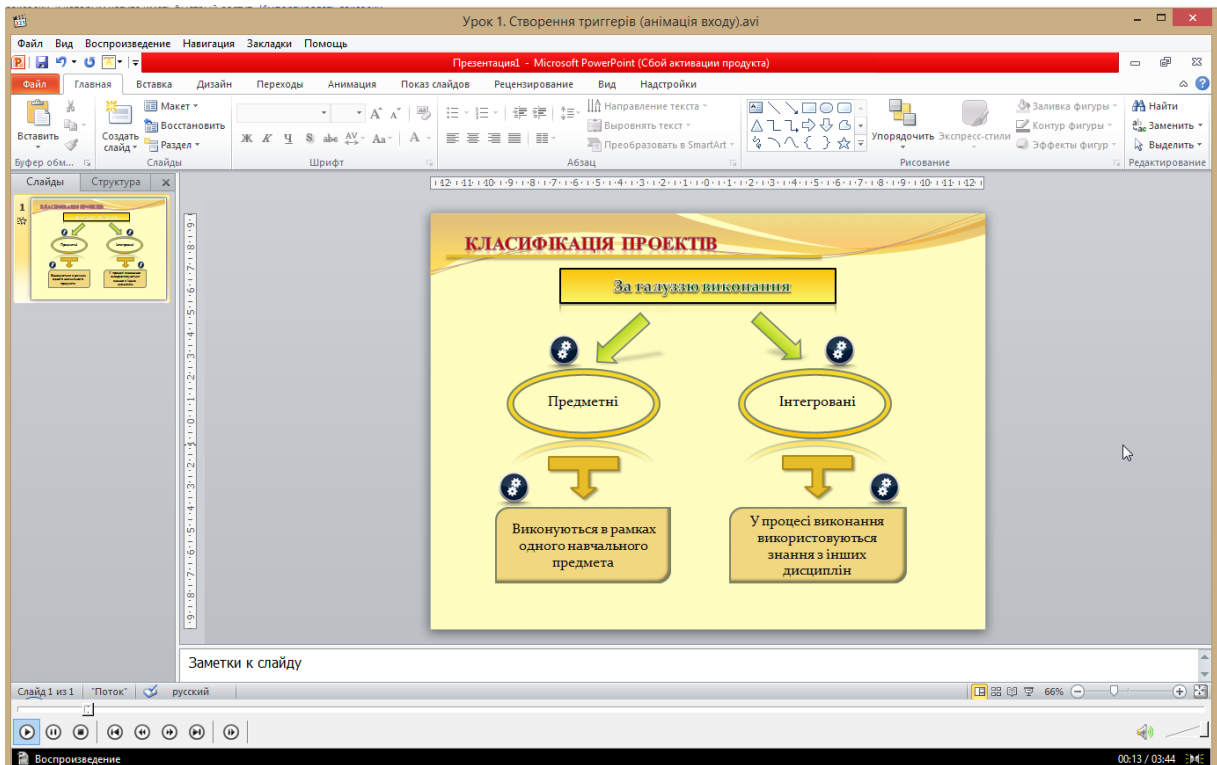

Рис. В. 21. Відео-інструкція створення презентації з елементами керування та анімацією.

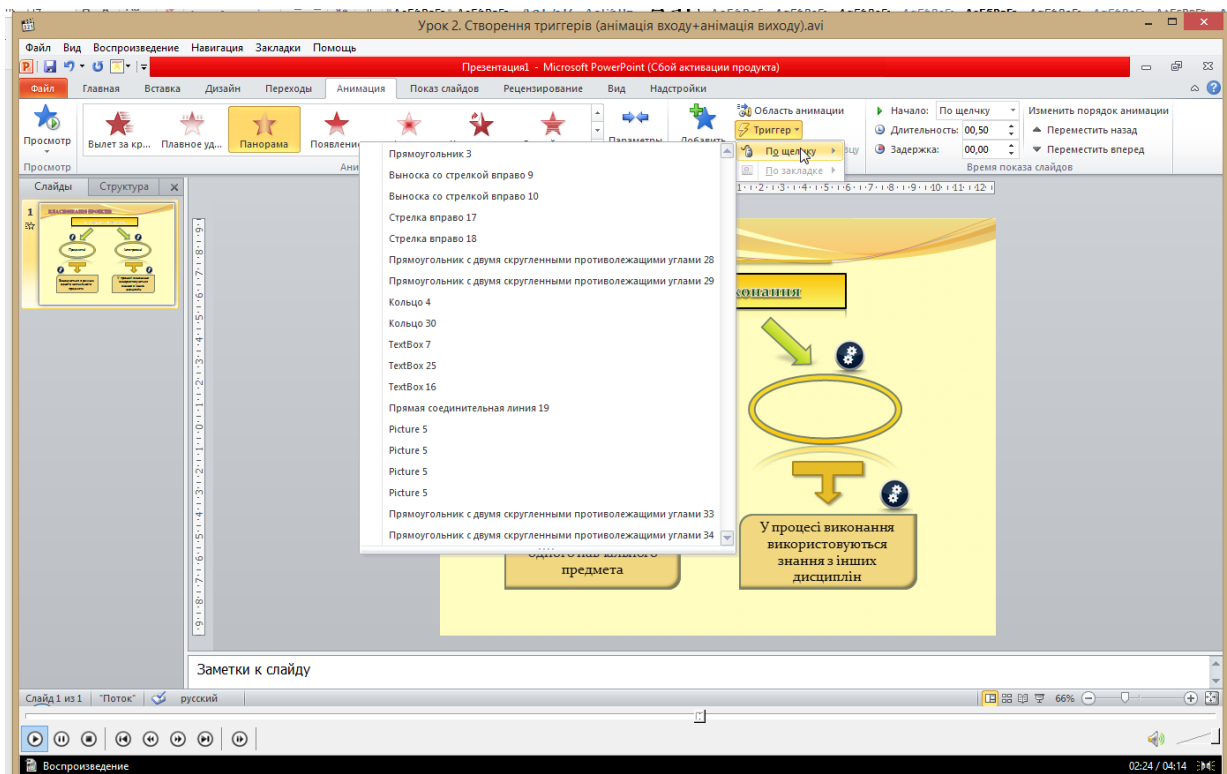

Рис. В. 22. Відео-інструкція створення презентації, налагодження анімації.

Так, досить поширеним програмним забезпеченням, призначеним для створення карт знань є:

FreeMind

FreeMindMap-Freeware

Bubbl.us

А зараз ми розглянемо роботу з картами знань на прикладі програми Freemind. Демонстрація з поясненням.

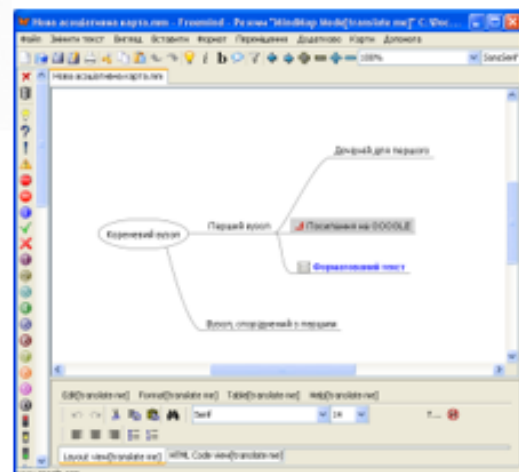

Рис. В.23. Інструкції по створенню карт знань в різних сервісах.

Зразок магістерської дипломної роботи

СТУП	ЗМІСТ	
	ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ АНІМАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ В СПА-ГОТЕЛІ, ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З КОНКУРЕНТОПРОМОЖНІСТЮ.	12
1	Сучасні анімаційні технології як фактор забезпечення конкурентоспроможності спа-готелів	16
2	Роль готельної анімації у підвищенні конкурентоспроможності спа- та велнес-готелю	16
3	Організаційні аспекти розробки сучасного анімаційного продукту в спа-готелі	20
	2. КОНЦЕПЦІЯ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	22
2.1	Дослідження ринку готельних та ресторанних послуг регіону	26
2.2	Оцінка конкурентного середовища підприємства	26
2.3	Розробка концептуальних засад діяльності підприємства	31
2.4	Стратегія розвитку підприємства з урахуванням першої черги будівництва і розвитку проекту	36
	3. ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ТА АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНИЙ РОЗДІЛ	45
3.1	Проектування готельних приміщень	53
3.2	Проектування приміщень закладу ресторанного господарства з урахуванням першої черги будівництва і розвитку проекту	53
3.3	Розроблення концептуальних архітектурних та дизайнерських пропозицій	64
3.4	Розроблення пропозицій щодо розміщення підприємства на земельній ділянці	90
3.5	Визначення інженерних характеристик об'єкта та інженерних систем підприємства	95
3.6	Кошторис будівництва та будівельно-технічні показники проекту	96
3.7	Заходи щодо охорони праці, техніки безпеки, протипожежної безпеки та охорони навколишнього природного середовища	102
	4. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗДІЛ	104
4.1	Нормативно-правове забезпечення діяльності підприємства	107
4.2	Організаційна структура управління підприємством	112
4.3	Обґрунтування операційних доходів підприємства	123
4.4	Планування операційних активів підприємства	133
4.5	План з праці	134
4.6	Планування поточних витрат підприємства	139
4.7	Планування операційного прибутку та основних показників діяльності підприємства на п'ять років	142
4.8	Оцінка ефективності капітальних вкладень і окупності проекту	148
	ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	151
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	153
	ДОДАТКИ	156

Рис. Д.1. Зразок змісту магістерської дипломної роботи

2. КОНЦЕПЦІЯ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Дослідження ринку готельних та ресторанних послуг регіону

Київська область у силу свого географічного положення та особливостей історичного розвитку має всі необхідні ресурси для розвитку туризму. Сприятливі кліматичні умови, наявність численних водних об'єктів, а також джерел мінеральних вод, багатство культурно-історичних пам'яток визначають роль Київської області як важливого рекреаційного регіону.

У Київській області нараховується 17 заказників, 35 пам'яток природи, 8 парків — пам'яток садово-паркового мистецтва і 12 заповідних урочищ. Нинішня Київщина налічує біля 6000 пам'яток культурної спадщини, зокрема, 1194 пам'ятки різних епох-давніх поселень, городищ, могильників, курганів, змійових валів, місць битв та історичних подій, що входять до значних прошарків історії, які впродовж тисячоліть створювали підвалини сучасної цивілізації на території області. Більше 2000 археологічних пам'яток області включено до Реєстру нерухомих пам'яток, вісім міст області віднесено до міст Всеукраїнського історичного значення.[24]

Таблиця 2.1

Насиченість ринку закладами готельного та ресторанного господарства

№	Вид закладів ГРГ	Кількість підприємств	Кількість номерів	Середній коефіцієнт використання пропускної спроможності, %
1	2	3	4	5
2	Готель *****	-	-	-
3	Готель ****	3	121	0,19
4	Готель ***	3	96	0,18
5	Готель **	4	88	0,20
6	Готель*	-	-	-
7	Готелі без категорії	78	2824	0,23
8	Мотелі	9	202	0,22
9	Санаторно-курортні заклади	4	290	0,12
101	Туристичні бази	3	89	0,13
	Разом підприємств ГГ	104	3710	
1	Ресторани	91	2876	0,66

Рис. Д.2. Аналіз ринку готельних та ресторанних послуг регіону

Приклад штатного розпису готелю на плановий рік

Таблиця 4.6

№	Посада, тарифний розряд	Кількість посадових одиниць
Адміністративно-управлінський персонал		
1	Директор	1
2	Заступник директора	1
3	Бухгалтер-економіст	1
4	Бухгалтер-касир	1
5	Спеціаліст з реклами, PR, HR.	1
	Разом	5
Виробничий персонал		
6	Завідувач виробництвом (Шеф-кухар)	1
7	Кухар 6 р	1
8	Кухар 5 р	1
9	Кухар 4 р	1
10	Кухар 3 р	1
11	Мийник кухонного посуду	1
12	Мийник столового посуду	1
13	Метрдотель	1
14	Офіціант 5 р	2
15	Офіціант 4 р	2
16	Офіціант 3 р	1
17	Бармен	2
18	Прибиральник	2
19	Гардеробник	1
20	Завідуючий служби приймання і обслуговування та номерним фондом	1
21	Покоївка	3
22	Порт'є	2

КУТЕП 8.14010101.18 ГРСД-61.13.МДП.ОЕР

Адк.
9

Рис. Д. 3. Розроблення штатного розпису для готелю.

Разом	1371	1528	2094,3
-------	------	------	--------

В таблиці 4.11, ми розраховали виручку від реалізації послуг проживання за 1 місяць високого сезону, що дало нам змогу розрахувати середній тариф проживання у високий сезон. Він точніше показує витрати гостей на послуги проживання, оскільки враховує категорійність номерного фонду. Середній тариф проживання для високого сезону склав 1528 гривень.

Таблиця 4.12

Визначення максимального планового доходу (виручки) від реалізації послуг проживання в готелі*** за 1 місяць міжсезоння 2019 року

Категорія та місткість номеру	План реалізації номерів, людино-днів	Планові тарифи за проживання в міжсезоння, /людино-днів	Розрахунковий дохід за місяць, тис.
1	2	3	4=2*3/1000
Апартаменти, 2 -місні	67	2300	154,1
Люкс, 2-місний	72	1850	133,2
Стандартний номер, 2- місний	750	1500	1125
Стандартний номер, 1- місний	88	1250	110
Разом	977	1558	1522,3

Таблиця 4.12 ілюструє наступний етап підрахунку планового доходу від послуг проживання за рік. У наведеній таблиці, ми визначаємо середній тариф проживання для міжсезоння. Для міжсезоння він склав 1558 гривень, це більше, ніж, середній тариф проживання у високий сезон, через те, що попит на апартаменти та люкс падає повільніше, оскільки послуга стає більш доступною.

КУТЕП 8.14010101.18 ГРСД-61.13.МДП.ОЕР

Док.
18

Рис. Д. 4. Розрахунок прибутків від надання послуг.

Загальна сума доходу від операційної діяльності склала 53325,25 тис. гривень, з яких 8887,54 тис. гривень це ПДВ, таким чином, сума чистого доходу від операційної діяльності становить 44437,71 тис. гривень.

4.4. Планування операційних активів підприємства

У розділі визначено обсяги та структуру основних фондів. Для розрахунку амортизаційних відрахувань використовується прямолінійний метод так, як він найбільш розповсюджений в практичній діяльності. Розрахунки внесені в таблицю 4.22.

Таблиця 4.22

Розрахунок річної суми амортизації основних фондів готелю за прямолінійним методом

Види основних фондів	Первісна вартість, тис. грн.	Строк корисного використання, років	Норма амортизації, тис. грн.	Залишкова вартість, тис. грн.
1. Будівлі, споруди				
1.1. Будівлі	57509,972	20	2875,499	54634,473
1.2. Споруди	7326,111	15	488,407	6837,704
1.3. Передавальні пристрої	366,305	10	36,631	329,675
2. Машини та обладнання				
2.1. (Холодильне, механічне, теплове, торгівельне обладнання)	475,226	5	95,045	380,181
2.2. Комп'ютери, електронно-обчислювальні машини	2197,853	2	1098,927	1098,927
3. Транспортні засоби	293,044	5	58,609	234,435
4. Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	1528,798	4	382,200	1146,599
5. Багаторічні насадження	3663,056	10	366,306	3296,750
6. Інші основні засоби	3663,056	12	305,255	3357,801
7. Тимчасові споруди	439,567	5	87,913	351,654
Разом	77462,988	-	5794,790	71668,198

В таблиці 4.22 розраховано річну суму амортизаційних відрахувань за прямолінійним методом, відповідно до чинного законодавства. Амортизаційні відрахування - одна з основних частин операційних витрат підприємства, тому їх розрахунок є необхідною складовою при розрахунку витрат підприємства. Первісна вартість основних фондів складає 77462,988 тис. гривень, а річна норма

КУТЕП 8.14010101.18 ГРСД-61.13.МДП.ОЕР

Арк.
27

Рис. Д. 5. Розрахунок амортизаційних відрахувань.

У таблиці 4.34., наведено розрахунки прибутку за інвестиційним проектом проєктованого закладу, враховуючи зміни господарської діяльності підприємства впродовж прогнозованого періоду.

Так, згідно з даними таблиці 4.34, в 2021 році виникає необхідність заміни комп'ютерів, електронно-обчислювальних машин, вимірювальних приладів, телефонів у зв'язку з їх повним зношуванням, що потребує перерахунку витрат на амортизацію і загальної суми умовно-постійних витрат підприємства. Аналогічна ситуація виникає в 2023 і 2024 році, але вже у зв'язку зі зношуванням інструментів, приладів та інвентарю, холодильного, механічного обладнання, транспорту, тимчасових споруд. Кошти на оновлення включаються в суму умовно-постійних витрат у 2021, 2023 та 2024 році.

Таблиця 4.34

Прогноз доходів, витрат і прибутків готелю «Xenos»*** на 32 номерів 58 місця з урахуванням змін у господарській діяльності, тис.грн.

Найменування показника	2019	2020	2021	2022	2023	2024
А. Темп приросту чистого доходу		11,36	20,74	20,61	30,26	38,5
Б. Чистий дохід від операційної діяльності (без ПДВ)	44437,71	49485,82	53654,08	53596,31	57884,55	61546,21
В. Умовно-змінні витрати	5397,53	5986,16	6472,20	6465,46	6965,49	7392,46
Г. Маржинальний дохід (Б-В)	39040,18	43499,66	47181,88	47130,85	50919,06	54153,76
Д. Умовно-постійні витрати	13535,53	13535,53	15733,38	13535,53	15064,33	16941,19
В тому числі сума амортизаційних відрахувань	5794,79	5794,79	5794,79	5794,79	5794,79	5794,79
Є. Прибуток / Збиток (Г-Д)	25504,65	29964,13	31448,50	33595,32	35854,73	37212,57
Ж. Податок на прибуток (18%)	4590,84	5393,54	5660,73	6047,16	6453,85	6698,26
З. Чистий прибуток (Є-Ж)	20913,81	24570,59	25787,77	27548,16	29400,88	30514,31
Й. Рентабельність операційної діяльності, % (З / Б x 100%)	47,1	49,7	48,1	51,4	50,8	49,6

З таблиці 4.34 ми бачимо, що не зважаючи на ріст умовно-постійних витрат в 2021, 2023 та 2024 році, а також постійний ріст умовно-змінних витрат, чистий

КУТЕП 8.14010101.18 ГРСД-61.13.МДП.ОЕР

Адк.
41

Рис. Д.6. Розрахунок доходів, витрат і прибутків готелю

Додаток Е

Платформа для дистанційного навчання Київського університету туризму, економіки і права

Рис. Е. 1. Головна сторінка платформи для дистанційного навчання Київського університету туризму, економіки і права

Назва модуля	Код
Технологія туристської діяльності	

Учитель (я)	Відділ
Координує: Мінич І.М. Інші: Грибова Л.В.	Факультет туризму, готельного та ресторанного бізнесу

Рис. Е. 2. Курс дистанційного навчання з дисципліни «Технологія туристської діяльності»

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати******дисертації:***

1. Тимейчук А. М. Роль проектної діяльності у навчанні майбутніх магістрів туризмознавства / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 46. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2016. – С. 317-320.

2. Тимейчук А. М. Сучасні технології організації туристичних проектів / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 47. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2016. – С. 272-276.

3. Тимейчук А. М. Формування функціональних компетенцій майбутніх фахівців туризмознавства / А. М. Тимейчук // Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. – № 6. 2В. – Kosice, Slovakia, 2018. – С. 109-111.

4. Тимейчук А. М. Управління туристичними проектами як основний функціональний елемент практичного туризмознавства / А. М. Тимейчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Вип. 50. – Вінниця-Київ: ТОВ «Фірма Планер», 2018. – С. 317-320.

5. Тимейчук А. М. Використання елементів електронного навчання у процесі підготовки магістрів з туризмознавства до професійної діяльності / А. М. Тимейчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – Випуск 55 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. – С. 55-58.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Тимейчук А. М. Ключові професійні компетентності магістрів з туризмознавства / А. М. Тимейчук // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2017. – Вип. 4(14). – Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка. – С. 304-308.
2. Тимейчук А. М. Визначення ефективності підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності / А. М. Тимейчук // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2018. – Вип. 3(17). – Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка. – С. 246-252.
3. Тимейчук А. М. Сучасний стан підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства / А. М. Тимейчук // SCIENCE AND LIFE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary - Ukraine, Kyiv, 30 November 2017 [Electronic resource] / Editors prof. I. P. Klimov, I. V. Ignatko, V. B. Mantusov. – Electron. txt. d.. – Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek. – С. 321-329.
4. Тимейчук А. М. Модель підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності / А. М. Тимейчук // Інвестиційна привабливість туризму в Україні: умови, засоби, джерела: матеріали XVII аспірантських та магістерських читань (23 листопада 2017 р.). – Київ, 2018. – 229-238.
5. Тимейчук А. М. Проектні технології у фаховій діяльності туризмознавців / А. М. Тимейчук // Теорія і практика смарт навчання у професійній освіті : матеріали 1 Всеукраїнської веб-конференції, Вінниця, 16 травня 2017 р. / ВДПУ ім. М. Коцюбинського ; ред. кол.: Р. С. Гуревич [та інші]. – Вінниця, 2017. – С. 121-125.
6. Тимейчук А. М. Формування професійних компетенцій магістрів туризмознавства / А. М. Тимейчук // Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Вінниця 20-22 вересня 2017 р. / ВДПУ ім. М. Коцюбинського; ред. кол.: акад.

Гуревич Р.С. [та інші]. – Вінниця, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vspu.net/wp/index.php/formuvannya-profesijny-h-kompetentsij-magistriv-turyzmo-znavstva>.

7. Тимейчук А. М. Проектна діяльність як засіб фахової підготовки магістрів з туризмознавства / А. М. Тимейчук // Теорія і практика смарт навчання у професійній освіті : матеріали II ювілейної Всеукраїнської веб-конференції, Вінниця, 5 квітня 2018 р. / ВДПУ ім. М. Коцюбинського; ред. кол.: Р. С. Гуревич [та інші]. – Вінниця, 2018. – С. 262-267.

8. Тимейчук А. М. Проектна діяльність у роботі фахівців з туризмознавства / А. М. Тимейчук // Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 року). – Бердянськ : БДПУ, 2017. – Ч.2. – С. 186-188.

9. Тимейчук А. М. Визначення і взаємозв'язок ключових компетенцій менеджера туристичної галузі / А. М. Тимейчук // International scientific-practical conference «Innovation management in marketing: modern trends and strategic imperatives» April 12-13th, 2018 (Poznan, Poland). – С. 288-293.

10. Тимейчук А. М. Туризм як суспільне явище в умовах глобалізації суспільства / А. М. Тимейчук // Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень: зб. матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів. – Вип. 7 (10). – Вінниця. – 2017. – С. 182-185.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дослідження:

1. Тимейчук А. М. Методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх магістрів з туризмознавства до проектної професійної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій / А. М. Тимейчук. – Вінниця: ТОВ «Пинт Плюс», 2018. – 98 с.